

70 ROKOV VÝSKUMU V EKONOMICKOM ÚSTAVE SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

Ľudia a spomienky

1953 – 2023

Vydal EÚ SAV v.v.i. pri príležitosti 70. výročia založenia EÚ SAV.
1. vydanie.

Editor:

Ing. Jaroslav Vokoun

Jazyková redakcia:

Ing. Katarína Štrauchová

Technické spracovanie:

Silvia Rémayová

Fotografie na obálke:

Ing. Peter Renáč

© Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, v.v.i., Bratislava 2023

ISBN 978-80-7144-338-4

Obsah

Úvod	4
Výskum v rokoch 2013 – 2023	6
Výskum, diskusie a život na Ekonomickom ústave SAV v rokoch 2013 – 2023	6
Výskum v oddeleniach v období 2013 až 2023	14
I. Oddelenie svetovej ekonomiky	14
II. Oddelenie makroekonómie	21
III. Oddelenie ekonomického modelovania a analýz	29
IV. Oddelenie makrofinančných analýz	39
Ďalšie aktivity	52
Výskumná infraštruktúra EÚ SAV	55
Spomienky a profily	60
Spomienky Pavla Hoffmanna	60
Spomienky Jozefa Markuša	70
Mladí vedci v druhej polovici 80-tych rokov očami Daneša Brzicu ..	73
Profily a spomienky bývalých a súčasných pracovníkov	75
Prílohy	248
Príloha 1: Súčasná organizačná štruktúra ústavu	248
Príloha 2: Zoznam pracovníkov k 1. 1. 2023	249
Príloha 3: Publikačná činnosť pracovníkov ústavu	251
Príloha 4: Ekonomický ústav SAV 1953 – 1978	266
Príloha 5: Archívne dokumenty	270
Príloha 6: Fotografie	274
Použité pramene	275

Úvod

Je to po tretíkrát, čo sa vo zvýšenej miere pozeráme na minulosť Ekonomického ústavu SAV. Prvé ohliadnutie bolo v roku 1978 (pozri v Prílohe: Ekonomický ústav SAV 1953 – 1978. Dvadsaťpäť rokov činnosti), druhé bolo v roku 2013 (Šikula, M. a kol.: *Šesťdesiat rokov výskumu v Ekonomickom ústave Slovenskej akadémie vied*). Každoročnou pamätnicou na život ústavu sú Správy o činnosti EÚ SAV. Niekoľko ukážok starších dokumentov je zobrazených v prílohe Archívne dokumenty.

Počas 70 ročnej existencie ústavu tu bolo zamestnaných vyše 300 osôb. Ústav vstúpil do života mnohých ľudí a títo ľudia prispievali k jeho napredovaniu. Za ten čas sme sídlili v štyroch budovách. Nebola to cesta priamočiara. V päťdesiatych rokoch bola potrebná citlivá obratnosť v rámci politického režimu, ktorý všade videl triedneho nepriateľa (pozri Spomienky Pavla Hoffmanna). Jeden z kolegov bol aj väznený (pozri profil A. Lantaya). Politické uvoľnenie v 60-tych rokoch bolo sprevádzané rozširovaním výskumných kapacít ústavu. Vstup vojsk Varšavskej zmluvy v auguste 1968 opäť priniesol obdobie spojené s väčšou opatrnosťou v ekonomickom výskume. Niektorí pracovníci emigrovali (P. Turčan, D. Pokorný) a niektorí boli prepustení z ústavu (napr. Svetlana Hoffmannová). V 80-tych rokoch prichádza významný impulz, keď sa ústav stáva gestorom prognostických prác vývoja slovenskej ekonomiky. Boli prijatí viacerí mladí ekonómovia a vnútroústavný život bol bohatý na diskusie a spoločné aktivity (pozri Mladí vedci v druhej polovici 80-tych rokov očami Daneša Brzicu). V roku 1989 sa odčlenil Prognostický kabinet a po roku 1989 odišlo veľa pracovníkov uplatniť svoje schopnosti na nových pozíciách. Toto oslabovanie ústavu bolo postupne kompenzované prijímaním nových pracovníkov. Dochádzalo k zmene riadenia a fungovania SAV. Ústav získaval a realizoval množstvo domácich a zahraničných projektov, čo zlepšovalo financovanie chodu ústavu a zvyšovalo aj príjmy pracovníkov, nakoľko priemerná mzda pracovníkov v oblasti výskumu bola len okolo úrovne priemernej mzdy v SR. Poslednou veľkou zmenou bola transformácia na verejnú výskumnú inštitúciu (v.v.i.) platná od 1. 1. 2021. V súčasnosti prevažujú pracovníci, ktorí prišli na ústav po roku 2000 a musia sa vyrovnávať s meniacimi sa podmienkami. Sedemdesiatročná história ústavu ukazuje, že vždy sa dá nájsť cesta k napredovaniu. Je povšimnutiahodné, že viaceré okolnosti vnútorného života ústavu sú podobné, ako boli v roku 1978 (pozri v Prílohe: Ekonomický ústav SAV 1953 – 1978. Dvadsaťpäť rokov činnosti). Je odrazom vysokej vnútornej motivácie, keď sa vedeckí pracovníci venujú výskumu v podmienkach, ktoré nie sú vždy najpraznivejšie.

V publikácii okrem dlhšieho historického pohľadu na ústav rekapitulujeme výskumné a ďalšie aktivity v posledných 10 rokoch a prinášame profily 88 ekonómov, ktorí formovali a formujú vedeckú prácu na EÚ SAV. Jedná sa o pestrú paletu ľudí, ktorí pochádzajú z rôznych častí Československa, Slovenska i sveta a ktorí majú rozmanité osudy. Svojím prístupom a svojou prácou vytvárali pracovné vzťahy na ústave a prispievali k reputácii akademického pracoviska. Nie každý chce z rôznych dôvodov o sebe napísať, takže tu nie sú profily všetkých súčasných vedeckých pracovníkov. V každom prípade, ich mená a publikácie sú zachytené v spomienkach kolegov a v zozname publikácií. V prípade bývalých pracovníkov sú tu profily tých, ktorí zanechali väčšiu stopu a zachovali sa kontakty do súčasnosti. Pracovníci boli oslovení, aby o sebe napísali, čo robili pred príchodom na EÚ SAV, aké bolo ich pôsobenie na EÚ SAV a prípadne, čomu sa venovali po odchode z ústavu. A na záver sme chceli, keby uviedli, ktoré ekonomické témy v súčasnosti považujú za podstatné.

V prípade niektorých nežijúcich osobností sme prevzali príspevky z Ekonomického časopisu, kde vychádzali spomienky pri jubileách a úmrtiach bývalých kolegov. V Archíve SAV sme informácie o osobnostiach z nášho ústavu čerpali z ich osobných fondov. Vďaka spolupráci s Mgr. Kristínou Majerovou, PhD. z Archívu SAV sme získali kópie dokumentov, na základe ktorých vznikol náš ústav (pozri prílohu Archívne dokumenty). Podklady o zomretých kolegoch sme čerpali aj z publikácie kolegu Borislava Petrika: Lexikón slovenských ekonómov (2017). O časti pracovníkov sme prevzali informácie dostupné na internete, napr. Encyklopédia Beliana.

Podakovanie za vznik publikácie patrí všetkým, ktorí napísali svoje profily a prispeli námetmi pre naplnenie textu, ktorý je oslavou Ekonomického ústavu SAV, ekonomického bádania a ľudí, ktorí v ňom pôsobili a pôsobia.

*Miroslav Štefánik
Jaroslav Vokoun*

Výskum v rokoch 2013 – 2023

Miroslav ŠTEFÁNIK

Výskum, diskusie a život na Ekonomickom ústave SAV v rokoch 2013 – 2023

Veľa vecí na Ekonomickom ústave Slovenskej akadémie vied (EÚ SAV) dnes vyzerá rovnako ako pred desiatimi rokmi. Sloboda akademického prostredia je nutným predpokladom kvalitnej odbornej diskusie, ale zároveň dokáže pôsobiť aj konzervatívne. Uzatváranie sa je však v prostredí súčasného ekonomického výskumu priam samovražedná stratégia. S nástupom nových informačných technológií, ešte výkonnejších počítačov, otvorených dát a softvérových nástrojov, sa dynamika nielen ekonomického výskumu zrýchlila. Počas uplynulej dekády preto bolo pre EÚ SAV čoraz náročnejšie držať krok s európskym výskumom.

Aj prostredie slovenskej ekonomickej vedy sa začalo dynamicky meniť. S osvojovaním si myšlienky „hodnoty za peniaze“ vo verejnej správe po roku 2016 začali jednotlivé ministerstvá budovať analytické jednotky, kde nachádzali uplatnenie bývalí pracovníci, úspešní doktorandi a doktorandky EÚ SAV, ale aj tí, ešte študujúci, či potenciálni uchádzači o doktorandské štúdium. Situácia zároveň vytvorila vhodné podhubie pre spoluprácu s decíznou sférou. Bývalí kolegovia či doktorandi poznajú a rozumejú našim výstupom. Ekonomický výskum sa tak prostredníctvom analytických útvarov dostáva bližšie k rozhodovaniu. Kapacitou, pracovnými podmienkami, ale napríklad aj v prístupe k dátam nevie EÚ SAV analytickým útvarom konkurovať. Naopak, snažil sa vyťažiť z možnosti venovať sa skúmanej problematike viac do hĺbky, rozvíjať metodológiu a budovať jednotlivé výskumné profily v dlhodobom horizonte. V rámci svojich možností sa EÚ SAV usiluje byť analytickým útvarom dôstojným partnerom v odbornej diskusii.

Do popredia začína vystupovať význam vedeckej výchovy a doktorandského štúdia. EÚ SAV vychováva doktorandov v troch študijných programoch. V programe Economics poskytovanom v spolupráci s Národohospodárskou fakultou Ekonomickej univerzity v Bratislave; v programe Európske štúdiá a politiky v spolupráci s Fakultou sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave a v programe Aplikovaná matematika v spolupráci s Fakultou matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského v Bratislave.

Výskumné témy

Aj počas uplynulej dekády EÚ SAV každoročne vydával svoje pravidelné prehľadové publikácie: *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky* a *Hospodársky vývoj Slovenska*. Prvá publikácia mapuje zmeny v medzinárodnom ekonomickom prostredí, ktoré sú pre vývoj slovenskej ekonomiky také smerodajné. Druhá publikácia sa zameriava na vývoj na Slovensku a od roku 2014 je dostupná aj v angličtine. Obe publikácie majú dlhú tradíciu siahajúcu do začiatku deväťdesiatych rokov. Z pohľadu EÚ SAV tvoria kmeň výskumných aktivít, ktorý zostal nezlomný aj počas ťažkého obdobia pandémie COVID-19.

S odstupom času vidieť okrem týchto aktivít aj výrazné tematické vetvy výskumu na EÚ SAV. Jednou z nich je výskum dopadov starnutia. V úvodnej fáze (medzi rokmi 2011 – 2015) bol výskum venovaný predovšetkým ekonomickým príležitostiam vyplývajúcim z nárastu podielu obyvateľov vo vyššom veku. Pôvodný projekt na túto tému podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (APVV) pokračoval v aktivite európskeho projektu NEUJOBS podporeného v rámci 7. Rámcového programu. Výstupy z týchto aktivít boli publikované aj citované, napríklad aj OECD či v stanoviskách Európskeho parlamentu (Ruzik-Sierdzińska a Radvanský, 2015; Páleník et al., 2015; Radvanský a Schulz, 2014; Štefánik et al., 2013). V neskoršej fáze sa výskum začal orientovať na negatívne dopady starnutia, kde v podobe mechanizmu indikovania makro-ekonomických nerovnováh (Širaňová a Radvanský, 2018) zastrešeného projektom FIRSTRUN (Horizon 2020) našiel prepojenie s kmeňovým výskumom udržateľnosti verejných financií prebiehajúcim v súvislosti s monitorovaním hospodárskeho vývoja (Workie Tiruneh, 2018; Šikulová et al., 2014).

Ďalšou oblasťou výskumu je modelovanie dopadov a účinnosti kohéznej politiky. Ide o oblasť s častým premostením do praxe. V počiatkovej fáze využívaná modelovacia metodika HERMIN bola neskôr podporená vlastnou metodikou tvorby regionálnych tabuliek vstupov a výstupov (Radvanský a Lichner, 2021), či výpočtom optimálnych implementačných kriviek (Odkaz na krivky – online first) a odmenená publikáciou v poprednom časopise *Regional studies* (Mogila et al., 2022). Okrem vyhodnocovania rámcov politik vznikali aj viaceré čiastkové štúdie zamerané na účinnosť parciálnych opatrení politik spolufinancovaných z prostriedkov európskych štrukturálnych fondov (Štefánik et al., 2020). Táto vetva výskumu v sebe skĺbila príkladné premostenia od praktických problémov decíznej sféry k vedeckému spracovaniu akceptovanému poprednými vedeckými časopismi.

Popri aktivitách mapujúcich vývoj svetovej ekonomiky sa vyvíja silná tematická oblasť energetickej ekonómie so zameraním na fosilne palivá a v neskorších štádiách, dúfame, aj obnoviteľných zdrojov a transformácie na zelenú ekonomiku.

Z výskumnej línie okolo tvorby hospodárskeho vývoja vzišli publikácie venované problematike ekonomických kríz všeobecne (Dujava, 2016), ale aj v konkrétnych prípadoch ako Brexit (napr. Doval'ová et al., 2018), či reakciám finančných trhov (Lyócsa et al., 2020).

Toky kapitálu a správanie finančných trhov predstavujú oblasť ekonomického výskumu s výborným pokrytím dátami. Zároveň zaznamenáva prieniky do ďalších oblastí ekonomického výskumu. Aj z týchto dôvodov v roku 2018 vzniklo na EÚ SAV nové oddelenie makrofinančných analýz.

Potenciál budúceho rastu vidíme v oblasti empirického výskumu a dátovej vedy. Ide o dynamicky sa rozvíjajúci segment v celosvetovom meradle. EÚ SAV je viditeľný aj v tejto oblasti, ide najmä o využívanie online a big dát pri skúmaní ekonomických problémov (Košťálová et al., 2022; Štefánik et al., n.y.).

Ekonomický časopis

Okrem výskumnej činnosti EÚ SAV spolu s Prognostickým ústavom CSPV SAV, v.v.i. vydáva jediný slovenský vedecký časopis s ekonomickým zameraním registrovaný v prestížnej medzinárodnej databáze Current Contents Connect (CCC) spoločnosti Clarivate. Vďaka inštitucionálnej podpore SAV Ekonomický časopis predstavuje platformu pre publikovanie článkov v oblasti ekonómie. Všetky články publikuje bezplatne a v režime s otvoreným prístupom; od roku 2017 iba v angličtine. Národnostnej štruktúre autorov aj v roku 2022 dominovali autori zo Slovenska (59) a Českej republiky (47), s veľkým rozdielom nasledovali autori z Turecka (9), Srbska (8), Rumunska (6), Chorvátska (5) a Poľska (4).

Čo sa týka inštitucionálneho zaradenia autorov, najvyššie zastúpenie mala Ekonomická univerzita v Bratislave (21), nasledovaná Vysokou školou ekonomickou v Prahe (10), SAV (9) a ďalšími najvýznamnejšími inštitúciami z regiónu. Štruktúra autorov dokumentuje, že Ekonomický časopis slúži vedeckej komunite na Slovensku a v stredoeurópskom regióne.

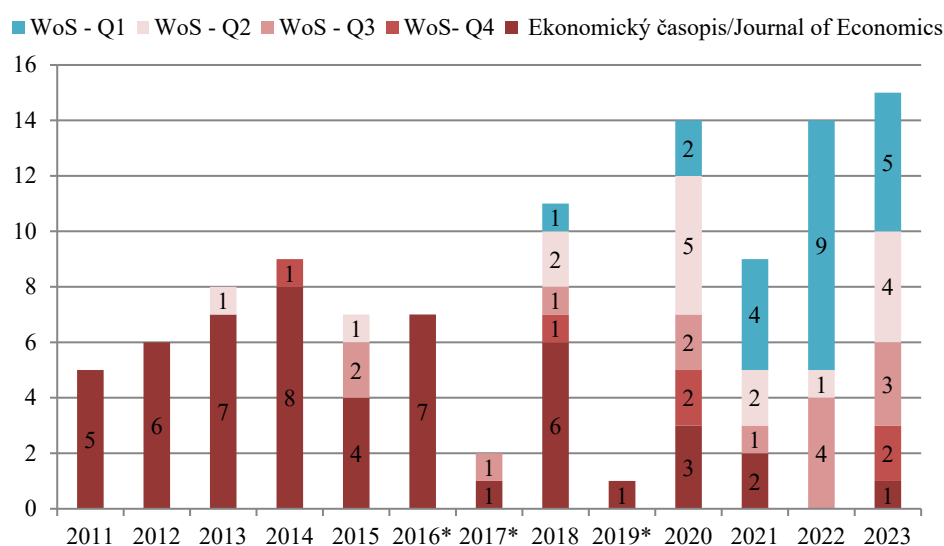
Zaujímavosťou je, že z deviatich autorov, ktorí publikovali v EČ počas roku 2022, žiadny nebol z EÚ SAV. EČ tak úspešne slúžil autorom z iných ústavov SAV. To, že rok 2022 bol prvým rokom v histórii EČ bez článku autora či autorky z EÚ SAV, je vyústením dlhodobjšieho procesu generačnej výmeny na EÚ SAV.

Zatiaľ čo ešte v roku 2012 boli prakticky všetky publikácie EÚ SAV v kategórii časopisov registrovaných v CCC publikované výlučne v EČ, postupne sa začali objavovať aj výstupy v iných CCC časopisoch. Najmä v posledných rokoch (po roku 2019) je vidieť jednoznačnú preferenciu autorov a autoriek z EÚ SAV publikovať mimo EČ. Potešujúce je, že aj v rámci tejto kategórie (CCC zastrešuje najprominentnejšie medzinárodné vedecké časopisy) medzi výstupmi EÚ SAV dominovali články v časopisoch z dvoch horných kvartilov.

Generačná obmena autorov EÚ SAV, bohužiaľ, negatívne zasiahla citačnú štatistiku EČ. Prerušenie dlhobehjšie fungujúcich väzieb vyústilo do poklesu priemerného počtu citácií na jeden článok, medzinárodne monitorovanom pod indikátorom „Journal impact factor“ (JIF).

G r a f 1

Počet a štruktúra článkov pracovníkov EÚ SAV v časopisoch registrovaných v databáze Current Content

Poznámka: WoS – Web of Science.

* indikuje roky, kedy bol EČ zaradený do tretieho kvartilu podľa WoS; počas zvyšných rokov bol radený do štvrtého kvartilu databázy WoS.

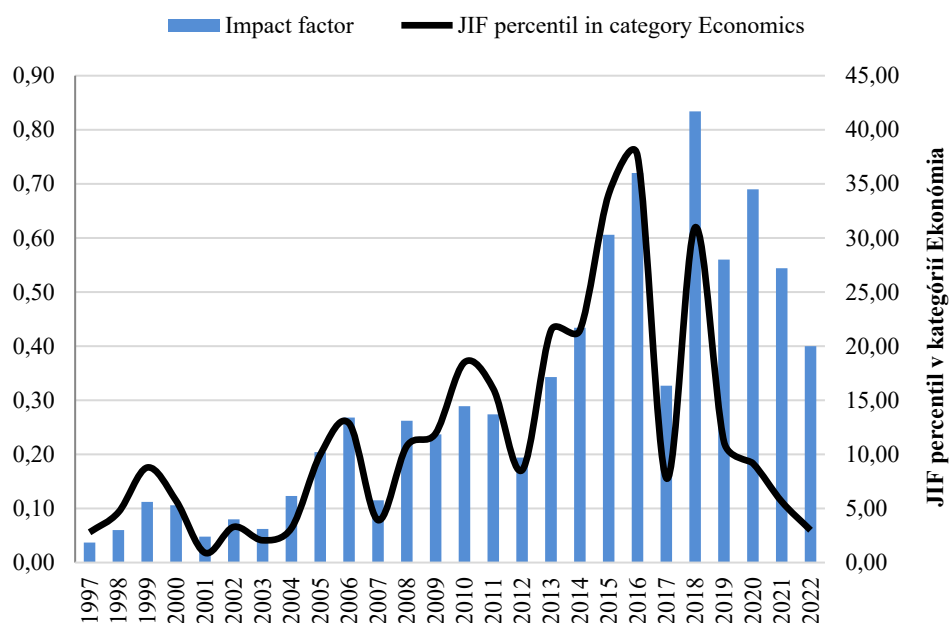
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z databázy Web of Science.

Pokles hodnôt JIF indikátora sa pokúšame zvrátiť rozšírením komunity prispievateľov neafiliovaných s EÚ SAV. K tomuto by mala prispieť výmena na poste hlavného redaktora, kde po prvýkrát nastúpil redaktor s nie slovenskou afiliáciou, ktorý je zároveň momentálne predsedom Slovenskej ekonomickej spoločnosti – prof. Jarko Fidrmuc. Zároveň sa snažíme zvýšiť viditeľnosť článkov EČ prostredníctvom medzinárodných databáz (napr. RePeC), či optimalizáciou meta-údajov

využívaných online vyhľadávačmi. V dlhodobejšom horizonte by mohlo k rozšíreniu základne potenciálnych autorov prispieť aj skrátenie edičného procesu (vďaka využitiu elektronického edičného systému) či propagácia EČ na relevantných vedeckých podujatiach (Slovak Economic Association Meeting).

G r a f 2

Dlhodobý vývoj citačných indikátorov Ekonomického časopisu

Zdroj: Web of Science (WoS).

Výskum pre prax

Aplikovaný výskum historicky patril medzi silné stránky EÚ SAV už od deväťdesiatych rokov. Počas uplynulej dekády sa podarilo aktivity aplikovaného výskumu EÚ SAV úspešne internacionalizovať. Napríklad v oblasti prognózovania potrieb trhu práce¹ boli skúsenosti tímu ekonomického modelovania a analýz zbirané v krajinách ako Macedónsko, Azerbajdžan či Česká republika v roku 2017 pretavené do bilaterálneho kontraktu medzi EÚ SAV a maltézkym „úradom práce“ Jobsplus, pre ktorý bol vyvíjaný špecializovaný modelovací aparát na prognózovanie potreby migrácie pracovníkov na Maltu.² Posilnenie expertných kapacít

¹ V angličtine „skill needs forecasting“.

² <<https://ekonom.sav.sk/sk/projekty/malta-mid-term-skills-&-occupational-forecasting-for-malta-p171>>.

v tejto tematickej oblasti umožnilo vstup do viacerých medzinárodných spoluprác aplikovaného výskumu.³

Spolupráca s Jobsplus pokračuje v tematickej oblasti vyhodnocovania dopadov verejných politík (Projekt Intercept⁴), kde vhodne prepája širšiu expertízu EÚ SAV aj s vyhodnocovaním dopadov kohéznej a inovačnej politiky EÚ na Slovensku.⁵

Vedľajším produktom prognózovania potrieb trhu práce je aplikovaný výskum v oblasti analýzy textov online inzercie. V tejto oblasti bol v roku 2021 úspešne ukončený štvorročný projekt financovaný schémou ERASMUS+ a koordinovaný Leibnizovou Univerzitou v Hanoveri. V súčasnosti prebieha spolupráca so spoločnosťou Profesia na národnej úrovni a dúfame v úspešnú podporu pre viacero projektových žiadostí v tejto téme, vrátane dlhodobejšej spolupráce pre Európsky orgán práce (ELA).

Mimorozpočtové zdroje naakumulované projektmi aplikovaného výskumu predstavujú významnú finančnú injekciu doplnujúcu inštitucionálnu finančnú podporu EÚ SAV prerozdeľovanú Predsedníctvom SAV.

Ekonomický ústav v prostredí Slovenskej akadémie vied (SAV)

Počas uplynulej dekády Predsedníctvo SAV trikrát menovalo riaditeľa EÚ SAV.⁶ V roku 2014 vystriedal vo funkcii profesora Milana Šikulu docent Juraj Sipko. V roku 2018 bol menovaný už profesor Sipko na druhé štvorročné funkčné obdobie. V roku 2022 ho vo funkcii vystriedal doktor Miroslav Štefánik. EÚ SAV mal zastúpenie v Sneme SAV v osobe hosťujúceho docenta Viliama Páleníka, ktorého v roku 2017 vystriedala doktorka Veronika Hvozdíková; od roku 2021 je doktorka Hvozdíková aj členkou Výboru Snemu SAV. V roku 2021 sa členom Predsedníctva SAV stal doktor Marek Radvanský, zamestnanec EÚ SAV.

Predsedníctvo SAV, ako zriaďovateľ EÚ SAV, ovplyvňuje život na EÚ SAV najmä rozhodnutiami týkajúcimi sa výšky inštitucionálnej finančnej podpory ústavu, od ktorej je jeho fungovanie existenčne závislé. Počas uplynulej dekády bol kladený dlhodobý dôraz na prerozdeľovanie finančnej podpory na základe

³ Napr.: <<https://ekonom.sav.sk/sk/projekty/uloha-socioekonomickych-partnerov-v-strategiach-zrucnosti-pre-spravodlivu-zelenu-transformaciu-regionalna-perspektiva-p216>>.

⁴ <<https://ekonom.sav.sk/sk/projekty/intercept-motivating-mobilizing-supporting-neets-green-career-pathway-p189>>.

⁵ <<https://ekonom.sav.sk/sk/projekty/evaluacna-podpora-koheznej-politiky-v-programovom-obdobi-2014-2020-p145>>.

⁶ Od transformácie EÚ SAV na verejno-výskumnú inštitúciu od januára 2022 má P SAV kontrolu nad fungovaním EÚ SAV aj prostredníctvom Dozornej rady EÚ SAV. Funkčné obdobie riaditeľa sa predĺžilo zo štyroch na päť rokov.

výkonového princípu. Prvým krokom týmto smerom bolo oživenie⁷ interného hodnotenia vedeckých organizácií SAV v roku 2016. Predsedníctvom SAV koordinované komplexné hodnotenie na základe medzinárodného panelu hodnotiteľov prebiehalo v angličtine a bolo transparentne komunikované v rámci SAV aj voči verejnosti.⁸ Druhé kolo komplexnej akreditácie prebehlo prakticky rovnakým spôsobom v roku 2022. V roku 2016 EÚ SAV skončil s druhým najvyšším možným hodnotením (B+) na päťstupňovej škále. V druhom kole na štvrtom (B/C) zo siedmich stupňov hodnotiacej škály. V období medzi hodnoteniami na ročnej báze prebieha tiež menej komplexné vyhodnotenie publikačnej výkonnosti ústavov. Oba typy hodnotenia ústavov majú vplyv na výšku inštitucionálneho financovania ústavov. Predsedníctvo SAV princíp výkonového financovania, ako systematického hodnotenia výkonnosti, aplikuje dlhodobo a konzistentne. Na jeho implementáciu sa diplomaciou navonok usiluje získať dodatočné finančné zdroje. Naopak, externé vplyvy tlačia na postupné zvyšovanie podielu finančných prostriedkov prerozdeľovaných na základe výkonového princípu. EÚ SAV, spolu s ostatnými ústavmi SAV, bol nútený prispôsobiť sa pravidlám hry.

Možnosti grantového financovania výskumu

Výkonový princíp je prítomný aj pri alokovaní prostriedkov pomocou národných aj medzinárodných grantových agentúr. EÚ SAV bol počas uplynulej dekády mimoriadne úspešný v projektoch Agentúry pre podporu vedy a výskumu (APVV). Vďaka podpore od APVV sa na EÚ SAV dlhodobo stabilizovali projektové tímy vo výskumných témach spomínaných vyššie. Financovanie APVV predstavovalo približne päťnásobok prostriedkov získaných v rámci medzinárodných grantových schém. Ústup z medzinárodných projektov bol počas uplynulej dekády zjavný aj v zmene štruktúry medzinárodného financovania, keď prostriedky prichádzali viac zo schém podporujúcich aplikovaný výskum (ERASMUS + či Nórske granty). Posledný projekt v schéme Horizont 2020 bol ukončený v roku 2018 bez nadväzujúceho projektu.

Práve v tejto oblasti čelí EÚ SAV najvýraznejšej výzve. Znovuvybudovanie medzinárodných výskumných sietí aj prostredníctvom internacionalizácie výskumu a zvýšenia medzinárodnej viditeľnosti publikáciami v popredných európskych a svetových vedeckých časopisoch. Len otvorenosťou voči medzinárodnému prostrediu a konfrontáciou v odbornej diskusii môžeme kvalitatívne posúvať našu vedeckú prácu.

⁷ Predchádzajúca akreditácia prebehla v roku 2007.

⁸ <<https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=activity-evaluation-2016>>.

Referencie

- DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – KALIŠ, Richard – LÁBAJ, Martin – STRACOVÁ, Erika (2018): Analysis of the Impact of the CETA Trade Agreement between the EU and Canada on the Slovak Economy. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 66, č. 8, s. 771 – 797. ISSN 0013-3035.
- DUJAVA, D. (2016): *Ekonomické krízy a ekonomická veda*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 186 s. ISBN 978-80-8168-442-5.
- LYÓCSA, Štefan – BAUMÖHL, Eduard – VÝROST, Tomáš – MOLNÁR, Peter (2020): Fear of the Coronavirus and the Stock Markets. *Finance Research Letters*, 36, art. No. 101735.
- MOGILA, Zbigniew – MIKLOŠOVIČ, Tomáš – LICHNER, Ivan – RADVANSKÝ, Marek – ZALESKI, Janusz (2022): Does Cohesion Policy Help to Combat Intra-Country Regional Disparities?: A perspective on Central European countries. *Regional Studies*, 56, No. 10, pp. 1783 – 1795. ISSN 0034-3404. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2037541>>.
- RADVANSKÝ, Marek – LICHNER, Ivan (2021): An Alternative Approach to the Construction of Multi-Regional Input-Output Tables of the Czech Republic: Application of the CHARM Method. *Empirica*, 48, No. 4, pp. 1083 – 1111.
- ŠIKULOVÁ, Ivana – FRANK, Karol – DUJAVA, Daniel – GABRIELOVÁ, Herta – HABRMAN, Michal – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – LÁBAJ, Martin – MORVAY, Karol – NEŽINSKÝ, Eduard – VOKOUN, Jaroslav (2014): *Slovenská ekonomika: desať rokov členstva v Európskej únii : vybrané témy a problémy = Slovak economy: ten years in the European Union: selected topics and issues*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 242 s. ISBN 978-80-7144-228-8. Dostupné na: <http://www.ekonom.sav.sk/uploads/journals/257_monografia_sikulova_a_kol.pdf>.
- ŠIRAŇOVÁ, Mária – RADVANSKÝ, Marek (2018): Performance of the Macroeconomic Imbalance Procedure in Light of Historical Experience in the CEE Region. *Journal of Economic Policy Reform*, 21, No. 4, pp. 335 – 352.
- ŠTEFÁNIK, Miroslav – KARASOVÁ, Katarína – STUDENÁ, Ivana (2020): Can Supporting Workplace Insertions of Unemployed Recent Graduates Improve Their Long-Term Employability?: Evidence on the Treatment Effects of the Contribution for the Graduate Practice in Slovakia. *Empirica*, 47, No. 2, pp. 245 – 265. ISSN 0340-8744. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1007/s10663-018-9413-y>>.

Výskum v oddeleniach v období 2013 až 2023

I. Oddelenie svetovej ekonomiky

Boris HOŠOFF

Oddelenie svetovej ekonomiky charakterizuje viacistupňové výskumné zameranie, pričom nám ide o sledovanie jednotlivých definovaných oblastí výskumu globálnej ekonomiky, o vytvorenie prepojeného systému súvislostí, dopadov a limitov jednotlivých okruhov, ale tiež o časové rámce procesov zmien, neuralgické body zlomu a predpokladané dopady na vývoj spoločnosti a ekonomiky. V priebehu posledného desaťročia sa zloženie oddelenia postupne dopĺňalo a menilo. V roku 2012 pôsobili na Ekonomickom ústave SAV len dvaja profesori a obaja boli z oddelenia svetovej ekonomiky. Jedným z nich bol vedúci vedecký pracovník prof. Ing. Milan Šikula, DrSc., ktorý bol aj dlhoročným riaditeľom EÚ SAV. Druhým bol samostatný vedecký pracovník prof. Ing. Peter Staněk, CSc., ktorý až do roku 2022 zastával miesto vedúceho oddelenia svetovej ekonomiky. V roku 2016 už pracovali na Ekonomickom ústave SAV spolu štyria profesori, z toho väčšina na oddelení svetovej ekonomiky, keď vyššie spomenutých vedeckých pracovníkov doplnil prof. Ing. Juraj Sipko, PhD, MBA., ktorý tiež zastával miesto riaditeľa Ekonomického ústavu SAV. V roku 2018 získal titul profesora ďalší člen oddelenia prof. Ing. Saleh Mothana Obadi, PhD. Takéto personálne obsadenie, spolu s dlhodobou členkou oddelenia svetovej ekonomiky doc. Ing. Ivetou Pauhofovou, CSc., bolo hlavným predpokladom pre úspešné vedenie projektov v oblasti základného výskumu, aktívnu účasť na pedagogickom procese, ako aj aktívnu publikačnú činnosť a medzinárodnú vednú spoluprácu.

Vďaka tomu sa oddelenie svetovej ekonomiky v posledných rokoch výrazným spôsobom podieľalo na zviditeľňovaní Ekonomického ústavu SAV a výsledkov jeho práce. Nešlo len o vedecko-popularizačnú činnosť, na ktorej malo rozhodujúci podiel. Oddelenie malo v rámci celého Ekonomického ústavu SAV rozhodujúci podiel aj pri vyžiadanych prednáškach na domácich a medzinárodných vedeckých podujatiach. Členovia oddelenia pôsobili v rôznych poradných orgánoch a pracovných skupinách, ako napríklad v Zbore poradcov predsedu vlády SR, generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne SR a ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny SR (doc. Ing. Iveta. Pauhofová, CSc.), v Akreditačnej komisii pre oblasť ekonómie a manažmentu, v pracovnej skupine Ministerstva hospodárstva SR k príprave dokumentu Stratégia hospodárskej politiky SR a v Rade vlády pre vedu a techniku (prof. Ing. Milan Šikula, DrSc.), v Európskom hospodárskom a sociálnom výbore (prof. Ing. Juraj Sipko, PhD., MBA.), alebo na Ministerstve financií SR

ako poradca ministra financií SR a štátny tajomník (Mgr. Ivan Lesay, MA, PhD.). Tiež sme mali zastúpenie v medzirezortnej pracovnej skupine pre identifikáciu rizík spojených s budúcimi rokovaniami EÚ so Spojeným kráľovstvom na Ministerstve zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, v Rade vlády SR pre ekonomický rast a sociálne otázky, v Poradnom zbore predsedu vlády Slovenskej republiky pre makroekonomiku, strategické otázky a vonkajšie ekonomické vzťahy, či v Zbore poradcov prezidenta SR (prof. Ing. Peter Staněk, CSc.). Oddelenie svetovej ekonomiky riešilo v spolupráci s Kanceláriou prezidenta SR, s vládnymi a parlamentnými orgánmi aktuálne spoločenské problémy, ako sú napríklad hospodárska politika, rozvoj pôdohospodárstva SR, vedná politika, inovačná stratégia SR, národný program reforiem, proces konsolidácie verejných financií, rôzne rozpočtové otázky, stav zdravotníctva v SR, národná stratégia regionálneho rozvoja, stav podnikateľského prostredia. Členovia oddelenia sa vďaka svojim skúsenostiam významne podieľali na expertíznej činnosti a iných službách pre štátnu správu a samosprávu. Pôsobili tiež napríklad v pracovnej skupine Partnerstvo pre politiku súdržnosti 2020+ na Úrade podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu (Ing. Adrián Ondrovič, PhD.), poskytovali odborné posudky na projekty pre systém zisťovania vzniknutých a zaniknutých pracovných miest a prognózovanie potrieb trhu práce adresované Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR (doc. Ing. Saleh Mothana Obadi, PhD., doc. Ing. Iveta Pauhofová, CSc.). Pre Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR vypracovali východiská potrebných zmien v národohospodárskej, poľnohospodárskej, vidieckej a sociálnej politike SR v rámci koncepcie rozvoja vidieka. Analýzou využívania štrukturálnych fondov z EÚ na diverzifikáciu poľnohospodárskej činnosti na vidieku a v lesníctve predložili návrhy zmien v strategickom smerovaní pre budúce plánovacie obdobie v rámci koncepcie rozvoja poľnohospodárstva SR na roky 2013 – 2020 (doc. Ing. Iveta Pauhofová, CSc.). Pre Úrad vlády SR za posledné roky vypracovali množstvo expertíz na rôzne problémy a otázky, medzi inými to boli napríklad posudky k variantným dokumentom pre stratégiu riadenia ľudských zdrojov v štátnej službe (doc. Ing. Iveta Pauhofová, CSc.), alebo podklady pre vednú politiku Slovenskej republiky v horizonte rokov 2014 – 2020, návrh inovačnej stratégie SR na roky 2014 – 2020, návrh vednej politiky Slovenskej republiky v horizonte 2014 – 2020, stratégia adaptácie Slovenskej republiky na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, alebo návrh stratégie hospodárskej politiky Slovenskej republiky – Slovensko 2020+ (prof. Ing. Peter Staněk, CSc.).

Okrem toho, že vedeckí pracovníci z oddelenia svetovej ekonomiky pôsobili v medzinárodných vedeckých spoločnostiach, ako napríklad The Millennium Project (USA), European Association for Comparative Economic Studies (EACES), European Association for Evolutionary Political Economy (EAEPE), European

Economists for an Alternative Economic Policy in Europe (EuroMemo Group), World Economics Association (WEA), v rámci vedeckej spolupráce pôsobili tiež ako členovia vedeckých rád univerzít, správnych rád univerzít a fakúlt. Napríklad na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave, Obchodnej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave, Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bella v Banskej Bystrici, Vysokej škole manažmentu v Trenčíne, Fakulte ekonomiky a manažmentu Slovenskej Poľnohospodárskej Univerzity v Nitre, Ekonomickej fakulte Technickej univerzity v Košiciach, na Fakulte hospodárskej informatiky Ekonomickej univerzity v Bratislave, Fakulte ekonómie a podnikania Paneurópskej vysokej školy v Bratislave. Zo zahraničia to bola spolupráca pri výučbe, alebo organizácii spoločných podujatí a projektov napríklad s Fakultou manažmentu a ekonomiky na Univerzite T. Bati v Zlíne, Univerzitou Palackého v Olomouci, Vysokou školou mezinárodných a verejných vzťahů Praha, ale tiež s Karlovou Univerzitou v Prahe, Vysokou školou ekonomickou v Prahe, alebo s Českým inštitútom informatiky, robotiky a kybernetiky, ktorý je súčasťou Českého vysokého učení technického v Prahe. Vedeckí pracovníci z oddelenia svetovej ekonomiky boli tiež členmi odborových komisií doktorandského štúdia pri študijných programoch svetová ekonomika, medzinárodné podnikanie, odvetvové a prierezové ekonomiky, financie, alebo ekonomická teória. Oddelenie svetovej ekonomiky sa v priebehu rokov a v spolupráci s Ekonomickou univerzitou v Bratislave podieľalo na úspešnej výchove doktorandov. V tejto súvislosti môžeme spomenúť kolegov Ing. Dávid Martinák, PhD., Mgr. Ivan Lesay, MA, PhD., Ing. Adrián Ondrovič, PhD a Ing. Matej Korček, PhD, ktorý od rektora Ekonomickej univerzity v Bratislave získal cenu za mimoriadne publikačné výstupy v kategórii vedecké práce v domácich karentovaných časopisoch.

Spolupráca s univerzitami nemala len pedagogický charakter, ale týkala sa aj transferu poznatkov a diskusií, či riešenia spoločných projektov. Napríklad dlhoročná spolupráca oddelenia svetovej ekonomiky s Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave na dvoch projektoch VEGA prispela k prehĺbeniu interdisciplinárnych poznatkov v oblasti inštitucionálnej konkurencieschopnosti a reálnej konvergencie v EÚ. Získané poznatky boli prezentované nielen na konferencii a publikované v záverečnej monografii projektu „*(Sur)reality of integration and real convergence in the European Union: economic and legal context*“, ale aj transformované do pedagogického procesu na úrovni bakalárskeho stupňa štúdia. Môžeme tiež spomenúť dlhodobú spoluprácu oddelenia svetovej ekonomiky na riešení viacerých spoločných projektov s Technickou univerzitou v Košiciach, výsledkom ktorej bola okrem spoločných vedeckých článkov a monografií aj séria medzinárodných vedeckých konferencií. Medzinárodná vedecká spolupráca oddelenia svetovej ekonomiky sa rozvíjala s Institute of World Economics z Maďarskej

akadémie vied, Warsaw School of Economics z Poľska a Inštitútom pre Európsku politiku EUROPEUM z Českej republiky v rámci medzinárodného strategického projektu „*Vyhliadky pre spoluprácu krajín V4 v meniacom sa ekonomickom, politickom a sociálnom prostredí*“. Cieľom projektu bolo na základe analýzy vývoja domáceho aj vonkajšieho prostredia navrhnúť oblasti možnej spolupráce krajín V4, s ohľadom na priebeh finančnej a dlhovej krízy, ako aj sociálny vývoj a dlhodobé trendy. Získané poznatky boli prezentované na sérii konferencií v Bratislave, Varšave, Prahe a Budapešti, ako aj prostredníctvom vedeckej monografie „*Prospects of the Visegrad cooperation. Identifying converging and diverging factors*“.

Riešiteľská konzistentnosť umožnila oddeleniu svetovej ekonomiky organizovať po sebe idúce a navzájom tematicky nadväzujúce vedecké podujatia, ktoré posúvali poznanie v oblasti ekonómie. Spomeňme medzinárodnú vedeckú konferenciu Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí na tému „Infraštruktúra spoločnosti, infraštruktúra človeka, kontrolovaná spoločnosť“ pod záštitou vtedajšieho prezidenta SR Ivana Gašparoviča, ktorú Ekonomický ústav a oddelenie svetovej ekonomiky organizovali v roku 2012 na zámku v Smoleniciach. Na tomto vedeckom podujatí boli za účasti reprezentantov rôznych vedných disciplín profilované oblasti, v ktorých je možné očakávať významné zmeny v nasledujúcom období a ktoré sa stali predmetom výskumu pracovníkov nášho oddelenia počas ďalších rokov. Výsledkom vedeckého bádania pracovníkov oddelenia svetovej ekonomiky a nadviazanej spolupráce s Ekonomickou fakultou Technickej Univerzity v Košiciach, Materiálovotechnologickou fakultou STU v Trnave, Inštitútom sociálneho a ekonomického výskumu z Uralského vedeckého centra Ruskej akadémie vied a s Ústavom ekonomiky a manažmentu z Ufimskej štátnej leteckej technickej univerzity v Ruskej federácii, bola úspešná séria medzinárodných vedeckých konferencií Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí. Odborné diskusie v rámci týchto podujatí prispeli k výmene poznatkov tak medzi odborníkmi z akademickej obce, univerzít a predstaviteľmi štátnej a verejnej sféry, ako aj medzi slovenskými a zahraničnými akademickými autoritami. To všetko bolo doplnené o články v impaktovaných zahraničných časopisoch a sériou rovnomenných monografií na aktuálne témy súčasnosti. V priebehu rokov sa na vedeckých podujatiach Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí striedali témy a riešili problémy, ktoré hýbali ekonomikou a spoločnosťou. Z viacerých ročníkov spomeňme niektoré z podtitulov konferencií, ako boli napríklad „Európa, Slovensko – súvislosti globálneho ekonomického a mierového potenciálu“, alebo „Globálny svet – spolupráca alebo konfrontácia?“. Konferencia Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí mala v roku 2015 podnázov „Adaptačné procesy – budúcnosť Európy a Slovenska“ a jej cieľom bolo rozšírenie a posunutie poznatkov v oblasti strategického smerovania Európskej únie a Slovenska aj vo väzbe na supraintegráciu. Jej

súčasťou bola široká diskusia o problematike nerovností, polarizácie a chudoby v EÚ a na Slovensku. Celkový rámec podčiarkli úvahy o dopadoch zmien prírodného prostredia na civilizáciu v 21. storočí. V ďalšom roku sa táto medzinárodná vedecká konferencia niesla v duchu „Adaptačných procesov a pulzujúcej ekonomiky“ a posunula vedecké chápanie v rovine potreby a možností adaptačných procesov vo väzbe na charakter pulzovania ekonomiky ako takej. Účastníci konferencií prezentovali poznatky v oblastiach: integračné a globalizačné procesy, adaptačné procesy ekonomík a zmeny prírodného prostredia, 4. priemyselná revolúcia a jej vplyv na trh práce a spoločnosť, polarizácia, nerovnosť a chudoba, perspektívy príjmovej polarizácie v slovenskej spoločnosti. Oddelenie svetovej ekonomiky organizovalo aj ďalšie medzinárodné vedecké podujatia. Za všetky spomeňme ešte medzinárodnú vedeckú konferenciu pri príležitosti 60-teho výročia podpísania Rímskych zmlúv: Budúcnosť Európskej únie, ktorú Ekonomický ústav SAV a oddelenie svetovej ekonomiky organizovali v spolupráci s podporou združení Neformálne ekonomické fórum – Hospodársky klub a Medzinárodný klub SR pod záštitou vtedajšieho ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslava Lajčáka v roku 2017 v Primaciálnom paláci v Bratislave. Na tejto konferencii odzneli príspevky členov oddelenia na témy „Štvrtá priemyselná revolúcia: Pripravenosť EÚ“ a „Európska ekonomika: Kľúčové výzvy“.

Oddelenie svetovej ekonomiky v spolupráci s Ekonomickým ústavom SAV a Ekonomickou univerzitou v Bratislave dlhodobo organizuje sériu vedeckých podujatí, ktoré slúžia na prezentovanie a diskutovanie poznatkov a záverov spoluautorov publikácie „*Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*“ určených nielen pozvanej odbornej a podnikateľskej verejnosti, ale aj študentom ekonomického zamerania, ktorí sa týchto podujatiach pravidelne zúčastňujú vo vysokom počte. Publikácia *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky* vyšla po prvýkrát v roku 2006 a od začiatku sa na jej obsahu podieľa oddelenie svetovej ekonomiky, v spolupráci s kolegami z ďalších oddelení Ekonomického ústavu SAV, najmä z oddelenia makroekonómie. V niektorých ročníkoch sa na publikácii podieľali aj externí spoluautori z Ekonomickej univerzity v Bratislave, alebo napríklad z Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Poslaním je pravidelne informovať o problémoch, príležitostiach, rizikách a neistotách, ktoré súvisia s fungovaním svetovej ekonomiky, a to nielen v kontexte globalizácie, ale tiež v kontexte hlavných regiónov sveta a kľúčových výziev, ktorým musia čeliť s poukázaním na perspektívy ich ďalšieho vývoja. Séria publikácií okrem analýzy uvedených aspektov svetovej ekonomiky prináša aj vybrané tzv. horúce problémy (hot issues). V každom roku sa striedajú témy, ktoré sú spoločnými menovateľmi vývoja svetovej ekonomiky v danom období. Vo viacerých aspektoch sme tak reagovali na aktuálny vývoj a dopredu navrhovali opatrenia na riešenie výziev, ktoré nás čakajú,

alebo odkladanie riešenia, ktorých môže do budúca predstavovať vážny problém pre ekonomickú konjunktúru. Už v roku 2006 sme napríklad upozorňovali na to, že svetová ekonomika sa stáva do určitej miery „rukojemníkom“ energetickej politiky rôznych zoskupení a na to, že táto skutočnosť si bude vyžadovať rozhodnú energetickú politiku, najmä vo vyspelých ekonomikách EÚ, USA a Japonsku. Súčasný vývoj v súvislosti so sankciami proti Rusku a vojnou na Ukrajine nám v tomto dáva za pravdu. Podrobne sme analyzovali vývoj počas obdobia okolo Globálnej finančnej a hospodárskej krízy (2009), ktorá predstavovala dovtedy najzávažnejšiu celosvetovú hospodársku krízu po druhej svetovej vojne a bola dôsledkom systémového zlyhania finančných trhov a fungovania svetovej ekonomiky. V nasledujúcich rokoch sme kritizovali niektoré prijímané protikrizové opatrenia a pokrizové adaptačné politiky, ktoré nedokázali reagovať na nové javy a výzvy v globalizovanej svetovej ekonomike. Vývoj v rokoch 2009 – 2013 odhalil slabé miesta v mechanizmoch fungovania celého ekonomického systému tak na úrovni nadnárodnej, ako aj národnej. Za pravdu nám v tom čase dávalo ekonomické oživenie sprevádzané spomalením a stagnáciou hospodárskeho rastu, ako aj prehlbovanie nerovnováh v obchode a na strane rozpočtového hospodárenia. Publikácia *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky: Medzi stagnáciou a oživením* získala pod vedením doc. Ing. Saleha Mothanu Obadiho, PhD. v roku 2013 prémie Literárneho fondu za vedeckú a odbornú literatúru a v roku 2018 cenu Zlatý Biatec za knižné dielo *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky: Krehký posun z oblasti rizika do rastovej trajektórie*. Hľadanie možných ciest oživenia začali v nasledujúcich rokoch komplikovať pretrvávajúca kríza dôvery a rastúce geopolitické napätie. Vo viacerých vydaniach sme preto upozorňovali na hroziacu obchodnú vojnu a tmenie potenciálneho hospodárskeho rastu silnejúcou antiglobalizačnou rétorikou a narastaním protekcionistických opatrení najmä medzi USA a Čínou, k čomu sa v súčasnosti pridali aj ekonomické sankcie proti Rusku. V posledných rokoch bol vývoj vo svetovej ekonomike poznačený veľkým rastom makroekonomických nerovnováh a okrem vojny na Ukrajine ovplyvnený najmä transformáciou počas pandémie koronavírusu SARS-CoV-2 (2020), ktoré pred ľudskú spoločnosť nastolili celý rad existenčných otázok a odhalili nestabilitu medzinárodných vzťahov, pričom sa potvrdil význam energetických zdrojov a energetickej bezpečnosti ako kľúčových faktorov geopolitických zmien. Posledné vydanie publikácie *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky* nesie podnázov „*Kam posúva konflikt na Ukrajine globálnu spoločnosť?*“ a venuje sa globálnej a regionálnej reštrukturalizácii, vedomej aj živej, v závislosti na reálnych zmenách v politike i ekonomike.

Oddelenie svetovej ekonomiky sa dlhodobo venuje problematike medzinárodnej konkurencieschopnosti, reálnej konvergenie a energetickej bezpečnosti.

To sa odráža na témach, ktoré vedeckí pracovníci riešia v rámci riešených projektov. Za všetky môžeme spomenúť napríklad projekt VEGA „Vplyv politicko-ekonomických udalostí vo svetovom prostredí na ceny energie a energetickú bezpečnosť EÚ: implikácie pre Slovenskú republiku“, v ktorom kolektív riešiteľov pod vedením prof. Ing. Saleh Mothanu Obadiho, PhD. skúmal problematiku energetickej bezpečnosti a výkyvy cien energií, ktoré sú úzko spojené s medzinárodnou politikou, politickou ekonomikou a národnou bezpečnosťou. Podobne aj projekt „Energetická bezpečnosť a udržateľná konkurencieschopnosť: implikácie pre Európsku úniu“ bol zameraný na vysoko aktuálnu problematiku energetickej bezpečnosti a riešitelia v ňom venovali pozornosť celému spektru primárnych zdrojov energie, ktoré sú základom energetického mixu EÚ, pri zohľadnení širokej škály mikroekonomických, makroekonomických, politických a iných faktorov, ktoré môžu vplývať na konkurencieschopnosť kľúčových sektorov ekonomiky EÚ. Kolektívu riešiteľov pod vedením doc. Ing. Ivety Pauhofovej, CSc. umožnilo skúmanie vývoja príjmovej stratifikácie v rámci projektu VEGA „Príjmová stratifikácia a perspektívy polarizácie slovenskej spoločnosti do roku 2030“ zistiť manévrovací priestor pre spotrebu ako faktora hospodárskeho rastu na strane domáceho dopytu. Projekt bol podobne ako projekt VEGA „Systémové implikácie 4. Priemyselnej revolúcie a adaptačné procesy informačnej spoločnosti (technické, ekonomické a kultúrne aspekty)“ ocenený za úspešné ukončenie riešenia a dosiahnutie vynikajúcich výsledkov. Projekt VEGA „Makroekonomické aspekty dlhovej krízy – pripravenosť krajín čeliť novým výzvam“ (2012 – 2015) pod vedením Ing. Borisa Hošoffa, PhD. bol pri záverečnom hodnotení rovnako ocenený za úspešné ukončenie riešenia projektu a dosiahnutie vynikajúcich výsledkov. V rámci projektu VEGA „Konvergencia a polarizácia vo svetovej ekonomike“ riešitelia z oddelenia svetovej ekonomiky v spolupráci s kolegami z oddelenia makroekonómie Ekonomického ústavu SAV aktualizovali poznanie a výskum hlavných trendov pôsobiacich pri reálnej konvergencii.

Na oddelení svetovej ekonomiky v súčasnosti pracuje štvorica samostatných vedeckých pracovníkov: Ing. Boris Hošoff, PhD. (vedúci oddelenia), prof. Ing. Saleh Mothana Obadi, PhD., doc. Ing. Iveta Pauhofová, CSc., prof. Juraj Sipko, PhD., MBA., trojica vedeckých pracovníkov Ing. Matej Korček, PhD., Ing. Adrián Ondrovič, PhD., Ing. Vanda Vašková, PhD a jeden odborný pracovník Ing. Ivan Klinec.

II. Oddelenie makroekonómie

Karol FRANK

Oddelenie makroekonómie má na Ekonomickom ústave dlhodobú tradíciu, jeho názov a zameranie prešli rôznymi obmenami až do súčasnej podoby.

Analytický pohľad na vývoj slovenskej ekonomiky

Vzhľadom na zameranie oddelenia je jednou z jeho permanentných úloh pri-
nášať analytické pohľady na makroekonomický vývoj Slovenska, hodnotenia
a výhľady. Prirodzene je značná časť riešiteľskej kapacity tímu nasmerovaná na
túto agendu. Snažíme sa analyticky rozpracovať nové javy vo vývoji hospodár-
stva, zmeny tendencií alebo ohrozenia, ktoré by si mali všimnúť aj tvorcovia prak-
tickej hospodárskej politiky.

Táto agenda bola „krytá“ sériou na seba nadväzujúcich projektov VEGA.
Hlavným komunikačným kanálom tejto agendy voči odbornej komunite bola
každoročná publikácia „*Hospodársky vývoj Slovenska*“ vydávaná od vzniku SR
v dvoch jazykoch (sk/eng). Niektoré čiastkové problémy boli hlbšie rozpracované
v článkoch vo vedeckých časopisoch, v iných knižných publikáciách a pod. Pri
príležitosti 25. výročia vzniku samostatnej SR tím oddelenia makroekonómie pri-
pravil publikáciu, ktorá bola jednak rekapituláciou toho, čo „samostatná slovenská
ekonomika“ (ne)dosiahla za prvé štvrtstoročie, ale aj revíziou otvorených problé-
mov a nových výziev.

Už celú dekádu trvá zlyhávajúce ekonomiky SR v dobiehaní ekonomickej
úrovne najvyspelejších európskych ekonomík (prítom predtým sa to darilo). Pre-
zentovali a analyzovali sme faktory v pozadí tejto poruchy: útlm dynamiky inves-
tícií, slabý inovačný potenciál, absencia akumulácie intelektuálnych aktív, prílišná
segmentácia podnikov, celkovo už prekonaný dovtedajší model rastu ekonomiky.

Skúmanie trhu práce

Oblasť trhu práce je charakterizovaná prechodom zo stavu nedostatku pracov-
ných miest do stavu nedostatku pracovníkov. Trh práce bol neuralgickým bodom
v SR už tradične. Dve desaťročia kvôli nedostatku pracovných miest a z toho ply-
núcej masovej nezamestnanosti, následne jedno desaťročie (zatiaľ) kvôli nedos-
tatkú vhodnej pracovnej sily. Pozornosť sme v tejto súvislosti venovali zmenám
v pracovnej náročnosti ekonomiky alebo zmenám v štruktúre príjmov vyvolaným
rastúcou vzácnosťou pracovnej sily.

Na trh práce výrazne vplýva aj zrýchlené vyprchávanie tradičnej konkurenčnej
výhody nízkych jednotkových nákladov práce. Postupné strácanie pôvodnej

konkurenčnej výhody (tou bol výhodný pomer produktivity k mzdám) bol známy a očakávaný proces. Upozorňovali sme však na prudké zrýchlenie tohto procesu, miestami až zánik tejto konkurenčnej výhody približne od polovice ostatnej dekády. Príčiny sme preukázali tak na strane produktivity (ktorá z rýchleho rastu prešla takmer do stagnácie), ako aj na strane nákladov práce (tie akcelerovali tlačené rastúcou vzácnosťou pracovnej sily).

Pre KOZ oddelenie riešilo tému súvislosti produktivity práce a minimálnej mzdy (2020). Spoluautori Ján Košta, Gabriela Dováľová, Boris Hošoff, Martin Hudcovský, Karol Morvay a Jaroslav Vokoun skúmali zložité a meniace sa vzťahy v domacom i medzinárodnom kontexte s dopadom na produktivitu práce a podstatu kategórie minimálnej mzdy. Kniha vznikla s cieľom kultivovať sociálny dialóg, a to na základe poznania vývoja produktivity práce, miezd, a ďalších súvisiacich faktorov.

Zvýšenú pozornosť v analýzach trhu práce bolo nutné venovať nízkokvalifikovaným pracovným silám, ktoré v porovnaní s pracovnými silami s vyššou kvalifikáciou majú oveľa vyššiu mieru nezamestnanosti a nižšiu mieru zamestnanosti. Okrem toho sa nízkokvalifikovaní veľakrát dostávajú mimo trhu práce a do závislosti na sociálnych dávkach, čo si následne vyžaduje špeciálne programy inklúzie pre ich opätovné začlenenie na trh práce. (Košta a kol., 2014).

Ďalší výskum bol zameraný na starnutie slovenskej populácie a jeho vplyv na podstatné ekonomické a sociálne procesy. Z tohto smeru výskumu po dôkladných analýzach vzišli odporúčania pre hospodársku politiku hlavne v oblasti medzinárodnej migrácie pracovných síl, a to z dôvodu znižovania prílevu mladých ľudí po skončení prípravy na povolanie na trh práce, resp. zintenzívnenia nedostatku pracovných síl. Výskum potvrdil, že obrat v nedostatku zdrojov pracovných síl v dlhodobej perspektíve môže priniesť len zvýšená pôrodnosť, ktorá je podmienená v prvom rade skvalitnením rodinnej (vrátane propopulačnej) politiky (Hvozdíková, Lichner a kol., 2018). Starnutie populácie má významný negatívny vplyv na rast zamestnanosti a v konečnom dôsledku vyvoláva nutnosť rastu produktivity práce; výskum potvrdil jej spomaľovanie v podmienkach Slovenska. Systém zdaňovania práce zabezpečuje významný zdroj príjmov pre potreby sociálnej ochrany, avšak v dôsledku nízkeho rastu zamestnanosti sú možnosti rastu týchto príjmov obmedzené. Výskumní pracovníci oddelenia prispeli k spracovaniu medzinárodného porovnania celkového vývoja a štruktúry príjmov na sociálnu ochranu (Lichner, Hvozdíková a kol., 2020).

Potvrdila sa tendencia k spomaľeniu rastu produktivity práce, čo vyvoláva obavy hlavne na strane odborov o spomaľenie rastu celkovej úrovne miezd vrátane minimálnej mzdy. Pritom úroveň minimálnej mzdy má významnú úlohu predovšetkým v motivácii nízkokvalifikovaných pracovných síl zamestnať sa. Výskum

v oblasti minimálnej mzdy súvisel s konkrétnymi možnosťami zvyšovať úroveň minimálnej mzdy na Slovensku v súlade s Európskym pilierom sociálnych práv (2017) a návrhom Smernice Európskej komisie o minimálnej mzde (2020), aby sa znížila úroveň pracujúcej chudoby. Rast minimálnych i priemerných miezd na Slovensku bude vyžadovať predovšetkým skvalitnenie sociálneho dialógu sociálnych partnerov o celom spektre problémov odmeňovania (Košta, Dováľová, Hošoff, Hudcovský, Morvay a Vokoun, 2021).

Výskum potvrdil, že najpálčivejším zo sociálnych problémov je zaostávanie príjmov najchudobnejšej vrstvy obyvateľstva, a to ako dôsledok nízkeho životného minima, nízkej sociálnej pomoci (dávky v hmotnej núdzi a jej príplatkov), a tým veľkej časti sociálne vylúčenej populácie vyznačujúcej sa nezamestnanosťou práceneschopných osôb. Prvým krokom zlepšenia uvedeného stavu je zvýšenie životného minima a sociálnej pomoci nielen na základe valorizácie podľa rastu nákladov nízkopríjmových domácností, ale na základe spôsobu valorizácie, ktorá bude sčasti zohľadňovať rast čistých peňažných príjmov domácností na osobu. Pri analýze možností úprav životného minima a sociálnej pomoci (dávky v hmotnej núdzi) v podmienkach Slovenska využili autori taktiež metódu medzinárodného porovnania (Košta, Dováľová, Hošoff, König a Bednárík, 2022) s vybranými krajinami EÚ.

Hodnotenie dopadov verejných politík

Medzi tematické oblasti ekonomického výskumu nášho oddelenia, a to najmä po vstupe Slovenska do EÚ, patrí hodnotenie dopadov vybraných verejných politík na či už národné hospodárstvo ako celok, regióny, odvetvia, alebo konkrétne sektory slovenskej ekonomiky. Jednou z oblastí záujmu bolo skúmanie efektov verejnej finančnej a nefinančnej podpory malým a stredným podnikom (MSP) v sektore kreatívneho priemyslu, a to aj v širšom chápaní inovačného rozvoja. K tejto téme sme publikovali viacero článkov v zahraničných časopisoch. Zistili sme, „že vnútorné zdroje a schopnosti, typ inovačnej stratégie, ako aj región podnikania alebo vlastníctvo boli dôležitými determinantmi ekonomickej výkonnosti inovatívnych firiem na Slovensku. Najvýznamnejším zistením je, že inovačná stratégia spoločnosti bola kľúčovým sprostredkovateľom rozvoja spôsobilostí a v konečnom dôsledku aj ekonomickej výkonnosti. Význam špecifických inovačných stratégií sa v priebehu inovačného cyklu menil. Jednoduché procesné a organizačné inovácie sa považovali za dôležité pri hodnotení bezprostredných účinkov európskej pomoci. Investície do výskumu, vývoja a inovácií sa stali dôležitými pri hodnotení výkonnosti firmy z dlhodobého hľadiska.“

Sieťové a aglomeračné efekty kreatívnych malých a stredných podnikov

Zaujímali sme sa i o skúmanie sieťových efektov v sektore kreatívnych MSP. „Sieťová analýza sa použila na stanovenie hlavných vzorov v regionálnej a medziodvetvovej spolupráci kreatívnych a „štandardných“ firiem. Účinky kupónovej schémy boli kvantifikované u oboch partnerov, t. j. u poskytovateľov a príjemcov znalostí. Výsledky ukazujú, že podporené kreatívne firmy vykázali výrazne vyšší rast aktív a tržieb ako nepodporení žiadatelia. Medzi podporenými prijímateľmi a neúspešnými žiadateľmi nebol výrazný rozdiel. Zistenia tejto štúdie poukazujú na dôležitosť priestorovej blízkosti a osobných kontaktov pre vytváranie partnerstiev medzi kreatívnym priemyslom a zvyškom ekonomiky.“

Podobne, ďalším výskumom sme prispeli k pochopeniu aglomeračných a lokalizačných efektov na rozvoj kreatívneho podnikania v slovenských podmienkach. Sieťová analýza odhalila výraznú štruktúru siete: jadro – periféria, pričom jadro je totožné s mestom Bratislava a zvyškom krajiny ako perifériou. Súčasťou nových nástrojov verejných politík zameraných na podporu konkurencieschopnosti sú i programy podnikového poradenstva financované so zdrojov EÚ. Výskum, ktorý analyzuje vplyvy podnikateľského poradenstva na výkonnosť slovenských MSP bol predmetom nášho záujmu. Preskúmali sme účinky schémy na obchodnú výkonnosť približne 900 firiem na štyroch rôznych vzorkách. Náš výskum má niekoľko nových prvkov. Údaje o ekonomických vplyvoch sa opierajú skôr o ročné účtovné závierky spoločností než o prieskumy. Pozornosť sme venovali samovýberu žiadateľov a vytvorili sme kontrafaktuálne vzorky pre podporených aj nepodporených žiadateľov. Firmy podporované obchodným poradenstvom dosahovali výrazne lepšie výsledky ako tie v kontrolných vzorkách. Účinok však zmizol, keď sa vzal do úvahy vlastný výber schémy. Dôkazy z realizovaného terénneho výskumu poukázali na významné nepeňažné výhody schémy, napr. získanie analytických a manažérskych zručností. Samovýber môže pomôcť identifikovať skupinu vysoko motivovaných firiem. Ďalšia fáza schémy sa môže zamerať na tieto firmy s viac prispôbenou a vyššou intenzitou podpory.

Výskum v oblasti znalostnej spoločnosti

V trhovej ekonomike je pilierom rozvoja konkurenčná schopnosť jej aktérov – firiem, pracovníkov a inštitúcií. V najdôležitejších oblastiach tzv. znalostného trojuholníka – vzdelávanie, výskum, inovácie – sme upriamili pozornosť na vnútorné a vonkajšie motivačné faktory podnecujúce aktérov k zlepšovaniu a zmenám smerom k znalostnej spoločnosti.

Výskum v publikácii *Motivácia aktérov pri smerovaní k znalostnej spoločnosti* (2014) sme zamerali na firemný sektor, environmentálnu udržateľnosť, spoločenskú zodpovednosť firiem, talentovaných ľudí. Pri výskume potrebujeme špecifické

údaje, ktoré niekedy nie sú k dispozícii a k poznaniu javov využívame dotazníkové prieskumy. Prieskum o motivácii medzi pracovníkmi výskumu a vývoja ukázal, že pracovníci výskumu zotrávajú vo výskumnej sfére najmä z dôvodu vnútornej motivácie. Vonkajšie stimuly i príležitosti sú nedostatočné a dôsledkom býva odchod tvorivých ľudí do zahraničia.

Rozvoj znalostnej spoločnosti je jednou z kvalitatívnych zmien, ktorými musí prejsť slovenská spoločnosť. Zdôrazňované sú prvky ako otvorenosť, kreativita, flexibilita a rozmanitosť. Rozdielnosť v týchto parametroch pozorujeme pri porovnaní starých a nových členských krajín EÚ. Oproti hospodársky vyspelejším krajinám je u nás značne nižší podiel účasti firemného sektora na financovaní výskumu a vývoja. Na tieto súvislosti poukazuje publikácia *Vytváranie a zhodnocovanie potenciálu znalostnej spoločnosti* (2017). Scenáre vývoja ukazujú, že udržiavanie súčasnej úrovne povedie k trajektórii pesimistického scenára vývoja v oblasti výskumu. Preto musí dôjsť k takej zmene motivačného prostredia, aby talenty a kvalitní výskumníci našli v SR adekvátne uplatnenie.

Skúmanie inovačného rozvoja sektora slovenských podnikov, národnej inovačnej politiky, integrácie Slovenska do EÚ a možnosti čerpania finančných zdrojov EÚ sa spája a vyvoláva prirodzený záujem akademického výskumu nášho oddelenia. Skúmali sme veľkú vzorku slovenských firiem, ktoré získali podporu z Európskych štrukturálnych a kohéznych fondov (ESCF) v období rokov 2013 – 2015. Analyzovali sme dve schémy podpory: jedna pre inovácie (prenos technológií) a druhá pre granty na výskum a vývoj. Výskum kombinoval údaje z verejných a súkromných zdrojov. Výskum testoval hypotézy, že (i) pomoc z ESCF zlepšila ekonomickú a inovačnú výkonnosť podporených firiem a (ii) menšie firmy pretransformovali verejnú podporu na inovačné výstupy efektívnejšie ako veľké podniky. Obe hypotézy boli potvrdené. Náš výskum taktiež priniesol určité výhrady týkajúce sa efektívnosti podpory, správania pri získavaní grantov a spoľahlivosti výstupných indikátorov.

V roku 2018 sme na pôde Joint Research Center (JRC) v Bruseli prezentovali výskumné témy z oblasti rozvoja znalostnej spoločnosti: R&I Challenges in Slovakia a Researchers Mobility (brain drain). Zúčastňujeme sa na konferenciách Globálne existenciálne riziká, ktoré sú platformou pre diskusiu a výskum javov, ktoré ohrozujú podstatu bytia.

Spolupráca na projekte Adaptácia stratégie OSN Agenda 2030 na podmienky SR pre Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu vyústila do návrhu šiestich národných priorít implementácie Agendy 2030, ktoré podpredseda vlády SR predniesol 17. júla 2018 na pôde OSN. Hlavné výzvy v oblasti ekonomiky zahŕňajú: prechod na intenzívne zdroje ekonomického rozvoja – domáci výskum, vývoj a inovácie, reštrukturalizáciu hospodárstva smerom k vyššej

pridanej hodnote a k udržateľnému využívaniu domácich zdrojov, posilnenie ekonomickej sebestačnosti regiónov a rozvoj regiónov podporujúci napĺňanie potrieb ich obyvateľov.

Mobilita talentov a priestorový rozvoj

Priaznivé podmienky pre mobilitu pracovných síl v súčasnosti vedú často, podobne ako to bolo v minulosti, k jednosmernej mobilite talentov do hospodársky vyspelých krajín, nakoľko sú tam výrazne lepšie podmienky pre ich rozvoj. V publikácii *Atraktivita územia a mobilita talentov: veľké mestá priťahujú talenty* (2020) sme využili výsledky dotazníkového prieskumu, kde sme zisťovali názory talentovaných ľudí, ktorí majú pracovnú skúsenosť v zahraničí. Respondenti porovnávali slovenské a zahraničné prostredie, v ktorom pôsobili. Za najdôležitejšie dôvody pre svoj odchod zo Slovenska do zahraničia talentovaní ľudia považujú lepšie podmienky pre prácu v zahraničí, zvýšenie znalostí, zmysluplne zameranú prácu, výrazne vyšší príjem, nedostatok príležitostí doma. Nevyhnutné je rozvíjať proces spätnej mobility, ktorý podnecuje tvorivé aktivity spojené s medzinárodnou spoluprácou, získavaním zahraničných skúseností a ich uplatnením v domácom prostredí.

Spolupráca na projekte Sektorovo riadenými inováciami k efektívnemu trhu práce v Slovenskej republike (2022) súvisí s Národnou sústavou povolání, ktorá je jedným z pilierov Národnej stratégie zamestnanosti SR. Zmeny na trhu práce ovplyvnené inováciami, digitalizáciou, dekarbonizáciou, novými technológiami sa premietajú do potreby identifikácie požiadaviek zamestnávateľov na zodpovedajúcu kvalifikovanosť pracovných síl v budúcnosti.

V projekte Flexibilita štruktúry ekonomiky a environmentálne zmeny: výzvy pre mestá a firmy (2021 až 2023) sme sa zamerali na mestá a firmy a ich prepojenia v súvislosti s technologickými a environmentálnymi výzvami. Skúmali sme transformáciu firiem z energeticky náročných odvetví v súvislosti s environmentálnymi vplyvmi a energetickou krízou. Podnikateľské i mestské prostredie je ovplyvňované cieľmi rozvoja nízko uhlíkovej ekonomiky ako reakcie na riziko klimateckej zmeny.

Výsledkom participácie v pracovnej skupine pre mestský rozvoj na pôde MDV SR je Konceptia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030, ktorú Vláda SR prijala v roku 2018. Zmysluplnosť zamerania sa na mestský rozvoj spočíva v tom, že sa v nich koncentruje väčšina ekonomických aktivít, mestá sú hnacou silou hospodárstva a katalyzátorom kreativity a inovácií. Podpora udržateľného integrovaného rozvoja miest a ich funkčných území by sa mala stať národnou prioritou.

Skúmanie transformácie slovenskej ekonomiky

Niektoré súčasné problémy vývoja slovenskej ekonomiky nemožno vysvetliť bez toho, aby sme nepoznali historické a ekonomické súvislosti. Skúmanie minulého vývoja vyústilo do publikácie *Slovenská ekonomika: desať rokov členstva v Európskej únii* (2014). Zapojenie do integračných procesov v Európe prinieslo Slovensku výhody a priaznivé prostredie pre ďalší rozvoj ekonomiky, ale aj záväzky, obmedzenia, výzvy a riziká. Zahraničné investície posilnili konkurencieschopnosť firiem. Výkonnosť slovenskej ekonomiky v mnohých oblastiach kvalitatívnych faktorov ekonomického rozvoja patrí medzi najnižšie v rámci EÚ. V publikácii *Slovenská ekonomika po štvrtstoročí samostatného štátu* (2019) skúmame proces dobiehania úrovne vyspelejších ekonomík a ako sa menili parametre životnej úrovne. Prechod k mimoriadne otvorenej ekonomike bol možný vďaka výhodám, ktoré vyplynuli zo spojenia zahraničných investícií a domácich produkčných faktorov. Analýza konkurencieschopnosti však ukazuje i slabšie miesta ekonomickej transformácie.

V období rokov 2012 až 2016 sme sa podieľali na riešení projektu Siedmeho rámcového programu EÚ (FP7) Welfare, Wealth and Work for Europe pod vedením viedenského inštitútu WIFO (Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung) ako koordinátorom celého projektu. Konzorcium pozostávalo z 33 inštitúcií z dvanástich európskych krajín a za náš ústav projekt zastrešovala Ivana Šikulová. Spoločne s Karolom Frankom vypracovali v rámci časti projektu koordinovanej p. Rainerom Schweickertom z kielskeho Institut für Weltwirtschaft štúdiu zameranú na transformáciu slovenskej ekonomiky z centrálne plánovanej na trhovú. Hoci prechod Slovenska a ostatných krajín strednej a východnej Európy k trhovej ekonomike predstavuje jedinečný proces, identifikácia jeho úspešných stránok, ako aj problémov a nedostatkov môže byť užitočná pre iné transformačné procesy. Na Slovensku sa síce šoková terapia ukázala ako vhodná pre niektoré reformy, ale pre iné nebol takýto prístup realizovateľný, resp. bol úplne nevhodný. Príliš pomalá, ale aj príliš rýchla realizácia reforiem môže mať za následok spomalenie alebo dokonca zastavenie transformačného procesu. Zároveň by sa vysoké tempo reforiem nemalo dosahovať na úkor ich kvality a dlhodobej udržateľnosti, pretože početné dodatočné zmeny inštitúcií môžu znížiť dôveru v autorov príslušných reforiem. S cieľom poskytnúť širší obraz sme v rámci projektu vypracovali komparatívnu analýzu, v ktorej sme porovnávali desať krajín strednej a východnej Európy (Bulharsko, Česká republika, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko) s tromi referenčnými krajinami (Nemecko ako prípad CME – Coordinated market economy, Spojené kráľovstvo ako LME – Liberal market economy a Taliansko ako MME – Mixed market economy). Zamerali sme sa na vybrané ukazovatele

reprezentujúce tri oblasti: blahobyt/rovnosť, inovácia/rast/konkurencieschopnosť a makroekonomická stabilita.

Pandemické a post-pandemické zmeny

Pandemická recesia nepriniesla do hospodárskeho vývoja iba bežný krátkodobý pokles. Analyzovali sme zmeny, ktoré nastali v štruktúre ekonomiky, využívaní práce, v investíciách a vo využívaní technológií. Bude potrebná schopnosť rozvoja v zovretí mimoriadnej zmesi hrozieb. Pri odznievaní pandemického šoku sa objavil mix ďalších komplikácií, ktoré navodili unikátnu nepriaznivú situáciu: energetická kríza, geopolitická kríza (vojna na Ukrajine) a s ňou spojená migračná vlna, inflačný šok v celej Európe, vnútropolitická kríza a k tomu klimatická kríza a s ňou spojené reštrikcie. Bolo zaujímavé analyzovať zmeny hospodárstva prinášané touto búrkou. Mimo iného sme kriticky poukazovali na skutočnosť, že v SR bola v týchto turbulenciách pomerne úspešne zachovávaná úroveň spotreby, ale pri dramatickom útlme investičnej činnosti.

Medzi kľúčové výzvy slovenskej ekonomiky patrí dekarbonizácia, ktorá vyvoláva nutnosť adaptácie vo všetkých úrovniach a dimenziách národnej ekonomiky. Týka sa nielen verejných politík na centrálnej/štátnej úrovni, ale selektívne zasahuje niektoré regióny a ovplyvňuje správanie jednotlivých aktérov alebo trhov (napr. trh práce, energetický trh a pod.). Náš výskum v tejto oblasti sa zhmotnil vo viacerých publikáciách alebo expertíznych štúdiách. Predmetom skúmania je región Hornej Nítry. Vzhľadom na interdisciplinárny charakter témy sme i my využili kombináciu kvantitatívnych a kvalitatívnych (charakteristických skôr pre sociologické vedy) metód. Kombinácia analýzy socio-ekonomických dát, administratívnych a podnikových dát, zistení z fokusových skupín alebo rozhovorov s lokálnymi aktérmi umožňuje získať detailné a komplexné poznatky o tomto transformujúcom sa regióne.

Na oddelení makroekonómie pracujú: Ing. Karol Frank, PhD. (vedúci oddelenia), Ing. Daneš Brzica, PhD., Ing. Gabriela Dováľová, PhD., Ing. Martin Hudcovský, PhD., Ing. Veronika Hvozdíková, PhD., Ing. Tomáš Jeck, PhD., Ing. Mária Kačírková, Ing. Ján Košta, CSc., Ing. Karol Morvay, Ing. Ivana Šikulová, PhD., Ing. Jaroslav Vokoun.

III. Oddelenie ekonomického modelovania a analýz

Tomáš MIKLOŠOVIČ

Oddelenie ekonomického modelovania a analýz bolo vytvorené v roku 1991 za účelom rozširovať a aplikovať výsledky základného výskumu v oblasti ekonomickej teórie metodológiou matematickej ekonómie. Výsledky prác oddelenia sa využívajú predovšetkým v oblasti aplikovaného výskumu s využitím empirických modelov a analýz. Množstvo využívaných ekonomických modelov je možné použiť pri tvorbe odpovedí ako pre špecifické úlohy v rámci hospodárskej praxe, tak aj pri prierezových a celospoločenských témach. Výsledky práce oddelenia sa taktiež využívajú pri tvorbe verejných politík predovšetkým kvôli schopnosti modelov vysvetľovať alternatívne možnosti a hľadať efektívne riešenia, ktoré sú základným nástrojom pre podporu rozhodovania sa. Medzi základné výskumné oblasti ekonomického výskumu tohto oddelenia môžeme zahrňovať viacero tém, pričom vedeckí pracovníci používajú niekoľko matematicko-ekonomických modelov. Zároveň pracovníci tohto oddelenia aktívne spolupracujú s kolegami z iných oddelení, čím sa prehlbuje vzájomná spolupráca v rámci Ekonomického ústavu. V priebehu posledných dvoch dekád pracovníci oddelenia systematicky vyvíjali relatívne široký set modelov zameraných na riešenie vedeckých úloh v kľúčových socio-ekonomických otázkach aplikovaného výskumu a potrieb hospodárskej praxe. Na tomto oddelení dlhodobo pôsobí sedem vedeckých pracovníkov a ďalší vedeckí pracovníci v menšom rozsahu, ktorí aktívne participujú predovšetkým pri riešení úloh v rámci jednotlivých aplikačných projektov.

Oddelenie ekonomického modelovania a analýz predstavuje prierezové oddelenie zamerané na kvantitatívny výskum a adresnú analytickú podporu výskumných úloh riešených na ústave. Hlavnými výskumnými témami oddelenia sú makroekonomické predikcie a analýzy, modelovanie trhu práce, regionálny rozvoj, hodnotenia dopadov verejných politík a ďalšie. Oddelenie pracuje na systémovom rozvoji viacerých makroekonomických a mikrosimulačných modelov slovenskej ekonomiky zvyčajne s dôrazom na trh práce. Významným prínosom počas poslednej dekády bolo rozšírenie viacerých modelov o regionálny rozmer.

V niektorých z nich boli dosiahnuté podstatné metodologické pokroky, vďaka ktorým sa modely uplatnili aj medzinárodne (napr. Česko, Macedónsko, Malta). Oddelenie produkuje množstvo relevantných informácií a podkladov na podporu rozhodovania predovšetkým pre tvorcov politík verejnej správy formou analytických prác, projektovej spolupráce, komunikáciou s relevantnými oddeleniami decíznej sféry a iné. Práve vďaka tomu v poslednom období vzrástla vzájomná spolupráca s jednotlivými inštitútmi pri ministerstvách ako napríklad: Inštitút

finančnej politiky (IFP), Útvar hodnoty za peniaze (UHP), Rada pre rozpočtovú zodpovednosť (RRZ), Inštitút vzdelávacej politiky (IVP), Inštitút environmentálnej politiky (IEP), Inštitút sociálnej politiky (ISP), Úrad vlády SR, Ministerstvo pre regionálny rozvoj a investície (MIRRI) a ďalšie. V budúcnosti majú pracovníci oddelenia ambíciu viac spolupracovať s Inštitútom zdravotníckych analýz (IZA) a Inštitútom hospodárskej politiky (IHP). Metodologické a aplikačné výstupy sú pravidelne publikované, pričom pracovníci oddelenia uverejňujú výstupy aj v medzinárodných časopisoch v rámci svojho zamerania. Po medzinárodnej akreditácii ústavu v roku 2016 začali pracovníci oddelenia ekonomického modelovania venovať zvýšenú pozornosť publikovaniu v prestížnych zahraničných časopisoch, čo sa prejavilo hlavne v posledných rokoch na kvalite vedeckých výstupov.

V rámci tejto časti kapitoly si predstavíme základné výskumné témy III. oddelenia ekonomického modelovania a analýz. Jednotlivé témy si zvyčajne vyžadujú špecifický analytický prístup. Tento je tvorený jedným, alebo skupinou modelov vyvinutým v rámci oddelenia na EÚ SAV. Existujúce portfólio modelov členovia oddelenia aj v súčasnosti rozširujú a rozvíjajú. V nasledujúcej časti predstavíme viacero oblastí vedeckého výskumu, ktoré boli v posledných desiatich rokoch (2013 – 2022) riešené pracovníkmi oddelenia ekonomického modelovania a analýz, často v spolupráci s kolegami z ústavu a partnerských pracovísk. Rozvoj a výsledky oddelenia za prvých 20 rokov existencie sú popísané v publikácii (Páleník, 2013).

Makroekonomické predikcie ekonomiky SR

Oddelenie ekonomického modelovania a analýz vyvíja a spravuje viacero makroekonomických modelov. Ekonometrický makroekonomický model využívajúci metodiku korekcie chýb (ECM) je na ústave aktualizovaný pravidelne na ročnej báze od roku 2005. Jeho hlavnou aplikáciou je tvorba makroekonomických prognóz s dôrazom na predikciu hrubého domáceho produktu SR a hlavných makroekonomických ukazovateľov (produktivity práce, inflácie, zamestnanosti atď.). Výsledky predikcie sú pravidelne publikované (Radvanský a Lichner, 2021; 2019; 2018; 2017; Radvanský a kol., 2016) a prezentované na každoročnom stretnutí ekonometrických modelárov na Slovensku (*Perspektívy slovenskej ekonomiky*, od roku 2001) a využívané aj medzinárodne, napr. prostredníctvom expertnej siete SkillsNet, ktorú spravuje Európske centrum pre rozvoj odborného vzdelávania – CEDEFOP. Výsledky ústavnej prognózy sú poskytované a zahrnuté v konsenzuálnej prognóze vývoja SR aj prostredníctvom prognostickej publikácie *Eastern Europe Consensus Forecast* vydávanej prostredníctvom Consensus Economics so sídlom v Spojenom kráľovstve.

Disparity vývoja slovenskej ekonomiky

Slovensko patrí medzi európske krajiny s najvyššou mierou regionálnych disparít a ich zmierňovanie patrí medzi priority všetkých vlád SR. Napriek tomu má hospodárska politika v SR tendenciu podceňovať konkrétny dopad opatrení na regionálnej úrovni. Pomerne malá pozornosť sa venuje aj analytickej podpore rozhodovania a prognózam vývoja na regionálnej úrovni. Pracovníci oddelenia sa zaoberajú problematikou aktuálneho vývoja regionálnej politiky a kvantitatívnymi prístupmi k analýze a prognózovaniu regionálneho rozvoja sa snažia objasniť tieto disparity.

Druhý model vyvinutý a spravovaný vedeckými pracovníkmi oddelenia ekonomického modelovania a analýz je založený na interakcii sektorových informácií zo vstupno-výstupných tabuliek so súborom rovníc predpovedajúcich makro ekonomický vývoj na národnej úrovni. Integrovaný ekonometrický input – output model (EC-IO) bol vyvinutý počas série projektov na predpovedanie potrieb zručností na Malte v rokoch 2017 – 2020 (pre maltskú verejnú službu zamestnanosti – JOBSPLUS), v Českej republike v spolupráci s Českým národným vzdelávacím fondom a Slovenskom (projekt APVV). Model bol rozpracovaný do série regionálnych modelov vyžadujúcich prepočet regionálnych input-output tabuliek. Na splnenie tejto úlohy bola použitá nová metodológia publikovaná v impaktovanom časopise *Empirica* (Radvanský a Lichner, 2021).

Počas tvorby modelu bola publikovaná podrobná metodika štrukturálneho integrovaného ekonometrického input-output modelu na základe potreby rozšírenia dlhodobo vyvíjaného regionálneho modelu HERMIN na detailnejší počet sektorov na národnej aj regionálnej úrovni. Vedecky je popísaný štrukturálny model EC-IO na národnej úrovni spolu s hlavnými metodickými prvkami a prístupmi (Radvanský a kol., 2020). V publikácii sa dokumentuje aj konštrukcia regionálneho modelu s identifikáciou medziregionálnych tokov tovarov a služieb v ekonomike prostredníctvom konštrukcie multiregionálnych input-output tabuliek ako kľúčového prvku tohto modelu. Pokryté sú aj oblasti súvisiace s vlastnosťami iných prístupov k modelovaniu. Štruktúra publikácie jednoznačne predurčuje jej využitie najmä z hľadiska metodického rozvoja regionálnych modelov vhodných na modelovanie regionálnych a kohéznych politík (nielen na Slovensku) a poukazuje na metodický posun v tejto problematike za posledné desaťročie. Výstupy a metodiky vypracované v rámci tejto témy pomohli zintenzívniť spoluprácu s Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie a Inštitútom sociálnej politiky pri Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Analýza politiky súdržnosti

Ďalší makroekonomický model, ktorý bol vyvíjaný a aplikovaný na oddelení ekonomického modelovania a analýz EÚ SAV vychádza z metodiky HERMIN. Pôvodne bol tento model vyvinutý na hodnotenie efektov kohéznych fondov na ekonomický vývoj členských krajín. Významným metodickým prínosom bolo unikátne rozšírenie metodiky tohto modelu o regionálny rozmer v spolupráci s Wroclawskou regionálnou agentúrou (WARR) v Poľsku. Dlhodobá neformálna spolupráca začala v roku 2010 a bola formálne podporená napr. v rámci projektu cezhraničnej spolupráce (APVV SK-PL 2016 – 2017). Členovia oddelenia ekonomického modelovania a analýz ho aplikovali vo viacerých krajinách. Výstupy boli pravidelne dodávané aj na požiadanie Úradu vlády SR a Úradu vlády ČR.

Počas tohto obdobia vznikla aj publikácia zaoberajúca sa vyhodnotením vplyvov politiky súdržnosti v programovom období 2007 – 2013 (Radvanský a kol., 2016), alebo bolo publikovaných viacero odborných článkov venujúcich sa rôznym implementačným stratégiám využitia financií z EÚ. Najvýznamnejším výsledkom tejto dlhodobej spolupráce bolo publikovanie odborného článku v prestížnom medzinárodnom časopise *Regional Studies* (Mogila et al., 2022).

Počas implementácie fondov EÚ v programovom období 2014 – 2020 sa Centrálny orgán pre koordináciu (CKO) pri Úrade vlády SR rozhodol analyticky hodnotiť úspešnosť a manažérsky nastaviť ciele čerpania formou prístupu pracovne nazvaného „Krivky optimálnej implementácie“ na podporu lepšieho plánovania politik. Na dosiahnutie tohto cieľa vedeckí pracovníci z EÚ SAV (Radvanský, Lichner a Frank) v rokoch 2016 a 2017 vyvinuli a príjemcom poskytli jedinečný rámec pre analýzu a implementáciu politiky súdržnosti EÚ. Vyvinutý optimalizačný model nájde riešenie, ktoré spĺňa kritérium najmenších štvorcov odchýlky od ročného záväzku pre každý operačný program, typ európskeho fondu a región. Výsledky modelu dokázali identifikovať už v úvodnom nastavení čerpania fondov možné implementačné problémy pri viacerých operačných programoch, hlavne so splnením minimálneho limitu čerpania. Ak by sa neprijali žiadne opatrenia, operačné programy by prišli o časť svojich finančných alokácií v dôsledku viazania prostriedkov – dekomitmentu. Výsledky boli prediskutované s prijímateľom (CKO) a použité na posúdenie a diskusiu o spoľahlivosti a realizovateľnosti záväzných implementačných plánov, ktoré boli riadiacimi orgánmi príslušných operačných programov každoročne predkladané. Metodológia a zistenia boli prezentované na viacerých domácich a medzinárodných konferenciách. Zhrnutie zistení výskumu bolo publikované v článku „*Riadenie výkonnosti európskych štrukturálnych a investičných fondov – prípad Slovenska*“ v medzinárodnom impaktovanom časopise *Public Money & Management* (Radvanský a kol., 2022) v tematickom vydaní „*Výzvy pri riadení európskych fondov*“.

Mikrosimulačný model

V rámci projektu APVV, ktorý prebiehal v rámci oddelenia ekonomického modelovania a analýz, bol vytvorený mikrosimulačný model pre Slovenskú republiku (SLAMM microsim). Základný mikrosimulačný model už bol aplikovaný v rôznych kontextoch a prispel k vzniku viacerých publikácií. Výsledky mikrosimulačných modelov sa široko využívajú na ex-ante odhad účinkov verejnej politiky. Model bol pôvodne vyvinutý vedeckým tímom EÚ SAV s cieľom modelovať vývoj ponuky práce na Slovensku. Všetky doterajšie výstupy modelu boli zamerané na kvantifikáciu potrieb trhu práce z hľadiska zručností a vzdelania, ako aj kvantifikáciu nárokov vyvolaných náhradou pracovnej sily odchádzajúcej do dôchodku. V kombinácii s makroekonomickým modelom umožňuje detailnú simuláciu mzdového vývoja či simuláciu štrukturálnych zmien dopytu po pracovnej sile. Rôzne aplikácie mikrosimulačného modelu tak prepájajú sofistikované metódy a potreby verejných politik.

SLAMM microsim simuluje slovenskú populáciu v dynamickom prostredí, modeluje základné demografické procesy, dosiahnuté vzdelanie, ako aj rozhodnutia súvisiace s ekonomickou aktivitou a zamestnanosťou. Najnovšia verzia modelu sa opiera o údaje z výberového zisťovania pracovných síl (LFS) alebo údaje zo sčítania ľudu. Výskumný tím EÚ SAV doteraz vyvinul dva hlavné mikrosimulačné nástroje. Najprv bol vyvinutý mikrosimulačný model pre Inštitút vzdelávacej politiky (IVP) Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Na jednej strane predikuje počet študentov v regionálnom vzdelávacom systéme na úrovni okresov a počet študentov terciárneho vzdelávania v strednodobom horizonte. Na druhej strane predpovedá počet učiteľov, ktorí majú odísť do dôchodku na rôznych úrovniach vzdelávacieho systému. Tento modelovací nástroj sa aktívne využíva pri príprave vzdelávacích politik na IVP. Ďalej sa model používa na projektovanie výdavkov súvisiacich so vzdelávaním z Plánu obnovy. Druhý výstup, ktorý riešiteľský tím vypracoval, vznikol v spolupráci s Útvárom hodnoty za peniaze na ministerstve financií. Zamerá sa na revíziu verejných výdavkov súvisiacich so zamestnanosťou a mzdami vo verejnej správe (ÚHP, 2020). Mikrosimulácia sa použila na predpovedanie účinkov odchodu verejných zamestnancov do dôchodku vrátane identifikácie povolání, ktoré boli najviac postihnuté.

Hlavným výstupom mikrosimulačného modelu je tvorba pravidelných predikcií trhu práce podľa zvolených kritérií. Model bol vyvinutý v spolupráci s International Microsimulation Association (IMA) a Luxemburským inštitútom sociálno-ekonomického výskumu. Popis modelu bol publikovaný v časopise IMA (Štefánik a Miklošovič, 2020).

Integrovaný vstupno-výstupný model slovenského trhu práce (SLAMM IO) dopĺňa dynamický mikrosimulačný model (SLAMM microsim) projektujúci vývoj

slovenskej pracovnej sily. Kombináciou týchto dvoch modelov možno predpovedať kvalifikačné potreby slovenského trhu práce, konkrétne expanziu a náhradný dopyt po pracovnej sile. Predpovede modelu boli publikované v Štefánik et al. (2018), Lichner a kol. (2018) alebo Radvanský et al. (2021).

V rámci bilaterálneho projektu medzi EÚ SAV a maltskou vládou (zastúpenou agentúrou Jobplus) bol vyvinutý mikrosimulačný model, ktorý determinoval ponuku práce na Malte v dlhodobom horizonte. Spolu s integrovaným IO modelom (viď vyššie) tak vznikol komplexný makro – mikro model, ktorý sa úspešne aplikoval v rámci tvorby verejných politík na Malte. Počas projektu pracovníci oddelenia poskytovali aj školenia pre maltských partnerov.

CGE model

Na posúdenie makroekonomického dopadu politických reforiem EÚ SAV udržiava dynamický CGE (Computable General Equilibrium) model slovenskej ekonomiky.⁹ Daný model sa aplikoval na úlohy ako ex-ante hodnotenie vplyvu zavedenia environmentálneho zdaňovania na slovenskú ekonomiku (Páleník a Miklošovič, 2016), alebo posúdenie vplyvu informatizácie verejnej správy na slovenský trh práce.

Dlhodobý makroekonomický model bol na EÚ SAV vyvinutý takmer pred desaťročím a odvtedy bol model niekoľkokrát aktualizovaný a metodologicky rozšírený. Vychádza z neoklasickej teórie ekonomického rastu a populácia je rozčlenená do niekoľkých menších zoskupení. Model je vhodný na projektovanie ekonomického vývoja v dlhodobom horizonte. Používal sa najmä na analýzu vplyvov starnutia na ekonomický rozvoj a verejné financie (Lichner, 2017) alebo odhadnutie exogénnych šokov pre Slovenskú ekonomiku (Miklošovič, 2014).

Predovšetkým metodológia CGE modelu bola využitá aj v rámci spolupráce s Inštitútom environmentálnej politiky, kde pracovníci oddelenia ekonomického modelovania a analýz participovali na vývoji a prevzatí environmentálneho CGE modelu, ktorý dodávala Ministerstvu životného prostredia Svetová banka. Daný model bol následne s našou koordináciou viackrát využitý pri tvorbe výskumných správ pochádzajúcich z ministerstva (Dráb a kol., 2022). V poslednom roku sa pokračuje vo vývoji dynamického environmentálneho CGE modelu (E3M) pre Slovensko, ktorý je dodávaný pre Ministerstvo životného prostredia zahraničnými partnermi. Pracovníci EÚ SAV sú partnermi v rámci tohto projektu a aktívne sa podieľajú na vývoji tohto modelu.

⁹ Prvé aplikácie CGE modelu boli publikované v Páleník a Kotov, 2003 a Páleník a kol., 2004.

Hodnotenie aktívnych politík trhu práce

EÚ SAV od roku 2014 každoročne dostáva individuálne údaje o evidovaných nezamestnaných na Slovensku. Výmenu údajov zabezpečuje dlhodobá zmluva o spolupráci s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVR). Prvý export v roku 2014 bol prvým exportom z modernizovaného informačného systému ÚPSVaR po desaťročí. Odvtedy je EÚ SAV priekopníkom kontrafaktuálneho hodnotenia dopadov slovenských programov aktívnej politiky trhu práce (AFTP). V priebehu posledných rokov sa automatizovali procesy čistenia a prípravy dát súvisiace s ročnými exportmi a na webe projektu sú zverejňované popisné automatické hodnotiace správy. V rámci tejto aktivity riešitelia EÚ SAV spolupracovali s analytickými útvarmi Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstva financií SR na viacerých analytických správach. Táto spolupráca zahŕňala školenia, hodnotenie, ako aj koprodukcii hodnotiacich správ. Okrem spolupráce s analytickými útvarmi sú výsledky jednotlivých hodnotení dopadov pravidelne prezentované na ÚPSVaR alebo ministerstvách zodpovedných za tvorbu a implementáciu AFTP na Slovensku. Táto aktivita bola zastrešená reťazcom troch projektov aplikovaného výskumu podporovaných Agentúrou na podporu výskumu a vývoja a dohodou o spolupráci s ÚPSVaR.

Výsledky výskumu boli publikované v medzinárodných časopisoch (napr. Štefánik a kol., 2020; Štefánik, 2021) a prezentované na medzinárodných konferenciách (napr. European Association of Labor Economics Conference alebo COUNTERFACTUAL METHODS FOR POLICY IMPACT EVALUATION – COMPIE – konferencia o kontrafaktuálnom hodnotení dopadov, ktorú organizuje Spoločné výskumné centrum Európskej komisie).

Výskum makroekonomických nerovnováh

Ďalším kľúčovým zameraním výskumnej činnosti členov oddelenia boli rôzne aspekty makroekonomických nerovnováh. Primárnym cieľom kombinovaného výskumného tímu bolo preskúmať predikčnú silu novozavedenej procedúry makroekonomickej nerovnováhy na úrovni celej EÚ (podporené projektmi FIRSTRUN Horizon 2020 a projektmi APVV a VEGA), v spojitosti s vytváraním makroekonomických nerovnováh a výskytom udalostí finančnej krízy. Zároveň vznikla aj diskusia o hospodárskej konvergencii prostredníctvom prepojenia dlhu a financovania (Workie Tiruneh, 2020) a o súvisiacich reakciách makroekonomickej politiky. V tomto prípade externá validita, ktorá bola potvrdená domácimi a medzinárodnými grantovými agentúrami, dokazuje vysokú vedeckú aktuálnosť týchto tém. Zároveň nedávne skúsenosti s radom svetových udalostí (veľká recesia, kríza štátneho dlhu v eurozóne, pandémie COVID-19, vojna na Ukrajine) upriamujú pozornosť do centra vedeckého skúmania na otázky udržateľnosti vonkajšieho dlhu.

Vedecké výstupy, týkajúce sa tejto problematiky, zahŕňali niekoľko vysoko uznávaných časopiseckých publikácií (Domonkos a kol., 2017; Širaňová a Radvanský, 2018) a jednu medzinárodne vydanú monografiu (Workie Tiruneh, 2018). Výsledky výskumu boli prezentované na medzinárodnom workshope (FIRSTRUN Conference v Bruseli, 2018) a šírené v kľúčových národných (Národná banka Slovenska, Ministerstvo financií SR) a medzinárodných (Európska komisia) inštitúciách. Medzi kľúčové výstupy výskumu zaraďujeme komplexnú integrovanú databázu finančnej krízy, ktorú tím vyvinul a v ktorej zhromažďuje informácie o identifikácii udalostí finančnej krízy naprieč významnými vedeckými publikáciami. Databáza je voľne dostupná medzinárodnej vedeckej komunite a je pravidelne aktualizovaná pracovníkmi oddelenia.

Starnutie populácie

Význam dlhodobej starostlivosti v súvislosti s procesom starnutia má rastúci trend naprieč všetkými krajinami EÚ. V rámci projektu 7RP NEUJOBS vzniklo niekoľko prác pokrývajúcich tento problém na európskej úrovni (napr. Štefánik a kol., 2013; Radvanský, 2014; Radvanský a Lichner, 2014). Na základe výsledkov projektu vznikla národná správa (Páleník a kol., 2014), v ktorej bol analyzovaný súčasný stav poskytovania dlhodobej starostlivosti a jej potreba (dopyt po starostlivosti) na Slovensku spolu s odhadom ich vývoja do roku 2025. Prognóza zamestnanosti v sektore dlhodobej starostlivosti je založená na metóde využívania zdrojov v závislosti od rastu počtu osôb s potrebou starostlivosti. Hlavný zdroj skúmaného vývoja predstavuje proces starnutia, ktorý bol odhadnutý modelom NEMESIS. Hoci v tejto práci bol zachytený iba efekt demografie na dopyt po dlhodobej starostlivosti, na základe podporných analýz bolo odhadnuté, že viac ako polovica starostlivosti je v súčasnosti poskytovaná na neformálnej báze neplatenými osobami, zvyčajne príbuznými. Z čoho vyplýva, že v najbližšej dobe bude potrebné riešiť tak dodatočný, ako aj súčasný nedostatok pracovníkov v sektore dlhodobej starostlivosti (sestry a opatrovatelky).

Na základe synergických efektov výskumu autori pokračovali v téme starnutia obyvateľstva a medzi prvými výskumníkmi sa začali zaoberať potenciálom striebornej ekonomiky. Tá je ekvivalentom adaptácie ekonomiky na budúce potreby rastúceho počtu starších ľudí. Výstupy z projektu z tohto hľadiska koncentruje analytickú pozornosť na demografický vývoj, na potreby a správanie starších, na určenie dopytu v kľúčových oblastiach, pre identifikovanie potenciálu uspokojenia dopytu starších, rovnako ako aj na identifikovanie potenciálnych vývozných možností pre Slovensko v súvislosti so starnutím populácie, ktoré by mali v budúcnosti priaznivý dopad na ekonomický rast Slovenska. Z hľadiska Slovenska by išlo o ekonomické využitie relatívne negatívneho vývoja v EÚ (Páleník a kol., 2012; Páleník a kol., 2014).

Generačné účty

Generačné účty vyvinuté na EÚ SAV sú prístupom modelovania čiastočnej rovnováhy, ktorá je užitočná na analýzu účinkov starnutia. Predmetná metodológia generačných účtov má za cieľ skúmať závislosť na súkromných a verejných transferoch naprieč životným cyklom (Domonkos, Domonkos a Jardeková, 2019). Empiricky sa skúmal prípad Slovenska, ktoré je v pokročilej fáze transformácie z jednopilierového priebežného systému na viacpilierový systém skladajúci sa z priebežného a kapitalizačného piliera. Na konci tohto transformačného procesu sa očakáva zníženie úlohy priebežného systému, a tým pádom zníženie vplyvu starnutia na verejné financie. Otázka je, či takáto zmena bude dostatočná na vyrovnanie efektov starnúcej populácie. Na tento problém sa pozerá nielen cez verejné transfery, ale aj cez súkromné transfery a transfery času (t. j. ak jedna fyzická osoba vynaloží čas v prospech inej osoby, obvykle z tej istej rodiny alebo domácnosti, bez nároku na finančnú protihodnotu). Použili sa tri modelové nástroje: národné transferové účty, mikrosimulačný model a model prekrývajúcich sa generácií. Za účelom korektného skúmania tejto problematiky je potrebný metodický vývoj národných transferových účtov a výrazná modifikácia súčasnej verzie mikrosimulačného modelu DYNREG. Výsledky by mali odhaliť, aká bude úloha súkromných a verejných transferov vo financovaní spotreby naprieč životným cyklom v budúcnosti.

Európsky priestor

Na európskej úrovni možno spomenúť aktivity súvisiace so zastúpením EÚ SAV v Európskom sociálnom a hospodárskom výbore (poradná inštitúcia Európskeho parlamentu, rady a komisie) (Páleník, 2015). Zastupovaním vo výbore boli poverení predovšetkým Tomáš Domonkos, Viliam Páleník a Marek Radvanský. Výskumníci pravidelne predkladajú štúdie o jednotlivých krajinách, ktoré si objednala Európska komisia, na témy vrátane inovačných politík, trhu práce alebo vzdelávacích politík. Počas pôsobenia zástupcov oddelenia v Európskom sociálnom a hospodárskom výbore sa na ústave pravidelne uskutočňovalo podujatie *Euroforum*, kde sa prednášali aktuálne európske témy.

Pracovníci oddelenia sa pravidelne zúčastňovali na zahraničných misiách, kde poskytovali expertný pohľad na jednotlivé aspekty fungovania ekonomiky, predovšetkým trhu práce. Vďaka jednej z takýchto spoluprác vznikol aj príspevok zameraný na posilnenie politiky a kapacít na zníženie nelegálnej práce v Chorvátsku. Spoluautori z EÚ SAV (Štefánik a Radvanský) spolupracovali s Colinom Williamsom z University of Sheffield a vedúcim expertom Európskej platformy na boj proti nelegálnej práci Európskej komisie a jedným z najcitovanejších výskumníkov v tejto oblasti. Tento dokument poskytuje podrobný prehľad o rozsahu a povahe

nelegálnej práce v Chorvátsku. Správa o rôznych súboroch údajov vrátane prieskumov Eurobarometra z rokov 2007 a 2013 o nelegálnej práci, ako aj prieskumov GREY v domácnostiach a podnikoch z roku 2015 o nelegálnej práci načrtáva rôzne druhy nelegálnej práce. Správa popisuje dopyt po nedeklarovaných tovaroch a službách a motívy, ktoré tento dopyt podporujú. Tiež ponuku nelegálnej práce (vrátane toho, kto takúto prácu dodáva a s akým motívom) a po prvýkrát predstavy podnikov o rozsahu a povahe nelegálnej práce v ich sektoroch. Výsledkom je prehľad nielen o rozsahu nelegálnej práce v Chorvátsku spolu s rôznymi druhmi nelegálnej práce, ale aj o distribúcii takejto práce medzi obyvateľstvom a hospodárstvom, ako aj o motívoch, ktoré sú základom zapojenia sa do nelegálnej ekonomiky.

Na oddelení ekonomického modelovania a analýz pracujú: Mgr. Tomáš Miklošovič, PhD. (vedúci oddelenia), Ing. Tomáš Domonkos, PhD., Matej Gogora, Ing. Zuzana Košťálová, PhD., Ing. Ivan Lichner, PhD., Ing. Dávid Martinák, PhD., RNDr., Viliam Páleník, PhD., Mgr. Miroslav Štefánik, PhD., Ing. Marek Radvanský, PhD.

Referencie

- PÁLENÍK, Viliam (2013): Výskum v oblasti ekonomického modelovania a analýz. In: ŠIKULA M. a kol.: 60 rokov výskumu v Ekonomickom ústave Slovenskej akadémie vied. Bratislava: EÚ SAV vo VEDA, s. 138 – 164. ISBN 978-80-224-1317-6.
- PÁLENÍK, Viliam – KOTOV, Miroslav (2003): Konštrukcia modelu všeobecnej ekonomickej rovnováhy. Bratislava: EMPA, 60 s.
- PÁLENÍK, Viliam – ĎURAŠ, Ján – HRIVNÁKOVÁ, Jana – KVETAN, Vladimír (2004): Prognóza efektov hospodárskej stratégie CGE modelom. [Expertízne štúdie, 58.] Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 38 s.
- PÁLENÍK, Viliam – DOMONKOS, Tomáš – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – LICHNER, Ivan – PÁLENÍK, Michal – PAUHOFOVÁ, Iveta – PETRÍKOVÁ, Kristína – RADVANSKÝ, Marek (2012): Strieborná ekonomika v slovenskom, európskom a svetovom kontexte = Silver economy in the Slovak, European and world context. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 300 s. ISBN 978-80-7144-205-9 (APVV-0135-10: Strieborná ekonomika ako potenciál budúceho rastu v starnúcej Európe. Vedúci projektu Viliam Páleník).
- PÁLENÍK, Viliam (2015): Recueil des avis du Comité économique et social européen pour lesquels vous étiez rapporteur / co-rapporteur ces cinq dernières années: mandat 2010 – 2015. Bruxelles, Belgique: Union européenne – Comité économique et social européen, 45 s. Dostupný je preklad v slovenčine pod názvom Prehľad stanovísk Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru, ktorých spravodajcom alebo pomocným spravodajcom bol V. Páleník. Funkčné obdobie 2010 – 2015. Ďalej sú dostupné preklady v 16 cudzích jazykoch.

IV. Oddelenie makrofinančných analýz

Mária ŠIRANOVÁ

Finančná kríza s počiatkom v druhej polovici roka 2008 zatriasla nielen svetovou ekonomikou, ale aj štandardným teoretickým ekonomickým rámcom doteraz aplikovaným na interpretáciu ekonomických udalostí vychádzajúcim z teórií reálneho hospodárskeho cyklu a opierajúcim sa o idey nového keynesiánstva. Možná neefektívnosť a krehkosť finančného systému sa po rokoch určitej blahosklonnosti hlavného prúdu ekonomického modelovania dostala do popredia nielen vedeckej, ale aj širšej odbornej diskusie.

Začiatok milénia priniesol so sebou iba malú turbulenciu v podobe Dotcom krízy z rokov 2000 a 2001, ktorú sa podarilo relatívne rýchlo a bezbolestne zvládnuť rýchlym nástupom uvoľnenej menovej politiky. Kombinácia ustálenej a nízkej miery inflácie a nižšej volatility v reálnom ekonomickom outpute pozorovateľnej v USA od polovice osemdesiatych rokov minulého storočia dokonca dostala svoje špeciálne pomenovanie – obdobie veľkého umiernenia („Great Moderation“). Niet preto divu, že príchod najväčšej globálnej finančnej krízy od 20-tych rokov minulého storočia vrhal na ekonomickú vedu ako takú kritickejšie svetlo. Tento postoj širšej verejnosti je možné jednoducho zhrnúť slávnym výrokom kráľovnej Alžbety II. z Veľkej Británie:

„Ako je možné, že *to* (t. j. finančnú krízu, pozn. autorky) *nikto* (t. j. ekonómovia, pozn. autorky) nepredvídal?“¹⁰

Ako popíšeme v nasledujúcom texte, výskum v oblasti makrofinančných prepojení, ktorý prebiehal na Ekonomickom ústave SAV, bude možné koncepčne uchopiť cez prizmu odpovede na vyššie uvedenú, na prvý pohľad jednoduchú, otázku. V prvom rade budeme diskutovať o možnostiach predikcie krízových udalostí, ako aj o architektúre takého inštitucionálneho usporiadania, ktoré by prostredníctvom tvorby robustného systému monitorovania tvorby nerovnováh mohli prispieť k tomu, aby sa na udalosti podobné Veľkej recesii bolo možné pripraviť.

V súčasnom medzinárodnom menovom systéme charakterizovanom voľným tokom kapitálu a silnou systémovou prepojenosťou môže byť schopnosť domácej absorpcie negatívneho finančného šoku narušená, ak nastane výrazné prelievanie kapitálu smerujúceho do krajín chápaných investičnou verejnosťou ako ‘bezpečný prístav’. Na druhej strane, relatívne malý, hoc aj priestorovo obmedzený, finančný šok

¹⁰ Kráľovná Alžbeta II. údajne položila na stretnutí s renomovanými ekonómami na London School of Economics v Londýne (Veľká Británia) iba pár týždňov po vypuknutí finančnej krízy 2008 známu otázku: „Why did no one see it coming?“. *Zdroj*: <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/nov/18/response-credit-crisis-economy-response>>.

môže v takto prepojenom systéme plniť úlohu iskry vzniku finančnej krízy. Oblasť finančných prepojení predstavuje relatívne nový smer výskumu inšpirovaný práve skúsenosťou z rokov 2008 a 2009. V rámci tejto oblasti budeme takisto diskutovať o výskume týkajúcom sa otázky vplyvu pozornosti investorov na ceny finančných aktív, ktoré sú často jedným z faktorov amplifikujúcich finančné turbulencie.

V prípade krízovej udalosti fiškálna politika často slúži ako nástroj prvej obrany, preto sa časť výskumu orientuje na otázku optimálnej výšky verejného zadĺženia a jeho interakcie s finančným systémom. Obmedzenie fiškálneho priestoru môže vzniknúť aj ako dôsledok existencie nelegitímnych tokov kapitálu, ktoré tak nie sú predmetom zdaňovania – jednej z ďalších nosných tém výskumu v oblasti makrofinančných prepojení na EÚ SAV za poslednú dekádu.

Zhodnotenie rámca na predvídanie ekonomických nerovnováh

Dlhová kríza v eurozóne poukázala na nedostatky v rámci dohľadu a manažovania krízových udalostí na úrovni Hospodárskej a menovej únie. Reforma riadenia v oblasti monitorovania vzniku makroekonomických nerovnováh vyústila vo vytvorenie inštitucionálneho rámca, tzv. Postupu pri makroekonomickej nerovnováhe (PMN). Cieľom tohto mechanizmu dohľadu je včasná identifikácia potenciálnych rizík, ako aj pokus o korigovanie nerovnováh, ktoré už existujú, prípadné zabránenie ich opätovnému vzniku (bližšia diskusia v Šikulová, 2015). Jednou z hlavných výskumných tém v širšej oblasti makrofinančných prepojení sa tak stala potreba preskúmať predikčnú silu novozavedeného systému včasného varovania, PMN, s ohľadom na ekonomickú heterogenitu jednotlivých členských štátov.

Štruktúrna heterogenita jednotlivých členských krajín EÚ sa prejavila v odlišných hodnotách kritických hraníc indikátorov včasného varovania využívaných v rámci PMN pre krajiny regiónu CESEE (Širaňová a Radvanský, 2018), a to predovšetkým pre indikátory zachytávajúce vývoj v externom sektore (saldo bežného účtu, exportný podiel, reálny výmenný kurz). Z pohľadu interných indikátorov sa ako určujúce pre prehlbovanie makroekonomických nerovnováh v EÚ najviac javili vybrané ukazovatele trhu práce zamerané na mieru nezamestnanosti mladých a dlhodobú mieru nezamestnanosti (Domonkos et al., 2017b). Zvyšovanie zadĺženia súkromného sektora pozorovateľné vo fáze kumulácie makroekonomických rizík takisto zvyšovalo pravdepodobnosť výskytu krízovej udalosti (Domonkos et al., 2017a). Je pritom možné poukázať na to, že tento faktor sa zároveň javí ako jeden z najviac relevantných pre výstižné zachytenie vývoja slovenskej ekonomiky za poslednú dekádu charakterizovanú postupným zastavením reálnej konvergencie (Workie Tiruneh, 2018; Hlaváč, 2023), avšak výrazným zadlžovaním sa domácností (NBS, 2018).

Vzhľadom na stále významnú úlohu výmenného kurzu v krajinách CESEE (Širaňová a Radvanský, 2018), kumulácia externých nerovnováh reflektujúca v dlhodobom trende odchýlky fundamentálneho výmenného kurzu od jeho aktuálnej hodnoty bola predmetom ďalšieho výskumu. Výrazné nadhodnotenie výmenného kurzu, častoudržiavané prílevom zahraničných remitencií (Fišera a Workie Tiruneh, 2023), prispieva k horšej ekonomickej výkonnosti prostredníctvom exportno-importného kanálu, pričom zapojenie do globálnych hodnotových reťazcov môže tento efekt zmiernovať (Fišera a Horváth, 2022). Na druhej strane, ak pri priblížení k dlhodobému ekvilibriu nastane výrazná depreciácia hodnoty domácej meny, môže tento šok prispieť k prehlbovaniu príjmových nerovností (Fišera, 2023), ako aj negatívne pôsobiť na dlhodobú udržateľnosť vývoja externého dlhu (Fišera a kol., 2021), čím sa zároveň zvyšuje riziko výskytu kríz platobnej bilancie.

Ako zaujímavú štúdiu v tejto oblasti je potrebné spomenúť výskumnú prácu zaoberajúcu sa otázkou rozhodovania samotných tvorcov hospodárskej politiky, konkrétne Európskej komisie (Ostrihoň, 2022). Zatiaľ čo v priebeh dekády od zavedenia PMN do praxe sa vygenerovalo relatívne veľké množstvo individuálnych štúdií zameriavajúcich sa na vybraný aspekt skóringovej tabuľky využívanej pri hodnotení makroekonomických nerovnováh, iba pár z nich vykročilo do oblasti decíznej sféry modelujúc možné determinanty rozhodovania aktérov tejto politiky. Výskum sa tak zameril na samotné rozhodnutie Európskej komisie týkajúce sa inicializácie hĺbkového preskúmania ekonomickej situácie v krajinách vykazujúcich známky prehlbovania makroekonomických nerovnováh. Okrem očakávaného vplyvu takzvaných „tvrdých ekonomickej“ ukazovateľov, žiaden z behaviorálnych, politických alebo inštitucionálnych faktorov neposkytol dostatočné množstvo spoľahlivých a presvedčivých dôkazov, ktoré by potvrdili jeho relevanciu pri rozhodovaní.

Otázka definície krízovej udalosti (určitej kritickej hranice makroekonomickej nerovnováhy) ostala v kontexte systému PMN bližšie nešpecifikovaná a autori jednotlivých výskumných štúdií pristupovali k danému problému veľmi individuálne. Keďže PMN vznikla ako určitá odpoveď na prepuknutie finančnej a následne dlhovej krízy v eurozóne, prirodzená cesta smerovala do oblasti výskumu finančných kríz. Z dôvodu rozsiahlej a neustále sa rozširujúcej literatúry o príčinách a dôsledkoch finančných kríz je však orientácia medzi rôznymi aspektmi tohto javu náročnou úlohou. Len v posledných desiatich rokoch sa v databáze ekonomickej štúdií REPEC objavilo viac ako 32 000 výskumných prác, v ktorých je referencovaný pojem „finančná kríza“. Potreba vytvoriť komplexnú databázu udalostí súvisiacich s finančnými krízami tak vyplynula z potreby ponúknuť nástroj, ktorý umožní skúmať heterogénne aspekty finančných kríz prehľadnejším

spôsobom. Integrovaná databáza vytvorená a udržiavaná na Ekonomickom ústave zahŕňa najvýznamnejšie a najpoužívanejšie verejne dostupné databázy prebrané z jednotlivých výskumných štúdií. Aktuálna verzia zahŕňa široký zoznam publikácií identifikujúcich fiškálne, bankové, menové krízy a krízy platobnej bilancie (Fišera a kol., 2023).

Dostupnosť nových databáz finančných krízových udalostí využila analýza bankových kríz v regióne krajín V4 (Ostrihoň, 2020), pričom výsledky poukázali na konzistentne robustnú schopnosť predikcie v prípade indikátora úverovej medzery. Na základe údajov z integrovanej databázy finančných kríz bola takisto skúmaná konzistentnosť identifikácie krízových udalostí troch najviac využívaných databáz bankových a fiškálnych kríz (Širaňová a Zelenák, 2023). Aj keď miera zhody medzi databázami je skutočne pomerne vysoká, výrazné odchýlky v predikciách niektorých indikátorov vyvolalo (ne-)zahrnutie iba niekoľko málo vplyvných bankových kríz. Zatiaľ čo teda môže existovať relatívna istota pri indikátoroch, ktoré pri predikcii zlyhávajú stále, alebo sú naopak stále úspešné, pri určitej šedej zóne je potrebné byť výrazne opatrný v jednoznačných záveroch.

Finančná prepojenosť a pozornosť investorov na finančných trhoch

Po tom, ako sa na prvý pohľad singulárny šok vyplývajúci z poklesu cien nehnuteľností na vybraných trhoch v USA systémovo pretransformoval do narastajúcich problémov najväčších bánk celého sveta, otázka prepojenosti finančných inštitúcií a finančných trhov začala zaujímať nielen výskumníkov, ale aj tvorcov hospodárskej politiky.¹¹ Fenomén nárastu a následného poklesu objemov financií tečúcich medzi jednotlivými subjektmi ekonomiky asociovanými so zmenami cien finančných aktív získal zároveň svoje vlastné pomenovanie – finančný cyklus. Zvyšovanie úverovania v čase narastajúcej fázy finančného cyklu pritom často signalizuje zvyšovanie pravdepodobnosti nastatia negatívnej udalosti – bankovej krízy (Ostrihoň, 2020). Oblasť výskumu finančných prepojení, finančného cyklu a formovania pozornosti na finančných trhoch predstavovali preto jednu z nosných tém výskumu na EÚ SAV v poslednej dekáde.

Keďže prepojenosť finančných inštitúcií stúpa práve v čase narastajúcej neistoty, počítačný priestorovo obmedzený negatívny šok môže ľahšie vyústiť v celosystémovú krízu v dôsledku vzniku nákazy a preliatia sa tejto nákazy do prepojených finančných systémov (Deev a Lyócsa, 2020). Zároveň sa pritom ukazuje, že systémová prepojenosť finančných inštitúcií je vyššia v sektore poisťovníctva, čo tak následne spôsobuje dodatočné náklady na riešenie kumulovaných krízových

¹¹ Jeden z prvých najvýznamnejších článkov modelujúcich vznik nákazy v sieti bankových inštitúcií je publikácia Allen a Gale (2000), ktorá pochádza z obdobia takmer dekády pred udalosťami z rokov 2008+.

udalostí v jednom sektore ekonomiky. Tento výsledok výskumu predstavuje negatívnu správu aj pre výkon stabilizačnej politiky, keďže práve sektor poisťovníctva by mal slúžiť ako jeden z podporných mechanizmov udržania spotreby a investícií v krízových časoch. Členstvo individuálnych ekonomík v jednotnej menovej oblasti, napríklad eurozóne, takisto so sebou prináša očakávaný pokles úrokových sadzieb v dôsledku voľného toku kapitálu spojený s možnosťou krátkodobého poistenia individuálnych rizík na integrovanom spoločnom trhu, avšak zároveň potenciálne zvyšuje mieru systémového rizika všetkým zúčastneným inštitúciám. Podľa nového prístupu k definovaniu finančnej nákazy prvýkrát použitého v článku Lyócsa a Horváth (2018), zatiaľ čo určitý typ nákazy medzi jednotlivými trhmi býva prítomný v každom časovom okamihu, nákaza na finančných trhoch materializujúca sa v časoch extrémnych negatívnych udalostí nie je ťahaná štandardnými ekonomickými fundamentmi či samotnými charakteristikami jednotlivých individuálnych finančných trhov. V takýchto prípadoch zjavne ide o určitý typ správania prejavujúceho sa v nadmernej reakcii až panike v dôsledku výrazných výkyvov z neočakávaného precenenia finančných aktív.

Otázka, či vývoj objemu a jemu zodpovedajúcich cien finančného kapitálu prúdiaceho vo finančnom systéme v jeho rozličnej forme sú určované ekonomickými fundamentmi, stojí v centre záujmu výskumu finančného cyklu. Testovanie determinantov finančného cyklu na Slovensku meraného prostredníctvom agregátov novo poskytnutých úverov v článku Košťálová a kol. (2022) prispelo k poznaniu, že ich vývoj je viac citlivý na subjektívne vnímanie ekonomickej situácie zachytené v individualizovaných prieskumoch, prípadne na mieru neistoty v rozhodovaní tvorcov hospodárskej politiky, ako na veľké množstvo informácií zachytávacích vývoj v reálnej ekonomike (tzv. tvrdé dáta). Takisto analýza vývoja volatility cien vybraných finančných aktív, či už to bol bitcoin (Lyócsa a kol., 2020b), alebo akcie finančných inštitúcií v USA (Gernát a kol., 2020), poukazuje na výraznú úlohu determinantov, ktoré predstavujú subjektívne očakávania účastníkov trhu o budúcich krokoch tvorcov hospodárskej politiky, a menej týkajúcich sa reálneho ekonomického vývoja zachyteného tvrdými ekonomickými dátami.¹²

Ukazuje sa teda, že pre hlbšie pochopenie (negatívnych) fluktuácií na finančných trhoch je rovnako potrebné skúmať, čo vplýva na pozornosť jednotlivých aktérov interagujúcich s finančným systémom ako takým. Samotná pozornosť je pritom často menej ako pozitívnu správou výraznejšie ovplyvnená negatívnou

¹² Ako jedno z mála tvrdých ekonomických dát ovplyvňujúcich volatilitu na finančných trhoch je miera nezamestnanosti a miera úspor. Ceny nehnuteľností, či trhové úrokové sadzby zaradzujeme do oblasti finančných indikátorov (cena nehnuteľností predstavuje jednu z troch zložiek integrovaných do širšieho konceptu merania finančného cyklu).

reakciou, spätne popísanou ako určitá forma strachu (Lyócsa a kol., 2020a; Lyócsa a Molnár, 2020). Budujúc na mikroekonomických základoch teórie informácií sa tak výskum vychádzajúci z hypotézy obmedzenej pozornosti investorov okrem vplyvu na cenu bitcoinu (Lyócsa a kol., 2020a), ruského rubľa (Lyócsa a Plihal, 2022), či cien akcií (Lyócsa a kol., 2020a) zamerlal špecificky aj na ceny akcií vybraných bankových inštitúcií v USA, ktoré sa stali centrom negatívneho šoku v bankovom sektore začiatkom roku 2023 (Lyócsa a kol., 2023). Tak ako pätnásť rokov pred touto udalosťou (kolaps banky Bear Sterns v marci 2008), aj v tomto prípade nebolo na prvý pohľad zrejmé, ako na tento pôvodne lokálny negatívny šok budú reagovať medzinárodní investori a či sa tento šok prenesie prostredníctvom sieťových prepojení aj do medzinárodného bankového systému, či iných zložiek finančného trhu (napr. kryptomien). Podľa výsledkov štúdie však investori interpretovali tento šok skôr ako špecifickú udalosť týkajúcu sa vybraných bánk. Na druhej strane, prítomnosť nelinearit medzi pozornosťou a fluktuáciou cien aktív postihnutých finančných inštitúcií naznačuje, že v podobných prípadoch môže nastať materializácia takej skokovej zmeny vo vnímaní, ktorá sa z obmedzeného incidentu pretransformuje na systémovú udalosť. Sledovanie vývoja pozornosti investorov aktívnych na sociálnych sieťach (alebo nepriamo v internetových vyhľadávачoch) tak môže pôsobiť ako dodatočný zdroj informácií pre tvorcov hospodárskej politiky zameranej na predchádzanie krízových udalostí vo finančnom systéme.

Ekonomická konvergencia, verejný dlh a makroekonomické nerovnováhy

Reakcia fiškálnej politiky na vypuknutie finančnej krízy bola rázna a prebehla v dvoch kolách. Záchrana kolabujúceho bankového sektora prostredníctvom finančných injekcií do ohrozených bánk prispela k zvýšeniu vládneho dlhu prakticky vo všetkých zasiahnutých ekonomikách. Ekonomické dopady finančnej krízy, ktoré sa následne preliali do reálneho ekonomického sektora, si následne vyžiadali druhé kolo fiškálnych impulzov zacielených tentokrát na podporu súkromnej spotreby, a teda časti agregátneho dopytu. Problém narastajúceho zadlženia verejného sektora spätne podnietil opätovný vedecký záujem o témy zaoberajúce sa otázkou možných hrozieb vyplývajúcich z nadmerného verejného zadlženia pre udržateľný ekonomický rast, efektívnosť fiškálnej politiky (veľkosť fiškálnych multiplikátorov) či vôbec samotnú dostupnosť proti-cyklickej fiškálnej politiky (koncept fiškálneho priestoru).

Publikácia autorov EÚ SAV (Ostrihoň a kol., 2023) skúmala nelineárny vzťah medzi dlhom a ekonomickým rastom v 28 členských štátoch EÚ v období rokov 1995 – 2014 pomocou konceptu rozšíreného Solowovho modelu ekonomického rastu. Výsledky štúdie naznačili, že zatiaľ čo dodatočná spotreba vlády znižuje

úroveň dlhu maximalizujúceho rast, úroveň súkromného dlhu má pozitívny vplyv na optimálny bod obratu. V priemere sa optimálne prahové hodnoty verejného dlhu nachádzali v blízkosti politicky stanoveného kritického pomeru 60 % dlhu k HDP pochádzajúceho ešte z Maastrichtských kritérií, avšak pozorovaná vysoká heterogenita v údajoch jednotlivých krajín tento odhad prezentuje iba s nižšou mierou spoľahlivosti.

Ako zaujímavý výsledok tejto štúdie sa ukazuje interakcia medzi odhadovanou výškou optimálnej, t. j. ekonomický rast maximalizujúcej, úrovne verejného dlhu a mierou rozvinutosti bankového sektora. Nielen výrazná miera rozvinutosti finančného sektora prispieva k zníženiu optimálneho bodu zvratu, ale aj samotný rozvoj bankového sektora v skúmanom období prispel v priemere k zníženiu ekonomického rastu. Zatiaľ v tomto prípade samozrejme ide iba o určité empirické pozorovanie, ktoré jednoznačne reflektuje práve finančnú krízu v majorite rozvinutých ekonomík Európy. Avšak tento výsledok nie je úplne prekvapujúci. Už od prvej publikácie na tému problému tzv. prílišnej financilizácie ekonomík („too-much-finance“ v Arcand a kol., 2011) vedecká komunita diskutovala o možných negatívnych dôsledkoch odklonu od tradičnej funkcie finančného sektora¹³ k viac špekulatívnym spôsobom financovania ekonomík.

V neposlednom rade sa v post-krízovom období objavuje otázka zamrznutej reálnej konvergenie v novopristupujúcich krajinách ako dôsledku dosiahnutia hraníc ekonomickej efektívnosti spojenej s nízkou mierou inovácií a vedecko-technického pokroku. Zatiaľ čo predkrízové obdobie sa nieslo v znamení reálnej konvergenie na úrovni krajín OECD, aj keď regionálna divergencia v rámci jednotlivých krajín stále pretrvávala (Workie Tiruneh, 2015; Workie Tiruneh, 2018), pokrízová dekáda už takýto jednoznačný trend nevykazuje (Hlaváč, 2023).

Monografia od dlhoročného pracovníka EÚ SAV Menbere Workie Tiruneha (Workie Tiruneh, 2018) sa komplexne venovala práve vyššie uvedeným témam a otázkam. V monografii sa rozoberajú teoretické polemiky a najnovšie empirické štúdie o vzťahu medzi vonkajšou nerovnováhou a konvergenciou reálnych príjmov v Európskej únii. Publikácia tak poukazuje na úspešnú konvergenciu reálnych príjmov v Európskej únii na úrovni jednotlivých krajín, avšak zdôrazňuje pretrvávajúce regionálne rozdiely v rámci krajín vo väčšine členských štátov Európskej únie. Analýza poskytuje zamyslenie sa nad širšími aspektmi vonkajších nerovnováh a ich kľúčovými determinantmi a ponúka nové empirické a prieskumné dôkazy o zmenách paradigmy v posledných niekoľkých desaťročiach. V tejto monografii sa tiež empiricky odhaduje kauzalita medzi verejným dlhom a hospodárskym rastom, ako aj optimálna úroveň verejného dlhu pre členské štáty EÚ. Okrem toho sa rozoberá i súvislosť medzi nelegálnymi kapitálovými tokmi

¹³ Sprostredkovanie toku úspor od prebytkových k deficitným sektorom hospodárstva v čase a priestore.

a vonkajšou nerovnováhou v Európskej únii. Celkovo sa kriticky skúmajú teoretické rámce vysvetľujúce materializáciu globálnych nerovnováh a systematicky hodnotia míľniky a zmeny paradigmy vo vnímaní globálnych nerovnováh. V závere autor diskutuje o viacerých politických výzvach, ktoré stoja pred Európskou úniou a ktoré sú zamerané na existujúce možnosti riešenia pretrvávajúcich vonkajších nerovnováh, ako aj o harmonizácii politík na úrovni individuálnych krajín s cieľom predchádzať budúcim výzvam.

Nelegitímne finančné toky

Aj s ohľadom na neustále sa zvyšujúce zadĺženie verejného sektora sa otázka možného získania dodatočných fiškálnych príjmov javila v období posledných desiatich rokov ako naliehavá. Vyhýbanie sa daňovým povinnostiam a vôbec celkový odlev kapitálu získaného nelegitímnymi prostriedkami sa dostal do povedomia širšej verejnosti aj v dôsledku viacerých škandálov týkajúcich sa zverejnenia dokumentov o držbe účtov v daňových rajoch (napr. škandál Panama Papers z roku 2015, Paradise Papers z roku 2017). Objem nelegálnych kapitálových tokov sa v poslednom desaťročí neustále zvyšuje, čo má pre postihnuté krajiny vážne sociálno-ekonomické dôsledky. V prípade rozvojových krajín sa kumulatívne toky nezákonného kapitálu v období rokov 2005 – 2014 odhadovali celkovo medzi 2,0 až 3,5 biliónov USD (GFI, 2017). Odhalené informácie, ktoré poukázali na existenciu bohatých jednotlivcov a nadnárodných spoločností so sídlom v rozvinutých krajinách využívajúcich sofistikované schémy na vyhýbanie sa daňovej povinnosti, ukázali, že ani skupina rozvinutých krajín by nemala byť braná ako odolná voči problému nelegitímnych tokov kapitálu. Keďže však odhady pre najrozvinutejšie krajiny v literatúre chýbali, cieľom výskumu, ktorý uskutočnil tím výskumníkov na EÚ, bolo túto medzeru vyplniť.

Objem nelegitímnych finančných tokov bol počiatočne kvantifikovaný pomocou prístupu dekompozície falošnej fakturácie vývozu a dovozu tovarov (Dujava a Širaňová, 2017), čo je jeden z najrozšírenejších prístupov využívaných pri odhadovaní nelegitímnych finančných tokov. Pôvodné odhady boli aktualizované a analyzované v nadväzujúcej publikácii (Dujava a Širaňová, 2022). V porovnaní s jedinou voľne a medzinárodne dostupnou databázou odhadov nesprávneho vykazovania na medzinárodnej úrovni (Global Financial Integrity Database) nová databáza zahŕňala rozvinuté aj rozvojové krajiny a poskytovala diferencovanejšie odhady očistené o efekty zohľadnenia medzinárodných transakčných nákladov. Podľa zistení tohto výskumu k objemu nelegitímneho toku kapitálu odhadnutého touto metódou prispievajú krajiny s nízkymi aj vysokými príjmami, vývozcovia s vysokým zdanením a dovozcovia s nízkym zdanením, ako aj príjemcovia kapitálu na strane vývozcov a finančne menej rozvinuté ekonomiky na strane dovozcov.

Ďalším z prístupov merania nelegitímnych tokov kapitálu je prístup založený na chýbajúcich informáciách v oficiálnej štatistike platobnej bilancie, položky tzv. chýb a omylov. Empirická analýza dát zo slovenskej platobnej bilancie (Širaňová a Workie Tiruneh, 2018) poukázala na to, že vzhľadom na štatisticky významnú súvislosť medzi vývojom priamych zahraničných investícií a položky zachytávajúcej chýbajúce informácie o medzinárodnom toku kapitálu nemôžeme vylúčiť možný výskyt daňovej optimalizácie prostredníctvom schránkových firiem ako súčasť fenoménu úniku kapitálu vo vyspelých krajinách. Aj sektor zahraničného obchodu so službami zohráva kľúčovú úlohu pri určovaní nepriaznivého vývoja položky chýb a omylov v období po roku 2008. Vzhľadom na nižšiu spoľahlivosť podrobných bilaterálnych údajov o obchode so službami však tento smer výskumu ešte len čaká na svoju realizáciu, pričom táto oblasť by mala byť predmetom výskumu na EÚ v najbližšom období. Tretím významným kanálom možného úniku chýbajúceho kapitálu (Širaňová a Workie Tiruneh, 2018) je otázka medzinárodného toku remitencií, ktorého objem bol historicky v medzinárodných štatistikách výrazne podhodnotený (Clemens a McKenzie, 2018). Berúc do úvahy ich príspevok k ekonomickému rastu (Fišera a Workie Tiruneh, 2023), remitencie cez kanál výmenného kurzu môžu prispievať k vzniku problému tzv. holandskej nákazy, keď potenciálna apreciacia výmenného kurzu spôsobí zníženie celkového exportu. Prepojenie medzi falošnou fakturáciou v zahraničnom obchode, objemom remitencií a chýbajúcou informáciou o finančných tokoch zostáva tak stále otvorenou otázkou.

Výskum v tejto oblasti bol rozšírený aj na ostatné rozvinuté a rozvíjajúce sa ekonomiky Európy v štúdií Širaňová a kol. (2021). Vytvorenie siete bilaterálnych prepojení umožnilo následné skúmanie determinantov prispievajúcich k tokom nelegitímneho kapitálu medzi jednotlivými ekonomikami. Zatiaľ čo krátkodobý špekulačný motív vyplývajúci z rozdielných mier výnosnosti kapitálu v jednotlivých ekonomikách prispieva krátkodobo k vytvoreniu prepojenia, intenzita vzťahov skôr reflektuje na smerovanie zahraničného obchodu a tokov priamych zahraničných investícií, ako aj rozdielov v miere zdanenia korporátneho zisku. Negatívne následky problému nelegitímnych tokov kapitálu na úroveň domácich investícií v kontexte európskych krajín boli vôbec po prvýkrát skúmané v publikácii Workie Tiruneh a kol. (2021). Efekt odlevu kapitálu nezachytený v oficiálnych štatistikách z dôvodu jeho pochybného charakteru sa môže prejaviť na poklese domácich investícií v dôsledku zníženia domácej zásoby kapitálu ako zdroja domácich súkromných investícií, prípadne erózie daňového základu, a teda výpadku fiškálnych príjmov určených na investície. Tento negatívny efekt sa prejavil aj v ekonomikách európskych krajín, pričom finančná otvorenosť ekonomík negatívne efekty odlevu nelegitímneho kapitálu ešte zosilňovala.

Z pohľadu slovenských reálií tak viaceré kľúčové zistenia z výstupov výskumu potvrdili nielen negatívny vplyv úniku kapitálu na domáce investície (Workie Tiruneh a kol., 2021) a poukázali na náchylnosť pozícií slovenských PZI v zahraničí k nesprávnemu vykazovaniu, ktoré môže súvisieť s daňovou optimalizáciou (Širaňová a Workie Tiruneh, 2018), ako aj zapojením slovenského obchodu do praktík nesprávneho vykazovania medzinárodného obchodu (Dujava a Širaňová, 2017) či nelegálnych medzinárodných kapitálových tokov (Širaňová a kol., 2021).

Posledné desaťročie udalostí vo svetovej ekonomike a medzinárodnom finančnom systéme prinieslo do portfólia výskumných oblastí Ekonomického ústavu viacero silných tém súvisiacich s odolnosťou finančného systému, predikovania krízových udalostí, ako aj rozhodovania aktérov výkonu ekonomickej stabilizačnej politiky. Doteraz prebiehajúci výskum so sebou priniesol rad otvorených otázok a zároveň vygeneroval nové smery bádania. Za kľúčové otázky z oblasti makrofinančných prepojení, ktoré si s veľkou pravdepodobnosťou budú klásť nové generácie výskumníkov, je možné zaradiť identifikáciu rizík kumulovaných v tieňovom bankovom systéme a z toho vyplývajúceho medzinárodného toku finančného kapitálu, analýzu medzinárodnej dimenzie finančného cyklu prepojenú s možnosťou optimálnej reakcie tvorcov stabilizačnej politiky za podmienok zvýšenej neistoty, či širšie chápaný problém tvorby externých nerovnováh v oblasti výmenných kurzov a zahraničného zadĺženia náchylných na amplifikáciu krízových udalostí prostredníctvom toku krátkodobého špekulačného kapitálu. Nové teoretické koncepty zachytávajúce proces formovania očakávaní a pozornosti individuálnych subjektov medzinárodných finančných trhov môžu ďalej napomôcť nášmu chápaniu komplexnosti finančného systému a jeho schopnosti výrazne ovplyvniť vývoj reálnej ekonomiky.

Na oddelení makrofinančných analýz pracujú: Ing. Mária Širaňová, MA., PhD. (vedúca oddelenia), Adamu Braimah Abille, M.A., Sabri Alipanah, MSc., (visiting), doc. Ing. Eduard Baumöhl, PhD., prof. Dr. Jarko Fidrmuc, Ing. Boris Fišera, PhD., Ing. Dávid Hojdan, Florian Horkey, M.Sc., PhD. (visiting), doc. Ing. Brian König, PhD., prof. Ing. Štefan Lyócsa, PhD., Ing. Filip Ostrihoň, PhD., prof. Dr. Ing. Menbere Workie Tiruneh, PhD.

Referencie

- WORKIE TIRUNEH, M. (2015): Reálna ekonomická konvergencia v čase a priestore = Real economic convergence in time and space. In *Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí. Adaptačné procesy – budúcnosť Európy a Slovenska: zborník statí.* – Bratislava: Ekonomický ústav SAV, s. 51 – 56. ISBN 978-80-7144-248-6.
- ARCAND, J.-L. – BERKES, E. G. – PANIZZA, U. (2012): Too much Finance? International Monetary Fund Working Paper 12/161. Dostupné na: <<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2127541>>.
- CLEMENS, M. A. – MCKENZIE, D. (2018): Why Don't Remittances Appear to Affect Growth? *The Economic Journal*, 128, č. 612, s. F179 – F209.
- FRANKLIN, A. – GALE, D. (2000): Financial Contagion. *Journal of Political Economy*, February 2000, 108, č. 1, s. 1 – 33.
- GLOBAL FINANCIAL INTEGRITY (2017): Illicit Financial Flows to and from Developing Countries: 2005-2014. April 2017. Dostupné na: <https://gointegrity.org/wp-content/uploads/2017/05/GFI-IFF-Report-2017_final.pdf>.
- HLAVÁČ, M. (2023): Dobiaha slovenské HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily bohatšie krajiny EÚ? Diagnóza nepriaznivého vývoja oficiálnych štatistík 2010 – 2022. Inštitút sociálnej politiky, Október 2023.
- NBS (2018): Správa o finančnej stabilite k máju 2018. Národná banka Slovenska.
- OSTRIHOŇ, F. – ŠIRAŇOVÁ, M. – WORKIE TIRUNEH, M. (2023): Reassessing the Public Debt Threshold in the EU : Do Macroeconomic Conditions Matter? In *Pano economicus*, 70, č. 1, s. 47 – 69. (2022: 1 – IF, Q4 – JCR, 0.3 – SJR, Q2 – SJR). ISSN 2217-2386. Dostupné na: <<https://doi.org/10.2298/PAN181114007O>>.
- OSTRIHOŇ, F. (2022): Exploring Macroeconomic Imbalances through EU Alert Mechanism Reports. *European Journal of Political Economy*, 75, art. No. 102188. (2021: 2.343 – IF, Q2 – JCR, 1.127 – SJR, Q1 – SJR). ISSN 0176-2680. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2022.102188>>.
- WORKIE TIRUNEH, M. – ŠIRAŇOVÁ, M. – OSTRIHOŇ, F. (2021): Does Capital Flight Harm Domestic Investment? : An Empirical Investigation from a Panel of Emerging and Advanced Europe. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*, 69, č. 2, s. 135 – 157. (2020: 0.690 – IF, Q4 – JCR, 0.260 – SJR, Q3 – SJR, karentované – CCC). (2021 – Current Contents). ISSN 0013-3035. Dostupné na: <<https://doi.org/10.31577/ekoncas.2021.02.02>>.
- OSTRIHOŇ, F. (2020): Evaluating Banking Crisis Predictions in EU and V4 Countries. In *Trendy v podnikání : vědecký časopis Fakulty ekonomické ZČU v Plzni*, 10, č. 2, s. 64 – 72. ISSN 1805-0603. Dostupné na: <https://doi.org/10.24132/jbt.2020.10.2.64_72>.
- DOMONKOS, T. – OSTRIHOŇ, F. – ŠIKULOVÁ, I. – ŠIRAŇOVÁ, M. (2017a): Analysing the Relevance of the MIP Scoreboard's Indicators. In *National Institute Economic Review: Journal of the National Institute of Economic and Social Research*, č. 239, s. R32 – R52.
- DOMONKOS, T. – OSTRIHOŇ, F. – ŠIKULOVÁ, I. – ŠIRAŇOVÁ, M. (2017b): Analysing the Relevance and Predictive Power of the MIP Scoreboard's Indicators: Working paper on the MIP Scoreboard [online]. 202 s. Názov z obrazovky. Dostupné na internete: <http://www.firstrun.eu/files/2017/03/D2.5_DELIVERABLE_IERSAS.pdf>.
- ŠIKULOVÁ, I. (2015): Macroeconomic imbalance procedure in the Euro-Area – ex post analysis. *European scientific journal : ESJ*, august, 11, No. special, pp. 161 – 175. ISSN 1857-7431. Dostupné na: <<http://eujournal.org/index.php/esj/article/view/6147/5931>>.

- FIŠERA, B. – HOJDAN, D. – MARTIŠKA, J. – ŠIRAŇOVÁ, M. – ZELENÁK, K. (2023): Intergrated Financial Crises Database – Technical Note. 13 s. Dostupné na: <<https://www.dropbox.com/s/fs2jdtesn7m8vz/Technical%20Note%202023.pdf?dl=0>>.
- FIŠERA, B. – WORKIE TIRUNEH, M. – HOJDAN, D. (2021): Currency Depreciations in Emerging Economies : A Blessing or a Curse for External Debt Management? *International Economics* [serial], 168, s. 132 – 165. (2020: 0.840 – SJR, Q1 – SJR). (2021 – SCOPUS). ISSN 2110-7017. IES Working Papers [elektronický zdroj], 2021, č. 6, s. 1 – 47. (2020: 0.840 – SJR, Q1 – SJR). Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.inteco.2021.09.003>>.
- ŠIRAŇOVÁ, M. – WORKIE TIRUNEH, M. – FIŠERA, B. (2021): Creating the Illicit Capital Flows Network in Europe – Do the Net Errors and Omissions Follow an Economic Pattern? *International Review of Economics and Finance*, 71, s. 955 – 973. (2020: 2.522 – IF, Q2 – JCR, 0.781 – SJR, Q2 – SJR, karentované – CCC). (2021 – Current Contents). ISSN 1059-0560. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.iref.2020.10.020>>.
- FIŠERA, B. – WORKIE TIRUNEH, M. (2022): Beyond the Balassa-Samuelson Effect : Do Remittances Trigger the Dutch Disease? In *Eastern European Economics*, 61, č. 1, s. 23 – 65. (2021: 1.365 – IF, Q3 – JCR, 0.311 – SJR, Q3 – SJR, karentované – CCC). (2022 – Current Contents). ISSN 0012-8775. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1080/00128775.2022.2102038>>.
- FIŠERA, B. – HORVÁTH, R. (2022): Are Exchange Rates Less Important for Trade in a More Globalized World? Evidence for the New EU Members. *Economic Systems* [serial], 46, No. 1, art. No. 100868. (2021: 2.310 – IF, Q2 – JCR, 0.752 – SJR, Q2 – SJR, karentované – CCC). (2022 – Current Contents). ISSN 0939-3625. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2021.100868>>.
- FIŠERA, B. (2023): Distributional Effects of Exchange Rate Depreciations: Beggar-Thy-Neighbour or Beggar-Thyself? IES Working Paper 8/2023, April 2023. Dostupné na: <https://ies.fsv.cuni.cz/sites/default/files/uploads/files/wp_2023_08_fisera.pdf>.
- ŠIRAŇOVÁ, M. – ZELENÁK, K. (2023): Every Crisis Does Matter : Comparing The databases of Financial Crisis Events. In *Review of International Economics*, 31, č. 2, s. 652 – 686. (2022: 1 – IF, Q4 – JCR, 0.584 – SJR, Q2 – SJR, karentované – CCC). (2023 – Current Contents). ISSN 0965-7576. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1111/roie.12640>>.
- DUJAVA, D. – ŠIRAŇOVÁ, M. (2022): Is it me or you? A Deeper Insight into Profile of Misreporting Economies. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 83, s. 10 – 25. (2021: 4.324 – IF, Q1 – JCR, 0.687 – SJR, Q2 – SJR, karentované – CCC). (2022 – Current Contents). ISSN 1062-9769. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.qref.2021.10.002>>.
- ŠIRAŇOVÁ, M. – WORKIE TIRUNEH, M. (2018): Exploding Net Errors and Omissions as a Capital Flight Phenomenon : The Case of Slovakia. *Applied Economics*, 50, č. 16, s. 1866 – 1884. (2017: 0.750 – IF, Q3 – JCR, 0.445 – SJR, Q2 – SJR, karentované – CCC). (2018 – Current Contents). ISSN 0003-6846. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1080/00036846.2017.1380288>>.
- ŠIRAŇOVÁ, M. – RADVANSKÝ, M. (2018): Performance of the Macroeconomic Imbalance Procedure in Light of Historical Experience in the CEE Region. *Journal of Economic Policy Reform*, 21, č. 4, s. 335 – 352. (2017: 1.513 – IF, Q2 – JCR, 0.260 – SJR, Q2 – SJR, karentované – CCC). (2018 – Current Contents). ISSN 1748-7889. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/17487870.2017.1364642>.

- DUJAVA, D. – ŠIRANOVÁ, M. (2017): Getting the Measures of Trade Misinvoicing Right : Bilateral Panel Data Approach. Recenzenti Saleh Mothana Obadi, Menbere Workie Tiruneh. Working papers, č. 98, s. 1 – 50. ISSN 1337-5598. Názov z obrazovky. Dostupné na:
<http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/374_wp_98_dujava_siranova_2017.pdf>.
- LYÓCSA, Š. – HORVÁTH, R. (2018): Stock Market Contagion: a New Approach. *Open Economies Review*, 29, č. 3, s. 547 – 577. ISSN 0923-7992. (2017: 1.368 – IF, Q2 – JCR, 0.878 – SJR, Q2 – SJR, karentované – CCC). Dostupné na:
<<https://doi.org/10.1007/s11079-018-9481-4>>.
- LYÓCSA, Š. – BAUMÖHL, E. – VÝROST, T. – MOLNÁR, P. (2020a): Fear of the Coronavirus and the Stock Markets. *Finance Research Letters*, 36, art. No. 101735. ISSN 1544-6123. (2019: 3.527 – IF, Q1 – JCR, 0.999 – SJR, Q1 – SJR, karentované – CCC). Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.frl.2020.101735>>.
- DEEV, O. – LYÓCSA, Š. (2020): Connectedness of Financial Institutions in Europe : A Network Approach across Quantiles. *Physica A – Statistical Mechanics and its Applications [seriál]*, 550, art. No. 124035. ISSN 0378-4371. (2019: 2.924 – IF, Q2 – JCR, 0.712 – SJR, Q2 – SJR, karentované – CCC). Dostupné na:
<<https://doi.org/10.1016/j.physa.2019.124035>>.
- LYÓCSA, Š. – MOLNÁR, P. (2020): Stock Market Oscillations during the Corona Crash: The Role of Fear and Uncertainty. *Finance Research Letters*, 36, art. No. 101707. ISSN 1544-6123. (2019: 3.527 – IF, Q1 – JCR, 0.999 – SJR, Q1 – SJR, karentované – CCC). Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.frl.2020.101707>>.
- GERNÁT, P. – KOŠTÁLOVÁ, Z. – LYÓCSA, Š. (2020): What drives U.S. Financial Sector Volatility? : A Bayesian Model Averaging Perspective. *Research in International Business and Finance [serial]*, 51, art. No. 101095. ISSN 0275-5319. (2019: 1.801 – IF, Q2 – JCR, 0.638 – SJR, Q1 – SJR, karentované – CCC). Dostupné na:
<<https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2019.101095>>.
- LYÓCSA, Š. – MOLNÁR, P. – PLÍHAL, T. – ŠIRANOVÁ, M. (2020b.) Impact of Macroeconomic News, Regulation and Hacking Exchange Markets on the Volatility of Bitcoin. *Journal of Economic Dynamics and Control [serial]*, 119, art. No. 103980. ISSN 0165-1889. (2019: 1.204 – IF, Q3 – JCR, 1.169 – SJR, Q1 – SJR, karentované – CCC). Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.jedc.2020.103980>>.
- KOŠTÁLOVÁ, Z. – HORVÁTOVÁ, E. – LYÓCSA, Š. – GERNÁT, P. (2022): New Credit Drivers : Results from a Small Open Economy. *Eastern European Economics [serial]*, 60, č. 1, s. 79 – 112. ISSN 0012-8775. (2021: 1.365 – IF, Q3 – JCR, 0.311 – SJR, Q3 – SJR, karentované – CCC). Dostupné na:
<<https://doi.org/10.1080/00128775.2021.1990084>>.
- LYÓCSA, Š. – BAUMÖHL, E. – VÝROST, T. (2022a): YOLO trading : Riding with the Herd during the GameStop Episode. *Finance Research Letters*, 46, art. No. 102359. ISSN 1544-6123. (2021: 9.846 – IF, Q1 – JCR, 2.007 – SJR, Q1 – SJR, karentované – CCC). Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.frl.2021.102359>>.
- LYÓCSA, Š. – PLÍHAL, T. (2022): Russia's Ruble during the Onset of the Russian Invasion of Ukraine in Early 2022 : The Role of Implied Volatility and Attention. *Finance Research Letters*, 48, art. No. 102995. ISSN 1544-6123. (2021: 9.846 – IF, Q1 – JCR, 2.007 – SJR, Q1 – SJR, karentované – CCC). Dostupné na: <<https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.102995>>.
- LYÓCSA, Š. – HAOUSKOVÁ, M. – HAUGOM, E. (2023): The US Banking Crisis in 2023: Intraday Attention and Price Variation of Banks at Risk. *Finance Research Letters*, 57, art. No. 104209. ISSN 1544-6123. Dostupné na:
<<https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104209>>.

Ďalšie aktivity

Spolu s publikovaním a prácou na projektoch vznikajú ďalšie aktivity v podobe diskusií, seminárov, konferencií, spolupráce, rozhovorov v médiách a pod. Najaktívnejší vedci získavajú ocenenia za svoje vedecké aktivity. A vieme vyjadriť i občianske postoje. Množstvo informácií o ústave, pracovníkoch a aktivitách je na internetovej stránke EÚ SAV <https://ekonom.sav.sk/sk>. Každoročne zverejňujeme Správu o činnosti. Mnohé konkrétne činnosti sú opísané vo výskumných aktivitách jednotlivých oddelení EÚ SAV (pozri Výskum v oddeleniach v období 2013 až 2023).

Šírenie vedeckých výstupov

Pracovníci sú aktívni pri šírení vedeckých výstupov pre odbornú a laickú verejnosť. Medzi takéto aktivity patria mnohopočetné vystúpenia v médiách, v diskusných reláciách, ako aj na rôznych vyžiadaných prednáškach na konferenciách alebo školách.

Pracovníci participujú pri príprave rôznorodých vedeckých konferencií ako napr. každoročné konferencie Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky (spolu s Ekonomickou univerzitou v Bratislave), Ekomstat – Pohľady na ekonomiku Slovenska (spolu so Slovenskou štatistickou a demografickou spoločnosťou), Matematické metódy v ekonomike a v priemysle (spolu s Fakultou matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského), Globálne existenciálne riziká (spolu so SSŽP a ďalšími). EÚ SAV spoluorganizoval konferencie so zahraničnými partnermi: Global Value Chains: Implications for Slovak Republic (2018) a The Project of the Century: One Belt, One Road (2019). Séria medzinárodných vedeckých konferencií Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí bola zameraná na adaptačné procesy, polarizáciu spoločnosti, príjmové nerovnosti a pod. Najvýznamnejších slovenských ekonómov sme si pripomenuli konferenciami: Sympóziom k 100. výročiu narodenia Štefana Heretika – odkaz pre súčasnosť (2015) a Medzinárodná vedecká konferencia k 120. výročiu narodenia Imricha Karvaša (2023).

Empirické semináre usporadúvané na EÚ SAV sú platformou, kde osobnosti zo zahraničia prezentujú rozmanité témy výskumu a sú príležitosťou pre stretávanie sa ekonómov.

V rámci celoslovenského podujatia Týždeň vedy a techniky sa dňa 10. 11. 2016 na pôde ústavu uskutočnila prezentácia výsledkov vlastného prieskumu na tému atraktívnosti vedeckej práce. SAV usporiadala virtuálny „Týždeň otvorených dverí“ v dňoch 12. – 16. 4. 2021, na ktorom participoval aj EÚ SAV. V pandemickom období sme pripravili videoprezentáciu výskumu na našom ústave. Ivan Okáli pri príležitosti svojho životného jubilea (90 rokov) na pôde ústavu 7. 10.

2019 prednášal o vzťahu rovnováhy vo verejných financiách k hospodárskemu rastu. Mária Širaňová 16. 12. 2020 v rozhovore pre časopis Akadémia/Správy SAV rozprávala o vedeckej slobode v ekonomickom výskume a o výsledkoch jej vedeckého bádania. Menbere Workie Tiruneh 7. 3. 2021 v interview pre Webster Vienna Private University prezentoval najdôležitejšie výsledky vedeckého výskumu týkajúceho sa problému úniku kapitálu. Ivan Klinec 30. 6. 2021 v podcaste VEDA NA DOSAH priniesol úvahy na tému trhu, ktorý sa stal „metanáboženstvom“ na úkor ľudí. Ivan Lichner 24. 9. 2021 v podcaste VEDA NA DOSAH prezentoval tému „Kontradikcie vo vývoji zamestnanosti na pozadí očakávaných demografických a štruktúrnych zmien v SR“. Vo vedeckej kaviarni CVTI SR 28. 10. 2021 hovoril Filip Ostrihoň na tému „Varovania pred finančnými a ekonomickými krízami v Európe“.

V roku 2023 sa ústav prezentoval na podujatiach organizovaných pri príležitosti 70-teho výročia vzniku SAV a EÚ SAV.

V televízii a rozhlase sa na rôznych rozhovoroch zúčastňovali najmä V. Páleník, P. Staněk, M. Šikula, M. Hudcovský a ďalší.

O aktivitách informujeme na [webe SAV](#), na [webe EÚ SAV](#), na [facebookovom profile](#) a tiež na [profile LinkedIn](#). EÚ SAV má aj svoj [videoportál](#), kde sú umiestnené videá z konferencií.

Ocenenia

Slovenská akadémia vied pri príležitosti 60. výročia svojho založenia ocenila najlepšie vedecké kolektívy a jednotlivcov medailami. Ocenenie získal prof. Ing. Peter Staněk, CSc. (2013).

Neformálne ekonomické fórum – Hospodársky klub – udelilo cenu Zlatý Biatec za rok 2018 za knižné dielo Saleh Mothana Obadi a kol.: Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky: Krehký posun z oblasti rizika do rastovej trajektórie (Bratislava, 2017).

Monografia Daniela Dujavu: Ekonomické krízy a ekonomická veda (2016) získala 1. miesto v súťaži mladých vedeckých pracovníkov SAV do 35 rokov v rámci III. oddelenia vied SAV (2017).

Prémiou za trojročný vedecký ohlas bol od Literárneho fondu ocenený Juraj Sipko (2018). Ton Duc Thang University vo Vietname ocenila príspevok Juraja Sipka Income Inequality: Social and Real Convergence in EU Member Co-untries ako Najlepší publikovaný článok (2018).

Štipendium podporného fondu Štefana Schwarza získal F. Ostrihoň (2016). Ing. Mária Širaňová, PhD. MA v súťaži mladých vedcov SAV do 35 rokov v rámci III. oddelenia vied získala 1. miesto za súbor vedeckých prác na tému Procedúra makroekonomických nerovnováh a problém úniku kapitálu (2020). Junior Chamber

International – Slovakia vyhlásil Borisa Fišeru za laureáta v kategórii Ekonómia a udelil mu cenu Študentská osobnosť Slovenska v akademickom roku 2019/2020 (2020). Boris Fišera získal Cenu guvernéra Národnej banky Slovenska (2021) za dizertačnú prácu *Managed Devaluations/Depreciations as a Tool of Economic Recovery*. Združenie CzechInno udelilo Petrovi Staněkovi cenu Vizionári 2020 za celoživotný prínos pre oblasť inovatívnych analýz a prognóz socio-ekonomického vývoja (2021). Slovak Economic Association udelila Borisovi Fišerovi SEA Award for Young Economists za najlepší článok od mladého vedca (2022). Boris Fišera bol ocenený Provozně ekonomickou fakultou Mendelovej univerzity v Brne cenou Best Paper of the Conference ECOS 2022 Award v kategórii mladých vedcov (2022). Workie Tiruneh Menbere získal Academic Excellence Award od Webster Vienna Private University za prínos v oblasti vzdelania (2022). Projekt Prognózovanie regionálneho vývoja SR a hodnotenie účinnosti regionálnych politík pomocou štruktúrneho makroekonomického modelu HERMIN (zodpovedný riešiteľ M. Radvanský) ocenila APVV ako výskumný projekt s vynikajúcou úrovňou (2022).

Za profesorov boli vymenovaní: Juraj Sipko (2016), Saleh Mothana Obadi (2018) a Štefan Lyócsa (2020).

Aktivizmus

Znižovanie uhlíkovej stopy je záležitosťou každého jednotlivca. Niektorí pracovníci jazdia do práce na bicykloch a od roku 2015 sa zúčastňujeme celoslovenskej akcie Do práce na bicykli. Posledné roky jazdíme v zložení: Ivan Lichner, Viliam Páleník, Miroslav Štefánik a Jaroslav Vokoun. Počas akcie za jeden súťažný mesiac najazdíme dohromady v priemere viac ako 1 000 km, čím sa zaradujeme medzi najlepšie tímy v SAV a sme v TOP 100 tímov Bratislavy.

Ústav prijal stanovisko k vypuknutiu vojny na Ukrajine. Pripojili sme sa k stanovisku SAV z 24. 2. 2022, ktoré vyjadruje podporu Ukrajine a podporu mierového riešenia sporu s Ruskom.

Výskumná infraštruktúra EÚ SAV

Sekretariáty, knižnica, informačné technológie, mobilita

Oblasť podpory vedeckej práce je rozmanitá a v čase sa mení. Zostáva v pozadí, ale výskum sa bez nej nedá efektívne realizovať.

V osemdesiatych rokoch boli výraznými osobami na sekretariáte riaditeľ a Ing. Otília Hluchá a Vlastislava Baranová. Dlhé roky ústavné záležitosti riešil vedecký tajomník Mgr. Eubomír Laudár, CSc. Administratívne práce rôzneho druhu v súčasnosti robia asistentky Lenka Bartošová, Mária Lacková, Hajnalka Maršovská a Silvia Rémayová. Prácu sekretárook kedysi a dnes výrazne odlišuje nástup osobných počítačov na začiatku 90-tych rokov. V starších časoch to bola mravčia práca sekretárook, ktoré prepisovali ručne napísané vedecké práce na mechanických písacích strojoch, neskôr mechanicko-elektrických a elektrických. Ťažko sa na nich opravovali chyby v texte a aj rozmnožovanie bolo prácne. Písalo sa cez kopírovací papier, neskôr na kriedový papier a voskové blany. Nezanedbateľným problémom niekedy boli rukopisy vedeckých pracovníkov, keď napríklad niektorí mali také drobné písmo, že bola zapotreby aj lupa.

Prechod od písacích strojov k editovacím programom v počítačoch nebol jednoduchý, vyžadovalo si to nadobudnúť nové zručnosti. Preškolenie prebiehalo interne s vlastnými pracovníkmi zanietenými pre zmenu. Sekretárky boli motivované i slovami: „Dievčatá, prečo chcete jazdiť na trabante, keď môžete mať mercedes?“ Práca na osobných počítačoch sa stala štandardom, to viedlo k výraznému rastu produktivity a v konečnom dôsledku k zníženiu počtu pracovníčok administratívy.

V 90-tych rokoch sa písacie stroje ešte využívali na vyplňanie rôznych tlačív súvisiacich s ekonomickou agendou. Viacerí starší vedeckí pracovníci neprešli na písanie prác pomocou počítača a tak sekretárky pokračovali v prepisovaní ručne písaných textov. Niekedy sa využil diktafón a nahovorený text si sekretárky prehrávali a súčasne zapisovali do počítača. Vo väčšej miere v porovnaní so súčasnosťou sa využívali telefóny s pevnou linkou a taktiež komunikácia prostredníctvom listov.

V súčasnosti administratívne pracovníčky vykonávajú odbornú prácu, čo sa týka zalamovania textov, vybavovania objednávok, organizovania konferencií, cestovných príkazov, nahadzovania faktúr do programu SOFTIP, vybavovania pošty či už klasickej alebo e-mailovej a, ako to moderná doba vyžaduje, potrebné dokumenty sa ukladajú na internetové stránky. Dominuje elektronická komunikácia a digitalizácia, avšak účtovná evidencia stále požaduje mnoho papierových príloh a podpisov.

V budove na Medenej ulici sme mali vrátnicu, či recepciu, kde pani Vitázková a Brigita Kubranská dohliadali na dobré fungovanie tohto pracoviska.

V roku 1963 sa na ústave vytvoril Útvar vedeckých informácií, vykonávajúci knižničnú a dokumentačnú činnosť. V roku 1978 mala knižnica ústavu vyše 14 tisíc zväzkov kníh a viac ako 2 tisíc interných materiálov. Z ČSSR odoberala 75 titulov časopisov, zo socialistických krajín RVHP 42 a z kapitalistických štátov 20 časopisov. Knižnica zabezpečuje potrebnú literatúru pre pracovníkov ústavu. V súčasnosti má knižnica 29 032 zväzkov knižničných jednotiek, aj napriek veľkému vyradovaniu v posledných rokoch, ktoré bolo nutné z hľadiska morálneho aj fyzického opotrebovania množstva publikácií, preplnenosti skladov a súčasným možnostiam online prístupu do množstva časopiseckej literatúry.

Miestnosť knižnice prešla čiastočnou IT obmenou, a to zriadením a inštaláciou premietacieho plátna a projektoru v priestoroch knižnice, obstaraním webkamery a audio zariadenia pre konferenčné video hovory, ktoré sa uskutočňujú v priestoroch knižnice.

Ústavná knižnica vedie evidenciu publikačnej činnosti a ohlasov vedeckých pracovníkov EÚ SAV, v.v.i. v automatizovanom systéme ARL do databázy EPCA, zabezpečuje výstupy z databázy publikačnej činnosti a citačných rešerší (napr. k projektom, grantom, výročným správam, zvyšovaniu vedeckých hodností pracovníkov, atď.), sleduje citačné databázy Web of Science, SCOPUS a iné. Zabezpečuje systematickú akvizíciu, spracovanie a katalogizáciu prírastkov klasickou lístkovou formou v mennom, názvovom, predmetovom katalógu a automatizovanou formou v systéme ARL SAV. Poskytuje výpožičné služby pre interných a externých zamestnancov ústavu, medziknižničnú a medzinárodnú výpožičnú službu pre interných pracovníkov, rešeršné služby, vyhľadávanie ohlasov v periodickej a neperiodickej literatúre. Vybavuje žiadosti o ISBN pre nové publikácie, rozposiela povinné výtlacky, dary a výmeny publikácií pracovníkov ústavu. Taktiež vypracováva štatistiky pre potreby Ministerstva kultúry SR, Národnej knižnice SR v Martin a Univerzitetnej knižnice v Bratislave. Zabezpečuje spoluprácu s Ústrednou knižnicou SAV, Univerzitnou knižnicou a Knižnicou Národnej banky SR. S Centrom vedecko-technických informácií SR spolupracuje na medzinárodnom projekte EODOPEN, spolufinancovaného Európskou komisiou v rámci programu Kreatívna Európa, ktorého cieľom je digitalizovať a sprístupniť verejnosti diela 20. a 21. storočia. Začali sme digitalizáciou Ekonomického časopisu a budeme pokračovať digitalizáciou publikácií našich autorov. Digitalizované knihy budú sprístupnené širokej európskej verejnosti prostredníctvom digitálnych knižníc jednotlivých projektových partnerov, ale i spoločného portálu, ktorý bude vytvorený počas realizácie projektu. Všetky digitalizované knihy budú po skončení projektu voľne prístupné naprieč všetkými krajinami Európskej únie. Činnosť knižnice dlhodobo ovplyvňovali F. Brunner, B. Vykydalová a ďalší. V súčasnosti v knižnici pracujú dve zamestnankyne na 50% úväzok: PhDr. Natália Pastorková a Božena Vďačná.

Informačné technológie prenikli do všetkých oblastí života. Posledné roky všetko od nákupu po inštaláciu a riešenie súvisiacich problémov zabezpečuje Ing. Peter Renáč. Rozvoj IT techniky má veľkú dynamiku, tak aj modernizácia IT infraštruktúry je stále aktuálna. Zmenou prešlo IT vybavenie pracovníkov ústavu, a to najmä prostredníctvom výmeny starých PC za modernejšie, výmenou tlačiarň, príslušenstva a ďalšej výpočtovej techniky v kanceláriách. Pre všetkých zamestnancov slúži centrálna tlačiareň. Okrem hardverového prechádza upgradom aj softvérové vybavenie, ako napríklad MS Office, EVIEWS, Adobe Acrobat, Webex. Dôležitým krokom bolo zriadenie centralizovanej Wifi siete, čomu predchádzala inštalácia nových sieťových káblov a ďalších komponentov. Vďaka tomu máme kvalitné wifi pripojenie na celom ústave. V roku 2020 sme sa rovnako ako celý svet museli prispôbiť novým podmienkam v súvislosti s pandemiou Covid-19, čo znamenalo prispôbenie sa práci mimo pracoviska, respektíve práci na diaľku bez možnosti osobného stretnutia. K tomu výrazne prispelo zriadenie služby Office 365 a v rámci neho platforma Microsoft Teams pre online stretnutia zamestnancov. Ďalším postupom, ktorý umožnil prácu z domu bolo nainštalovanie technológie VPN. Za účelom zvýšenia kybernetickej bezpečnosti bol nainštalovaný centralizovaný firewall a rozšírený antivírusový program ESET. V roku 2022 sme modernizovali zabezpečovací systém na ochranu objektu ekonomického ústavu.

Po roku 2005 financie ústavu spravovala ekonómka Terézia Kyselá. Po nej nastúpila Ing. Anna Turňová a v súčasnosti účtovnú agendu zabezpečujú Katarína Milová a Mgr. Lucia Záhradníková.

Výplata je dôležitý prvok života výskumníka. Posledných 25 rokov sa o celú mzdovú agendu na ústave starala Ing. Eva Žilinská a zo života „mzdárky“ nám prezradila: Prišla som na ústav v r. 1998, kedy síce už existovala práca na osobných počítačoch a neklepali sa výplatné pásky na stroji (niektorí si možno pamätajú tie polmetrové tenké pásiky, na ktorých boli číselká, ktorým nikto nerozumel). Avšak pracovala som pod operačným systémom DOS, ktorý bol značne nepohodlný pre prácu, nič sa nedalo archivovať, čo si človek nevytlačil, k tomu sa už viac nedostal. Pracovali sme so smiešnymi disketami, ktoré mali kapacitu 1,44 MB. Dnes by sme na to neuložili ani priemernú fotku, vtedy sme archivovali mzdy za celý rok. WINDOWS a programy v jeho prostredí značne zjednodušili našu prácu, avšak iba mladším ročníkom, mnoho starších mzdových účtovníčok ušlo pred týmto strašiakom do dôchodku. Ostatne, treba povedať, že obdobie po revolúcii začalo byť náročné pre všetky účtovníčky vzhľadom na neustále sa meniacu legislatívu a z každej strany hroziace pokuty a sankcie. Neskôr prišla doba, kedy sa nesmeli hovoriť o platoch, skončila éra, keď si zamestnanci chodili osobne po peniažky a prevzatie výplaty podpísovali na jednom hárku, keď každý každému

videl výplatu. Prišiel príkaz odovzdávať výplatné pásky v diskkrétne zalepenej obálke a výplatu striktno na účet. Keďže banky si účtovali poplatky za úhradu výplat, zrušilo sa vyplácanie záloh. Práca účtovníčky ako takej je dynamickejšia ako v minulosti, ale aj omnoho stresujúcejšia. Pribudlo veľa legislatívy, povinností. Jej práca nie je len pod drobnohľadom každého zamestnanca, ale aj každej jednej inštitúcie (SP, ZP, DÚ, ÚPSVar, ŠÚ i Úrad SAV...). Vzhľadom na digitalizáciu vám každý "vidí do hrnca". Samotný tento fakt nie je zlý. Ale už neplatí, že zavretím dverí na kancelárii, skončila vaša pracovná doba. Mobily, maily fungujú nonstop. Naša Evka v roku 2023 končí svoje pôsobenie na EÚ SAV a pracovnú agendu odovzdáva Monike Mikulajovej.

V 80-tych rokoch mal ústav služobné auto Volga, ktoré šoféroval Jozef Kollati. Ďalšou náplňou jeho práce v budove na Štefánikovej ulici v zimnom období bolo skoré ranné rozkúrenie v kachliach v kanceláriách, aby mali vedci potrebné teplo, keď prišli do práce. V súčasnosti sa o logistiku na ústave stará Milan Heriban. Začínal na „vládom“ aute Tatra 613 a potom presedlal na VW Golf. Najdlhšie jazdy boli do Bruselu a do Ríma. Riaditeľ Mikelka bol členom tripartity a bol pozývaný na zasadnutia vlády a s tým súviselo veľa cestovania. Postupne sa obnovujú priestory v budove na Šancovej ulici a pri tom je výrazne nápomocný Milan Heriban.

Budovy, v ktorých sídlil EÚ SAV

Po svojom vzniku získal EÚ SAV priestory v budove Slovenského národného múzea na Vajanského nábreží č. 2 v Bratislave. Toto obdobie zachytil vo svojich spomienkach Pavel Hoffmann.

Po prijatí Ústavy Československej socialistickej republiky v roku 1960 bol zrušený Zbor poverenikov, čo bol národný orgán vládnej a výkonnej moci na Slovensku. V dôsledku toho zanikli niektoré úrady na Slovensku, medzi nimi i Štatistický úrad, ktorý sídlil v budove na ulici Obrancov mieru č. 4 (dnes Štefánikova ulica č. 2). Zhodou okolností v roku 1964 prišiel na EÚ SAV pracovať Vladimír Batík, ktorý predtým pracoval na Štatistickom úrade a vedel o tom, že sa uvoľňujú priestory v budove na ulici Obrancov mieru. Ústav túto situáciu využil a v roku 1964 získal priestory po zrušení Štatistického úrade.

V 80-tych rokoch SAV dostala úlohu vypracovať prognózu do roku 2010. Realizátorom sa stal EÚ SAV, avšak k tomu potreboval prijať ďalších pracovníkov. Lenže priestory v budove na Štefánikovej ulici boli nedostatočné a preto SAV získala v roku 1984 priestory v budove na Fučíkovej ulici (dnes Medená ulica č. 10). EÚ SAV mal vtedy vyše 100 zamestnancov, ktorí pracovali v dvoch budovách – na Štefánikovej a Medenej ulici. Na obedy sa chodilo do jedálne v budove na Štefánikovej ulici, kde je sídlo Predsedníctva SAV.

Po roku 1989 začali vznikať nové inštitúcie, vracal sa majetok bývalým vlastníkom a EÚ SAV musel opustiť obe budovy. Posledné sťahovanie prebehlo v roku 1993 a sídlom ústavu sa stala časť budovy na Šancovej ulici 56, ktorá patrila SAV. Súčasťou transformácie SAV bolo vysporiadanie vlastníckych vzťahov a EÚ SAV sa v roku 2018 stal majiteľom priestorov, v ktorých pôsobil. Všetky štyri budovy, v ktorých sme pracovali, sú zobrazené na obálke publikácie.

Redakcia Ekonomického časopisu sa presťahovala do budovy na Šancovej 56 až okolo roku 2002. Dovtedy mali jej pracovníci dočasné sídlo na Šancovej 100 a Drieňovej 34.

Väčšinu knižného fondu máme uloženú v pivnici našej budovy. V minulosti sme využívali aj prenajaté pivničné priestory v budove na Štefánikovej 62.

Perspektívou (asi vzdialenou) je, že areál SAV na Patrónke by sa mal zmeniť na vedecký kampus a v priestoroch prítazlivých pre výskumnú prácu by mal vzniknúť spoločenskovedný pavilón, v ktorom by bol aj náš ústav.

Zmeny názvu a právnej formy Ekonomického ústavu SAV

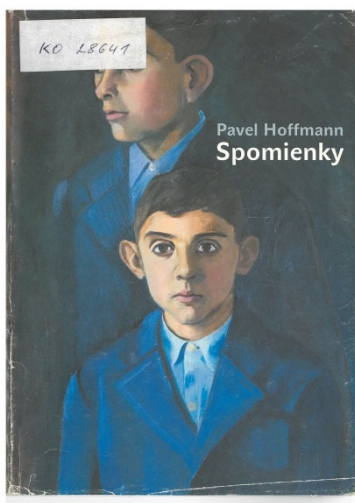
EÚ SAV bol za dobu svojej existencie päť krát premenovaný.

- Do Slovenskej akadémie vied sa pracovisko začlenilo v roku **1953** ako Ekonomický kabinet.
- V roku **1956** bol kabinet premenovaný na Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied.
- Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied na svojom 8. zasadnutí uznesením č. 73 zriadilo dňom **1. 1. 1991** Ústav ekonomickej teórie Slovenskej akadémie vied.
- Na základe uznesenia Predsedníctva Slovenskej akadémie vied č. 321 s účinnosťou od **1. 6. 1993** sa ústav vrátil k pôvodnému názvu: Ekonomický ústav SAV. Uznesením č. 323 zo dňa 7. 6. 1993 s účinnosťou od 1. 7. 1993 Predsedníctvo SAV schválilo zmenu formy financovania EÚ SAV z rozpočtovej na príspevkovú.
- Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied uznesením č. 829 schválilo zmenu názvu Ekonomického ústavu SAV na Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky Slovenskej akadémie vied s účinnosťou od **1. 1. 1998**.
- Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied uznesením č. 204 zo dňa 15. 12. 2005 schválilo premenovanie Ústavu slovenskej a svetovej ekonomiky SAV na Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied s účinnosťou od **1. 1. 2006**. Dňa 5. 10. 2021 nadobudol účinnosť zákon č. 347/2021 Z. z., ktorým sa menil a dopĺňal zákon o akadémii a geologický zákon; podľa § 21aa ods. 1 zákona o akadémii v znení zákona č. 347/2021 Z. z. sa právna forma EÚ SAV **1. 1. 2022** zmenila na verejnú výskumnú inštitúciu.

Spomienky a profily

Spomienky Pavla Hoffmanna

Výber z autobiografie Pavel Hoffmann: Spomienky. 2005.

Vysokoškolské štúdium som úspešne ukončil v roku 1956. Hoci sme ako prvý ročník mali štúdium predĺžené na deväť semestrov a museli sme obhajovať záverečnú diplomovú prácu, neudelili nám „buržoázy titul“ inžinier, ale neelitárske, skromne znejúce označenie promovanej ekonóm – skrátene „promek“. Vďaka dobrým priateľským vzťahom s profesorom Heretikom, ktorý už skôr odišiel pracovať do Slovenskej akadémie vied a v škole ďalej pôsobil externe, vyžiadal si ma ako absolventa priamo - mimo bežnej „umiestenkovej“ procedúry – riaditeľ nedávno utvoreného Ekonomického ústavu SAV Paľo Turčan. Spolu so mnou nastúpili do ústavu ďalší dvaja spolu-

žiaci, Ivan Okáli a Jožo Dančo, takže sme odrazu významne posilnili „mladú ekonomickú krvou“ túto nádejnú vedeckú inštitúciu. Určitá kuriozita môjho vstupu do prvého zamestnania bola spojená s faktom, že Ekonomický ústav nemal hneď od počiatku roku pridelený dostatok tabuľkových miest, takže si musel pre mňa jedno dočasne vypožičať od iného pracoviska Akadémie. Tak som sa formálne stal zamestnancom Rybárskeho laboratória SAV, kde som si nejaký čas chodil až na odľahlú Železnú studničku aj pre svoj nástupný plat vo výške 1 030 Kčs netto.

V čase môjho príchodu, začiatkom roku 1956, bol Ekonomický ústav malým pracoviskom, ktoré nemalo viac ako pätnásť výskumníkov – vysokoškolákov. Riaditeľ Paľo Turčan bol bývalý partizán, novinár a absolvent Vysoké školy sociálnej v Brne, teda skôr politický než odborný „líder“ daného výskumného tímu. Pritom to však bol ozaj kultúrny, bystrý a rozhladený človek, ktorý sa veľmi dobre orientoval v zložitých praktikách a zákrutách socialistickej politickej mašinérie. V počiatočnom období sa v ústave riešili tri hlavné okruhy výskumných problémov: systémové otázky fungovania socialistickej ekonomiky, kritika buržoázy ekonomických teórií (pod týmto socialisticky úderným názvom presadil Štefan Heretik možnosť systematického štúdia západného ekonomického myslenia) a nakoniec vnútorné i zahraničnopolitické charakteristiky ekonomiky vojnového Slovenského štátu. Neskôr, v priebehu 60. rokov, pribudol ešte jeden výskumný

okruh zahrňujúci problematiku technického rozvoja v podmienkach socialistickej ekonomiky, ktorý v neskorších osudoch ústavu zohral veľmi špecifickú úlohu.

Prvá téma, ktorú som mal po nástupe do ústavu spracovať, súvisela s tretím z uvedených výskumných okruhov. Jeho hlavným a treba dodať zanietým, dožitným, nikdy nekončiacim riešiteľom bola pani Adela Hornová, dcéra bývalého majiteľa Hornovho tuberkulózneho sanatória vo Vysokých Tatrách. Bola to jej idea, aby sa analýza reálnej ekonomiky Slovenska za vojny doplnila aj o „nadstavbové“ aspekty, teda o rozbor sociálno-ekonomickej ideológie ľudákov s osobitným zreteľom na jej súvislosť s pápežskými encyklikami *Rerum novarum* a *Centesimo anno*.

Po Chruščovovej kritike kultu osobnosti a následnej prvej vlny rehabilitácií aj v ČSR, potrebovali stranícke orgány vhodný „odkladací priestor“ pre bývalých funkcionárov protiprávne odsúdených v politických a hospodárskych procesoch, ktorých však rozhodne nemienili znova dosadiť na pôvodné významné posty. Tak sa aj v našom ústave objavil najprv bývalý povereník poľnohospodárstva Michal Falťan, odsúdený v rámci skupiny buržoázných nacionalistov, do ktorej patrili aj Husák, Okáli, Novomeský a niektorí ďalší slovenskí politici. O niečo neskôr nastúpil do Ekonomického ústavu Andrej Lantay, ktorý bol zase odsúdený vo vykonštruovanom procese proti vedúcim činiteľom chemického priemyslu na Slovensku. Už aj tak dosť nepriaznivá kadrová štruktúra ústavu, posudzovaná podľa vtedajších triednych kritérií, sa po týchto prírastkoch ďalej zhoršila.

Turčan, pôvodným menom Turteltaub, bol židovského pôvodu, Heretik pochádzal z váženej notárskej rodiny, Adela Hornová mala tiež buržoázný pôvod a ani my dvaja s Ivanom Okálím, synom bývalého povereníka vnútra, sme nepatrili práve medzi bezproblémové socialistické kádre.

Turčan, ktorý tento handicap pociťoval najmä pri obhajovaní záujmov ústavu na akademických i straníckych fórach, sa preto rozhodol posilniť výskumný tím ústavu o nespochybniteľné robotnícko-stranícke kádre. Ako prvého angažoval v rámci tejto zlepšovacej koncepcie Jana Kúkeľa a poveril ho vedením nového oddelenia technického pokroku. Tento taktický ťah sa neskôr ukázal ako totálny neúspech. Kúkeľovi nielenže chýbala akákoľvek vedecká invencia (dokázal so svojím oddelením celé desaťročie vyrábať koncepciu výskumu miesto produkovania akýchkoľvek zaujímavých poznatkov), ale postupne k sebe pritiahol skupinu ľudí rovnakej krvnej skupiny – zakomplexovaných a netvorivých, zato však s veľkými kariérnymi ambíciami. Tí spolu s ním vytvorili v ústave tvrdé stranícke jadro, ktoré naplno preukázalo svoje mimovýskumné „schopnosti“ v neskoršom normalizačnom období.

Koniec 50. a prvá polovica 60. rokov predstavovali z hľadiska pracovného režimu, spoločenského života a celkovej klímy v ústave priam idylické obdobie.

(Samozrejme, že vo všeobecnom ohraničujúcom rámci danom povahou vládneho systému.) Socialistický establishment si pestoval Akadémiu vied – a osobitne jej spoločensko-vednú časť – hlavne ako reprezentatívnu a podporno-apologetickú inštitúciu. V tomto širšom rámci nepanoval ani v Ekonomickom ústave SAV nijaký drakonický režim, pracovníci mali pomerne značnú voľnosť tak pri výbere výskumných tém, ako aj pri voľbe spôsobu ich spracovania. Taktiež k otázke využívania pracovnej doby sa pristupovalo veľmi liberálne, nepoužívali sa žiadne „štikačky“ ani ďalšie podobné prostriedky dochádzkovej kontroly. Bolo teda dosť času aj priestoru na rozmanité mimopracovné aktivity, hlavne v oblasti športu a kultúry. Priamo v ústave sme hrávali stolný tenis, mali sme vlastné volejbalové družstvo a do Petržalky sme sa chodili preháňať na tenisové kurty. V horúcich letných dňoch sme dokonca využívali obedňajšiu prestávku na osviežujúce plávanie vo vtedy ešte relatívne čistom Dunaji – od starého vojenského mostu až po petržalské Lido. (Ekonomický ústav vtedy sídlil v budove Národného múzea priamo na nábreží, takže k východiskovému bodu týchto „splavov“ to bolo veľmi blízko.)

Okrem športu sa však v ústave pestovali aj ďalšie bohumilé zábavy. Niekoľkokrát do týždňa sa konali veľké preferansové partie, ktoré sa nezriedka pretiahli dlho do noci. Osobitnou kapitolou spoločenského života nášho „výskumáku“ boli oslavy organizované v pomerne hustom slede pri všetkých možných príležitostiach. Do tejto kategórie patrili aj každoročne sa opakujúce „živánky“, uskutočňované najčastejšie v heretikovskej záhrade na Kolibe. Ústavné oslavy, bohato zásobené kvalitným vínom z Výskumného ústavu vinárskeho v Modre, mali obvykle bujarý priebeh a často končievali – pri značnej spoločenskej únave účastníkov – viac či menej veselými príhodami.

Vedci z Ekonomického ústavu SAV boli aktívne zapojení do činnosti komisie pre prípravu zásadnej ekonomickej reformy, ktorú viedol riaditeľ EÚ ČSAV Ota Šik. Základným zámerom autorov reformy bolo významne zmeniť skutočné postavenie podnikov, spôsob ich rozhodovania, ich celkové správanie, ich vzťahy s riadiacim celoštátnym centrom. Riaditeľ Turčan sa jednoznačne postavil na stranu pražských reformátorov, vystupoval na verejných diskusiách, vrátane okrúhlych stolov, ktoré vo Viedni organizoval známy publicista a komentátor Paul Lendvay. Veľmi dobre mu robilo, keď ho na podobných verejných podujatiach označovali za „slovenského Šika“, no po sovietskej okupácii mu normalizační jastraby tieto aktivity dopodrobna spočítali, takže mu nezostala iná možnosť než trvalá emigrácia do Kanady.

Po odstavení Alexandra Dubčeka z postu generálneho tajomníka strany pripravil Gustáv Husák, nový záchranca socializmu v ČSSR, na rok 1970 so svojimi komplicmi masové politické previerky. Tento proces poriadne zahýbal personálnou štruktúrou takmer všetkých pracovísk v štáte, znamenal prakticky najrozsiahlejšiu

a najzásadnejšiu kádrovú „inverziu“ v celej jeho novšej histórii. Dá sa bez váhania konštatovať všeobecný jav, že to, čo bolo slušné, inteligentné, liberálne a tolerantné, to bolo nemilosrdne zmätené z vedúcich postov. Na ne sa podarilo zväčša predať bezohľadným karieristom, profesionálnym „podrazákom“, zakomplexovaným nedoukom. Ako názorný príklad tohto smutného procesu kádrovej devastácie mohol slúžiť práve pookupačný vývoj v Ekonomickom ústave SAV. Po Turčanovej emigrácii sa ústav podarilo prechodne uchrániť pred náporom nadržaných normalizátorov menovaním Andreja Lantaya za nového zastupujúceho riaditeľa. Bol to však len dočasný, krátkodobý odklad neodvratného úpadku, pretože po previerkach v roku 1970 sa vlády nad ústavom definitívne zmocnila klika Kúkel, Šarmír, Kodaj.

Previerkové čistky na Ekonomickom ústave SAV neobišli ani moju manželku Svetlanu. Tá ako rodená Novosibirčanka, navyknutá na tvrdú ruskú diktatúru, bola demokratizačným procesom v Československu priam unesená. V kritických augustových dňoch podala prihlášku do „Dubčekovej“ strany s odôvodnením, že chce všetkými silami prispieť k praktickému uskutočneniu vízie o socializme s „ľudskou tvárou“. Pre príslušnú previerkovú komisiu to bolo v podstate to isté ako červené súkno pre rozzúreného býka, takže svoj ortieľ, že ju vyhadzujú, vyniesli bez väčšieho váhania. V oficiálnych uzneseniach nového husákovského ÚV sa doslovne konštatovalo, že vylúčenie z KSC nemá viesť k žiadnym pracovno-právnym dôsledkom, pretože ide jednoznačne o vnútrostranícku záležitosť. Bola to však len klamlivá teória, zatiaľ čo prax bola celkom odlišná. Po vylúčení zo strany prišla manželka aj o svoje miesto v Ekonomickom ústave SAV a plné dva roky si nemohla nájsť nové zamestnanie.

Neúspechy „kvázi reformných“ opatrení spolu so zhoršujúcimi sa konkrétnymi výsledkami národného hospodárstva ČSSR pohli niektorých popredných predstaviteľov strany a vlády (osobitne jej predsedu Lubomíra Štrougala) k tomu, aby podporili snahu skupiny českých ekonómov, vedenej Waltrom Komárkom, rozvinúť u nás systematický prognostický výskum a vytvoriť za tým účelom samostatné prognostické pracovisko v rámci ČSAV. Očakávali zrejme, že takto zameraný výskum na základe zhodnotenia východiskového stavu ekonomiky a odkrytia jej budúcich možností vytvorí novú, prítiažlivú (pravdaže socialistickú) rozvojovú víziu, ktorú si bude môcť hlboko zdiskreditovaná komunistická strana osvojiť a na jej základe znova oživiť aktivitu obyvateľstva umŕtvenú dlhodobou normalizáciou. Táto ich nádej sa však vôbec nenaplnila. Miesto prostriedku svojej účinnej revitalizácie pomohli k životu jednému z významných faktorov svojej definitívnej porážky.

Dôležitým bočným produktom usilovného budovania pražského prognostického pracoviska boli zásadné zmeny v Ekonomickom ústave SAV. Vedenie

Slovenskej akadémie vied si uvedomilo, že ide o závažnú spoločenskú aktivitu, ktorá môže významne ovplyvniť celkovú prestíž Akadémie, a preto na jej rozvíjaní by sa mali intenzívne zúčastňovať slovenské výskumné inštitúcie a v prvom rade bratislavský Ekonomický ústav SAV. Bolo však súčasne jasné, že ústav nemôže túto úlohu splniť so svojim súčasným vedením. Kúkel ako totálne neschopný a navyše „politicko-normalizačný“ riaditeľ nebol pre pražských partnerov rovnocenným a tým menej prijateľným spoluhráčom. V roku 1982 ho preto konečne odvolali z funkcie a na jeho miesto menovali Ivana Okáliho, ktorý sa zanedlho stal aj členom - korešpondentom SAV. Tieto zmeny mi otvorili cestu nazad do Akadémie a stáli na počiatku najzaujímavejšej a určite aj najnáročnejšej etapy môjho pracovného života. Súčasne, zo širšieho pohľadu, už zreteľne naznačovali, že pokupačnému normalizačnému režimu definitívne dochádza dych, že sa dá odôvodnene očakávať postupné zosilňovanie liberalizačných tendencií s významnými dôsledkami pre celé súčasné spoločensko-politické usporiadanie.

Môj dávny kolega Ivan Okáli ma zavolať naspäť do Ekonomického ústavu SAV a zveril mi vedenie rozbiehajúceho sa prognostického výskumu, považoval som to za veľkú výzvu a mimoriadnu šancu. S prechodom do nového zamestnania sa zlepšila aj naša finančná situácia, čo sme najmä vzhľadom na nemalé potreby našich dvoch vysokoškolákov ozaj srne potrebovali. Keď mi Ivan Okáli ponúkol spolu s možnosťou návratu do Ekonomického ústavu SAV aj vedenie prognostického odboru, znamenalo to zásadnú zmenu v mojich pracovných podmienkach. Po dlhom čase sa mi znova otvorila možnosť zaoberať sa výskumom, ktorý mi mohol poskytovať nielen určité vnútorné sebauspokojenie, ale ktorého výsledky mohli mať aj praktický spoločenský dosah. Preto pri preberaní novej funkcie a zodpovednosti za sformovanie nového výskumného smeru v ústave som si určil základné krédo: Splniť toto náročné poverenie napriek existujúcim politickým obmedzeniam tak, aby som sa k dosiahnutým výsledkom – poznatkom a záverom – mohol s pokojným svedomím prihlásiť aj kedykoľvek v budúcnosti. Ako sa však ukázalo, praktické dodržanie tohto predsavzatia nebolo vôbec jednoduché, osobitne v prvom období pred definitívnym presadením gorbačovovskej „perestrojky“ v Sovietskom zväze. Naši stranícki a štátni činitelia neboli totiž zvyknutí dostávať otvorený, pravdivý obraz o stave ekonomiky a celej spoločnosti. Vzhľadom na to automaticky zarad'ovali ľudí, ktorí takýto obraz predkladali verejnosti, do kategórie nepriateľov a škodcov usilujúcich o „diskreditáciu socializmu a jeho politickej reprezentácie“. K tomuto hlavnému prístupovi ešte jeden dodatočný problém. Spočíval v neveľkej ochote časti výskumných spolupracovníkov ísť do značného politického rizika, vzdať sa pohodlných zaužívaných šablón a obsahom predkladaných konkrétnych riešení prekonávať bariéry zastaraných myšlienkových stereotypov.

Už pri prerokúvaní prvého náčrtu analytických východísk prognózy, osobitne menovaným grémiom Akadémie, sa na naše hlavy zosypali hromy a blesky (vrátane vyhrážok politickými represiami) predovšetkým zo strany zástupcov stranických a plánovacích orgánov. Nebyť toho, že sa za nás dôsledne postavil riaditeľ Ivan Okáli a svojou autoritou nás významne podporil aj vtedajší predseda Akadémie Hajko, boli by sme asi museli naše prognostické aktivity predčasne ukončiť, alebo sa pokorne vrátiť (pokiaľ by sme k tomu boli ochotní) do starých zabehaných koľají. Hajko dôrazne upozornil našich „ideologických“ kritikov, že úloha, na ktorej pracujeme, vznikla na základe priamej objednávky ústredného výboru strany, že sa od nej očakáva objektívna, seriózna analýza zmienených problémov spoločnosti ako nevyhnutný predpoklad ich budúceho úspešného zvládnutia. Splnenie tejto požiadavky nie je ale možné bez nových prístupov a netradičných pohľadov, ktoré by nebolo rozumné už v zárodku potláčať len preto, že sa niekomu zdajú byť nepríjemné alebo nebezpečné. Spomenutej hysterickej reakcii sa, pravda, niet čo diviť, pretože našim normalizačným samovládcom sme po viac ako desaťročí násilného umŕtšovania akýchkoľvek „myšlienkových výbojov“ naservirovali poriadne štipľavý dúšok.

V 80. rokoch sa snahy profesionálnych prognostikov a popredných disidentov účelne dopĺňovali. Tí prví mali bezpochyby oveľa širšie možnosti, aj lepšie odborné predpoklady teoreticky objasňovať a analyticky dokumentovať vrodene genetické chyby vládnuceho socialistického systému a na tomto základe zdôvodňovať nevyhnutnosť uskutočnenia zásadných systémových zmien v politickej i ekonomickej oblasti. Disidenti, naproti tomu, svojimi programovými dokumentmi a praktickými vystúpeniami zasadzovali tieto postulované zmeny do akčného politického rámca, posúvali ich z koncepcno-požiadavkovej do politicko-programovej polohy. Každý, kto mal možnosť podrobne sa zoznámiť s obsahom záverečných prognostických výstupov z roku 1989, musel objektívne dospieť k záveru, že predprevratový prognostický výskum neotváral nové možnosti, ale zatváral aj ostávajúce zvyšky priestoru pre predlžovanie existencie vládnuceho socialistického systému.

Pomerne široká a presvedčivá propagácia základných prognostických záverov citeľne prispela k politicko-psychologickej príprave novembrového prevratu. Vďaka dobrej pozícii vo vedení Akadémie a starej známosti s tajomníkom ÚV KSS Ľudom Pezlárom ešte z mládežníckeho obdobia, podaril sa riaditeľovi ústavu Ivanovi Okálimu husársky kúsok. Presadil, aby sa výsledky dokončenej „Súhrnej prognózy ekonomického a sociálneho rozvoja SSR“ mohli prezentovať aj na pôde najsledovanejšieho média – televízie, a ešte k tomu formou živých diskusií s významnými predstaviteľmi štátneho a stranického aparátu. Výsledky týchto diskusií, na ktorých sa zúčastnili aj vtedajší ministri priemyslu Ducký a poľnohospodárstva

Bako, dopadli pre nás, ako obhajcov predkladaných prognostických záverov, priam excelentne. Na rozdiel od prítomných štátnych činiteľov sme disponovali rozsiahlou analytickou základňou a jasnou koncepčnou predstavou, proti ktorej neboli schopní postaviť žiadnu ucelenú, tým menej presvedčivú argumentáciu.

V sérii tvrdých otvorených diskusií sme dôsledne obhajovali východiskovú kľúčovú tézu opierajúcu sa o zhodnotenie celého radu neúspešných reforiem socialistickej ekonomiky. Jej podstatu tvoril základný záver, podľa ktorého bez prekročenia objektívne daného kritického minima systémových zmien, nie je možné dosiahnuť podstatný zvrät v celkovom fungovaní ekonomiky, v správaní (rozhodovaní) hospodárskych subjektov, ani v konečnej účinnosti hospodárskych procesov. Touto formuláciou naša prognóza odmietla snahy o ďalšie postupné zdokonaľovanie direktívneho, administratívno-centralistického systému riadenia socialistickej ekonomiky (či už v jeho verzii ukazovateľov alebo nástrojov) a otvorene proti nim postavila koncepciu dôsledného prekonania tohto systému považovaného za jeden zo základných atribútov tzv. reálneho socializmu.

Pri prvej zo spomínaných diskusií sme zažili neočakávanú, veľmi milú príhodu. Po skončení prenosu a odchode zúčastnených verejných činiteľov prepuklo u členov prítomného televízneho štábu hotové nadšenie, odmenili naše vystupovanie spontánnym potleskom a úprimnými gratuláciami. Vysvetlili nám, že vo svojej doterajšej, neraz dlhoročnej praxi v televízii ešte nezažili, aby nejakí radoví odborníci vystupovali v diskusií s predstaviteľmi štátnej moci o politicky krajne citlivých otázkach tak suverénne, bez akejkoľvek ustráchanosti, servilnosti či oportunistického kľúčkovania. Myslím, že spôsob, ktorým sme verejnosť zoznamovali s výsledkami nášho prognostického výskumu, pozitívne prispel k príprave obyvateľstva na nadchádzajúci novembrový zvrät v dvoch hlavných smeroch. Pomohol predovšetkým narušiť dlho pestované mýty o akejsi všeobecnej nedotknuteľnosti vládnuccich mocenských špičiek, o ich totálnom monopole na tvorivé koncepčné myslenie a strategické rozhodovanie. Prispel tiež citelne k od fetišizovaniu otázky vývojových alternatív, k prekonaniu predstavy, ktorú ľuďom násilne nútil existujúci establishment, že koncept reálneho socializmu je jediným prípustným rámcom zabezpečujúcim dlhodobý pozitívny vývoj spoločnosti.

Rok 1989 bol v mojom živote mimoriadne náročný, naplnený dôležitými zvratmi, neveselými i priaznivými udalosťami zásadného významu. V priebehu leta 1989 politická atmosféra v krajine zreteľne hustla, stále častejšie sa objavovali príznaky postupujúceho rozkladu sovietskeho impéria, oslabovania jeho kurately nad európskymi satelitmi. Výsledky sociologického prieskumu uskutočneného bratislavským Ústavom marxizmu-leninizmu jednoznačne potvrdili, že aj v Československu sa politická pozícia, celková prestíž KSČ výrazne zhoršila a to nielen medzi nestraníkmi, ale aj v rámci samotných základných organizácií komunistickej strany.

Na priamy príkaz Gustáva Husáka poznatky z tohto prieskumu nikdy neuzreli svetlo sveta. V tomto širšom spoločenskom rámci sa postupne i v Ekonomickom ústave SAV jednak množili, jednak zostrovali konfrontácie medzi normalizačnými „pohrobkami“ a ostávajúcimi členmi stránickej organizácie.

K osobitne ostrému stretu medzi týmito dvomi tábormi došlo v čase, keď sa Ústredný výbor KSČ rozhodol rozpútať masovú kampaň na podporu represívnych opatrení proti autorom textu „2000 slov“ a osobitne proti spisovateľovi a disidentovi Václavovi Havlovi. Vedenie ZO KSS, ako už mnohokrát predtým, poslušne pripravilo zodpovedajúco zameranú rezolúciu a predložilo ju členom na schválenie. Väčšina organizácie ju však na nemalé prekvapenie navrhovateľov rozhodne odmietla. V rámci polemiky okolo tejto otázky som spolu s ďalšími kolegami zaujal stanovisko, že miesto produkovania protidisidentských pamfletov je najvyšší čas, aby komunistická strana pristúpila k zásadnej sebareflexii, ospravedlnila sa za všetko, čo v rámci svojej vyše štyridsaťročnej samovlády napáchala a dobrovoľne sa vzdala svojho ústavne zakotveného nároku na vedúce politické postavenie v spoločnosti. Proti tomuto názoru ostro vystúpili viacerí partajní dogmatici zatvrdilo obhajujúci pozíciu, že komunistická strana sa nemá komu a za čo ospravedľňovať, že proti disidentskému hnutiu sa malo zakročiť už oveľa skôr a oveľa dôraznejšie. Mám ešte v živej pamäti, že v diskusnej replike som týmto skalným normalizátorom takmer veštecky predpovedal, že horlia za rezolúciu odsudzujúcu demokratizačné úsilie veľmi pravdepodobného budúceho prezidenta nášho štátu.

Na jeseň 1989 som sa po vyše dvadsiatich rokoch dostal do kapitalistickej cudziny. Koncom októbra som nastúpil na mesačný študijný pobyt do Ústavu svetovej ekonomiky v západonemeckom meste Kiel, neďaleko Hamburgu. Mesačné vybrádnutie z tristného prostredia unaveného československého socializmu bolo naplnené množstvom mimoriadnych zážitkov a čerstvých dojmov. Ústav svetovej ekonomiky, v ktorom som stážoval, sa už na konci 80. rokov vyznačoval odborným i technickým vybavením, o akom naše socialistické „výskumáky“ nemohli ani snívať. Osobitne jeho informačný systém s modernými počítačmi bol skutočne závideniahodný, pretože najnepríjemnejšiu a najpracnejšiu časť výskumného procesu – vyhľadávanie literárnych prameňov, spracovávanie tematických rešerší a anotácií – umožnil podstatne zjednodušiť a mnohonásobne skrátiť. Riaditeľom ústavu sa práve v čase môjho príchodu stal medzinárodne uznávaný odborník na regionálnu problematiku, profesor Horst Siebert. Nielen kvôli výskumnému zameraniu, ale aj vďaka jeho personálnemu obsadeniu bol kielský inštitút vyslovene medzinárodným pracoviskom. Pôsobilo v ňom niekoľko známych zahraničných ekonómov, ktorých som predtým poznal len z literárnych prameňov a zrazu som mal možnosť osobne s nimi diskutovať o odborných problémoch, čo dodnes patrí k mojim popredným vedeckým zážitkom.

Pobyt v Kieli bol pre mňa po značnom pracovnom a najmä psychickom vypätí posledných rokov príjemným duševným i fyzickým oddychom. V celkove pokojnom režime som „natankoval“ hojnosť nových poznatkov, býval som v pohodlnom malom penzióne neďaleko ústavu, výborne som sa stravoval v prepychovej menze Zemského snemu, poznával som mesto a jeho okolie a občas ma k sebe pozval na návštevu niektorý z domácich výskumných bossov. Táto stážová idyla sa však rýchlo rozplynula, keď som sa na posledný týždeň svojho študijného pobytu presunul z Kielu na univerzitu do Wuppertalu. Dorazil som tam totiž presne vo chvíli, keď v Československu „vypukli“ novembrové udalosti, študenti vstúpili do generálneho štrajku a poslucháči wuppertálskej univerzity organizovali sériu mítingov na ich podporu. Miesto nasávania ďalších vedomostí som teda poslednú časť nemeckého pobytu strávil na diskusiách s miestnymi vysokoškolákmi, objasňoval som im aktuálne spoločenské problémy v ČSSR, reagoval na ich rozmanité otázky a stanoviská. Dá sa povedať, že celkom bezprostredne a intenzívne som vlastne prežíval „mladú“ nemeckú reflexiu československého novembra 1989. S rapidnou zmenou domácej politickej situácie však zmizlo moje potešenie zo zaujímavej vedeckej stáže, nebol som už schopný sústrediť sa na odborné problémy a netrepezlivo som počítal hodiny, ktoré ma ešte delili od návratu na Slovensko.

Cesta nazad cez značnú časť Nemecka mi tento raz pripadala ako večnosť, nemohol som sa už dočkať, aby som si osobne „ohmatal“ novú československú realitu. Musím povedať, že prvý kontakt s ňou – pri hraničnej kontrole – dopadol ozaj dobre, správanie našich policajných i colných orgánov sa oproti nedávnej minulosti podstatne scivilizovalo. Doma som sa ešte ani nestihol zviať s rodinou a už mi manželka vypočítavala, komu som v posledných dňoch chýbal. Chceli sa so mnou stretnúť stávkujúci študenti z Vysokej školy ekonomickej, čakali ma pozvánky na viaceré diskusie v televízii, na zasadanie novoustanovenej pracovnej skupiny pre reorganizáciu riadenia Akadémie, zásadné zmeny sa pripravovali aj vo vedení a výskumnom zameraní Ekonomického ústavu SAV. Jedným slovom rovnými nohami som skočil do prevratných ponovembrových premien našej spoločnosti.

Na domovskom pracovisku bol už v plnom prúde prestavbový „kvas“ so všetkými svojimi pozitívnymi, ale aj negatívnymi stránkami, ktorým sa asi žiaden významný revolučný proces nemôže vyhnúť. Skoro mi vyrazilo dych, keď som už na prvej schôdzi ústavu zistil, že ako najzásadnejší reformátori vystupujú jednak niektorí členovia KSC, notoricky známimi ako bývalí normalizátori a spolupracovníci ŠTB, jednak niektorí nestraniční, v minulosti veľmi aktívne podporujúci a hlavne zneužívajúci bačovanie Kúkelovsko-Kodajovskej kliky v ústave.

Z aktuálne prebiehajúcich premien vo vnútri ústavu sa ma najbezprostrednejšie dotkol fakt, že Ivan Okáli – napriek všetkým pozitívam, ktoré vniesol do fungovania

ústavu, napriek jeho jednoznačnej a nezriedka odvážnej podpore prognostického výskumu – musel v nových politických podmienkach uvoľniť svoj riaditeľský post. V tejto súvislosti sa spolu so skupinou špičkových výskumných pracovníkov, dlhoročných kolegov, ktorých som si najviac vážil, obrátil na mňa s návrhom, aby som sa o uvoľnené riaditeľské miesto uchádzal s plnou vážnosťou práve ja. Bolo mi jasné, že spoločenskovedný výskum čakajú v nadchádzajúcom období zásadné koncepcné premeny a nemalé ekonomické problémy, a tak som si ponechal určitý čas na rozmyslenie. Potreboval som ho tým viac, že vyššie spomenutá „prestavbová“ skupina, zložená zo zástupcov všetkých výskumných pracovísk Akadémie, ma zaradila na kandidátku pre voľby do jej užšieho vedenia. Všetko to však vyzeralo zatiaľ tak, že moja hlavná pracovná angažovanosť sa bude aj naďalej odohrávať vo výskumnej sfére.

Profesijná dráha Pavla Hoffmanna nakoniec pokračovala v Prahe, a opísaná je v jeho profile.

Sprava: Š. Heretik, L. Szántó, P. Turčan, A. Lantay.

Zdroj: Archív Slovenskej akadémie vied, fond Heretik Štefan – osobný fond, sign. V, i. č. 17, S priateľmi – Szántó, Turčan, Lantay, šk. 1.

Spomienky Jozefa Markuša

Pokiaľ ide o oblasť vzťahov so spolupracovníkmi, kolegami a odborníkmi z iných pracovísk, to by bola poriadne dlhá kapitola. Pokúsim sa aspoň výberovo a zostručnene napísať zopár myšlienok a postrehov.

Začnem mladými spolupracovníkmi, no niektorí boli moji rovesníci alebo takmer rovesníci, lenže ja som bol už vedecký, resp. samostatný vedecký pracovník, takže som vystupoval vo vzájomnom vzťahu ako starší a skúsenejší. Mal som priamo zverenú vedeckú výchovu Ivana Milka, Zenóbie Dodokovej, jedného vietnamského aspiranta, ktorého meno, žiaľ, nemám poruke, Milana Horniačka a Kataríny Meiselovej-Dankovej. Zoznam tých, ktorým som v odbornom alebo vedeckom raste pomáhal konkrétnou pomocou alebo neformálnymi diskusiami, je veľmi dlhý, spomeniem aspoň Ľubicu Azudovú, Helenu Belkovú, Daneša Brzicu, Miloslava Beřka, Alojza Čechoviča, Ľubomíra Dolgoša, Miroslava Fabricia, Milana Fila, Eduarda Glatza, Evu Gollvitzerovú, Evu Halajovú, Otíliu Hluchú, Janku Hostýnovú, Katarínu Hubkovú, Dušana Hudeca, Ľudmilu Jakešovú, Annu Ježovú, Miloša Kráľa, Svetlanu Klincovú, Ivana Klinca, Elenu Kohútikovú, Jozefa Kollára, Zoru Komínkovú, Jozefa Kožára, Františka Krajču, Michala Krajčoviča, Vieru Krajkovičovú, Igora Krejčího, Janu Kubicovú, Vieru Kubicovú, Evu Kucharekovú, Hanu Laudárovú, Petra Marčičiaka, Janu Mariničovú, Richarda Muhla, Mariána Neamtu, Vieru Nemčekovú, Jána Oravca, Branislava Prokopa, Jindru Repčíkovú, Brigitu Schmögnerovú, Ľubomíra Škurlu, Ivana Švejnu, Jozefa Tvrdoňa, Viliama Vaškoviča. Viacerí z nich potom urobili kariéru vo vedeckom, politickom a hospodárskom, ba aj v štátnom živote.

Z tých, čo som priamo vedecky vychovával si zaslúži osobitnú a osobnú poznámku Milan Horniaček. Vzťahy s ním, to boli nielen vzťahy v rámci vedeckej prípravy, ale aj rovnocennej vedeckej spolupráce, v ktorej som úzkostlivo dbal, aby všetky jeho veľké či menšie prínosy boli dôsledne spomenuté ako jeho, Horniačkove prínosy. Bol dobrý matematik a v jednej osobe aj dobrý ekonóm, čo nie je práve častá kombinácia. Žiaľ, mal aj impulzívnu až trochu prchkú povahu, a preto sa neskôr dostával do osobných konfliktov, pravdaže, vôbec nie so mnou a prichádzal za mnou vyžalovať sa (ale aj pochváliť novými úspechmi). Bol som vtedy už mimo SAV a moja pomoc mohla byť len veľmi nepriama a málo účinná. Milan Horniaček do svojej smrti dosiahol vo vedeckej a vedecko-pedagogickej práci výrazné ďalšie výsledky, ktorých som však ja už nebol priamym svedkom a účastníkom. A ešte raz žiaľ, odišiel z tohto sveta predčasne.

Zaujímavý je aj pohľad na pracovníkov EÚ SAV, ktorí sa po novembrovom obrate 1989 ocitli vo vysokých vládnych a štátnych funkciách. Napočítal som ich päť: Pavol Hoffmann (na jeho nominácii som mal šťastný podiel i ja), Brigita

Schmögnerová, Ľubomír Dolgoš (až do svojej tragickej smrti), Rudolf Filkus a ja, ktorý som všetkých štyroch mohol pokladať za svojich priateľov. Vlastne aj Jozef Dančo, ale ten bol vtedy už približne tri desaťročia mimo EÚ SAV. Štátnymi tajomníkmi (nechávam tu mimo pozornosti poslanecké funkcie) boli Viliam Vaškovič, Peter Staněk a Ján Oravec; uvádzam tých, ku ktorým som mal i mám blízky vzťah. Ďalej Rudolf Krč sa stal v dôležitom období predsedom Slovenského štatistického úradu (1990 – 1994) a Elena Kohútiková zastávala veľmi vysoké funkcie v bankovej sfére. Vplyvné poradné funkcie smerom k vláde mali M. Šikula, I. Okáli, J. Ferianc a niektorí iní, napríklad, M. Šestáková, I. Rendek, A. Klas.

Kto ma ovplyvnil v mojom ekonomickom myslení? Lahšie a kratšie by sa mi azda písalo na tému, kto ma neovplyvnil. Môžem začať tým, že som sa dobre osobne poznal so všetkými riaditeľmi Ekonomického ústavu SAV od roku 1968 až po M. Šikulu, teda s Andrejom Lantayom, Jánom Kúkeľom, Vladimírom Mikulášom, Ivanom Okálím, Ivanom Jakúbkom, Eduardom Mikelkom a Milanom Šikulom. V druhej časti štúdie Ekonomická veda a slovenská kultúra (Slovenské pohľady 2021) som napísal viacero viet na tému kto ma ovplyvnil. Okrem Štefana Heretika vplývali na mňa aj pracovníci jeho oddelenia, najmä Monika Šestáková, Jan Iša, Vladimír Bachár. V rámci EÚ SAV najživšie vzťahy medzi oddeleniami boli, možno prekvapivo, medzi Heretikovým a Okáliho oddelením. Z Okáliho oddelenia pre výskum fungovania ekonomiky ma istotne ovplyvnili všetci tvoriví ľudia, ale už som ich spomínal. Žiada sa mi ešte raz vyzdvihnúť Egona Hlavatého. Okrem pracovníkov spomínaného oddelenia to bol určite Pavol Hoffmann, ktorý mal nejaký čas ako starší vedecký pracovník nad mladším vedeckým pracovníkom, totiž mnou, neformálny patronát. Nesmiem zabudnúť ani na Jaroslava Němca, ktorý sa mi stal vedeckým a osobnostným vzorom, aj blízkym osobným priateľom a pomáhal mi odborne počas môjho pôsobenia v Matici slovenskej (MS), najmä v obchodných spoločnostiach prepojených s MS. Dobré vzťahy som mal i s Jánom Dančom, Filipom Hronským, Zdenkou Slávikovou a dokonca i s Milanom Kodajom, nie však napríklad s Alexandrom Belovičom.

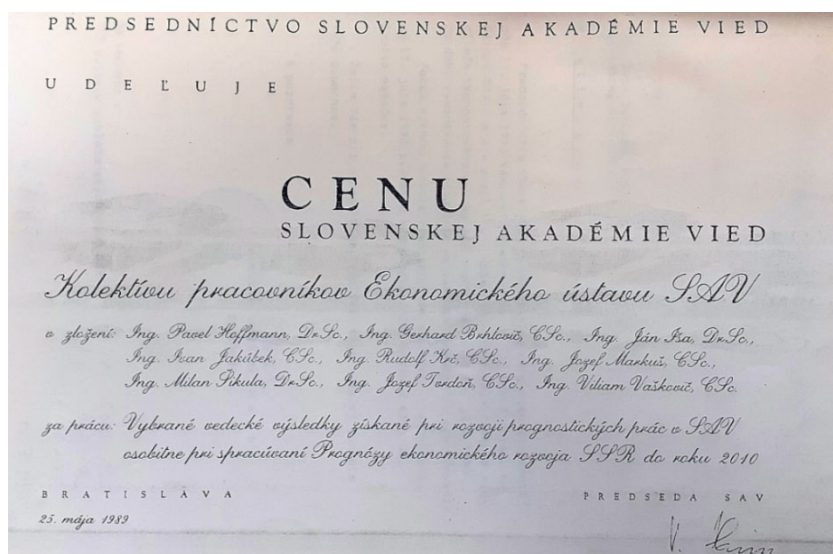
Na mimoriadne dobrej a pre vec ekonomickej vedy prínosnej úrovni boli moje vzťahy s Ekonomickým časopisom. Dve hlavné redaktorky EČ spomeniem osobitne. Frída Švajdlerová počas svojho dlhodobého liečenia, ako som už spomenul, zo mňa spravila svojho zástupcu, s plnými kompetenciami výkonného redaktora, a Zora Komínková, ktorá okrem kolegiálneho priateľstva sa so mnou zhodla aj v otázke, že treba urobiť slovenskú ekonómiu zvlášť plodnou súčasťou svetovej ekonomickej vedy a aj v otázke ako to urobiť.

Z ekonómov mimo SAV musím spomenúť a pripomenúť Hvezdoňa Kočtúcha, Jána Ferianca (Ferianc v samom závere svojej profesionálnej kariéry prišiel do SAV a stal sa riaditeľom Prognostického ústavu SAV), Jozefa Košnára, Pavla Rapoša, Jána Prívaru, Félixu Hutníka, ale aj ostatných profesorov a docentov Katedry

ekonomiky poľnohospodárstva VŠE. Napríklad Prokop Jurášek brilantne viedol svoju diplomovú prácu o švajčiarskom poľnohospodárstve. Profesor Hutník neskôr (1991 – 1994) pracoval na EÚ SAV, pravda, ja som však vtedy už na ústave nebol.

Počas tvorby súhrnnej prognózy rozvoja Slovenska do roku 2010 som bol bezprostredne pracovne spätý s mnohými neekonomami. Z oblasti komponentnej prognózy vedy to boli Fedor Gál, Pavol Frič, Zora Bútorová a iní, z oblasti komponentnej prognózy vedecko-technického rozvoja Juraj Schaner a iní, z oblasti sociálnej prognózy Juraj Suchý, Viola Fronková, Terézia Lenczová a iní.

Uvediem ešte poznámku k zrušeniu Ekonomického ústavu SAV a založeniu Ústavu ekonomickej teórie SAV v roku 1990. Ústav ekonomickej teórie SAV bol reakciou na chýr – teda nie tvrdú informáciu, iba chýr, lenže v revolučnom čase sa podobné chýry často v krátkej dobe stávali realitou – že sa pripravuje zrušenie ekonomických ústavov ČSAV a SAV, lebo pestujú vlastne len marxistickú politickú ekonomiu, ako jednu z troch hlavných súčastí marxizmu-leninizmu. Preto sa v Predsedníctve SAV zrodila idea predbehnúť túto ideologicky podloženú hrozbu a zrušiť Ekonomický ústav a hneď založiť Ústav ekonomickej teórie s veľmi mierne zníženým počtom pracovných miest pod riadiacou taktovkou predsedníctva. Očakávalo sa, že v rámci konkurzov na akoby nové miesta výskumných a odborných pracovníkov by sa prišlo len o odborne najmenej zdatných pracovníkov, očakávalo sa aj, že sa týmto manévrom otvorí priestor pre nemarxistickú ekonomiu vrátane skúmania kresťanských sociálno-ekonomických učení. Tieto očakávania sa do istej miery naplnili. V neskoršom čase bol zamýšľaný postup viackrát modifikovaný, menil sa aj názov ústavu, aby sa nakoniec vrátil pôvodný názov ústavu – EÚ SAV.

Mladí vedci v druhej polovici 80-tych rokov očami Daneša Brzicu

V čase, keď som v roku 1985 nastúpil na študijný pobyt na Ekonomický ústav SAV, tak už tam bolo niekoľko kolegov v podobnom veku. Niektorí prišli priamo v rovnakom čase. Zopár z nás už vedelo, že čoskoro budeme musieť nastúpiť na ročnú základnú vojenskú službu ako absolventi, a preto prvé mesiace do odchodu do armády boli skôr obdobím oboznamovania sa s našimi kolegami, s prostredím, s formou vedeckej práce a tiež so základnými publikáciami ústavu. Niekoľko mesiacov "predvojového" obdobia ubehlo rýchlo, rozlúčili sme sa – my traja budúci vojaci B. Prokop, K. Klimeš a ja – s našimi kolegami. Mysleli sme si, že obidve oslavy nášho príchodu na ústav a nášho odchodu prebehli vo veľmi rýchлом slede. Nasledoval rok základnej vojenskej služby a po roku bolo naše trio späť. V ústave začal náš normálny pracovný život.

Obdobie pred rokom 1989 nebolo úplne jednoduché, nakoľko tu boli isté implicitné limity pokiaľ išlo o možnosti slobodného výskumu. Treba však priznať, že vedenie ústavu sa snažilo mladým pracovníkom pomôcť a niekedy ich dokonca chrániť pred vonkajším prostredím. Bolo to tak najmä v čase, keď sme sa my mladí ľudia zúčastňovali rôznych seminárov, súťaží mladých ekonómov a konferencií a keď nás účastníci seminára raz obvinili, že spomíname trh ako koordinačný mechanizmus a naše „zlyhanie“ ohlásili najvyšším straníckym orgánom.

Diskusie medzi mladými ľuďmi boli veľmi živé a bolo zrejme, že väčšina mladých spolupracovníkov sa zaujímala o ekonomické problémy a mnohí ovládali čoskoro veľmi dobre teóriu. Medzi nich patril najmä L. Dolgoš, ktorý ovládal aj tie najjemnejšie detaily marxistickej ekonómie, aby ich mohol kriticky hodnotiť (a neskôr sa stal ministrom), ale aj pragmaticky uvažujúci J. Kollár. Samozrejme, mnohí z nás mladších ľudí sa zapojili do diskusií, niekedy s dosť provokatívnymi príspevkami. Niektoré podujatia sme zorganizovali v spolupráci s pražskými kolegami. Udalosti sa odohrávali nielen na Smolenickom zámku patriacom Slovenskej akadémii vied, ale aj na Štátnom zámku Liblice pri Mělníku, ktorý sa nazýval Dom vedcov Československej akadémie vied. Pozoruhodná stavba vrcholného baroka v českých krajinách sa tak stala tichým svedkom priateľstva slovenských a českých ekonómov, tak ako to robil inokedy zasa novší zámok v našich Smoleniciach.

Možnosti spolupráce s mladými kolegami z Prahy boli vítané. Niektorí moji kolegovia neskôr odišli do Prahy (J. Becherová, K. Klimeš, M. Horniaček), iní tam navštevovali letné školy, konferencie a semináre. S niektorými mladými kolegami som mal spoločné záujmy (napr. tenis, ktorý s nami radi hrávali aj starší kolegovia) a takisto oslavy a vianočné večierky boli celkom veselé a dlhé. Spoločné zážitky

vznikli aj pri mnohých spomínaných vedeckých podujatiach, ale tiež v rámci spoločných niekoľkodňových celoústavných výletov a tzv. branných dní.

Revolučné obdobie prinieslo veľa dynamiky. Viacerí mladí spolupracovníci odišli do novovznikajúcich bánk (J. Kollár bol neskôr predsedom Predstavenstva Ľudovej banky, a.s. a L. Unčovský riaditeľom ČSOB – zahraničnej pobočky v SR), ďalší sa rozhodli podnikat' (J. Kožár, P. Berky, I. Krejčí, B. Prokop, J. Kalinová) a iní odišli do verejného sektora (J. Oravec, M. Horniaček, J. Kubicová, Z. Poláčková, I. Švejna, J. Becherová). Po revolúcii niektorí kolegovia založili investičný fond v rámci kupónovej privatizácie. Bohužiaľ, pre konflikt záujmov som odmietol ponuku angažovať sa týmto smerom. Rovnako som odmietol zaujímavú ponuku ísť do Prahy pracovať ako poradca ministra V. Dlouhého. Rád spomínam na ďalších kolegov, ktorí prišli v podobnom čase a v podobnom veku ako ja: I. Grófiková, V. Ďurišová, M. Krajčovič, A. Matycinová, G. Melúchová a D. Berkyová. Ak som tu niekoho nespomenul, tak je uvedený v prílohách zborníka vydaného pri príležitosti 60-teho výročia vzniku EÚ SAV.

Profily a spomienky bývalých a súčasných pracovníkov***Zoznam profilov***

Andrášik Ladislav, prof., Ing., DrSc.
Azudová Ľubica, PhDr.
Bachár Vladislav, Ing., CSc.
Benčík Michal, Ing., CSc.
Brhlovič Gerhard, Ing.
Brzica Daneš, Ing., PhD.
Buček Milan, prof., Ing., DrSc.
Dančo Jozef, doc., Ing., CSc.
Dolgoš Ľubomír, Ing.
Dováľová Gabriela, Ing., PhD.
Dujava Daniel, doc. Ing, PhD.
Falt'an Michal, JUDr.
Filkus Rudolf, prof., Ing.
Frank Karol, Ing., PhD.
Gabrielová Herta, rod. Zöhrerová, Ing., CSc.
Heretik Štefan, prof., JUDr., DrSc.
Hlavatý Egon, Ing., DrSc.
Hoffmann Pavol, Ing., DrSc.
Horniaček Milan, Ing., CSc.
Hošoff Boris, Ing., PhD.
Hrbková Jana, rod. Becherová, Ing., PhD.
Hudcovský Martin, Ing., PhD.
Hudec Dušan, RNDr.
Hvozdíková Veronika, Ing., PhD.
Iša Jan, doc., Ing., DrSc.
Jakúbek Ivan, Ing., CSc.
Jánošová Miroslava, Ing., PhD.
Jaura Zdenko, Ing., CSc.
Jeck Tomáš, Ing., PhD.
Juríčková Vilma, PhDr., CSc.
Kačírková Mária, Ing.
Kharin Sergei, PhDr., PhD.
Klas Antonín, prof., Ing., CSc.
Klinec Ivan, Ing.
Kohútiková Elena, Ing., CSc.
Kollár Jozef, Ing., CSc.

Komínková Zora, rod. Lacková, Ing., CSc.
Korček Matej, Ing., PhD.
Košta Ján, Ing., CSc.
Košťálová Zuzana, Ing., PhD.
Krč Rudolf, Ing., CSc.
Kúkeľ Ján, prof., Ing., DrSc.
Kvetan Vladimír, Ing.
Lábaj Martin, prof., Ing., PhD.
Lacko Rastislav, JUDr., CSc,
Lantay Andrej, JUDr., CSc.
Laudár Ľubomír, Mgr., CSc.
Laudárová Hana, rod. Smilková, Mgr.
Lichner Ivan, Ing., PhD.
Luptáčík Mikuláš, univ. prof., dipl. Ing., Dr.
Markuš Jozef, Ing., DrSc.
Mikelka Eduard, prof., Ing., CSc.
Miklošovič Tomáš, Mgr., PhD.
Mikuláš Vladimír, doc., Ing., CSc.
Morvay Karol, Ing., CSc.
Němec Jaroslav, Ing., CSc.
Obadi Mothana Saleh, prof., Ing., PhD.
Okáli Ivan, Ing., DrSc.
Ondrovič Adrián, Ing., PhD.
Oravec Ján, PhDr., PhD.
Ostrihoň Filip, Ing., PhD.
Outrata Richard, doc., Ing., CSc.
Páleník Viliam, RNDr., PhD.
Petrík Borislav, PhDr.
Pokorný Dušan, Ing., CSc.
Radvanský Marek, Ing., PhD.
Rendek Ignác, JUDr., CSc.
Rybanská Katarína, PhDr.
Saher Liudmyla, doc., PhD.
Schmögnerová Brigita, Ing., CSc.
Sipko Juraj, prof., Ing., PhD.
Sokira Jozef, Ing., CSc.
Staněk Peter, prof., Ing., CSc.
Šarmír Eduard, Ing., DrSc.
Šestáková Monika, doc., PhDr., DrSc., m. prof.

Šíkula Milan, Dr.h.c., prof., Ing., DrSc.

Šikulová Ivana, Ing., PhD.

Šikulová Jana, rod. Kalinová, Ing., PhD.

Širaňová Mária, Ing., MA, PhD.

Šujan Ivan, Ing., CSc.

Šujanová Milota, rod. Kleskeňová, RNDr.

Štefánik Miroslav, Mgr., PhD.

Turčan Pavel, rod. Turteltaub, CSc.

Tvrdoň Jozef, prof., doc., Ing.

Vašková Vanda, Ing., PhD.

Vaškovič Viliam, Ing., CSc.

Vokoun Jaroslav, Ing.

Workie Tiruneh Menbere, prof., Ing., PhD.

Ladislav ANDRÁŠIK, *prof., Ing., DrSc.*

1939 – 2022, nar. Trnovec, okr. Skalica

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 2. 1994 – 31. 1. 1996

Najskôr pôsobil v armádnom prostredí. S EÚ SAV spolupracoval pred i po roku 1989. Podieľal sa na kolektívnych prácach zameraných na buržoázu politickú ekonomiu. Skúmal teoretické problémy vyrovnávania ekonomickej úrovne socialistických krajín. Počas dvoch rokoch pôsobenia na EÚ SAV sa podieľal na dlhodobej stratégii ekonomického rozvoja Slovenskej republiky (1995), kde riešil vývojové tendencie vo vonkajšom ekonomickom prostredí a zahranično-obchodné vzťahy. Pôsobil v redakčnej rade Ekonomického časopisu.

Pôsobil na vysokých školách – SVŠT, EU v Bratislave. Bol emeritným profesorom Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. V ekonomickom výskume sa venoval modelovaniu ekonomických procesov s využitím teórií dynamiky, synergetiky a komplexného prístupu.

Eubica AZUDOVÁ, *PhDr.*

1944, nar. Senica

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 8. 1969 – 31. 8. 1993 a 15. 4. 1994 – 31. 8. 2009

V roku 1969 absolvovala odbor filozofia a politická ekonomia na Filozofickej fakulte UK. Vo výskume sa zaoberala problematikou postavenia ľudského činiteľa v reprodukčnom procese. Skúmala aktivizáciu ľudského činiteľa prostredníctvom motivačných mechanizmov. Ďalšou oblasťou bola problematika sociálnych dimenzií transformačného procesu. Bola spoluautorkou viacerých výskumných prác. Podieľala sa na vyhodnotení viacerých empirických dotazníkových prieskumov.

Čas strávený v SAV považuje za najkrajšie obdobie svojho života, ako po profesijnej a odbornej stránke, tak i v osobnom živote (manžel bol vedecký pracovník na Ústave štátu a práva SAV). V EÚ SAV bolo priateľské prostredie pre sebarealizáciu vo výskumnej práci medzi výbornými a milými kolegami a kolegyňami. Pre históriu ústavu považuje za najdôležitejších tých kolegov, ktorí sa významne zaslúžili o vznik Ekonomického ústavu, budovali ho a v neľahkých časoch ho obhajovali.

Vladislav BACHÁR, Ing., CSc.

1938, nar. Veľký Čepčín, okr. Turčianske Teplice. Od roku 1940 v Bratislave.

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 4. 1961 – 15. 3. 1992

Zamestnancom Ekonomického ústavu SAV som bol od 1. 4. 1961 do 15. 3. 1992. Pri mojom nástupe do práce ústav sídlil v budove múzea na Vajanského nábreží. Išlo o malý kolektív pracovníkov, priateľskú a tvorivú pracovnú atmosféru. Pracoval som pod vedením prof. Štefana Heretika, DrSc., v oddelení, ktoré malo v náplni činnosti výskum zameraný na vývoj ekonomického myslenia a prenos získaných poznatkov do praxe. Ústav sa postupne rozrastal, naberal pracovníkov, získal potrebné materiálne zabezpečenie, nadobudol na význame a spoločenskej akceptovateľnosti. Ústav sa stal nielen výskumným, ale aj školiacim pracoviskom, miestom obhajoby kandidátskych a doktorských prác. Pracovníci ústavu spolupracovali s vedeckými inštitúciami, vysokými školami doma a v zahraničí. Prispeli k rozvoju ekonomickej teórie, vypracovávali odporúčania pre prax.

Industrializácia Slovenska, rozvoj poľnohospodárstva, vedecko technický rozvoj (VTR) a hospodárenie podnikov, reforma národného hospodárstva, pôsobenie trhu v nadväznosti na centrálné riadené hospodárstvo vplývalo na zameranie činnosti pracovníkov ústavu a na vypracovanie odporúčaní pre prax. Ústav sa výrazne podieľal na riešení ŠPZV a na prenose poznatkov v podobe odporúčaní do praxe.

Medzinárodná spolupráca pracovísk Akadémie vied východného bloku zohrala v tomto procese dôležitú úlohu. Pracovníci oddelenia, ktoré viedol prof. Štefan Heretik, DrSc., iniciovali a aktívne sa podieľali na spolupráci ekonomických ústavov akadémií vied socialistických štátov. Prof. Štefan Heretik, DrSc. zabezpečil návštevu uznávaných ekonómov zo západu na Ekonomickom ústave SAV. Napríklad ústav navštívila a s pracovníkmi ústavu diskutovala pani prof. Joan Robinson, prof. M. C. Kaser z Oxfordu, prof. E. Lavine z Paríža, atď. Intenzívna bola spolupráca s vedcami Akadémie vied socialistických štátov. Pracovníci oddelenia prof. Štefana Heretika, DrSc. organizovali a aktívne sa zúčastňovali medzinárodných konferencií, seminárov a porád doma aj v zahraničí; pripravovali medzinárodné letné školy mladých ekonómov. Podieľali sa na rozpracovaní tézy o dvoch funkciách buržoáznej politickej ekonomie, a to, poznávacej a apologetickej. Zamerali sa na analýzu poznávacej funkcie. Získané poznatky publikovali v monografiách, článkoch v karentovaných časopisoch, zborníkoch, výskumných správach, na konferenciách doma a v zahraničí. Prof. Štefan Heretik, DrSc. koordinoval výskum so zameraním na nemarxistické ekonomické teórie, kde dosiahol významné výsledky. Jeho práce, hlavne publikácie *Teoretické základy súčasnej buržoáznej ekonomie*, Pravda 1973 a *Náčrt dejín politickej ekonomie*, Pravda 1988, sprístupnili dejiny ekonomického myslenia odborníkom, študentom a verejnosti.

Po smrti prof. Š. Heretika, DrSc. oddelenie viedol a medzinárodnú spoluprácu koordinoval Doc. Ing. Ján Iša, DrSc.

Normalizácia a roky po normalizácii vplývali na zameranie výskumu pracovníkov ústavu. Dôraz sa kládol na analýzu fungovania národného hospodárstva, perspektívu jeho vývoja, vypracovanie „Prognózy ekonomického rozvoja SR do roku 2010.“ Táto prognóza vychádzala z trendov vývoja svetovej ekonomiky, zapojenia československého hospodárstva do fungovania svetového trhu; nutnosti akceptovať globalizáciu ekonomík, nové trendy vo vývoji svetového hospodárstva. Mnohé závery vyplývajúce z „Prognózy ekonomického vývoja SR do roku 2010“ platia aj dnes.

Koncom 80-tych rokov sa Ekonomický ústav stal členom Slovenskej ekonomickej spoločnosti a Európskej ekonomickej spoločnosti. Nežná revolúcia sa premietla do spoločenského a ekonomického usporiadania spoločnosti, zmenila štruktúru ústavu, znamenala odchod viacerých pracovníkov do riadiacej sféry a do súkromného sektora. V roku 1992 som bol jedným z týchto pracovníkov. Vo vedecko - výskumnej činnosti som sa zamerával na problematiku peňazí, peňažnej politiky a medzinárodných menových vzťahov. Získané poznatky som prezentoval v správach, publikačnej činnosti a v odporúčaní riadiacim orgánom. Po r. 1990 som pracoval ako poradca Ministra financií SR, riaditeľ Odboru hospodárskej politiky Úradu vlády SR, člen Bankovej rady Národnej banky Slovenska, člen Expertnej komisie Národohospodárskeho a rozpočtového výboru Národnej rady Slovenskej republiky za oblasť menovej, bankovej a finančnej politiky, podpredseda a generálny riaditeľ Devín banky a.s., zástupca generálneho riaditeľa PKB a.s. a člen a tajomník Dozornej rady Dexie banky Slovensko a.s. a nakoniec v pozícii poradcu Ministra hospodárstva SR. Inicioval som a podieľal sa na zriadení Záručnej a rozvojovej banky SR. Pri vzniku Slovenskej republiky som rokoval s vedením MMF a Svetovej banky, misiami MMF a Svetovej banky v SR. Z poverenia vlády SR v sídle MMF a Svetovej banky o prijatí Slovenskej republiky do oboch inštitúcií a o kvóte SR v oboch inštitúciách. Spolu s pánom Štefanom Pavúkom sme vypracovali návrh Zákona o Národnej banke Slovenska. Zákon bol prijatý po zapracovaní pripomienok. Rokoval som o kvóte SR v MMF a v Svetovej banke. V roku 1993 pri rokovaní s Misiou MMF som bol členom tímu, ktorý dohodol 10 % devalváciu slovenskej koruny namiesto požadovanej 30 % devalvácie.

Po konsolidácii ústavu pracovníci ústavu riešia úlohy spojené s prechodom ekonomiky na trhové hospodárstvo a so začleňovaním do EÚ, ako aj s dominovaním neoliberalizmu v ekonomickej teórii.

Michal BENČÍK, Ing., CSc. (*m. a. z Institut fuer hoehere Studien*)

1970, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 9. 1992 – 31. 12. 2000

Na Ekonomickom ústave som sa venoval odhadu a aplikácii viacrovnicových ekonometrických modelov na úrovni národného hospodárstva. Najprv som modeloval monetárny sektor podľa Menového prehľadu, potom som prešiel na modelovanie miezd a príjmov. Neskôr som urobil menšie príspevky do publikácií o mikroekonomike. Asi jeden rok som strávil prácou na svojej dizertačnej práci, ktorú som obhájil v zime v roku 1998. Počas svojho úväzku na Ekonomickom ústave som absolvoval tri zahraničné študijné pobyty. Na ústave som dostal možnosť rozšíriť a uplatniť moje vedomosti z vysokej školy a domnievam sa, že moje práce aspoň trochu pozdvihli úroveň ekonometrického modelovania a boli tiež pre ústav prínosom.

Po odchode z Ekonomického ústavu pracujem ako starší vedecký pracovník v NBS. V rámci svojej pracovnej náplne som skonštruoval model všeobecnej ekonomickej rovnováhy v jazyku GAMS a menší ekonometrický model na skúmanie konvergenčného procesu k prijatiu Eura. Neskôr som sa špecializoval na odhad a aplikáciu vektorovo autoregresných modelov (VAR), ktoré som aplikoval na skúmanie symetrie štruktúrnych šokov, výpočet produkčnej medzery, skúmanie synchronizácie hospodárskych cyklov krajín V4 s eurozónou a výpočet fiškálnych multiplikátorov (3 štúdie s rôznymi predpokladmi). Skúmal som vplyv celkovej produktivity faktorov a mzdy na podnikovej úrovni. Napísal som štúdiu o rovnovážnej úrokovej miere. Skúmal som ponukovú stránku ekonomiky SR pomocou viacrovnicového ekonometrického modelu a porovnával trhy práce V4 pomocou kointegračných modelov. Napísal som štúdiu o výpočte produkčnej medzery z výberových zisťovaní.

Na makroúrovni by som privítal viac simulácií s konkrétnymi údajmi (napríklad input-output tabuľky) namiesto používania abstraktných matematických a štatistických konceptov (napr. modelovanie ponukovej stránky ekonomiky pomocou integrálov s hranicami v nekonečne v niektorých DSGE modeloch, reprodukcia empirických korelácií pomocou RBC a DSGE modelov). Podľa mňa súčasný nárast inflácie odhalil slabiny takýchto abstraktných a čisto technických prístupov.

Tradičná teória spotrebiteľa sa venuje exkluzívnym tovarom, keď spotreba tovaru jedným spotrebiteľom vylučuje jeho spotrebu iným spotrebiteľom. Na mikroúrovni by som privítal viac pozornosti neexkluzívnym tovarom (napríklad online obsah, ktorý môže pozerať alebo počúvať množstvo ľudí a neubudne z neho), ich optimálnej cenotvorbe a spoločensky optimálnej spotrebe.

Gerhard BRHLOVIČ, Ing.

2.12.1929, nar. Krompachy, od roku 1941 v Bratislave

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 3. 1956 – 29. 2. 1996

Maturoval na obchodnej akadémii v Bratislave a popri zamestnaní vyštudoval VŠE v Bratislave v roku 1956. Na začiatku výskumnej kariéry skúmal proces združstevňovania roľníckej malovýroby. Kandidátsku dizertačnú prácu obhájil v roku 1963. Neskôr svoj výskum orientoval na faktory dlhodobého ekonomického rozvoja Slovenska v súvislosti s vedecko-technickým pokrokom, zameral sa na problematiku rozšírenej reprodukcie ľudského a vzdelanostného a pracovného potenciálu. Bol spoluautorom záverečnej správy *Stratégie ekonomického rozvoja Slovenska* (1990). Skúmal fungovanie trhu práce v transformačnom období ekonomiky SR.

V období 1971 – 1980 bol vedeckým tajomníkom Slovenskej ekonomickej spoločnosti. Bol ocenený Striebornou plaketou Ľudovíta Štúra (1979) a Zlatou plaketou Ľudovíta Štúra (1990).

Daneš BRZICA, Ing., PhD.

1962, nar. Moravský Písek, okres Hodonín

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: od 15. 8. 1985

Po nástupe na študijný pobyt v roku 1985 som prejavil záujem venovať sa otázkam motivácie pracovníkov. Vtedy to bol s ohľadom na rovnostársky prístup v odmeňovaní pomerne významný problém. Nedostatočná motivácia výrazne oslabovala tvorivý potenciál pracovníkov v celej ekonomike. S radosťou som prijal možnosť sa danej téme venovať, aj keď som si bol vedomý istých limitov výskumu daných situáciou v spoločnosti. Vtedy som bol presvedčený, že optimálne riešenia sa nemusia nachádzať v množine prípustných riešení. Napriek relatívnej voľnosti vo výskume existovali isté limity. Preto aj niektoré knihy, napr. kniha Otu Šika „*Ekonomika, záujmy, politika*“, boli vtedy ukryté v najnižšom šuplíku našej ústavnej knižnice.

Vo svojej práci som sa spočiatku inšpiroval situáciou v AK Slušovice, kam som zamieril na svoj prvý študijný pobyt. Intenzívny týždeň plný prednášok vedúcich pracovníkov Agrokombinátu mi naznačil, že zdokonaľovanie motivačných systémov je možné i v rámci vtedajšieho systému. Neskôr som vybavil jednodennú exkurziu do Slušovic pre kolegov z nášho ústavu. To bol môj začiatok na ústave. Študijný pobyt bol prerušený jednoročnou základnou vojenskou službou. Po návrate som pokračoval v štúdiu a výskume. Doba mojich prvých rokov na ústave bola spojená najmä s menami vedúcich pracovníkov EÚ SAV (J. Iša,

B. Schmögnerová, M. Šikula, M. Šestáková, J. Vojtko), ale tiež mladších kolegov (J. Kollár, I. Krejčí, J. Kožár, E. Kohútiková, E. Gollvitzzerová či E. Dolgoš). Nemôžem tu uvádzať mená všetkých, s ktorými som prežil vtedy i neskôr veľa zaujímavých chvíľ, spoločných projektov a tvorivých diskusií. V období pred rokom 1989 a po ňom boli zásadné diskusie o tom, ako reformovať existujúci systém (pred rokom 1989) a akou rýchlosťou, v akom poradí a v akom rozsahu realizovať hospodársku reformu. Okrem otázok privatizácie som sa zaoberal konverziou zbrojárskeho priemyslu. Pokúsil som sa objektívne a vecne analyzovať súbor faktorov, ktoré viedli ku globálne jedinečnej miere konverzie výroby na civilnú výrobu. Doteraz bol tento proces vnímaný príliš zjednodušene, zdôrazňujúc len vplyv vonkajších faktorov.

Obdobie revolučného zlomu som prežil na stáži v Berlíne a po návrate som sa zapojil nielen do prípravy svojej dizertačnej práce, kde bola mojou školiteľkou p. B. Schmögnerová, ale tiež do množstva pracovných aktivít doma i v zahraničí. Krátko po revolúcii som sa začal venovať aj prednáškam po celom Slovensku. Prednášal som začínajúcim podnikateľom a strednému manažmentu. Vďaka tomu a vďaka rôznym prieskumom, ktoré v tom čase na ústave prebiehali, som mal možnosť spoznať množstvo významných podnikateľov, finančníkov (medzi ktorých neskôr patrili aj niektorí moji kolegovia) a tiež množstvo šikovných začínajúcich podnikateľov a výskumníkov z iných organizácií a univerzít.

V súčasnosti som samostatným vedeckým pracovníkom na EÚ SAV. V minulosti som pôsobil na rôznych pozíciách – napr. ako ekonomický poradca predsedu vlády SR, expert pre Slovenský inštitút medzinárodných štúdií a pre Výbor pre kapitálový trh pri MF SR. Pôsobil som tiež ako člen expertnej skupiny pre regionálnu politiku na MVR SR. Môj výskum sa zameriaval na správu korporácie, znalostný manažment, mobilitu talentov, transformačné procesy (najmä v strednej a východnej Európe a Číne), makroorganizačné štruktúry, odolnosť a správu veľkých miest, mäkkú bezpečnosť, regionálny, inštitucionálny a technologický rozvoj.

Prednášal som ekonómiu na Univerzite Komenského v Bratislave a pôsobil som ako koordinátor pre ekonomiku a financie na Škole verejnej správy, Academia Istropolitana. Tam som mal možnosť pozvať prednášať významných zahraničných ekonómov D. C. Muellera či S. Pejovicha. Príležitostne som mal prednášky v zahraničí (Il Centro Studi J. Maritain di Portogruaro, Portogruaro (Taliansko), Cornell University (USA), Chuo University (Japonsko), Čínska akadémia spoločenských vied (Čína), Reading University (Spojené kráľovstvo), Södertörn University (Švédsko), University of Western Sydney (Austrália) a ďalšie, najmä z oblasti inštitucionálnych reforiem, hospodárskej politiky, transformačných procesov a tranzitívnych ekonomík.

Viackrát som zastával funkciu člena Vedeckej rady na EÚ SAV (raz ako podpredseda) a tiež na Prognostickom ústave SAV. Pôsobím ako člen dvoch odborových komisií v študijných odboroch „Sektorové a prierezové ekonomiky“ a "Územné plánovanie" na Slovenskej technickej univerzite v Bratislave. Som členom dozornej a poradnej rady Európskeho strediska pre komparatívne komerčné a firemné právo pri Jagellonskej univerzite v Krakove, členom fokusnej skupiny Konkurenční výhoda a inovační výkonnosť (Centrum ekonomických štúdií, VŠEM, Praha) a bol som členom hodnotiacej skupiny INEKO/Projekt HESO Hodnotenie ekonomických reforiem.

Bol som vymenovaný ministrom školstva SR za člena grantovej komisie VEGA a za člena výberovej komisie Národného štipendijného programu, kde som pôsobil po niekoľko funkčných období. Niekoľko rokov som pôsobil ako člen Medzinárodnej stálej študijnej skupiny pre transformáciu a privatizáciu pod vedením S. Ichimuru (zriadená Európskym centrom pre mier a rozvoj pri OSN) a bol som členom Centra excelentnosti CESTA. V rokoch 2004 – 2005 som bol členom expertnej skupiny pri GR Výskum (Európska komisia) a niekoľko rokov som pôsobil ako expert pre Európsky hospodársky a sociálny výbor. V roku 2009 som bol prizvaný ako expert v rámci strategického projektu COST Foresight 2030. V rokoch 2011 - 2012 som pôsobil ako člen Európskeho panelu medzinárodných expertov pre rozvoj MSP (MaPEeR SME) a národný projekt SIEA. Pracoval som ako hodnotiteľ projektov pre COST (EÚ), GA CR (ČR), a APVV, SIEA a VEGA (SR).

Moja práca zahŕňa aj odborné štúdie a poradenstvo pre firmy, ministerstvá a organizácie (napr. Center for European Security Studies, UNDP, ifo Mníchov, KPMG, Friedrich Ebert Stiftung, SAV, WIIW, Úrad vlády SR; MF SR; MH SR; MO SR, MVRR SR, Mesto Bratislava. Slovnaft, Kórejský inštitút pre medzinárodnú hospodársku politiku, Národná agentúra na podporu IKT a EPIS /obidve Kórejská republika/, ILO, Siemens, Microsoft alebo Nomura Research Institute /Japonsko/). Podieľal som sa na množstve ďalších projektov (napr. ACE/PHARE, UNDP, ILO, Rámcový program EÚ, Horizon 2020, Slovensko 2030, Visegrad Fund, COST a COST Foresight 2030). Študijné pobyty a prednášky som absolvoval v takmer 30 krajinách – napr. Austrália, Čína (1997, 2007), Fínsko, Grécko, Japonsko, Kolumbia, Holandsko, Kórejská republika, Maroko, Luxembursko, Poľsko, Nemecko, Spojené arabské emiráty, Maďarsko, Rakúsko, Island, Ruská federácia, Singapur, Švédsko (2000, 2001, 2002), USA, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Švajčiarsko, či Taliansko. Keď porovnávať témy, o ktorých sa dlhé roky diskutovalo na rôznych medzinárodných konferenciách, vidím výrazný posun v mnohých smeroch. Na jednej strane sa zvyšuje špecializácia. Na druhej strane rastie snaha prepojiť nielen ekonomické a iné spoločenské vedy, ale aj prepojiť ekonómiu s vedami mimo spoločenských vied (fyzika, biológia). Interdisciplinarita

a multidisciplinarita sú doplnené transdisciplinaritou – všetky tieto prístupy sa vo väčšej či menšej miere stávajú trendom v ekonomických vedách.

Moja dvojitá účasť na Salzburgskom seminári v Salzburgu mi umožnila týždeň diskutovať s ľuďmi z rôznych disciplín z celého sveta. Podobne, možno v menšej miere, to bolo na iných medzinárodných seminároch. Pri svojej výskumnej a prednáškovej činnosti a pobytoch v zahraničí som sa zoznámil a spolupracoval s radom nadšených vedcov a expertov. Rád spomínam na spoluprácu s P. J. Katzensteinom (USA), A. Törökom (Maďarsko), k ďalším kolegom patrili M. Mejstřík, P. Mertlík a J. Soukup (ČR), A. Ishikawa (Japonsko), M. Olsson (Švédsko), R. Boschma (Holandsko), P. Cooke (VB) či B. Asheim (Nórsko). V ostatných rokoch najužšie spolupracujem v rámci tímu s J. Vokounom a M. Kačírkovou.

Z ocenení som získal Cenu Slovenského literárneho fondu (SLF) za odborný článok (1990), Cenu SLF za Najlepšiu ekonomickú knihu (2005, 2012, obidve ako spoluautor), Zlatý Biatic za knihu (2018, ako spoluautor) a bol som zaradený medzi "Top Ten" slovenských ekonómov (*Zdroj: Gregor, M. a Schneider, O.: The World is Watching: Rankings of Czech and Slovak Economics Departments. Finance a úver, 2005, č. 11 – 12*).

Publikoval som celkom 188 vedeckých a odborných publikácií (z toho 25 vedeckých monografií a 12 kapitol v zahraničných vydavateľstvách) a príspevkov (napr. vo Financial Times Deutschland). Citácií mám 910. Vo vedeckej výchove som mal jednu šikovnú doktorandku, ktorá úspešne obhájila prácu a pôsobí v nadnárodnej poradenskej firme. Nedávno som koordinoval projekt „Atraktivita krajiny a veľké mestá z hľadiska mobility talentov.“ Som členom redakčnej rady Ekonomického časopisu a bol som členom redakčnej rady periodík Prognostické práce a Medzinárodné otázky. Recenzentom som bol napr. pre Ekonomický časopis, Ekonomické rozhľady, Planning Practice and Research /Routledge/, Managing Global Transition. Vystúpení v médiách bolo menej (Československý rozhlas, Slovenský rozhlas, čínska televízia CCTV). K najdôležitejším vedeckým výsledkom, na ktorých som sa podieľal, patrí rozpracovanie koncepcie vytvárania regionálnej výhody v tíme vedenom P. Cookom a B. Asheimom pre Európsku komisiu a potvrdenie hypotézy o vysokej koncentrácii vlastníctva vo veľkých verejne vlastnených akciových spoločnostiach kótovaných na burze v ČR a SR s využitím metodiky danej smernicou LHD (spolu s M. Olssonom, R. Hamom a M. Rafterym). Problematika analýzy vlastníckych vzťahov znamenala veľa analýz a práce celého nášho medzinárodného tímu. Problémom bola zložitosť metodiky a získavania údajov, dynamika zmien vlastníctva a národné špecifiká. Nakoniec sa úsilie vyplatilo a výsledky boli pre vedeckú komunitu zaujímavé. V súčasnosti ma zaujíma aj otázka vzájomnej prepojenosti všetkých dimenzií socio-ekonomického priestoru – fyzickej, kyberneticko-fyzickej a digitálnej.

Za dôležité ekonomické témy považujem oblasť komplexnosti a správania sa rozsiahlych komplexných socioekonomických entít. Ide o entity, ktorých správanie nie je možné ľahko predvídať. Dôvodom je významný vplyv štatisticky nevýznamných faktorov, ktoré však môžu vyvolať efekty ďaleko presahujúce intuitívne očakávané dopady. V komplexných celkoch je potrebné brať do úvahy účinky všetkých faktorov – nielen štatisticky významných – ako aj externých. Okrem toho konkurencia medzi ekonómiou a matematikou v intenzite využívania kvantitatívnych aspektov nemá zmysel. Uvedomil som si to, keď som čítal štúdiu, ktorá spomínala prípad pokusu potvrdiť jednu matematickú domnienku. Pri použití najmodernejších počítačov bola domnienka potvrdená výpočtami (nie matematickými dôkazmi) pre všetky čísla až do hodnoty čísla s niekoľkými desiatkami tisíc čísl. Neskôr sa však pomocou ešte modernejšieho počítača ukázalo, že pre jedno alebo viac väčších čísel tento predpoklad už neplatí. Preto by ekonómia v budúcnosti mala pri prezentácii svojich výsledkov pristupovať ku kategorickým úsudkom s určitou pokorou. V tejto súvislosti musím oceniť niektoré štúdie ekonóma F. Hayeka.

Potrebuje syntézu čiastkových ekonomických teórií do uceleného celku prebájajúce všetky úrovne analýzy – mikro, mezo a makro. Ďalšou novou oblasťou je paralelné fázovanie – analýza efektov integrácie fyzického a digitálneho priestoru. V poslednej dobe je táto otázka veľmi často predmetom diskusií na medzinárodných fórach. Na jednom z posledných podujatí prispel W. Gates do diskusie prostredníctvom telemosta.

Digitalizácia a umelá inteligencia začínajú výrazne vstupovať do ďalšej – pre mňa dôležitej – oblasti, ktorou sú veľké mestá. Ich rozvoj, odolnosť a ekologická udržateľnosť sú podporované využívaním všetkých sociálno-ekonomických rozmerov. Dôležitosť environmentálnej stability miest a ich prosperity uznávajú aj veľké medzinárodné inštitúcie. Môj osobný koníček – teória čísel a najmä prvočísel (napr. Riemannova domnienka) – je relevantný aj v kontexte rozvoja digitálneho priestoru. Bezpečnosť digitálneho priestoru súvisí s poznatkami v oblasti kryptografie, kde si teória prvočísel a najmä výrazné posilnenie výpočtových kapacít v dôsledku rozvoja moderných technológií (kvantové počítače) vyžiada nové systémy na zabezpečenie finančných operácií. To sú tiež výzvy, ktoré sú dnes zaujímavé pre podnikový sektor.

Milan BUČEK, prof., Ing., DrSc.

15.11.1939, nar. Slovenský Grob

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: externý spolupracovník v období 1983 až 2010

V roku 1961 som absolvoval Vysokú školu ekonomickú v Bratislave. Pracoval som vo Výskumnom ústave oblastného plánovania (1968 – 1969, 1970 – 1973) a v Slovenskej plánovacej komisii (1969 – 1970). V období 1973 až 1990 som pôsobil na Vysokej škole ekonomickej. Po roku 1989 som pôsobil v decíznej sfére ako riaditeľ odboru verejnej správy na Úrade vlády SR (1990), 1. námestník ministra na Ministerstve pre hospodársku stratégiu (1990 – 1992), vyslanec a Chargé d'affaires na Veľvyslanectve SR v Rakúsku (1993 – 1996). Potom som sa vrátil na Ekonomickú univerzitu na katedru verejnej správy a regionálneho rozvoja, ktorú som zakladal v roku 1990, a tu som pôsobil ako vedúci katedry do roku 2015. Som autor a spoluautor štyroch vysokoškolských učebníc, 10 monografií, 40 vedeckých publikácií a desiatok vedeckých prác. Bol som ocenený Zlatou medailou EU, Zlatou medailou NHF EU, ERSF Fellow Prize.

Úzka spolupráca s EÚ SAV obohatila a ovplyvnila aj môj rozvoj, umožnila mi nadviazať odborné a osobné vzťahy, participovať na veľmi podnetnej diskusnej atmosfére. Dlhé roky som spolupracoval na témach dotýkajúcich sa regionálnej politiky a regionálneho rozvoja, nakoľko na túto problematiku nemal EÚ SAV vyčlenené výskumné kapacity. Bol som spoluautor publikácií EÚ SAV: *Hospodársky mechanizmus v etape formovania intenzívneho typu rozšírenej reprodukcie, politickoekonomický náčrt koncepcie (1983)*, *Prognóza ekonomického rozvoja SSR do roku 2010 (1988)*, *Súhrnná prognóza vedecko-technického, ekonomického a sociálneho rozvoja SSR do roku 2010 (1988)*, *Národné a medzinárodné súvislosti smerovania prestavby hospodárskeho mechanizmu, Problémová štúdia k prognóze ekonomického rozvoja SSR do roku 2010 (1989)*, *Ekonomické a sociálne súvislosti vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie (2002, 2003)*. Snáď najvýznamnejšie to bolo pri spracovaní *Stratégie rozvoja slovenskej spoločnosti (2010)*, kde som viedol tím v kapitole Stratégia regionálneho a územného rozvoja SR.

Na ústave som mal veľa priateľov. Predovšetkým to bol Milan Šikula, s ktorým sme sa okrem odbornej spolupráce stretávali aj na rodinných akciách, hrávali futbal, chodili na lyžiarske zájazdy. S Jožom Vojtkom som dlhé roky sedával v štátnicovej komisii na VŠE. Z dám to boli najmä Evička Gollwitzerová a Elenka Kohútiková. K Ivanovi Okálimu prechovávam veľkú úctu a cením si náš priateľský vzťah. Joža Markuša som Ivanovi Okálimu odporučil po odchode z VÚOP, aby ho prijal, ako veľký talent ekonomickej vedy.

Jozef DANČO, doc., Ing., CSc.

1932, nar. Koroleve, Ukrajina, (predtým Kráľovo n/Tisou ČSR, Királyháza, Maďarsko), mladosť od 1936 som prežil v obci Priekopa, teraz časť mesta Martin
Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 3. 1956 - 30. 11. 1963

Po ukončení štúdia na VŠHV som podľa umiestnenky nastúpil do EÚ SAV a spolu so mnou aj spolužiaci: I. Okáli, P. Hoffmann, G. Brhlovič. Začal som pracovať vo výskumnej skupine riešiacej tému: Hmotná zainteresovanosť na zvyšovaní produktivity práce v tehliarskom priemysle SR, ktorú riešil prof. Š. Heretik. Úloha bola ukončená r. 1957. Nasledovala výskumná úloha riešená s prof. J. Kúkelom – Problémy špecializácie a kooperácie v strojárskom priemysle SR. V rokoch 1959 – 1963 som absolvoval interné aspirantské štúdium a ukončil prácou Ekonometrický smer v súčasnej buržoáznej ekonomickej teórii, školiteľom mi bol prof. Š. Heretik.

Ústav v čase môjho pôsobenia bol relatívne malým pracoviskom, vládla v ňom „rodinná“ atmosféra, priateľskosť, ochota, nezištnosť a spoločné snaženie prispieť k riešeniu aktuálnych otázok hospodárstva SR. V ústave som pracoval necelých 8 rokov. Nepísanou dušou ústavu bol Ing. Slavo Bauch, DrSc, ktorý poznal záujem a problémy ústavu. Dve negatívne skúsenosti ovplyvnili moje rozhodnutie ďalej nepôsobiť v ústave. Prvá sa dotýkala vtedajšieho neúprosneho tlaku politických orgánov, aby výsledky výskumu boli zhodné s názormi jednotlivých politikov alebo orgánov. Citlivo som vnímal násilnícke konanie s výsledkami výskumu ekonomiky slovenského štátu, ktorý erudovane, objektívne, s obrovským zanietním, námahou a energiou predložila Dr. A. Hornová. Jej dlhé, úmorné a často aj bezvýsledné hľadania v neusporiadaných povojnových archívoch Slovenska a Nemecka, zbieranie údajov z rôznych prameňov a nevelkého počtu zachovalých dokumentov, ktoré sa jej podarilo zhrnúť do výsledkov výskumu, bolo znehodnotené, zneuctené, odhodené, s nasledujúcim príkazom zničiť všetky výtlačky len preto, lebo neboli v súlade s názormi „politických“ historikov a bacílkovského sekretariátu. Druhá skúsenosť sa dotýkala neochoty, ba priam odmietania, poskytovať nám informácie o ekonomike strojárskych podnikov SR. Utvrdilo ma to v presvedčení, že nie sú prijateľné podmienky na rozvoj výskumu, na riešenie skutočných problémov hospodárstva. Išlo len o šírenie oficiálnych názorov zabalených do výskumu. Začal som sa zaujímať o kvantitatívne metódy v ekonómii, matematickú ekonómiu a ekonometriu, ich teoretické základy, modelovanie hospodárstva, ekonomické prognózovanie pomocou modelov a teóriu spotreby a spotrebiteľa. V tomto smere som pokračoval ako aspirant, aj ako neskorší externý spolupracovník s oddelením ekonomických teórií.

Po skončení aspirantského štúdia som odišiel pracovať pre Slovenskú plánovaciu komisiu, na pracovisko, kde som sa s ekonomickými problémami a rozvojom hospodárstva SR mohol najlepšie oboznámiť. Počas pôsobenia v aparáte SLPK som pracoval na komputerizácii makroplánovania, vypracoval prvú medzi-odvetvovú bilanciu SR za hospodárstvo roku 1962 a pripravoval modely rozvoja ekonomiky. V roku 1966 – 1967 som pôsobil v Ústave pre ekonomický a sociálny rozvoj arabských krajín v Damašku, zriadeným OSN pre prípravu odborníkov ekonomického plánovania. Nadväzne som prešiel pracovať do Sekretariátu OSN – pracovisko Ekonomický a sociálny úrad v Beirute s úlohami pripraviť za vybrané arabské krajiny podklady pre druhú rozvojovú dekádu OSN. Po návrate som pracoval vo Výskumnom ústave finančnej a úverovej sústavy, Výskumnom ústave ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva a vo Výskumnom ústave regionálneho plánovania. Skúsenosti a poznatky získané na výskumných a riadiacich pracoviskách som využíval aj na Ministerstve financií SR, ktoré som bol v r. 1961 – 1962 poverený riadiť. Svoju dlhodobú tému o spotrebe a spotrebiteľovi teraz ukončujem prácou *Ekonomika človeka alebo človek v hospodárstve*.

Spomedzi osobností ústavu, ktoré sa zaslúžili o jeho rozvoj a spoločenský význam, musím spomenúť najmä prof. Š. Heretika. Bol „duchom“ ústavu, uznávanou osobnosťou ekonomickej vedy a nezištným učiteľom nielen preto, že mi prednášal počas štúdia, bol „šéfom“ po celú dobu pôsobenia v ústave, ale predovšetkým pre jeho otcovskú povahu, obľúbenosť, nesmiernu ochotu pomáhať, poradiť, venovať sa, neúprosne presne formulovať tvrdenia a pre jeho široké vedomostné zázemie. Či už to bolo vo výskume alebo v *Ekonomickom časopise*. Nemôžem však nespomenúť pomoc, láskavosť a srdečnosť Dr. A. Hornovej a jej nezabudnuteľný vstup vo dverách ústavu so slovami: „Dievčatá, bude nejaká káva?“ alebo skúsenosti a priateľskosť Dr. M. Falťana, ktorú nám mladým adeptom vedy obaja prejavovali.

Ktoré ekonomické témy považovať za výskumne dôležité? Je ich veľa, všetky, podľa mňa, súvisia s chýbajúcou „dobrou“ teóriou. Teórií je mnoho, chýba však „dobrá“ teória, podľa ktorej možno nielen riadiť ekonomický život krajiny, ale ho aj predvídať a voliť vhodné nástroje pre približovanie sa k stavu, ktorý nazveme krajinou šťastných obyvateľov. Teda podstatne väčší podiel prác zovšeobecňujúcich hospodársky vývoj a tvoriacich teóriu fungovania hospodárstva a menej prác typu ...k niektorým problémom...

Eubomír DOLGOŠ, Ing.

20.8.1956 - 29.12.2004, nar. Podbrezová

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 8. 1983 – 7. 8. 1990

Vyštudoval Národohospodársku fakultu na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave (1983). Po škole nastúpil na EÚ SAV. Podieľal sa na štúdiu *Z prieskumu niektorých stratových podnikov Ministerstva priemyslu a Ministerstva stavebníctva SSR* (1986). Bol zdatný diskutér a spoločenský človek.

Patril k tým, ktorí sa po roku 1989 angažovali v inštitúciách a politike. Stál pri zrode Protimonopolného úradu Slovenskej republiky (1990). Z funkcie predsedu Protimonopolného úradu SR odišiel pre nepriechnosť prijatia účinných opatrení protimonopolnej politiky v procese privatizácie SR. V rokoch 1992 až 1993 bol ministrom pre správu a privatizáciu vo vláde Vladimíra Mečiara. Z funkcie odstúpil pre napäté vzťahy s predsedom vlády. Bol poslanec za HZDS v československom federálnom parlamente. V roku 2001 sa začal angažovať v politickej strane Aliancia nového občana (ANO). Pedagogicky pôsobil na Fakulte podnikového manažmentu Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Gabriela DOVÁĽOVÁ, Ing., PhD.

1982, nar. Lučenec

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 2. 2010

Na EÚ SAV som začala pracovať ako výskumná pracovníčka v roku 2010, teda hneď po tom, ako som úspešne absolvovala doktorandské štúdium na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Mojm školielom bol prof. Lisý z katedry ekonomickej teórie. Vo svojej dizertačnej práci som sa venovala ekonomickému rastu a verejnému sektoru. Profesor Šikula, vtedajší riaditeľ EÚ SAV, ma po príchode zaradil do oddelenia sociálno-ekonomického rozvoja a trhu práce, ktoré viedol Karol Morvay. Tematicky som sa tak začala viacej orientovať na problémy trhu práce. Mala som možnosť pracovať na viacerých zaujímavých projektoch. Môžem spomenúť napríklad národný projekt „Stratégia aktívneho starnutia“, v rámci ktorého sme sa zameriavali na analýzu exogénnych a endogénnych faktorov ovplyvňujúcich účasť starších na trhu práce. Ďalším zaujímavým projektom, na ktorom som participovala, bol napríklad APVV projekt s názvom „Strieborná ekonomika ako potenciál budúceho rastu v starnúcej Európe“. V rámci tohto projektu som sa sústredila na štruktúru spotreby obyvateľstva, predovšetkým 50+ ročných. Zapojila som sa aj do spracovania viacerých analytických výstupov pre prax. Príkladom môže byť „Analýza produktivity práce, spôsobov jej výpočtu na národnej úrovni, porovnanie s krajinami EÚ v nadväznosti na mzdovú úroveň (minimálnu mzdu

a priemernú mzdu) krajiny“, ktorá bola spracovaná v rámci projektu Podpora kvality sociálneho dialógu expertným tímom sociálneho partnera Konfederácie odborových zväzov SR. Veľmi oceňujem možnosť vycestovať do zahraničia, či už prostredníctvom medziakademických výmen, konferencií alebo rôznych stáží. Mala som takto príležitosť navštíviť napríklad Čínsku akadémiu vied, kde sme spolu s kolegyňou Veronikou Hvozdíkovou diskutovali o témach príjmových nerovností. Za obohacujúci považujem aj výskumný pobyt v Bulharskej akadémii vied zameraný na získavanie poznatkov z oblasti politik trhu práce. V roku 2019 som mala možnosť absolvovať polročný pobyt v rámci bilaterálneho programu Akcia Rakúsko – Slovensko na univerzite vo Viedni (Vienna University of Economics and Business Administration), ktorý bol zameraný na analýzu potenciálnych makroekonomických dopadov Brexitu na krajiny V4. Túto stáž som si mohla predĺžiť o ďalších šesť mesiacov prostredníctvom Národného štipendijného programu na podporu mobilít študentov, doktorandov a postdoktorandov. Tematicky som sa tam ďalej venovala zapojeniu Slovenska do globálnych hodnotových reťazcov a formulovaniu odporúčaní z toho vyplývajúcich pre obchodnú politiku po vystúpení Veľkej Británie z EÚ. Rada spomínam aj na účasť na domácich a zahraničných konferenciách, na ktoré sme prichádzali vždy s určitou dávkou stresu, avšak odchádzali pozitívne naladení s plnou hlavou nových informácií. Napríklad v roku 2015 sme takto vycestovali do Indie na medzinárodnú konferenciu týkajúcu sa inkluzívneho ekonomického rastu. Prezentovali sme knihu s názvom *Strieborná ekonomika – potenciál na Slovensku*. Tento pobyt bol pre mňa prínosný aj vzhľadom na to, že ekonomickej situácii v Indii sa venujem od začiatku svojho pôsobenia na EÚ SAV v monografii Svetová ekonomika, ktorá každoročne vychádza na ústave. Pozitívne hodnotím aj to, že mi celú dekádu bolo umožnené súbežne pôsobiť na Právnickej fakulte Univerzity Komenského, kde som viedla semináre mikroekonómie a makroekonómie. Pre mňa to malo viacero výhod, napríklad som si neustále musela udržiavať určitú úroveň poznatkov z viacerých oblastí, nebola som tak povediac ponorená iba do jednej problematiky, ktorej som sa v danej chvíli výskumne venovala. Rovnako to značne prispievalo k zlepšeniu mojich prezentačných či argumentačných schopností. Som vďačná za to, že som prostredníctvom tohto zamestnania spoznala množstvo skvelých ľudí, pre ktorých je práca zároveň aj koníčkom. V súčasnosti som na materskej dovolenke a môžem povedať, že mi chýbajú rozhovory na zaujímavé témy, ktoré sme dokázali viesť hodiny aj mimo pracovnej doby, čím sa z niektorých kolegov stali zároveň aj moji dobrí priatelia.

Z môjho pohľadu je veľmi významné ďalej rozpracovávať tému starnutia populácie a to tak z pohľadu verejných financií, ako aj z pohľadu podnikateľského sektora a príležitostí pre súkromný sektor, ktoré tým vznikajú. Ďalej za dôležitú

tému považujem napríklad tému príjmových nerovností, ale aj nerovností v oblasti spotreby. Významnou témou je aj vytváranie pracovných príležitostí, politiky trhu práce či pracovný čas.

Daniel DUJAVA, doc., Ing, PhD.

1987, nar. Prešov, vyrastal v Sabinove

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 12. 2009 – 2019

Na EÚ SAV som sa venoval najmä témam dlhodobého ekonomického rastu, monetárnej a fiškálnej politiky. Po vypuknutí ekonomickej krízy v rokoch 2007 a 2008 som mal dojem, že laická verejnosť a médiá nedostatočne rozumejú dôvodom, prečo centrálné banky pristupujú k neštandardným opatreniam a prečo európske inštitúcie riešia problémy dlhovej krízy tak, ako ich riešia. V roku 2016 som na túto tému publikoval knihu *Ekonomické krízy a ekonomická veda*, ktorá bola ocenená prémiou Literárneho fondu.

Od roku 2019 pracujem na Inštitúte finančnej politiky na Ministerstve financií, kde participujem na tvorbe makroekonomických prognóz a analýz.

Za podstatné výskumné témy považujem otázky konkurenčného prostredia a sociálnej inklúzie v podmienkach SR.

Michal FALŤAN, JUDr.

26. 4. 1916 – 24. 12. 1960, nar. Hradište okr. Lučenec

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1955 – 1960

Vyštudoval Právnickú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave v rokoch 1936 – 1940. Vo februári 1945 bol v 3. Zbore povereníkov poverenikom poľnohospodárstva. V auguste 1945 bol delegátmi národných výborov zvolený za poslanca Slovenskej národnej rady. V 4. Zbore povereníkov bol zástupcom povereníka Jána Ursínyho. V rokoch 1946 – 1948 bol generálnym tajomníkom Jednotného zväzu slovenských roľníkov. V 9. Zbore povereníkov (1948) pôsobil ako poverenik pre poľnohospodárstvo a pozemkovú reformu. Poverenikom bol do 20. 9. 1951. V rokoch 1945 – 1946 bol poslancom celoštátneho Dočasného Národného zhromaždenia za KSS. Po parlamentných voľbách v roku 1946 bol poslancom Ústavodarného Národného zhromaždenia a podobne v období 1948 až 1954. V rokoch 1951 – 1955 bol riaditeľom podniku Štátne majetky v Galante.

Od roku 1955 začal pracovať v EÚ SAV. Bol spoluautor výskumnej práce *Štátne majetky v ekonomike prechodného obdobia* (1958) zameranej na objasnenie miesta a funkcií štátnych majetkov v procese združstevňovania roľníckej malovýroby. Na základe charakteristiky vývoja a stavu výrobných vzťahov, významu

a funkcií štátno-socialistického sektora v poľnohospodárstve skúmal rozvoj výrobných síl v štátnych majetkoch, vývoj ich výroby a výrobného zamerania, otázky rentability a produktivity práce.

Rudolf FILKUS, prof., Ing.

2.9.1927 – 17. 12. 2013, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1955 – 1972, 1. 1. 1990 – 31. 12. 1994

Maturoval na Obchodnej akadémii v Bratislave. Popri zamestnaní študoval na VŠE, ktorú absolvoval v roku 1950.

Na EÚ SAV prišiel v roku 1955. V období 1956 až 1958 zastával funkciu vedeckého tajomníka EÚ SAV. Jeho výskumné témy boli hmotná zainteresovanosť socialistických podnikov a ekonomické aspekty technického pokroku. Absolvoval jednoročný zahraničný študijný pobyt (1969 – 1970) v nadácii Alexander von Humboldt – Stiftung, kde skúmal konjunkturálny vývoj ekonomiky Nemeckej spolkovej republiky. Bol členom komisie Slovenskej národnej rady pre financie. V období 1965 až 1971 bol vedeckým tajomníkom Slovenskej ekonomickej spoločnosti. V roku 1970 bol vylúčený z KSČ. Externe učil na Univerzite Komenského a na Vysokej škole technickej v Bratislave. V období 1972 až 1984 pôsobil na Výskumnom ústave cenovom a v období 1984 až 1989 na Ústrednom ústave národohospodárskeho výskumu.

Po návrate na EÚ SAV bol predsedom Vedeckého kolégia SAV pre ekonomické vedy (1991 – 1993). Ale to už jeho hlavné aktivity boli mimo akadémie. Angažoval sa vo Verejnosti proti násiliu, bol poslancom Snemovne ľudu Federálneho zhromaždenia (30. 1. – 9. 6. 1990), minister pre hospodársku stratégiu vo vláde SR (1990 – 1991). Angažoval sa pri vzniku Hnutia za demokratické Slovensko (HZDS). Po voľbách v roku 1992 bol podpredsedom poslednej federálnej vlády. Po vzniku samostatného Slovenska bol roku 1993 vymenovaný za veľvyslanca Slovenska v Rakúsku. Odišiel z HZDS a angažoval sa v Aliancii demokratov Slovenska, a v Demokratickej únii Slovenska. Za ňu bol v období marec – december 1994 ministrom financií Slovenska vo vláde Jozefa Moravčíka. V rokoch 1994 – 1998 bol poslancom Národnej rady Slovenskej republiky.

Zaujímavá bola aj jeho športová kariéra. V rokoch 1955 – 1956 hral 1. čs. basketbalovú ligu za Slovan Bratislava. Bol nominovaný do basketbalového výberu Bratislavy a reprezentácie Slovenska. Napísal autobiografiu *Ekonom v politike – Rudolf Filkus* (2007).

Karol FRANK, Ing., PhD.

1979, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 9. 6. 2003

Na ústav som nastúpil ako čerstvý absolvent Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity z odboru hospodárska politika týždeň po ukončení štúdia v roku 2003. Takže, súčasne so 70. výročím založenia Ekonomického ústavu, oslavujem aj ja, svoje dvadsaťročné pôsobenie na ústave. Zásadne za to môže aj môj kolega a priateľ, Karol Morvay, ktorý ešte počas štúdia ako môj vysokoškolský pedagóg vo mne vzbudil záujem o vedu a pôsobenie na EÚ SAV. Mojm príchodom na EÚ SAV som mal možnosť spoznať úžasných ľudí po ľudskej ako aj profesionálnej stránke.

Spolu s nástupom na EÚ SAV som bol v tom istom roku prijatý na externé doktorandské štúdium na EÚ SAV a Ekonomickej univerzite v Bratislave, ktoré som ukončil v roku 2010. Mojm školiteľom bol Ivan Okáli, ktorý výrazne prispel ku kvalite mojej dizertačnej práce jeho cennými pripomienkami, odborným a veľmi ľudským vedením. Medzi Ivanom a mnou bol veľký rozdiel, čo sa týka skúseností a vedeckej práce, Ivan mi to nikdy nedal pocítiť a na moje niektoré časti v dizertačnej práci mi vždy láskavo povedal, že no zvážte si to, premyslite si to, či táto časť vašej práce je dobrá. Každý, kto mal tú česť pracovať s Ivanom Okálím vie, o čom hovorím a vie, akým úžasným človekom je Ivan.

Na začiatku môjho pôsobenia na EÚ SAV som pracoval pod vedením Herty Gabrielovej, vtedy v oddelení makroekonomickej teórie a regulácie. Herta Gabrielová bola veľkou osobnosťou, známa svojím priamym a úprimným prístupom k riešeniu problémov. Pani Herta Gabrielová bola ďalšiou kolegyňou, ktorá ma výrazne ovplyvnila v mojej vedeckej kariére. Nezabudnem na naše dlhé ekonomické debaty v jej malej kancelárii, kde sme si obaja zapálili cigaretu a diskutovali o ekonomických a spoločenských témach.

Hneď po nástupe som bol zapojený do vedeckého života na ústave. Začlenil som sa do kolektívu publikácie Hospodárskeho vývoja Slovenska pod vedením Ivana Okáliho, na ktorom pracujem do súčasnosti. Následne som bol súčasťou riešiteľského kolektívu štátneho programu vedy a výskumu, ktorý bol zameraný na teoretické, ale aj praktické implikácie pre hospodársku politiku, predovšetkým odhad dopadov vstupu Slovenska do EÚ pod vedením Jána Išu. Pod vedením Antonína Klasa som v rámci tohto programu skúmal vtedy existujúce spôsoby financovania a inštitucionálne zabezpečenie technologického a inovačného rozvoja na Slovensku.

Prvým medzinárodným projektom, na ktorom som participoval, bol iniciovaný Švédskym inštitútom pre európske politické štúdie (SIEPS) v Štokholme. Cieľom

projektu bolo analyzovať predvstupovú pomoc a existujúci inštitucionálny rámec politiky súdržnosti a ich vhodnosť pre jednotlivé nové členské štáty na obdobie 2007 – 2013. Na výskume sa podieľali odborníci zo Slovenska, Švédska, Rakúska, Poľska, Česka, Maďarska a Lotyšska. Tento projekt ma výrazne ovplyvnil a nasmeroval na podrobnejšie skúmanie politiky súdržnosti na Slovensku, ktorej sa venujem doteraz. Od roku 2005 už ubehlo veľa rokov a hodnoteniu politiky súdržnosti som sa venoval v rámci veľkého počtu domácich, ale najmä zahraničných projektov financovaných Európskou komisiou. V oblasti politiky súdržnosti sa teda venujem hlavne jej dopadom, hodnoteniu jej výkonnosti a v súčasnosti sa podieľam na jej reforme ako člen poradného zboru predsedu vlády Slovenskej republiky v spolupráci s Európskou komisiou a Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD).

Tých tém, ktoré považujem za podstatné, je samozrejme veľa vzhľadom na dynamický vývoj všade okolo. Keďže sa celý svoj profesijný život venujem verejným financiám a s nimi súvisiacimi politikami, považujem udržateľnosť verejných financií za nesmierne dôležitú, aby bolo možné v dlhodobom horizonte financovať verejné statky a služby. S udržateľnosťou verejných financií sú spojené témy ako penzijný systém, sociálny systém, politika zamestnanosti, investície do vedy výskumu a inovácií, investície do školstva, životného prostredia a mohol by som pokračovať. Tieto oblasti však už prenehám na skúmanie mojim skvelým kolegom a kolegyniam.

Záverom mám potrebu napísať, že Ekonomický ústav SAV je unikátne pracovisko s unikátnymi a skvelými ľuďmi, ktorí sú zapálení pre vedu a výskum, je mi čťou, že s nimi môžem pracovať už 20 rokov.

Herta GABRIELOVÁ, *rod. Zöhrerová, Ing., CSc.*

21. 10. 1935 – 30. 6. 2022, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 12. 1960 – 31. 12. 2014

V rokoch 1955 až 1960 pracovala na Slovenskom štatistickom úrade. Na EÚ SAV prišla 15. 12. 1960 a pracovala tu až do odchodu na dôchodok 31. 12. 2014. Vysokoškolské štúdium absolvovala diaľkovou formou v rokoch 1961 až 1966. Študovala odbor ekonomika poľnohospodárstva na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave. V roku 1975 získala vedeckú hodnosť kandidáta ekonomických vied v odbore politická ekonómia. V období centrálne plánovanej ekonomiky sa zaoberala výskumom rozvoja odvetvia poľnohospodárstva a jeho väzbami na ďalšie odvetvia a národné hospodárstvo (napr. publikácia Národohospodárska efektívnosť odvetví poľnohospodárskej výroby: všeobecné metodologické otázky).

V období 1983 až 1990 bola vedeckou tajomníčkou EÚ SAV. Po roku 1989 Ing. Herta Gabrielová, CSc. pôsobila ako vedúca oddelenia makroekonómie, zástupkyňa riaditeľa, predsedníčka Edičnej rady EÚ SAV. V období 2001 až 2005 bola členkou Výboru Snemu SAV. Za zásluhy v spoločenských vedách jej bola udelená Strieborná čestná plaketa SAV Ľudovíta Štúra. V roku 2010 bola zaradená medzi významné osobnosti SAV.

Zmena spoločenského systému v roku 1989 priniesla výrazné zmeny v ekonomickom systéme, čo prinieslo veľa impulzov pre jej ekonomický výskum. Bola autorkou a spoluautorkou mnohých publikácií a vedeckých článkov: *Ekonomika Slovenska na začiatku transformačného procesu*, *Vývojové tendencie v priemysle Slovenskej republiky a štruktúrna politika v podmienkach ekonomickej transformácie*, *Správy o hospodárskom vývoji Slovenska pre EHK OSN (Economic development of Slovakia)*, *Hospodársky vývoj Slovenska*, *Identifikácia predpokladov a možností prekonávania technologickej a inovačnej medzery SR*, *Sektorová a odvetvová štruktúra slovenskej ekonomiky*, *Trendy v inovačnej výkonnosti a inovačnej politike*, *Európska únia a Slovensko*, *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie*, *Štruktúra slovenskej ekonomiky pred a po recesii*, *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie*, *Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti*, *Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti*, *Hospodárska politika Európskej únie a Slovenska v EÚ* a ďalšie. Vždy mala záujem o rozvoj Ekonomického ústavu. Rada sa zúčastňovala na konštruktívnych diskusiách, jej argumentácia bola založená na precíznych výpočtoch.

Štefan HERETIK, prof., JUDr., DrSc.

10. 2. 1915, nar. Hunedoara, dnes Rumunsko – 6. 6. 1983, Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 5. 1955 – 31. 12. 1985

Narodil sa v rodine notára. Gymnázium absolvoval v Rožňave. V roku 1933 začal študovať právo na Karlovej univerzite v Prahe, kde sa zapojil do hnutia pokrokového študentstva. Jeho vzťah k ekonomickej teórii formoval študijný pobyt na Sorbonne v Paríži (1935 – 1936). V roku 1938 zavŕšil vysokoškolské štúdium doktorátom práv na Karlovej univerzite v Prahe. V rokoch 1942 – 1945 pracoval v Slovenskej národnej banke na odbore pre výskum konjunktúry. V rokoch 1945 – 1951 pôsobil ako vedúci odboru pre ekonomický výskum a generálny plán v Štátnom plánovacom a štatistickom úrade v Bratislave (po reorganizácii v roku 1951 Slovenský štatistický úrad). V prvých rokoch po vojne napísal ekonomické články, ktoré sa zaoberali obnovou medzinárodného menového poriadku, slovenským priemyslom a podielom Slovenska na národnom dôchodku Československa. V roku 1947 dostal spolu s prof. Briškom štipendium Rockefellerovej nadácie

a v roku 1948 absolvoval jednoročný pobyt v USA na univerzitách v New Yorku, Harvarde, Chicagu a Berkeley, kde sa osobne zoznámil s predstaviteľmi americkej ekonomickej vedy. Tu získané poznatky prehĺbili jeho náklonnosť k dejinám ekonomických teórií. V období 1951 až 1955 bol vedúcim Katedry politickej ekonómie na Vysokej škole hospodárskych vied (od 1953 Vysoká škola ekonomická, dnes Ekonomická univerzita), kde prednášal predmety Dejiny ekonomických učení (bol autorom prvého učebného textu z tejto problematiky) a Politickú ekonómiu kapitalizmu a socializmu. Externe tu prednášal už od školského roku 1949/1950. Stelesňoval najlepšie pedagogické tradície – širokú rozhladenosť, prísnu vedeckosť, presvedčivosť, zrozumiteľnosť a zaujímavosť výkladu. Počas pôsobenia na škole absolvoval ročný študijný pobyt v Spojených štátoch, ktorý ovplyvnil jeho ďalšie smerovanie a podnietil ho hlbšie sa zaujímať o politickú ekonómiu a dejiny ekonomického myslenia.

V roku 1955 prišiel na EÚ SAV a zastával pozíciu vedúceho oddelenia pre kritiku buržoázných ekonomických teórií. Keďže bol výraznou osobnosťou ekonomickej vedy, bol predurčený byť predsedom Slovenskej ekonomickej spoločnosti pri SAV (1965 – 1971) a prvým hlavným redaktorom Ekonomického časopisu, ktorý viedol v rokoch 1953 – 1955 a 1958 – 1960. Bol členom vedeckého kolégia ekonómie SAV a ČSAV, členom Vedeckej rady Národohospodárskej fakulty VŠE. Stále pedagogicky pôsobil na VŠE, kde sa v roku 1965 stal profesorom. V roku 1969 dostal veľký doktorát (DrSc.). Výraznou mierou prispel k tomu, že sa Ekonomický ústav SAV stal významným vedeckovýskumným pracoviskom uznávaným aj v zahraničí.

Vo vedeckej práci sa zaoberal dejinami ekonomických teórií, ako aj kritickým rozborom ekonomického myslenia z pohľadu marxizmu. Je autorom publikácie *Náčrt dejín politickej ekonómie (do vzniku marxizmu) (1958)*, ktorá odsunula do pozadia dovtedy používané vysokoškolské učebné texty a publikácie. Po 25 rokoch štúdia a výskumu napísal fundamentálne dielo *Teoretické základy súčasnej buržoáznej ekonómie (1973)*, ktoré v roku 1977 vyšlo v nemeckom vydaní *Theoretische Grundlagen der gegenwärtigen bürgerlichen Ökonomie* (Berlin, Verlag Die Wirtschaft). Táto práca, považovaná za vyvrcholenie vedeckej činnosti Š. Heretika, podáva podrobnú analýzu ekonomického myslenia od 70. rokov 19. storočia po 70. roky 20. storočia. V roku 1988 bol vedeckou redakciou J. Išu a M. Šestákovej vydaný *Náčrt dejín politickej ekonómie (do 70. rokov 19. storočia)*. Bol spoluautor, vedúci redaktor a editor mnohých publikácií a zborníkov. Publikoval vyše 80 vedeckých štúdií v domácich i v zahraničných časopisoch a zborníkoch a viacero populárno-vedeckých článkov. Prekladal diela Karola Marxa do slovenčiny. Vypracoval koncepciu edície Svetoví ekonómovia, do ktorej autorsky sám prispel.

Profesor JUDr. Štefan Heretik, DrSc. je jednou z najvýraznejších osobností československej ekonomickej vedy. Charakterizovala ho húževnatosť a poctivý prístup. Diela svetových ekonómov čítal v originálnych vydaniach. Prinášal nové myšlienky, inicioval mnohé nové aktivity. Medzinárodnú spoluprácu považoval za nevyhnutnú súčasť vedeckej práce a stále k nej nabádal spolupracovníkov. Zorganizoval návštevu prof. Robinsonovej. III. medzinárodná konferencia na tému Štruktúrne zmeny a nové smery vo vývoji politickej ekonómie v kapitalizme sa konala v októbri 1966 v Smoleniciach a vďaka prof. Heretikovi patrila k najúspešnejším v histórii medzinárodnej spolupráce ekonómov socialistických a kapitalistických krajín v oblasti dejín ekonomických teórií. O medzinárodnej spolupráci a ďalších aktivitách prof. Heretika napísala dr. Šestáková v zborníku, ktorý vyšiel pri príležitosti 60-teho výročia EÚ SAV v časti Výskum v oblasti dejín ekonomických teórií a ekonomiky vyspelých kapitalistických štátov.

Rozpracoval metodologické otázky, vzťah predmetu a metódy v buržoáznej ekonómii, čím chcel ukázať, ako rôzne metodologické prístupy a analytické nástroje ovplyvňujú a spoluurčujú predmet a problematiku skúmania a relatívnu platnosť výsledkov. Videl protirečenia teórie i života, a za jeden z dôležitých nástrojov na ich odhalenie a pochopenie pokladal vedeckú diskusiu. Mal sebakritický vzťah k vlastným poznatkom. Ak sa presvedčil, že jeho staršie závery nie sú správne, alebo ich vývoj prekonal, neváhal svoje omyly priznať.

Ing. Jozef Markuš, DrSc. pre Slovenské pohľady napísal nasledujúce úvahy o svojom kolegovi, prof. Heretikovi: Možno o ňom v pozitívnom zmysle napísať, že celý život akoby písal jednu či dve knihy. V tom slovnom spojení, že „jednu či dve“ sa odzrkadľujú, resp. skôr skrúcajú dejiny doby, v ktorej žil. Založil oddelenie pre skúmanie dejín ekonomických učení, pod normalizačným tlakom premenované na oddelenie pre kritiku buržoázných ekonomických teórií. Jeho snom, vedeckým zámerom, bolo preskúmať (celé) dejiny ekonomického myslenia, ale konkrétne okolnosti a ideologické podmienenosti doby ho nútili, aby písal kritiku buržoázných ekonomických teórií, čo je iba časť jeho pôvodného životného výskumného zámeru. Čitateľ jeho prác musí mať na pamäti dobu, v ktorej vznikali, lebo prof. Heretik musel akceptovať jestvujúcu terminológiu, inak by jeho diela nevyšli.

Môžeme napísať, že predovšetkým jemu ďakujú slovenskí ekonómi, aspoň tí, čo boli „súci na slovo“, čo teda mali ochotu i vytrvalosť, že sa mohli pomerne skoro (koncom 50. rokov a v 60. rokoch) skonfrontovať so svetovou ekonomickou vedou a jej vrcholami. Pravda, Š. Heretik to nemal vôbec ľahké. Skúmať relatívne slobodne vývin ekonomického myslenia mohol len „do vzniku marxizmu“. Potom už musel robiť kritiku buržoázných ekonomických teórií, ktoré boli akoby krajne a už od samého začiatku podozrivé už preto, lebo boli „buržoázne“ a ich

tézy a závery sa u nás často, ba spravidla interpretovali v zmysle advocatus diaboli, inak povedané, že ich presný opak je pravda. Š. Heretikovi sa už ťažšie doslova prepašovali do jeho textu zmienky o pozitívach, o objavoch, o progrese. Buržoázne ekonomické teórie boli podozrivé z toho, že sú apologetikou neubrániteľného, že sú skrz naskrz falošné, prešpikované (zámernými) omylmi, plné klamu, že teda vlastne vždy platí opak toho, čo tvrdia. Hoci, pravda, Heretikova kritika nachádzala v priestore buržoáznej ekonomickej teórie vždy dost' predmetov a podnetov na to, aby sa mohla kriticky rozvinúť. Ale prečo nejstvue kritika socialistickej (marxistickej) ekonomickej teórie, a jej predstaviteľov, spytoval som sa vtedy sám seba. Veď by mala tiež naporúdzi dostatok, ba nadbytok materiálu. Nuž, Š. Heretik písal a napísal aj o tomto svoje, aj keď to Heretikovo „svoje“ treba hľadať i medzi riadkami. To už totiž nebol oficiálny, akoby úradne mu prísúdený predmet jeho práce a skúmania.

Na druhej strane ako sotvakto iný venoval Štefan Heretik veľkú pozornosť budovaniu a tríbeniu rozvíjajúcej sa slovenskej ekonomickej terminológie a vôbec jazyku ekonomických diel, aby obstáli nielen vecne, ale aj svojou krásou, aby boli skutočne súčasťou slovenskej kultúry a literárnej tvorby (v širšom zmysle). Tieto myšlienky a akcenty vyzdvihoval aj vo svojej redakčnej práci a stálej spoluúčasti v teoretickom časopise *Ekonomický časopis* a dostali sa aj do jeho článku o tridsaťročí tohto časopisu, ktorý sa stal predsmrtným opusom, jednou z jeho posledných prác.

Podľa Jana Išu nebolo Heretikovo dielo dostatočne zhodnotené, nebola ešte venovaná primeraná pozornosť veľkosti jeho pozitívnych prínosov a objavov. To platilo v 90. rokoch 20. storočia, kedy bol Išov úsudok vyslovený a platí to, žiaľ, dodnes. Jeho knihy znamenali vždy udalosť v slovenskej ekonomickej vede. Škoda, že práca *Príspevok k prehodnoteniu nemarxistickej ekonomickej vedy* (Bratislava 1968) nevyšla knižne, ostala len v podobe brožovaného, akoby interného vydania Ekonomického ústavu SAV. V nej sa totiž Š. Heretik takpovediac najslobodnejšie nadýchol a písal najotvorenejšie. Tento slobodný nádych cítiť aj v jeho bezprostredne nasledujúcej knihe *Teoretické základy neoklasickej ekonómie* (Bratislava 1970).

Celoživotné dielo Š. Heretika bolo ocenené viacerými cenami. Bol členom kolektívu vyznamenaného Národnou cenou SSR, dostal čestnú plaketu Ľudovíta Štúra za zásluhy v spoločenských vedách, medaily Vysokej školy ekonomickej za záslužnú prácu pre rozvoj školy, striebornú medailu k 25 ročnici SAV a tiež zahraničné ocenenia, napr. Medaila Akadémie vied Nemeckej demokratickej republiky k 20 ročnej spolupráci s Československou akadémiou vied, ruský strieborný odznak vynikajúceho pracovníka.

Bohužiaľ, na prelome rokov 1989/1990 sa nepodarilo vydať kompletne pripravený text od prof. Heretika. Jednalo sa o rozsiahlu publikáciu *Teoretické základy ekonomického myslenia na Západe* (ukážku pozri v prílohe Archívne dokumenty). Excelentný úvod k nej v novembri 1989 napísal doc. Jan Iša, a aj z neho čerpáme pri poznávaní osobnosti prof. Heretika.

Katedra ekonomickej teórie NHF EU a Ekonomický ústav SAV usporiadali 20. 3. 2015 Sympóziu k 100. výročiu narodenia JUDr. Štefana Heretika, DrSc. Jednotlivé príspevky sú zachytené vo [videách](#).

Egon HLAVATÝ, Ing., DrSc.

24. 7. 1930 – 8. 3. 2011, nar. Stupava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 11. 1978 – 30. 9. 2004

Prvých 25 rokov (1953 – 1978) svojej praxe pôsobil v rôznych funkciách v riadiacej hospodárskej sfére: na Povereníctve financií a v Oblastnom ústave ŠBČS v Bratislave. K výskumu však mal už vtedy blízko, o čom svedčí to, že v roku 1971 získal vedeckú hodnosť a v roku 1975 vydal svoju prvú monografiu Banky v národnom hospodárstve.

Ťažiskovo sa Egon Hlavatý začal venovať vedeckému výskumu po nástupe na Ekonomický ústav SAV v roku 1978. Skúmal tie oblasti ekonomiky, v ktorých sa centrálna plánovaná ekonomika najviac dostávala do stretu s vonkajším ekonomickým prostredím. Týkali sa najmä riadenia devízového hospodárstva, problematiky menového kurzu, efektívnosti vonkajších ekonomických vzťahov, uplatnenia financií v riadení vedecko-technického rozvoja a pod. Skúmanie jednotlivých stránok vonkajších ekonomických vzťahov v nadväznosti na problémy vo vnútornej ekonomike ho priviedlo ku komplexnému skúmaniu súvislostí medzi vnútornými a vonkajšími vzťahmi ekonomiky.

V rokoch 1989 – 1992 bol Egon Hlavatý poverený ako generálny riaditeľ a člen bankovej rady vedením Ústredia ŠBČS pre Slovensko, čo síce načas prerušilo jeho výskumnú činnosť na Ekonomickom ústave SAV, ale umožnilo mu zúčastniť sa na uskutočnení historického kroku vo vývoji slovenského bankovníctva, na založení Národnej banky Slovenska v roku 1993. Na túto závažnú zmenu bolo Slovensko podstatne slabšie pripravené ako Česká republika. Zatiaľ čo v ČR existovala funkčne, personálne a materiálne vybavená centrálna banka, v SR bolo treba budovať centrálnu banku od základov, pretože existujúce Ústredie ŠBČS pre SR malo funkčne veľmi obmedzenú činnosť a podstatne slabšie personálne vybavenie. Menové rozdelenie bývalého Československa a vytvorenie vlastnej Národnej banky Slovenska prebehlo neočakávane hladko aj zásluhou Egona Hlavatého.

Po návrate na Ekonomický ústav SAV sa zapojil do riešenia aktuálnych ekonomických problémov transformujúcej sa slovenskej ekonomiky. Jednou z jeho prioritných oblastí bola menová a fiškálna politika. Nebol zástancom krajných riešení a vychádzal z konkrétnej situácie ekonomiky a jej potrieb. Odporúčal zladit' a z menového hľadiska koordinovať rozpočtovú a menovo-úverovú politiku. Azda ako vôbec prvý na Slovensku sa zaoberal otázkami štátneho dlhu a jeho splácania. V príspevku *Riadenie štátneho dlhu v transformácii ekonomiky* (EČ, 42, 1994, č. 11) komplexne charakterizoval dlhovú pozíciu Slovenska a teoreticky objasnil súvislosti a vzťahy, ktoré dlhovú politiku začleňujú do celkového rámca rozpočtovej a menovej politiky. K týmto otázkam sa neskôr ešte viackrát vrátil, najmä v súvislosti s účasťou na riešení medzinárodného výskumného projektu ACE-PHARE, a pri spracúvaní expertíznych štúdií pre rôzne inštitúcie.

Reštrukturalizáciu bankového sektora pokladal za kľúčový problém procesu transformácie finančného systému na podmienky trhovej ekonomiky. Riešenie nespájal len s krátkodobými cieľmi (zastavenie ekonomického poklesu bankového sektora, jeho oživenie a ozdravenie), ale odvíjal ho predovšetkým od dlhodobých strategických cieľov, t. j. od systémového riešenia pre budúcnosť, ktoré by zamedzilo recidíve zlého finančného stavu už raz sanovaných bánk a podporilo vytváranie stabilnej pozície bánk. Za nevyhnutnú súčasť procesu reštrukturalizácie bánk považoval privatizáciu bánk na báze vstupu zahraničného kapitálu do slovenských bánk. Bol člen autorského kolektívu, ktorý od roku 1993 každoročne spracúval a publikoval analýzu hospodárskeho vývoja Slovenska za predchádzajúci rok. V rámci prípravy Slovenska na vstup do Európskej únie sa zúčastnil na spracovaní viacerých štúdií EÚ SAV.

Prednášal v USA, v Rakúsku, Portugalsku, Švédsku, Francúzsku, Maďarsku, Slovinsku, Poľsku, Taliansku a v Číne. Teoretické poznatky využíval v pedagogickej činnosti na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Veľa užitočnej práce vykonal najmä ako školiteľ doktorandov. Pod jeho vedením vyrástol celý rad vynikajúcich výskumníkov, pedagógov, ale aj významných predstaviteľov novej generácie finančníkov a bankárov.

Bol člen Predsedníctva SAV, zástupca riaditeľa Ekonomického ústavu SAV, člen Slovenskej komisie pre vedecké hodnosti Ministerstva školstva SR, vo funkcii predsedu komisie pre obhajoby doktorských dizertačných prác vo vednom odbore financie a vo vedeckých radách Ekonomickej univerzity v Bratislave a jej Národohospodárskej fakulty, ako aj Ekonomického ústavu SAV. Bol členom redakčnej rady Ekonomického časopisu (1985 – 1999) a v rokoch 1986 – 1990 bol jeho hlavný redaktor.

Jeho bohatú a plodnú činnosť ocenilo Predsedníctvo SAV udelením Čestnej zlatej plakety Ľudovíta Štúra za zásluhy v spoločenských vedách. V roku 1990 mu

bola za zásluhy o rozvoj Vysokej školy ekonomickej v oblasti pedagogickej a vedeckovýskumnej udelená Zlatá medaila VŠE v Bratislave.

Egon Hlavatý bol vzácny človek, ktorý bol vždy ochotný poradiť a pomôcť, a to nielen pokiaľ išlo o pracovné, ale aj o osobné problémy. Hodnotovo sa vymedzil nasledovne: „Snáď najdôležitejšie bolo, že v rozhodujúcich chvíľach som nepodľahol krátkodobým výhodám, ale snažil som sa konať tak, aby som to v budúcnosti neľutoval.“

Pavol HOFFMANN, Ing., DrSc.

17. 7. 1931 – 21. 11. 2005, nar. Šumiac, zom. Praha

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 4. 1956 – 31. 1. 1966, 1983 – 1990

Maturoval na gymnáziu v Kežmarku (1951). V roku 1956 absolvoval na Národohospodárskej fakulte VŠE v Bratislave. O svojom štúdiu napísal: Pri retrospektívnom pohľade na moje štyri a polročné vysokoškolské štúdium musím konštatovať, že z obsahovej stránky predstavovalo do značnej miery tristnú, zväčša nezaujímavú a z praktického hľadiska málo užitočnú záležitosť. Starších profesorov, ktorí učili ešte na Vysokej škole obchodnej, po vzniku VŠE urýchlene penzionovali, takže väčšinu predmetov nám prednášali buď mladí asistenti alebo pracovníci z plánovacej komisie a zo stranického aparátu. Tí všetci sa v plnom rozsahu, bez akéhokoľvek hodnotiaceho pohľadu, opierali o sovietske učebnice, ktoré nám v slovenskom preklade servírovali doslovne „aj s chlpmi“. Svetlú výnimku v tejto šedivej nude zglajchšaltovaného myslenia predstavovali predovšetkým prednášky z dejín ekonomických teórií, ktoré na VŠE učil profesor Štefan Heretik. Bol to mimoriadne vzdelaný, rozhladený a predovšetkým primitívnej ideologickej jednostrannosti ušetrený pedagóg. Vďaka nemu sme sa v pútavej forme zoznámili s vývinom ekonomického myslenia, s úlohou jednotlivých teoretických škôl, s ich historickými a hospodárskymi koreňmi. Takýto genetický a komparatívny pohľad nám poskytol viac myšlienkových podnetov a študijných impulzov než väčšina ostatných predmetov dohromady. Druhý pútavý smer, ktorý ma odborne zaujal, a ktorému som sa neskôr dlhodobo venoval, bolo modelovanie ekonomických procesov. Na škole ho začala systematicky rozvíjať skupina mladých asistentov (Klas, Sojka, Laščiak a ďalší), ktorí hľadali možné aplikácie západných modelových postupov a ekonometrických metód v podmienkach centrálne plánovanej ekonomiky.

V roku 1956 začal pracovať na Ekonomickom ústave SAV. Zameriaval sa na otázky optimalizácie zamestnanosti a regionálne súvislosti trhu práce. Napísal knihu *Zamestnanosť a ekonomický rozvoj (1966)*. Napísal autobiografiu *Spomienky (2005)* a text, kde opisuje život na EÚ SAV, sme prevzali do kapitoly

Spomienky Pavla Hoffmanna. O svojej dizertačnej práci napísal: Téma mojej dizertácie bola skôr analytická než teoretická, zaoberala sa kvantitatívnymi a štruktúrnymi zmenami zamestnanosti na Slovensku v priebehu jeho socialistickej industrializácie. Práca, ktorú som obhájil v roku 1963, mala prevažne faktografickú hodnotu, no pre mňa bol jej prínos hlavne v tom, že mi vnukla ideu začať sa vážne teoreticky i modelovo zaoberať otázkami zamestnanosti v širších súvislostiach procesu ekonomického rastu. Tejto problematike som sa potom sústavne venoval až do odchodu z Ekonomického ústavu SAV a stala sa aj predmetom mojej prvej serióznej knižnej publikácie.

V roku 1966 nastúpil do novo vzniknutého Výskumného ústavu oblastného plánovania a stal sa vedúcim odboru národohospodárskych analýz a prognóz. K tomuto obdobiu napísal: Do Ekonomického ústavu nastúpila mladá ruská ekonómka Svetlana z Novosibirska a stala sa mojou manželkou. Starosti s bývaním som riešil v roku 1965 odchodom z EÚ SAV na vznikajúci Výskumný ústav oblastného plánovania, ktorému jeho zakladajúca inštitúcia, Slovenská plánovacia komisia, pridělila na počiatkový rozbeh niekoľko bytov na novom sídlisku Pošeň. To ma tiež zachránilo pred tvrdými čistkami, ktoré sa v rámci SAV, a osobitne Ekonomického ústavu, rozpútali po okupácii Československa „bratskými“ socialistickými armádami. Po vyhodení manželky zo strany aj zo zamestnania som ostal jediným živiteľom rodiny s dvoma malými deťmi. Pohnuté obdobie „Pražskej jari“ som strávil už mimo SAV, vo Výskumnom ústave oblastného plánovania. Táto skutočnosť ma mimoriadne mrzela najmä preto, že viacerí moji bývalí kolegovia z Ekonomického ústavu SAV boli aktívne zapojení do činnosti komisie pre prípravu zásadnej ekonomickej reformy, ktorú viedol riaditeľ EÚ ČSAV Ota Šik. Pravda, snažil som sa udržiavať s týmito prácami sústavný kontakt, zúčastňoval som sa na konferenciách a seminároch k problematike reformy, na príprave niektorých čiastkových podkladov pre navrhované systémové zmeny.

Keď bol riaditeľ Ferianc povolaný na miesto predsedu Slovenskej plánovacej komisie, menoval za svojho nástupcu Štefana Mizeru, ktorý viedol Výskumný ústav oblastného plánovania naďalej vcelku liberálne a nechával tvorivým pracovníkom dostatok priestoru na uplatnenie vlastných výskumných záujmov. Túto možnosť som sa usiloval maximálne využiť na seriózne zvládnutie regionálnej problematiky, ktorá ma odborne veľmi zaujala. Ako ústav plánovacej komisie sme mali pomerne dobrý prístup k originálnej ekonomickej literatúre a k využívaniu novej výpočtovej techniky. Venoval som sa preto súbežne jednak dôkladnému štúdiu svetovej regionalistiky, jednak štúdiu modelových postupov (vrátane základov programovania) a systematicky som pripravoval svoju doktorskú dizertačnú prácu. Výsledkom tohto snaženia bola knižná publikácia *Priestorové súvislosti a faktory reprodukčného procesu*, ktorá vo východnom bloku predstavovala

ojedinelý odborný počin a dostala aj cenu Slovenskej akadémie vied za najlepšiu odbornú ekonomickú publikáciu daného roku. Neskôr, už opäť ako pracovník Ekonomického ústavu SAV, som ju úspešne obhájil ako doktorskú dizertáciu.

V roku 1983 pokračoval v pôsobení na EÚ SAV. Viedol odbor teórie a prognózovania národohospodárskeho rozvoja. Spolu s J. Markušom a I. Okálím napísali prognostickú štúdiu *Vybrané smery prognózy ekonomického rozvoja SSR (1983)*. Napísal knihu *Priestorové súvislosti a faktory reprodukčného procesu (1984)*. Viaceré práce vyšli v súvislosti s projektom Súhrnná prognóza vedecko-technického, ekonomického a sociálneho rozvoja SSR do roku 2010, kde patril k vedúcim osobnostiam. Jeho prínos je zvýraznený v zborníku, ktorý vyšiel pri príležitosti 60-teho výročia EÚ SAV v časti Obdobie tzv. normalizácie v 70. a 80. rokoch.

V roku 1989 obhájil doktorskú dizertačnú prácu. Koncom októbra 1989 nastúpil na mesačný študijný pobyt do Ústavu svetovej ekonomiky v západonemeckom meste Kiel. V decembri 1989 sa stal členom Rady vedcov SAV.

Po novembri 1989 sa zapojil do politiky. O tomto období hovorí: Vznikla prvá ponovembrová federálna vláda, v ktorej sa zo známych českých kolegov objavili až traja: Walter Komárek, Václav Klaus a Vladimír Dlouhý. Posledný z nich bol menovaný za predsedu Štátnej plánovacej komisie a stál pred neľahkou úlohou pretvoriť túto kľúčovú, skrz-naskrz byrokratickú inštitúciu s direktívnym systémom riadenia na moderné ministerstvo hospodárstva, zodpovedajúce potrebám prechodu k súdobej trhovej ekonomike. Pre zvládnutie tejto náročnej misie naliehalo potreboval pomoc rovnako zmýšľajúcich odborníkov, pokiaľ možno zoznamovaných so spôsobom fungovania západných ekonomík. V rámci výberu vhodného tímu spolupracovníkov si na základe našich minulých kontaktov pri zabezpečovaní prognostického výskumu a organizovaní odborných seminárov spomenul aj na mňa, ako na človeka, ktorý zodpovedal v zásade spomenutým kritériám. V januári 1990, v priebehu svojej zoznamovacej návštevy v Slovenskej plánovacej komisii, ma pozval na priateľský rozhovor a bez dlhšieho okolkovania mi ponúkol funkciu svojho prvého námestníka. Na rozmyslenie mi pritom dal šibenične krátky termín – jeden deň. Aj keď som v Slovenskej akadémii vied získal slušné postavenie a mal som reálnu šancu stať sa členom jej užšieho vedenia, Dlouhého ponuka ma od prvej chvíle silno priťahovala. Vyplývalo to najmä z troch hlavných príčin. Takmer neodolateľná bola predovšetkým predstava, že po dlhých rokoch vrchnostenského, prezieravého a zväčša neprajného vzťahu aparátu SPK k akademickému výskumu, budem mať možnosť podieľať sa priamo a navyše významnou mierou na definitívnej demontáži tejto kedysi takmer všemocnej byrokratickej chobotnice. Druhý motív predstavovala tajná túžba asi každého teoretického ekonóma overiť si svoje modelové predstavy a koncepcie v reálnej ekonomike. Posledný impulz, ktorý už síce nemal váhu predchádzajúcich, no nebol rozhodne bezvýznamný,

spočíval v snahe dostať sa aspoň načas z prostredia predsa len trochu periférnej Bratislavy, do skutočného ohniska prebiehajúcich spoločenských premien. Týmto intenzívnym zvodom som napriek určitému váhaniu podľaťhol a prvého februára 1990 som sa, zatiaľ ešte bez rodiny, presunul v úradnej Tatre 613 do Prahy už ako prvý námestník Štátnej plánovacej komisie.

Po júnových voľbách, ktoré na Slovensku s prevahou vyhrala VPN, ma navrhlo jej vedenie na post ministra pre strategické plánovanie vo federálnej vláde, ktorá sa práve formovala. (Viacerí predstavitelia VPN - Gál, Zajac, Kováč, Mikloško, Bútora a ďalší - ma dobre poznali ešte z čias môjho pôsobenia v Slovenskej akadémii vied.) A tak som sa koncom júla 1990 stal jedným z pätnástich ministrov prvej československej vlády, ktorú menoval prezident Havel. Tá po vyše štyridsiatich rokoch komunistického režimu vzišla zo slobodných, demokratických voľieb. Získal som jedinečnú možnosť bezprostredne sa zúčastniť na uskutočňovaní prvých rozhodujúcich krokov politickej a ekonomickej transformácie Československa, možnosť spoznať úplne nové spoločenské prostredie, zoznámiť sa s radom zaujímavých osobností, špičkových domácich politikov aj významných zahraničných štátnikov.

S manželkou sme využili možnosť získať včasnou opciou české občianstvo a ostali sme natrvalo bývať v Prahe. Rozhodnutie usídlieť sa v Prahe automaticky vylučovalo alternatívu návratu do Ekonomického ústavu SAV. Tá však bola aj bez toho už vopred problematická, pretože nové vedenie EÚ (asi v snahe zavďačiť sa HZDS) rozviazalo so mnou oficiálne pracovný pomer ešte v čase môjho federálneho ministrovania. Situácia v pražskom ekonomickom výskume bola v tom čase (rok 1992) ešte vcelku nejasná, nestabilná. Značná časť starých ústavov zanikla, nové sa nestihli sformovať a vyprofilovať, čo nevytváralo nijako priaznivé podmienky pre založenie vyhovujúcej trvalej existencie vo výskumnej sfére.

Začiatkom roku 1990 sa stal prvým podpredsedom Štátnej plánovacej komisie. Podieľal sa na formulácii ekonomickej reformy. 27. 6. 1990 bol menovaný ministrom pre strategické plánovanie vo federálnej vláde Mariána Čalfu. Tu pôsobil do konca existencie vlády (2. 7. 1992). Od 3. 10. 1991 bol podpredsedom vlády ČSFR a bol tiež predsedom Rady hospodárskej a sociálnej dohody ČSFR (tripartita). Koncom roku 1992 prijal funkciu vo vedení akciovej spoločnosti MAFRA, ktorú vytvorili redaktori denníka Mladá fronta spolu s francúzskym tlačovým koncernom Hersan. Post predsedu predstavenstva tejto spoločnosti zastával do októbra 2000.

S EÚ SAV ešte spolupracoval po roku 2000. V roku 2004 bol spoluautorom publikácie *Analýzy a zovšeobecnenie doterajšieho priebehu transformácie slovenskej ekonomiky a postup jej završenia*, a v roku 2005 bol spoluautorom publikácie *Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenska*, ktoré vydal EÚ SAV (vtedy ÚSSE SAV).

Milan HORNIÁČEK, Ing., CSc.

1960 – 10. 9. 2017

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1983 – 1989, 15. 2. 1994 – 31. 12. 1994

Zaoberal sa matematickými metódami v ekonómii. V ústavnom kole súťaže o najlepšiu vedeckú prácu mladých ekonómov v roku 1985 zvíťazil s príspevkom: Niektoré otázky a výsledky simulačného modelovania spoločenského plánovacieho procesu v podmienkach hodnotenia organizácií podľa ich efektívnosti. Prezentoval v nej výsledky simulačných experimentov s jednozdrojovým modelom a vyriešil prechod na dvojzdrojový model. S týmto príspevkom postúpil na IV. celoštátnu vedeckú konferenciu mladých ekonómov v Harrachove a získal zlatú medailu Zenit ÚV SZM.

Na EÚ SAV bol spoluautor publikácií *Dlhodobé tendencie štrukturálnych zmien v ekonomike SSR* (1989), *Vybrané otázky svetovej ekonomiky v prognostickom kontexte* (1989) a *Stručný návrh postupu ekonomickej reformy* (1990).

Po roku 1989 bol na študijných pobytoch na Faculty of Economics and Politics, University of Cambridge (1993) a Department of Economics, Harvard University (1995). V období 1995 až 1999 učil na doktorandskom štúdiu CERGE-EI mikroekonómii a teóriu hier. Potom učil na Ústave ekonómie Fakulty sociálnych a ekonomických vied UK a bol prodekanom pre štúdium.

Boris HOŠOFF, Ing., PhD.

1974, Banská Bystrica, vyrastal v Bratislave

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 1. 1998

Mal som šťastie. Po skončení štúdia na Ekonomickej univerzite v Bratislave som sa dostal do kolektívu uznávaných vedcov, ktorí mi otvorili dvere pre ďalší rozvoj môjho záujmu o ekonómii ako spoločenskú vedu, ktorá spája krajiny nielen dovnútra, ale aj navonok. Doktorandské študijné programy som absolvoval na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity a popritom som od roku 1998 začal pracovať ako odborný pracovník na Ekonomickom ústave SAV, kde som bol od začiatku zaradený na oddelení svetovej ekonomiky, ktoré v tom čase viedol Ing. Richard Outrata, PhD. Mojmým školiteľom bol pilier ústavu po stránke odbornej a zároveň vynikajúci človek doc. Ing. Jan Iša, DrSc., ktorý ma zasvätil do hlbších súvislostí ekonomickej teórie a národohospodárskej politiky. Obklopený ďalšími dôležitými osobnosťami a ekonómami som už ako vedecký pracovník a neskôr ako samostatný vedecký pracovník pokračoval v práci na skúmaní systémových súvislostí medzi globalizáciou, konkurencieschopnosťou a reálnou konvergenciou vo svetovej ekonomike. Ekonomický ústav SAV vytvára možnosti

na všestrannú realizáciu svojich pracovníkov a mne sa takto podarilo podieľať na viacerých expertíznych štúdiách pre štátnu správu, ako napríklad pri dopadoch komplexnej hospodárskej a obchodnej dohody CETA medzi Kanadou a štátmi EÚ, ktorú sme spoločne s kolegami z ústavu vypracovali pre Ministerstvo hospodárstva SR, alebo pri štúdiu o vzťahu medzi životným minimom a minimálnou mzdou pre Konfederáciu odborových zväzov SR. Podobne to bolo pri mojom dlhoročnom pôsobení na Právnickej fakulte UK, kde som učil na bakalárskom aj magisterskom stupni základy makroekonómie a mikroekonómie. Zúročovanie nadobudnutých vedomostí a poznatkov v praktickej rovine, či už v podobe expertíz pre autorov hospodárskej politiky, alebo vzdelávania, považujem za dôležitú funkciu SAV. Tieto praktické skúsenosti ma zároveň obohatili aj v teoretickej rovine, keď sme spoločne s kolegami z externého prostredia úspešne riešili viacero interdisciplinárnych projektov, ktorých som bol vedúci. Takéto spájanie rôznych vedných odborov mi rozšírilo vedecké poznanie, prinieslo nové odpovede na problémy ekonomiky a súčasnej spoločnosti. Od roku 2020 vediem autorský kolektív publikácie *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*, ktorú Ekonomický ústav SAV vydáva už od roku 2009 a na diseminácii získaných poznatkov pri tejto príležitosti pravidelne spolupracuje s Ekonomickou univerzitou v Bratislave na organizovaní vedeckých konferencií. V roku 2022 som po dlhoročnom vedení prof. Ing. Petrovi Staněkovi, CSc. prevzal jeho pozíciu na oddelení svetovej ekonomiky. V rýchlo sa meniacom vonkajšom prostredí stoja pred Slovenskom čoraz viac prekvapujúce výzvy a otázky, na ktoré sa budem ako ekonóm naďalej snažiť hľadať odpovede. Pracoval som pod vedením štyroch riaditeľov Ekonomického ústavu SAV a prežil som na ňom celú svoju doterajšiu pracovnú kariéru, za čo vďačím svojim spolupracovníkom, najbližším priateľom a rodine.

Sme svedkami zásadných zmien vo svetovej ekonomike, ktorých je Slovensko bezprostrednou súčasťou, a preto by sa mal ekonomický výskum zameriavať na transformáciu svetovej ekonomiky do novej multipolárnej podoby, ďalej na zmenu paradigmy k udržateľnej a sociálne spravodlivej spoločnosti, ako aj na problematiku infraštruktúry spoločnosti budúcnosti a efektívne fungovanie produkčných systémov.

Jana HRBKOVÁ rod. *Becherová*, Ing., PhD.

14. 11. 1962, nar. Detva

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1985 – 1990

Na Ekonomický ústav SAV som nastúpila v decembri 1985. Bolo to iba niekoľko mesiacov po tom, čo som ukončila štúdium na Fakulte riadenia VŠE v Bratislave. Bola som výborná študentka, a tak som dúfala, že sa dostanem na internú

vedeckú aspirantúru na „našu“ katedru Ekonomicko-matematických výpočtov. Ale miesto tam bolo iba jedno a dostal ho môj spolužiak. Nastúpila som teda na študijný pobyt na Obchodnú fakultu VŠE. Práca sa mi tam páčila, ale keď som sa dozvedela o voľnom mieste na Ekonomickom ústave SAV a zistila som, že by ma tam prijali, dohodla som sa na ukončení môjho študijného pobytu na Obchodnej fakulte a začala som pracovať v 1. odbore Ekonomického ústavu „na Fučíkovej“. Vedúcim 1. odboru bol vtedy Ing. Pavel Hoffmann, DrSc. a vedúcim našej skupiny, teda mojím priamym šéfom bol Ing. Viliam Vaškovič, CSc. Hlavnou náplňou našej práce bolo pripravovať podklady pre Ekonomickú prognózu Slovenska do roku 2010.

To, ako som sa cítila v prvých týždňoch a mesiacoch môjho pôsobenia na Ekonomickom ústave, to bola zmes nadšenia, šťastia a úžasu nad tým, že môžem pracovať s múdrymi a skvelými ľuďmi a že som súčasťou kolektívu, v ktorom sa diskutuje a píše o tom, o čom sa vtedy nikde inde otvorene nehovorilo ani nepísalo. I keď vtedy už bola „perestrojka“ v plnom prúde, to, že sa na Ekonomickom ústave kritizovala ekonomická politika komunistickej strany, neefektívny systém riadenia, že sa zdôrazňovala potreba hlbokej reformy kritérií efektívnosti a plánovania, že sa otvorene hovorilo a písalo o tom, čo bráni rozvoju ekonomiky Slovenska, to všetko bolo pre mňa úplne nové a neuveriteľné. I keď som veľmi skoro prišla na to, že takmer všetky tie múdre a užitočné myšlienky iba celkom výnimočne prekročili prah Ekonomického ústavu a práce sa písali „do šuplíku“: skoro nikto - okrem nás akademických pracovníkov – ich nečítal. To ale vôbec nezmenšovalo môj obdiv a „zbožnú úctu“, ktorú som vtedy pocítovala voči niektorým svojim starším a o toľko múdrejším kolegom nielen od nás z 1. odboru, tj. z Fučíkovej, ale aj k ďalším výnimočným osobnostiam, ktoré vtedy pracovali v 2. a 3. odbore „na Obrancov mieru“ (teda vtedy to bola ulica Obrancov mieru, dnes je to opäť Štefánikova). Patrili k nim napríklad doc. Ján Iša, doc. Monika Šestáková a ďalší. Vtedy a vlastne až dodnes mám pocit, že títo ľudia „prečítali viac kníh, ako som ja v živote videla“.

Splnil sa mi vtedy tiež sen začať s vedeckou aspirantúrou, dokonca som úspešne zvládla odbornú skúšku z aspirantského minima a pod vedením môjho školiteľa Ing. Pavla Hoffmanna a pomocného školiteľa Ing. Viliama Vaškoviča som začala pracovať na kandidátskej dizertačnej práci na téma Základné problémy hodnotenia efektívnosti čiernej a farebnej metalurgie v štruktúrnom rozvoji čs. ekonomiky (s dôrazom na podmienky SSR).

Život ma potom ale nasmeroval inde. V októbri 1989 som nastúpila na materskú dovolenku, v roku 1990 som sa z Bratislavy odsťahovala do Prahy za manželom a na Ekonomický ústav a ani na Slovensko som sa už nevrátila. I keď mi vedenie Ekonomického ústavu ponúkalo možnosť dokončiť vedeckú aspirantúru

i po skončení môjho pracovného pomeru, v písaní dizertačnej práce som už nepokračovala. Dôvodov bolo viacero. Po „nežnej revolúcii“ v novembri 1989 sa všetky do tej doby existujúce fungujúce i nefungujúce ekonomické vzťahy otriasli v základoch, čiastočne sa rozpadli a čiastočne sa zmenili a hlboká ekonomická transformácia československej a slovenskej ekonomiky postavila ekonomickú vedu pred novú realitu a nové úlohy. Téma mojej plánovanej dizertačnej práce prestala byť v tej podobe, v akej som ju začala spracovávať, aktuálna. Okrem toho, došlo k rozdeleniu Československa a ja som vedela, že zostanem s rodinou v Prahe, a navyše - venovať sa analýze slovenskej ekonomiky na materskej dovolenke v Prahe bez živých kontaktov s ekonomickým výskumom – to sa mi vtedy zdalo nemožné.

Ekonomickej vede som zostala verná, i keď nepracujem na Akadémii vied. Od roku 1995 učím ekonomickú teóriu a hospodársku politiku na Stavebnej fakulte ČVUT v Prahe. Aj preto som sa po rokoch vrátila k „vedeckej aspirantúre“, i keď teraz – po novom – v podobe doktorského štúdia. Na Provozně ekonomickej fakulte ČZU som v študijnom programe Hospodárska politika a správa získala titul Ph.D. Vo svojej pedagogickej činnosti na ČVUT sa musím venovať širokému okruhu problémov nielen makroekonomických, ale i mikroekonomických. Moji študenti nie sú budúci ekonómovia, ale technici, a tak sa zaujímajú z ekonómie o „všetko možné i nemožné“. Nemám preto možnosť špecializovať sa na nejakú užšiu oblasť ekonomickej teórie. Učím základy mikroekonómie, makroekonómie i hospodárskej politiky a venujem sa tiež problematike didaktiky ekonomickej teórie.

Ekonomická veda sa vždy rozvíjala a rozvíja na jednej strane ako veda pozitívna, ktorá popisuje ekonomické javy a formuluje ekonomické zákony a na druhej strane ako veda normatívna, ktorá ekonomické javy hodnotí a môže a mala by dávať odporúčenia pre riešenie praktických ekonomických problémov. V pozitívnej časti ekonómie sa ekonómovia vždy venovali a venujú tomu, čo ich zaujíma, čo považujú za dôležité, i keď sú to často veci „veľmi teoretické“, ale ak získajú na svoj výskum peniaze, malo by to tak byť aj naďalej. A normatívna ekonómia? Tam dnes vidím najväčší problém v tom, že vedci = ekonómovia, ktorí pracujú v ekonomickom výskume a ekonomickým otázkam dobre rozumejú a vidia chyby, ku ktorým dochádza v ekonomickej oblasti a v praktickej hospodárskej politike na Slovensku, v Česku, v Európskej únii, akoby zase začali písať svoje práce „do šuplíku“. Pretože to, čo by bolo treba urobiť, nikto nechce počuť a nikto o tom nechce vedieť. Ako keby sme sa vracali naspäť pred rok 1989. Bohužiaľ.

Martin HUDCOVSKÝ, *Ing., PhD.*

1988, pôvodom z Trenčianskej Teplej

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: od roku 2013

Na ústav som nastúpil ešte ako študent doktorandského štúdia na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Môj profesijný záujem sa vždy orientoval na Slovensko (aj dizertačnú prácu som písal na tému previazania ekonomického rastu a trhu práce na Slovensku), a preto som rád, že už od začiatku môjho pôsobenia na ústave som dostal príležitosť venovať sa fenoménom hospodárskej politiky Slovenska, čo sú najmä štrukturálne zmeny ekonomiky, inflácia a trh práce. Dôležitým je pre mňa zameranie na Slovensko a región Strednej Európy, ktorému sa vo svetových publikáciách nevenuje toľko priestoru ako západným rozvinutým ekonomikám. V mnohých ekonomických parametroch sa totižto ekonomika vymyká priemerom a aj opatrenia a odporúčania, ktoré bežne fungujú v iných ekonomikách, tak nemusia dosahovať požadované efekty u nás. V pravidelných publikáciách o hospodárskom vývoji Slovenska vydávaných ústavom dostávam príležitosť analyzovať zaujímavé fenomény najmä v oblasti cenového vývoja a trhu práce. Som rád, že napríklad cez takéto publikácie existuje možnosť sprostredkovať často náročné ekonomické témy v jazyku odbornom, ale ľahšie pochopiteľnom pre širšie publikum. Robenie vedy bez šírenia jej výsledkov medzi verejnosť by som považoval za samoúčelné a som rád, že si v tomto ústave veda počína dobre a ja mám šancu byť pritom. Zároveň sa teším z dobrého kolektívu, ktorý disponuje veľmi širokým analytickým aparátom a vie byť nápomocný pri skúmaní rôznych ekonomických javov. Oceňujem aj možnosť orientovať sa vo svojej činnosti na hospodársku prax, keďže problémy reálnej ekonomiky sú mi bližšie ako úvahy v teoretickej úrovni. Diseminácia výsledkov výskumu a šírenie dobrého mena ústavu v masmédiách je oblasť, ktorá ma obzvlášť baví a teší ma, že na ústave je táto činnosť podporovaná.

Slovenská ekonomika je v mnohých aspektoch unikátna, aj keď je často porovnávaná so susednými krajinami či západom. V poslednom období nás trápia nielen problémy zaseknutej economickej konvergenencie, ale aj rôzne economicke šoky z externého prostredia. Po úspešnom príbehu economickej integrácie, keď sme dočasne boli lídrami v economickej výkonnosti, reformnosti a dobiehaní západných ekonomik, sme akosi zastali a nevieme sa pohnúť ďalej. Pre budúci economický rozvoj dôležité témy ako štrukturálna zmena ekonomiky na ekonomiku založenú na poznatkoch, zvrátenie úniku mozgov do zahraničia, či udržateľný vývoj verejných financií nie sú témy, ktoré by dominovali spoločenskému diskurzu a pritom by mali. Vo svojej činnosti sa tak aj naďalej budem snažiť venovať týmto témam.

Dušan HUDEC, RNDr.

7. 11. 1949, nar. Rimavská Sobota

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 10. 1983 – 14. 11. 1990

Do EÚ SAV som nastúpil v roku 1983 a dostal som sa medzi vysoko nadaných a intelektuálne otvorených kolegov, čo ma hlboko zasiahlo a dodnes na to spomínam. Nosnou výskumnou témou toho obdobia bola tvorba Ekonomickej prognózy Slovenska do roku 2010, ako aj Súhrnnej prognózy a z tohto intelektuálneho podhubia vyrastali dovtedy nepoznané voľnomyšlienkárské idey. Moje spomienky sa preto budú týkať práve týchto rokov.

Začiatkom 80-tych rokov sme vo výskumnej praxi zaznamenali výrazný nástup ekonomicko-matematických metód a matematického modelovania. Niekedy to dosahovalo až takú mieru, že výsledky výpočtových postupov dostali vyššiu váhu ako „zdravý rozum“. Predovšetkým počiatočná naivita pri aplikácii nedostatočne premyslených výpočtových postupov, resp. nevhodného výberu nosných parametrov, smerovala v roku 1991 k založeniu oddelenia ekonomického modelovania a analýz.

V roku 1985 bola technologická základňa EÚ SAV posilnená nákupom 4 ks PC typu XT pôvodom z Peru a 1 ks IBM PS2, čím prakticky odštartovala informačná revolúcia v ústave. Dovtedy ústav disponoval len elektronickým kalkulátorom WANG 32, ktorého možnosti boli značne obmedzené a ústav tiež mohol využívať centrálny počítač EC 10-40 Výpočtového strediska SAV, predovšetkým na výpočty v oblasti medziodborových vzťahov. Súčasne bola výskumná základňa ústavu posilnená o nových absolventov, ktorí mali snahu pri svojej práci využívať informačné technológie. Z nich spomeniem Ing. Jozefa Kožára a Ing. Petra Berkyho, ktorí sa v neskorších rokoch výrazne etablovali v IT sektore. Napriek širšiemu uplatneniu výpočtových metód vo výskumnej praxi bránila neochota nosných vedeckých pracovníkov zvyknutých formulovať svoje vedecké poznatky tradične výlučne verbálnym spôsobom konfrontovať svoje názory s kvantitatívnymi výstupmi.

Pre podporu výskumu ústav dlhodobo precízne budoval svoju vedeckú knižnicu, ktorú obohacoval dielami popredných svetových ekonómov a na ktorú mohol byť právom hrdý. Rozvoj telekomunikačnej infraštruktúry bol síce len prostredníctvom telefónnych modemov, ale napriek tomu sme už mohli využívať zdroje medzinárodných výskumných databáz. Možno konštatovať, že nástup informačnej revolúcie ústav zachytil a vybral sa správnym smerom.

Veronika HVOZDÍKOVÁ, Ing., PhD.

1978, pôvodom z Vranova nad Topľou

Obdobie pôsobenia v EÚ SAV: 15. 10. 2002

Po skončení vysokoškolského štúdia v roku 2002 som nastúpila na sekretariát Ekonomického ústavu (v tom čase ešte Ústavu slovenskej a svetovej ekonomiky) SAV na pozíciu asistentky vtedajšieho riaditeľa profesora Milana Šikulu. O konkure na uvoľnenú pozíciu mi povedal môj školiteľ, významný odborník z odboru svetovej ekonomiky, svojrázny profesor Jaroslav Filip, keď som sa mu po obhájbe zdôverila so zámerom zostať na fakulte. Ústav bol teda až mojou „náhradnou“ voľbou. Počiatky môjho pôsobenia v ústave sa tak spájajú s administratívnou agendou (o. i. v oblasti medzinárodnej výskumnej spolupráce) a organizačnou činnosťou (ústav bol jedinou inštitúciou, ktorá sa v tom čase zaoberala komplexnou teoretickou analýzou integrácie Slovenska do EÚ, čo ho predurčilo organizovať práce na rozsiahlych predvstupových dopadových štúdiách, ako aj podujatia súvisiace so vstupom Slovenska do únie, na ktorých sa sekretariát prirodzene organizačne podieľal). Popri práci na sekretariáte som diaľkovo absolvovala doktorandské štúdium na Ekonomickej univerzite v Bratislave, kde som v roku 2009 získala titul PhD.

Hneď rok na to sa ma dotkli zmeny, ktoré vtedajší riaditeľ, profesor Šikula, na evaluačnom seminári v Smoleniciach nazval „zásadným omladením riadiacich štruktúr ústavu“ či „rokom odovzdávania štafety“. Na prelome jeho druhého a tretieho funkčného obdobia došlo k významnému omladeniu vo vedeckej rade aj na pozíciách vedúcich výskumných oddelení, starším pracovníkom boli skrátené pracovné úväzky, štúdium ukončilo viacero interných doktorandov, pre ktorých sa riaditeľ usiloval vytvoriť pracovné miesta. V apríli 2010 som sa v rámci týchto širších zmien stala (po prvý raz) zástupkyňou riaditeľa Ekonomického ústavu. Dodnes tuším, že zaiste s nemalým príspevom dovtedajšej zástupkyne Herty Gabrielovej, ktorá celkom neskrývane podporovala nastupujúcu generáciu výskumníkov a ktorá pre mňa ostáva nedostižným vzorom ženy v riadiacej pozícii. Spomínam si, ako ma riaditeľ touto ponukou zaskočil a na námietky, že čerstvo skončená doktorandka naozaj nie je najvhodnejší kandidát na taký dôležitý post, a navyiac, v pozícii vystriedať niekoho s takými osobitými spôsobmi (spolu)riadenia, reagoval s úsmevom a stručne poučením, že s náročnosťou úloh rastú aj schopnosti človeka. Tento okamih ovplyvnil celú moju ďalšiu profesijnú dráhu.

Riaditeľ Milan Šikula mal povest' vynikajúceho rozprávača, bol však aj pozorným poslucháčom a vytváral slobodný priestor pre iniciatívu nových členov vedenia – práca pod jeho vedením tak bola plná nápadov, výziev, odovzdávania skúseností a tímového začiatocnickeho elánu. Napríklad, hneď v prvých mesiacoch

sme sa pustili do komplexného redizajnu „korporátnej identity“ ústavu. Celkom odlišná web stránka, čo do formy aj obsahu, nové logo, hlavičkový papier, rollupy, informačná brožúra v anglickom jazyku, jednotné vizitky a vizuál prezentácií vznikali viac-menej svojpomocne s minimálnymi nákladmi, pritom mnoho z toho ústav používa dodnes (čas na zmenu?). Ambíciou bolo vybudovať „značku“ ústavu, s ktorou budeme ako rovnocenní partneri vstupovať do európskeho výskumného priestoru a ktorej formálna stránka nebude zaostávať za kvalitou realizovaného výskumu. Zmeny si vyžiadala prehlbujúca sa medzinárodná projektová spolupráca, ktorej prospievalo nielen členstvo ústavu v európskej výskumnej sieti ENEPRI, ale aj individuálna angažovanosť niektorých kolegov a ich systematické rozvíjanie zahraničných kontaktov. Vytýčili sme si aj ciele do vnútra organizácie, najmä sformalizovať a stransparentniť procesy, a tým zlepšiť pracovné podmienky výskumníkov. V tandeme s vedeckým tajomníkom Ľubomírom Laudárom a s neoceniteľným vkladom asistentky Lenky Bartošovej sme sa snažili inovovať riadenie procesov (administratívnych, organizačných, vydavateľských, propagačných, v oblasti partnerskej spolupráce či výchovy novej generácie ekonómov). Inými slovami, s podporou riaditeľa sme vytvárali nové predpisy a smernice, rozširovali zmluvnú medzinárodnú spoluprácu, organizovali významné podujatia, rozvíjali kontakty s hospodárskou praxou, neustále zdokonaľovali formy prezentácie ústavu navonok.

Kolektív pracovníkov ústavu v tom čase fungoval v možno nie vždy dokonalej, ale zato úzkej symbióze poznania skúsených osobností ekonomického výskumu a odhodlania mladej generácie prinášajúcej inovatívne nápady. Skutočným darom bolo zažiť atmosféru vedeckej práce v Ekonomickom ústave v čase, keď výskum viedli „vzdelanci“, ktorí síce mali vlašný vzťah k osobnému počítaču a ich texty na písacom stroji ručne prepisovali „pisárky“, zato boli znamenitými bádateľmi a majstrami konečnej formulácie myšlienok. Hneď prvé roky v zamestnaní mi tak umožnili spoznať nielen výnimočné postavy slovenskej ekonomickej vedy, ale zároveň ľudí s veľkým srdcom, rozhl'adom a hlbokou pokorou, pramienicami z bohatých životných skúseností z dvoch (ba aj viac) spoločenských systémov. To dodávalo mojej práci celkom iný rozmer.

Vždy zdvorilých starších pánov v klasických oblekoch či elegantných košeľiach (s výnimkou docenta Jána Išu, popredného slovenského odborníka z oblasti ekonomickej teórie, ktorý v bielom laboratórnom plášti zľahka narúšal tento uniformný obraz), pohrúžených do pokojných rozvážnych diskusií, na chodbách ústavu počas môjho dvadsaťročného pôsobenia postupne vystriedali (nezriedka uponáhľaní) mladíci v rifliach a tričkách, premiestňujúc sa so šálkou kávy v ruke z meetingu na meeting, od monitora k monitoru, z projektu do projektu. Ako sa menil kolektív Ekonomického ústavu, menil sa aj ekonomický výskum. Zmenil sa

metodologický aparát a obzvlášť jeho význam v slovenskom ekonomickom výskume, ale aj odberatelia výsledkov výskumu.

Pozvoľný prerod inštitúcie som mala možnosť pozorovať z pozície zástupkyne napokon postupne troch riaditeľov Ekonomického ústavu, teda, takpovediac, z prvého radu. Každé funkčné obdobie prinieslo iné výzvy, s každým riaditeľom sme spoločne zápolili v odlišnom súboji. V čase nástupu profesora Juraja Sipka už mal ústav prechod do „modernej“ súčasnej doby dávno za sebou. Nečakane sme sa však spolu stali svedkami zásadných zmien v spoločnosti, aj na akademickej pôde. Profesor Sipko vstupoval do funkcie riaditeľa v neľahkom období vrcholiacich priprav prvej, neskôr zmarenej, transformácie Slovenskej akadémie vied na verejnoprávnú formu. Jeden príklad za mnohé: s pripravovanou legislatívou súvisiace vysporadúvanie majetkových pomerov viedlo až ku výzve správcu majetku štátu na vysťahovanie z desaťročia používaných priestorov. Pre dokreslenie absurdnosti situácie, jedinou alternatívou núkanou Ekonomickému ústavu, ktorá by nevyžadovala roztrhnutie kolektívu do viacerých sídiel, boli priestory zahŕňajúce tanečné štúdio so zrkadlovou stenou a pole dance tyčou v strede sály. Tento súboj, súboj o vlastné kancelárie, sa nám podarilo vybojovať v marci 2018, po troch rokoch úsilia. Troch rokoch, ktoré mohli byť v pokojnej atmosfére venované len vede. Prepuknutie globálnej pandémie počas druhého funkčného obdobia riaditeľa Sipka neprinieslo výskumníkom len nové formy výkonu vedeckej práce, ale aj nové objekty výskumu. Okrem viacerých typov s ekonomickou realitou súvisiacich kríz na makro aj mikro úrovni priniesla pandémia aj krízu dôvery vo vedeckú komunitu. Krízu spolupatričnosti. Krízu ľudskosti v spoločnosti. Osobne citlivo vnímam aj ohrozenie akademickej slobody. Slobody bezpečne prezentovať zistenia alebo relevantné hypotézy. Slobody otvorene diskutovať. Do tejto atmosféry prišla ďalšia kríza, vnímanie ktorej bolo podčiarknuté blízkosťou ozbrojeného konfliktu. Pozornosť ekonomického výskumu plynule prešla od prerušených dodávateľských reťazcov či obmedzení v ponuke ku skokovému nárastu cien na komoditných trhoch, vysokej inflácii, prílevu pracovných migrantov, neudržateľnosti vývoja verejných financií. Za týmito krízami videnými optikou ekonomickej vedy sa bohužiaľ nachádza ľudská tragédia.

Pred voľbou riaditeľa v máji 2022 bol tento post posledným z riadiacich pozícií v ústave, na ktorom ku generáčnej výmene dovtedy nedošlo. Zvolením nového riaditeľa, Miroslava Štefánika, sa proces odovzdávania štafety, ktorý v roku 2010 započal riaditeľ Šikula, definitívne zavŕšil. Nový riaditeľ od prvých týždňov potvrdzoval, že na ústave patril ku generácii reformátorov. Funkčné premeny inštitúcie nesúviseli len so zmenou na poste riaditeľa, po (tentokrát už úspešnej) transformácii akadémie sme sa museli popasovať s novými podmienkami fungovania v novej právnej forme. Transformácia priniesla vznik nových orgánov, nové

povinnosti, nové vnútorné predpisy, rozširovanie agendy a po hĺbkovom audite zo strany zakladateľa mohol riaditeľ Štefánik začať novú etapu života ústavu symbolicky s čistým stolom.

Spolupodieľať sa na formovaní podmienok pre vnútorné premeny ústavu mi umožnilo aj členstvo v jeho interných orgánoch, od vedeckej a ústavnej rady po edičnú a v súčasnosti správnu radu. Vďaka pôsobeniu postupne v troch výskumných oddeleniach, pod vedením piatich vedúcich oddelení, som zase mala možnosť pozorovať rozmanitosť prístupov k ekonomickému výskumu aj v jeho obsahu. Aj keď na moje vedeckovýskumné aktivity zostával obmedzený priestor, ešte počas doktorandského štúdia som z pozície asistentky riaditeľa odišla pracovať ako výskumníčka do oddelenia svetovej ekonomiky, kde sme sa v tom čase venovali témam konkurencieschopnosti národných ekonomík či európskej integrácie z pohľadu stredoeurópskeho regiónu. Krátko po mojom pripojení sa k tímu svetovej ekonomiky bola v oddelení, vtedy pod vedením profesora Petra Staněka, založená tradícia dnes už každoročnej publikácie hodnotiacej aktuálny vývoj vo svetovom hospodárstve a vybraných ekonomických centrách. V tejto knižnej publikácii už roky spracúvam časť o makroekonomickom vývoji v Ruskej federácii, a to aj po tom, ako sme pod vedením profesora Workie Menbereho spolu s Tatianou Bujňákovou založili nové výskumné oddelenie, oddelenie empirického výskumu. Projektová spolupráca s oddelením svetovej ekonomiky sa mojím prestupom neprerušila, aj vďaka dobrým vzťahom s jeho terajším vedúcim, Borisom Hošoffom, s ktorým sme počas môjho pôsobenia v oddelení úzko spolupracovali, napríklad na expertízach pre rezort hospodárstva.

Jednotiacim prvkom v novom oddelení bola téma ľudského kapitálu, čo mi umožnilo vrátiť sa k prvotnému výskumnému zameraniu. Problematiku ekonomických aspektov starnutia populácií vyspelých krajín na ústav z európskeho výskumu preniesli kolegovia pôsobiaci v medzinárodnej sieti ENEPRI ešte v prvých rokoch milénia, keď sa jej na Slovensku venovala len malá pozornosť. Na objavenú „dieru na trhu“ som vtedy počas štúdia reagovala iniciovaním zmeny zamerania dizertačnej práce a v novom oddelení som mohla v tejto výskumnej otázke opäť pokračovať. Môj záujem pracovať na témach užitočných predovšetkým pre slovenskú spoločnosť sa napokon naplno zmaterializoval v autorskom kolektíve pravidelnej publikácie *Hospodársky vývoj Slovenska*, kam som sa v roku 2010 dostala vďaka ústretovému kroku Karola Morvaya, ktorý mi v ročenke prenechal časť svojej výskumnej parkety. Ten v tom istom roku vystriedal vo vedení autorského kolektívu ďalšiu poprednú osobnosť Ekonomického ústavu, doktora Ivana Okáliho a stal sa jeho dôstojným pokračovateľom. V kolektíve „HV“ som sa stretla s priateľskou tvorivou atmosférou, čo len viac prispelo k mojej postupnej výskumnej profilácii na problematiku trhu práce, ku ktorej som od začiatku mala

blízko. Cesta k môjmu formálnemu začleneniu do oddelenia makroekonómie, kde je združené jadro autorského kolektívu HV, trvala ďalších trinásť rokov. Tu som sa konečne už aj „organizačne“ stretla so svojimi najbližšími kolegyňami, Gabikou Dováľovou a Ivanou Šikulovou, po tom, čo sa naše ústavné aktivity už roky pretínali. Kočovanie medzi výskumnými témami a oddeleniami sa týmto prestupom azda skončilo. Moja angažovanosť v ústavných aktivitách akosi prirodzene vyústila v čoraz väčšie prelínanie sa pracovného a osobného života, a tak, spočiatku nie príliš vážne brané rozhodnutie uchádzať sa v roku 2002 o prácu na Šancovej 56, sa napokon pre mňa stalo osudným.

Celkom odlišnú, komplexnejšiu, perspektívu organizácie akademickej činnosti mi odhalilo pôsobenie v najvyššom samosprávnom orgáne akadémie, v Sneme SAV, ktorého členkou som sa stala v roku 2017. V začiatkoch môjho prvého funkčného obdobia v sneme dominovali práce na príprave legislatívy nevyhnutnej pre transformáciu akadémie (nový zákon o verejnej výskumnej inštitúcii a novelizácia pôvodného zákona o SAV) a súvisiace úpravy existujúcich a schvaľovanie nových vnútorných dokumentov SAV. Nekonečné doplňovacie voľby do Predsedníctva SAV organizované snemom či bezmocnosť voči nespravodlivosti, ktorá vyhnala vedcov protestovať do ulíc, len podčiarkovali fakt, že v živote akadémie išlo o hektické obdobie plné intenzívnej práce na dovŕšení premeny SAV v modernú akademickú inštitúciu, ale aj obdobie neočakávaných zvrátov. Nemenej dôležitou agendou snemu bolo zavedenie výkonového financovania založeného na každoročnom bibliometrickom a scientometrickom hodnotení výskumnej činnosti a schvaľovanie širšej zmeny ohodnotenia výskumníkov, pracovne nazvanej mzdová reforma v SAV, či zdokonalenie procesu nezávislého expertného medzinárodného hodnotenia akadémie. Neoceniteľným vedľajším prínosom pôsobenia v sneme sa pre mňa stali obohacujúce diskusie s akademikmi z pracovísk rozličných výskumných zameraní, prirodzene osobitne s predstaviteľmi iných spoločenskovedných a humanitných disciplín. Popri nadšení z príležitostí ponúkaných členstvom v sneme stačilo už len povzbudenie od jednej z najvýznamnejších súčasných osobností akadémie, sociologičky Zuzany Kusej (ktoré si nesmierne vážim), aby som sa odhodlala v ďalšom funkčnom období kandidovať do Výboru snemu SAV za oddelenie vied o spoločnosti a kultúre, teda 3. oddelenie vied SAV. Zvolenie do výboru znamenalo (a znamená) hlbšie zapojenie sa do celoakademických štruktúr a procesov, ale aj prácu v úzkom kolektíve skvelých a angažovaných ľudí, ktorí svoje osudy zviazali s osudom akadémie a odhodlane venujú časť svojej výskumnej kapacity, ale aj svojho voľného času, v prospech tejto inštitúcie. Členstvo v poradných orgánoch Predsedníctva SAV či účasť na zasadnutiach samotného predsedníctva, ktoré so sebou práca vo výbore prináša, mi umožňuje nahliadať za oponu výkonnej činnosti sporej s riadením našej najvýznamnejšej

vedeckej ustanovizne. Túto skúsenosť sa snažím prenášať do svojho pôsobenia na ústave.

To podstatné v súčasnom výskume ide za hranice ekonomických tém. Sú to práve kritické obdobia vo vývoji spoločnosti, a že ich v posledných rokoch zažívame dosť, ktoré na jednej strane prinášajú ekonómom priam explóziu atraktívnych výskumných otázok, na strane druhej zakaždým obnažia obmedzenia ekonomického výskumu. Nejde len o limity kvantitatívneho uchopenia a vyjadrenia neočakávaných vývojových zlomov (niekedy zachádzajúceho do nezmyselných dimenzií, čo v širšom kontexte výstižne pomenoval Karol Morvay matematickým znásilnením spoločenských javov), ale aj o limity samotnej vednej disciplíny odhaliť spoločnosti komplexný obraz príčin a dôsledkov tej-ktorej krízy, ktorá sa aj tak často prejaví v ekonomickej realite. A tak, kým napríklad pandemické následky v oblasti verejných financií, trhu práce, priemyselnej aktivity či štruktúry spotreby dokáže ekonomická veda vcelku náležite popísať, na posúdenie charakteru a trvalosti širších a hlbokých celospoločenských zmien potrebuje súčinnosť ostatných spoločenskovedných disciplín. Vo všeobecnosti je v krízových obdobiach akadémia vynikajúcou platformou pre vyťaženie synergie z interakcie vedných odborov.

Ekonomia, ako spoločenská vedná disciplína, je vynikajúcim príkladom potvrdzujúcim nevyhnutnosť otvorenej akademickej diskusie – v historickom exkurze nájdeme rôzne ekonomické školy a smery, ktoré rovnaké javy vysvetľovali iným spôsobom a navrhovali odlišné riešenia, o správnosť ktorých sa teoretickí a praktickí ekonómovia prú dodnes. Bazálnym predpokladom neobmedzeného využitia poznatkov však ostáva, a navždy ostane, bezpodmienečná ochrana princípu akademickej slobody. Snahy o tendenčné riadenie verejného akademickeho diskurzu v kontexte pandémie či vojny na Ukrajine sú toho mementom. Naliehavé chápanie bytostnej potreby akademickej slobody, prameniace z trpkkej osobnej skúsenosti spoločenských vedcov s minulým režimom, nesmie s ich odchodom z akadémie zoslabnúť.

Jan IŠA, *doc., Ing., DrSc.*

24. 5. 1929 – 27. 9. 2009, nar. Babice u Rosic na Morave

Obdobie pôsobenia v EÚ SAV: 27. 12. 1970 – 31. 12. 1990, 1. 9. 1994 – 27. 9. 2009

Po skončení vysokoškolského štúdia v Prahe začal od roku 1952 pôsobiť ako vysokoškolský učiteľ na SVŠT v Bratislave a odvtedy sa jeho životné osudy pevne spájali so slovenským prostredím. Jeho vedeckovýskumná činnosť sa naplno rozvinula v Ekonomickom ústave SAV, kde pôsobil od konca roku 1970.

Doc. Ing. Jan Iša, DrSc., patril ku kľúčovým osobnostiam slovenskej a československej ekonomickej vedy v oblasti analýzy ekonomiky a ekonomického myslenia vo vyspelých trhových ekonomikách. Týmto otázkam zasvätil v podstate svoje celoživotné výskumné i pedagogické pôsobenie a mnohé jeho práce boli uznávané aj v zahraničí. V prvej, veľmi plodnej a podnetnej etape svojho výskumu, prešiel od rozpracovania teórie ekonomického cyklu ku komplexnej a hlbokej analýze genézy a teoretického systému J. M. Keynesa (tak ako je vyložený vo všeobecnej teórii), ako aj vzťahu Keynesovej teórie k hospodárskej politike. Vyvrcholením tejto etapy je kniha *Koniec „keynesovskej revolúcie“? (1985)*, ktorú zároveň obhájil ako doktorskú dizertačnú prácu. Prínos tejto práce spočíva predovšetkým v komplexnom prístupe ku Keynesovmu učeniu, v upozornení na mnohé otázky, ktoré predtým neboli v centre pozornosti, v analýze vnútorných protirečení keynesovskej teórie a problémov spojených s využívaním keynesovských koncepcií ako východiska pre hospodársku politiku. V čase, keď kniha vyšla, sa zdalo, že keynesovstvo už patrí minulosti a do popredia vystupovali iné koncepcie makroekonomickej regulácie. Stručnú, no výstižnú analýzu týchto koncepcií podáva v poslednej kapitole knihy, nazvanej *Nástup neokonzervativizmu*. Tieto myšlienky ďalej rozvinul vo svojich prácach z osemdesiatych rokov.

Do dneška pretrvávajúca čítavosť aj čítanosť jeho prác z rokov tvrdého ideologického tlaku na spoločenské vedy možno sčasti vysvetliť ich vznikom v prajnom tvorivom prostredí výskumného kolektívu vedeného profesorom Štefanom Heretikom. Ten viedol v Ekonomickom ústave SAV útvar, ktorý sa na začiatku 70. rokov musel premenovať z oddelenia na výskum dejín ekonomického myslenia na oddelenie kritiky buržoázných ekonomických teórií. No kritika sa v ňom (aj po smrti Š. Heretika, keď funkciu menovaného prevzal sám J. Iša) nerobila vulgárne dogmatickým negovaním všetkého, čo vymysleli západní ekonómovia, ale spôsobom vlastným rozvíjaniu každej vednej disciplíny. Kritickou analýzou príčin zmeny a vývinových trendov samej teórie a hodnotením prínosu jej zmien pre pochopenie a ovplyvňovanie ekonomickej reality kapitalizmu. V značnej miere však kvalita Išových štúdií bola aj výsledkom jeho invencie, sústrednosti a výskumnej poctivosti, s ktorou pristupoval k hodnoteniu názorov iných ekonómov.

Objektívna (hoci aj kritická) analýza vývoja ekonomického myslenia na druhej strane železnej opony, ktorej súčasťou bolo porovnávanie jeho poznatkov s fungovaním a vývojom reflektovaného reálneho ekonomického systému, ale aj hľadanie podnetov pre domácu hospodársku politiku, viedlo v druhej polovici 80. rokov k významnému posunu jeho výskumnej orientácie. Čoraz viac sa sústredila najmä na zmeny v hospodárskom mechanizme vyspelých trhových ekonomík, osobitne na vývojové tendencie makroregulácie v podmienkach druhej etapy

vedecko-technickej revolúcie. Závěry tohto výskumu boli dôležité aj pre pochopenie celkového vývoja vonkajšieho prostredia slovenskej ekonomiky a pre niektoré smery adaptácie SR a celej ČSFR na nové podmienky. V tomto zmysle boli využité aj v Prognóze ekonomického vývoja a v Súhrnnej prognóze spoločenského vývoja Slovenska, ktoré sa v tom čase spracúvali.

Poznatky z výskumu zmien, ktoré sa udiali v hospodárskej politike vyspelých kapitalistických krajín po tzv. ropných šokoch, zhrnul Iša a jeho kolegovia v štúdiu *Komparatívna analýza hospodárskej politiky vybraných priemyselných krajín. I. časť: Hospodárska politika štátu* (Ekonomický ústav SAV, 1990), kde sa vedľa vysvetlenia príčin, pre ktoré „došlo ku kríze starého (t. j. keynesovského, resp. reformistického) modelu regulácie ekonomiky a jeho nahradeniu novým, t. j. konzervatívnym (o neoklasické ekonomické teórie sa opierajúcim) modelom ekonomiky,“ stavia proti vyhlasovaniu Friedmanových názorov (hoci ich prínos uznáva) za vrchol a konečný bod ekonomického myslenia. Dôvodí nesmiernou zložitosťou ekonomického života, ktorý „nikdy celkom nezodpovedá abstraktným modelom, nech by už boli akokoľvek dômyselne zostrojené“.

Na základe obmedzených možností uplatnenia postupov hospodárskej politiky najvyspelejších ekonomík v našich podmienkach sa Iša včas a kvalifikovane vyjadroval ku koncepcným otázkam reformy česko-slovenskej a po roku 1992 aj slovenskej ekonomiky. Po vzniku samostatnej SR sa u nás začala hľadať vlastná slovenská cesta k trhovej ekonomike, akoby závislá iba od našej odvahy, vynaliezavosti a pevnej politickej vôle. Vtedy upozorňoval, že hľadanie vlastnej cesty je limitované mnohými objektívnymi vnútornými i vonkajšími faktormi. Ako jeden z prvých, resp. vybočením z radu veľkej väčšiny našich ekonómov, upozorňoval na to, že „prvým, ale veľmi dôležitým krokom“ k eliminovaniu komparatívnych nevýhod a využívaniu komparatívnych výhod Slovenska „je Európska dohoda o pridružení uzavretá medzi Slovenskom na strane jednej a Európskou úniou a jej členskými štátmi na strane druhej... Na konci tejto cesty by malo byť členstvo v EÚ“. (Pozri J. Iša: *Hospodárska stratégia Slovenskej republiky a jej zahraničnopolitické determinanty*, Ekonomický časopis, 42, 1994, č. 12.)

Pochopenie prvoradej, až vitálnej dôležitosti postupného zapájania Slovenska do európskej integrácie spôsobilo zmenu v predmete jeho výskumu. Pred ňou sa pozeral na integráciu ako na jeden z viacerých faktorov pôsobiacich na makroekonomickú reguláciu, po nej však integráciu považoval za kľúčový faktor pôsobiaci nielen v členských, ale aj v pridružených krajinách EÚ. V polovici 90. rokov bol na Slovensku takýto postoj k EÚ ojedinelý. A nový bol v tom čase aj spôsob, akým k štúdiu EÚ a k písaniu o nej pristupoval.

Európska únia, resp. EHS (Európske hospodárske spoločenstvo) ako jej predchodca, boli síce na Slovensku predmetom pozornosti niekoľkých špecialistov, tí

však o nej informovali ako o vzdialenej a nás sa netýkajúcej skutočnosti. Ako prvý (až po ňom aj ďalší) pochopil a teoreticky poňal európsku integráciu a jej vývoj ako vývoj možností slovenského hospodárstva. Tento svoj pohľad argumentoval v celom rade vlastných štúdií i príspevkov do kolektívnych prác Ekonomického ústavu SAV.

Tematika jeho pohľadov na európsku integráciu je bohatá. Zahŕňa ponory do histórie EÚ, analýzy aktuálneho stavu, problémov EÚ a možností ich riešenia, úvahy o nevyhnutnosti formovania a cestách k európskej politickej a menovej únii, hodnotenie stavu a problémov Európskej hospodárskej a menovej únie (EMÚ), vyjadrenia k spoločnej mene, spoločnej menovej politike a k fungovaniu Európskej centrálnej banky, state o problematike a perspektívach hospodárskej politiky EÚ a jej koordinačnej funkcii najmä v oblasti fiškálnej politiky, analýzy vývoja hospodárstva krajín EÚ, jeho miesta a váhy vo svetovej ekonomike a v procesoch jej globalizácie. V zásade pozitívny vzťah k procesu európskej integrácie ho podnecoval k analýze odhaľujúcej jej slabé miesta, teda úlohy, ktoré EÚ, resp. EMÚ má riešiť v prospech svojho lepšieho fungovania. Východiskom týchto jeho analýz bolo skúmanie EMÚ ako optimálnej menovej oblasti vedúce ku konštatovaniu jej nezrelosti a k zisťovaniu smerov jej ďalšieho posilňovania.

Na rozdiel napríklad od Českej republiky, kde sa už v čase prípravy na prijatie do EÚ a aj po ňom rozvinula široká diskusia o čase a podmienkach vhodných na vstup do eurozóny, na Slovensku takáto diskusia absentovala. Práve Jan Iša, ktorý bol v tomto ohľade ojedinelou výnimkou, zvažoval výhody i nevýhody dvoch hlavných mimo Slovenska diskutovaných stratégií načasovania vstupu do EMÚ (stratégia zameraná na čo najrýchlejší vstup do menovej únie, resp. stratégia „počkajme a uvidíme“). Dospel pritom k odporúčaniam „uvažovať o tretej stratégii, t. j. k stratégii optimálnej konvergencie, pri ktorej by sa kandidátska krajina vyhla rizikám spojeným s rýchlym prijatím eura, ale tak, aby sa vstup zbytočne neoneskoroval (‘as soon as possible’)“. (Jan Iša: *Slovensko na ceste do Európskej menovej únie*. Ekonomický časopis, 50, 2002, č. 6.)

Záver štúdií zameraných na problematiku Európskej menovej únie obsahovali jednak podnety pre prax, no zároveň prispievali aj k ďalšiemu rozvoju teórie menovej politiky i k hlbšej analýze vývoja teórie peňazí vo svetovom ekonomickom myslení. V tomto smere treba spomenúť napríklad seriál článkov v časopise BIATEC, do ktorého jednak niekoľko príspevkov sám napísal, jednak koordinoval jeho celkové zameranie. Materiál vyšiel aj ako učebný text na Ekonomickej univerzite v Bratislave.

Výskumná orientácia Jana Išu bola vždy spojená s analýzou vývoja reálnych procesov vo svetovej ekonomike. Jej výsledky poskytovali poučenie i inšpiráciu pre smerovanie Slovenska v globálnom kontexte. V posledných rokoch sa autorsky

(a aj koncepčne) podieľal na príprave štyroch publikácií EÚ SAV Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky, ktoré mali pozitívny ohlas v slovenskej ekonomickej verejnosti.

Bol členom kolektívu, ktorý vypracoval Dlhodobú víziu rozvoja slovenskej spoločnosti. Prispel do nej fundovanou úvahou o dôsledkoch, ktoré bude mať vstup Slovenska do eurozóny na jeho hospodársku, a najmä fiškálnu (rozpočtovú i daňovú) politiku. Na vypracúvaní Stratégie strednodobého rozvoja Slovenska, ktorá na Víziu nadväzuje, sa podieľal analýzou príčin vzniku súčasnej finančnej krízy a recesie vo svetovom hospodárstve. Dovŕšenia tohto kolektívneho diela sa už, žiaľ, nedožil.

Po celý život spájal svoju výskumnú činnosť s pedagogickým pôsobením (najmä na Ekonomickej univerzite v Bratislave a SVŠT, neskôr Slovenskej technickej univerzite v Bratislave). Táto jeho činnosť bola aj ocenená viacerými medailami. Najnovšie výsledky výskumu nielen odovzdával študentom a doktorandom, ale svojou prirodzenou autoritou a dosiahnutými výsledkami vedel inšpirovať učiteľov vysokých škôl k tomu, aby sa aktívnejšie zapájali do riešenia aktuálnych problémov ekonomickej teórie. Sformovali sa tak kolektívy ľudí, ktorí síce neboli inštitucionálne prepojení, no spájala ich orientácia na určité dôležité oblasti ekonomickej teórie a snaha sprístupniť najnovšie výsledky výskumu študentom, doktorandom, prípadne aj širšej verejnosti. Vznikli tak viaceré učebné texty, kolektívne monografie, konferencie. Výsledkom tohto kolektívneho úsilia boli aj preklady niektorých amerických učebníc a príspevok k formovaniu modernej slovenskej ekonomickej terminológie.

Vzácná schopnosť spájať výskumné aj učiteľské aktivity prinášala v jeho pôsobení dvojaký úžitok. Ako pedagóg prinášal poslucháčom najnovšie poznatky z ekonomickej teórie a praxe fungovania svetovej a európskej ekonomiky. Všetko, čo napísal, bolo zase nadľahčené jasným, a pritom presným výkladom aj veľmi zložitých problémov. Kultivovane vysvetľoval jadro teoretických sporov, pozície a argumentáciu ich účastníkov. V odlišných stanoviskách sa usiloval nájsť reflexiu rôznych aspektov diskutovaných problémov. Až na tomto základe formuloval výstižne a zrozumiteľne vlastný názor a poznatky. Prínosom pre ekonomickú obec bola dlhoročná práca Jana Išu v redakčnej rade Ekonomického časopisu.

Ako človek bol húževnatý, cieľavedomý, mimoriadne erudovaný a so širokým rozhľadom, no zároveň skromný a žičlivý. Vedel fundovane obhajovať svoje názory, no rešpektoval aj iné postoje a objektívne hodnotil ich silné a slabé stránky. Vždy si našiel čas na diskusiu o aktuálnych problémoch. Bol vždy ochotný pomôcť a poradiť študentom, spolupracovníkom i kolegom zo širšej akademickej obce.

Ivan JAKÚBEK, Ing., CSc.

1942, nar. Trenčín

Obdobie pôsobenia v EÚ SAV: 10. 2. 1986 – 21. 9. 1992

V roku 1966 absolvoval VŠE v Bratislave. Na základe umiestnenky sa dostal na SPTŠ Malinovo, kde učil ekonomické predmety. Výskumnú prácu začal vo Výskumnom ústave životnej úrovne. V období 1967 až 1983 sa venoval výskumu životných podmienok obyvateľstva a rozvoja životnej úrovne. Ašpirantúru získal v roku 1973. V roku 1976 sa stal vedúcim oddelenia riadenia a prognózovania sociálneho rozvoja. V období 1984 až 1986 pracoval vo Výskumnom ústave sociálneho rozvoja a práce v Bratislave.

V roku 1986 prišiel na EÚ SAV, bol vedúcim pracovnej skupiny v odbore teórie a prognózovania sociálno-ekonomického rozvoja. Podieľal sa na súhrnnej prognóze. Skúmal formovanie a uspokojovanie konečných potrieb obyvateľstva v SR.

V roku 1990 sa stal zástupcom riaditeľa a potom do konca roku 1992 bol poverený riadením EÚ SAV. Bol spoluautor výskumnej štúdie spolu s J. Markušom a J. Repčíkovou: *Terciárna sféra na prelome tisícročia*, ktorú vydal Prognostický ústav SAV (1992).

Od roku 1992 pôsobil na NHF VŠE. Bol vedúcim katedry všeobecnej ekonomickej teórie a hospodárskych dejín.

Miroslava JÁNOŠOVÁ, Ing., PhD.

1987, Liptovský Mikuláš

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 9. 2011

Na EÚ SAV som začala pracovať po ukončení inžinierskeho štúdia v roku 2011 na Ekonomickej univerzite v Bratislave, kde som na Fakulte ekonomickej informatiky absolvovala študijný odbor Operačný výskum a ekonometria a súčasne som nastúpila aj na doktorandské štúdium v tom istom odbore. O možnosti pracovať na Ekonomickom ústave SAV ma informoval môj školiteľ diplomovej práce Tomáš Domonkos, ktorý už v tom čase na Ekonomickom ústave pracoval. Bola som pozvaná na pohovor, ktorý sa uskutočnil za prítomnosti vtedy vedúceho oddelenia ekonomického modelovania a analýz Mareka Radvanského a dvoch členov oddelenia Ivana Lichnera a Tomáša Domonkosa. Mne sa ponúkaná práca páčila a v značnej miere sa kryla s problematikou mojej témy dizertačnej práce, čo som považovala za veľký prínos.

Takto som sa dostala do tímu ľudí, ktorí zanietene pracovali na svojich výskumných úlohách. Okrem už spomenutých pánov bol v tom čase v tíme ekonomickeho modelovania a analýz aj Viliam Páleník, Tomáš Miklošovič a terajší

riaditeľ Ekonomického ústavu Miro Štefánik. Ako nováčik na oddelení som zo strany všetkých kolegov cítila veľkú podporu a pomoc, kedykoľvek som sa na nich mohla obrátiť a vždy mi s ochotou pomohli.

Na začiatku môjho pôsobenia na Ekonomickom ústave som prevažne spolupracovala s Viliamom Páleníkom na riešení niekoľkých APVV projektov zameraných na striebornú ekonomiku a trh práce. Rovnako sme spolu organizovali pravidelné stretnutia Euroforum, teda sériu seminárov, na ktorých prebiehala odborná diskusia v oblasti riešenia širokého spektra cieľov a dosahov hospodárskej politiky Európskej únie. Organizovanie týchto seminárov bolo pre mňa veľmi obohacujúce či už z pohľadu získania skúsenosti so samotným plánovaním a organizovaním podujatí, ale aj z pohľadu možnosti spoznania a stretnutia sa s veľmi zaujímavými a inšpiratívnymi ľuďmi z rôznych oblastí ekonómie, ktorí svoju prácu robia s veľkým nadšením.

V roku 2014 som odišla na materskú dovolenku, kedy sa moje väzby s Ekonomickým ústavom SAV na nejaký čas obmedzili, ale neprerušili, lebo stále som bola súčasťou niekoľkých projektových pracovných tímov. V tomto čase som začala spolupracovať hlavne s Tomášom Domonkosom a Filipom Ostrihoňom na riešení analýz makroekonomického vývoja na Slovensku vzhľadom na rôzne nastavenia Slovenského dôchodkového systému. Po materskej dovolenke som nastúpila na Fakultu sociálnych a ekonomických vied UK, kde aktuálne zabezpečujem výuku niekoľkých profilových predmetov ako operačný výskum, teória hier a mikroekonómia. Zabezpečovanie týchto predmetov sa odzrkadlilo aj v oblastiach môjho vedeckého záujmu, ktorý sa sústreďuje práve na tieto vedné oblasti.

V súčasnosti je niekoľko ekonomických tém, ktoré sú podľa môjho názoru nesmierne podstatné a významné z globálneho hľadiska. Medzi tieto témy radím dopady pandémie COVID-19, ktorá dramaticky ovplyvnila svetové hospodárstvo a naďalej má vplyv na ekonomický vývoj. Výskum by sa mal zamerať na možnosti obnovy ekonómie a stabilizáciu pracovných trhov. Ako ďalšiu veľmi páľčivú tému vnímam klimatickú udržateľnosť a všetky otázky spojené s klimatickými zmenami, ktoré v súčasnosti naliehavo vyžadujú pozornosť ekonómov. Klimatická zmena nie je len environmentálnou hrozbou, ale má aj výrazné ekonomické dôsledky, ktoré sa dotýkajú nielen jednotlivých krajín, ale celého globálneho hospodárstva. Myslím si, že práve ekonómovia hrajú kľúčovú úlohu v návrhu a hodnotení politík, ktoré podporujú ekologické inovácie, energetickú efektívnosť a prechod k nízkouhlíkovým technológiám. Modelovanie ekonomických scenárov a analýza ekonomických dopadov týchto politík sú nevyhnutné pre správne plánovanie a implementáciu udržateľných stratégií.

Zdenko JAURA, Ing., CSc.

31. 8. 1935 – 15. 2. 2023, nar. Trnava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 10. 1963 – 30. 6. 2001

Na EÚ SAV prišiel v roku 1963 a pracoval v ňom takmer 38 rokov. Svoj výskum zamerl na regionálnu ekonómiu, hospodárske dejiny a verejnú ekonómiu. Medzi jeho prvé práce patrí monografia *Národné výbory (1975)*. V období 1980 až 1985 analyzoval ekonomickú ideológiu Demokratickej strany a vývoj foriem výrobnjej základne v Československu a východiská a základné predpoklady socialistickej industrializácie Slovenska. Výsledky výskumu zhrnul v publikácii *Východiská a základné predpoklady socialistickej industrializácie Slovenska (1988)*. Práca obsahuje historicko-ekonomickú analýzu najdôležitejších ekonomických súvislostí industrializácie Slovenska pred rokom 1948. Analyzoval aj vplyv vojnového obdobia na proces priemyselnosti Slovenska.

Publikoval viacero výskumných prác ako napr. *Príspevok k výskumu postavenia výrobnno-hospodárskych jednotiek (1977)*, *Niektoré otázky dejín národného hospodárstva (1980)*, *Aktuálne problémy verejného sektora SR na pozadí jeho finančných väzieb (1992)*.

Bol vedúcim oddelenia, ktoré od roku 1978 riešilo problematiku hospodárstva na Slovensku v prechodnom období od kapitalizmu k socializmu, s osobitným zameraním na proces socialistickej industrializácie Slovenska. Výsledky boli publikované v Ekonomickom časopise v rámci rubriky Z dejín národného hospodárstva na Slovensku. Členovia oddelenia sa zaoberali metodologickými problémami výskumu dejín národného hospodárstva a ekonomického myslenia v období 1945 – 1948, analýzou názorov na industrializačný proces v ZSSR a vypracovali materiál o ekonomickom postavení Slovenska v rokoch 1918 – 1938.

Po roku 1989 bol spoluautorom viacerých publikácií: *Ekonomika Slovenska na začiatku transformačného procesu (1992)*, *Makroekonomická regulácia v podmienkach transformácie centrálne plánovanej ekonomiky na trhovú ekonomiku (1993)*, *Finančná politika vo vzťahu k verejnému sektoru (1993)*, *Koncepčné východiská makroekonomickej politiky SR (1994, 1995, 1996)*, *Úlohy finančnej politiky pri zabezpečovaní rozvoja samosprávnych celkov prioritne na základe vlastných zdrojov získaných najmä podnikateľskou aktivitou (1995)*, *Systém financovania regiónov SR v novom územnom správnom členení (1997)*, *Makroekonomické súvislosti rovnovážneho hospodárskeho rastu v SR (1997, 1998, 2000)*, *Voľba fiškálno-menového mixu na zabezpečenie rovnovážneho rastu (1999)*, *Potenciálne multiplikačné efekty stratégie výdavkov štátneho rozpočtu vo vzťahu k budúcim príjmom štátneho rozpočtu v podmienkach SR (2000)*.

V Ekonomickom časopise publikoval viacero statí na témy financovania územnej samosprávy a verejných financií: *Účasť jednotlivých stupňov vlád na verejných výdavkoch vo vybraných krajinách (2001)*, *Úskalia pri schvaľovaní výdavkov štátneho rozpočtu Slovenskej republiky z hľadiska rozhodovania v parlamente (2000)*, *Tendencie vývoja výdavkov na správu v Slovenskej republike a základné teoretické otázky postavenia štátnej byrokracie (2000)*, *K problematike verejných výdavkov v ekonomike Slovenskej republiky (1997)*, *Štát a ekonomická suverenita územnej samosprávy (1993)*, *Niektoré makroekonomické problémy verejného sektora na pozadí jeho finančných väzieb (1993)*.

V období 1994 až 1999 pôsobil ako hlavný redaktor Ekonomického časopisu. V náročných rokoch ekonomickej transformácie prispel k stabilizácii redakcie a vydávania Ekonomického časopisu.

Tomáš JECK, Ing., PhD.

1977, nar. Bratislava, vyrastal v Rovinke

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 10. 2003

Po absolvovaní štúdia na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave a krátkom, jednoročnom pôsobení na Štatistickom úrade SR som v roku 2004 nastúpil na ústav ako výskumný pracovník a zároveň externý doktorand. Z dôvodu nedostatku miesta som sa ocitol v kancelárii redakcie Ekonomického časopisu. To malo vplyv na moju ďalšiu akademickú kariéru, nakoľko som sa neočakávane ocitol v pozícii zastupujúceho tajomníka Ekonomického časopisu a onedlho som po Jaroslavovi Němcovi prevzal funkciu výkonného redaktora. Získal som tak neoceniteľnú skúsenosť fungovania akademického života a „produkcie“ vedeckých publikácií. V rámci doktorandského štúdia som pod vedením Herty Gabrielovej riešil tému transferu a difúzií poznatkov z akademického do podnikového sektora. Skúmanie znalostí a inovácií ako faktora podnikovej, regionálnej a národnej konkurencieschopnosti a hospodárske politiky s nimi spojené boli dôležitou súčasťou výskumu na ústave. Zapojil som sa do dlhodobého projektu každoročných publikácií o hospodárskom vývoji Slovenska, najskôr pod vedením Ivana Okáliho a neskôr Karola Morvaya. Na ústave som našiel veľmi žičlivé a otvorené pracovné prostredie, tvorila ho najmä skupina výrazných seniorých výskumníkov a výskumníček a na druhej strane skupina generácie spriaznených začínajúcich výskumníkov alebo doktorandov. Na ústave som od samotného počiatku veľmi pozitívne vnímal jeho nie striktne hierarchickú štruktúru a oceňoval jeho pružnosť a neformálnosť.

Za podstatné považujem všetky ekonomické témy. Vo vede nie je malej témy. Všetko sa musí skúmať.

Vilma JURÍČKOVÁ, *PhDr., CSc.*

26. 1. 1935, nar. Lozorno

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 10. 1992 – 31. 12. 2011

Mala v ruke iba jedno pero a koľko právd o ľudskom svete ním dokázala zachytiť lepšie ako objektívom kamery! Isto preto, že začala svoju pracovnú kariéru ako pani učiteľka, hľadiac do čistých detských očí, tých zázračných šošoviek detských duší, a to na základnej škole v Moravskom Jáne v roku 1954. Popri svojom poslaní, prvom zamestnaní, absolvovala v roku 1960 Vyššiu školu pedagogickú. Ako kvalifikovaná pani učiteľka zotrvala pri deťoch v Gajaroch do roku 1962. Ale od detí vlastne neodišla, veď začala študovať filozofiu, tie záznamy dospelých detských duší na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. A k filozofii si pribrala aj politickú ekonómiu, ďalšiu spoločenskú vedu. Štúdium ukončila v roku 1967 a v tom istom roku sa zamestnala na Výskumnom ústave práce a sociálnych vecí v Bratislave. V roku 1970 na Filozofickej fakulte UK získala doktorát a v roku 1977 obhájila kandidátsku dizertačnú prácu. Na Výskumnom ústave práce a sociálnych vecí pôsobila 25 rokov. Vo svojej výskumnej činnosti sa zameriavala na problémy odmeňovania za prácu a po roku 1989 na problémy regionálneho rozvoja a rozvoja drobného podnikania, ktoré bolo v minulosti extrémne utlmené. Vypracovávala výskumné správy, štúdie a expertízy pre Federálne ministerstvo práce a sociálnych vecí v Prahe. Samostatne publikovala hlavne množstvo odborných článkov, ale aj niekoľko knižných publikácií.

Nemožno nespomenúť jej úspešnú činnosť v oblasti kultúry. Stala sa laureátkou Festivalu slovenskej pôvodnej rozhlasovej hry v Piešťanoch. Slovenský rozhlas uviedol viacero jej rozhlasových hier. Samozrejmosťou bola jej perfektná znalosť slovenského jazyka. Po roku 1989 zaujala miesto zástupkyne riaditeľa (stále federálneho) Výskumného ústavu práce a sociálnych vecí. A keď nový minister i nový riaditeľ ústavu nemali odvahu osobne vyhodiť starého riaditeľa, ľudsky sa toho nešťastného aktu musela „na príkaz zhora“ ujať pani námestníčka riaditeľa. A nežná revolúcia mohla na ústave pokračovať...

V roku 1992 prišla pracovať na Ekonomický ústav SAV spolu so svojimi tromi kolegami. Vo výskume sa podieľala na viacerých témach: trh práce a politika zamestnanosti, transformácia ekonomiky, podpora podnikateľského prostredia, reštrukturalizácia podnikovej sféry, priemyselná ekonomika, inovačný rozvoj, globalizácia, ekonomické a sociálne súvislosti vstupu Slovenskej republiky do EÚ. Ako sama vravievala so soľou sebaíronie, že aj keď v podniku nikdy nepracovala, musela (treba podčiarknuť, že úspešne) spracovať aj podnikovú problematiku ako vedúca niekoľkých expertíznych štúdií napr. pre Ministerstvo financií SR. Vždy dokázala vnieť do štúdií ako zodpovedná riešiteľka patričnú logiku návrhov

a odporúčaní. A treba zopakovať skutočnosť, že text, čo prešiel cez jej pozorné, stále trochu detské šošovky, už nemusela korigovať pani Katka Rybanská, dlhoročná strážkyňa čistoty slovenčiny drvivej väčšiny publikácií ústavu. Skúsenosti z predchádzajúcej manažérskej činnosti využívala opäť niekoľko rokov vo funkcii zástupkyne riaditeľa Ekonomického ústavu SAV.

Mária KAČÍRKOVÁ, Ing.

1947, nar. Prievidza

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 3. 1994

Do Ekonomického ústavu SAV som nastúpila 1. marca 1994 do oddelenia mikroekonómie, ktoré viedla PhDr. Vilma Juríčková, CSc. Mojmým prechádzajúcim pracoviskom bol URBION-Štátny inštitút urbanizmu a územného plánovania v Bratislave, v ktorom som pracovala vyše 20 rokov. Do URBIONu som nastúpila po absolvovaní Vysoké školy ekonomickej a tam som sa špecializovala na urbanistickú ekonómiu a občiansku vybavenosť. Po príchode do Ekonomického ústavu bol môj výskum zameraný na malé a stredné podnikanie (MSP) a regionálnu problematiku. Pracovné skúsenosti získané v predchádzajúcom zamestnaní som využívala v plnej miere aj na novom pracovisku. V kontexte výskumu MSP som absolvovala študijný pobyt v Írsku (Dublin, 1998) a Slovinsku (Lubl'ana, 2007) a postupne som sa zapájala do aktuálnych tém, ktoré prinášal ekonomický a spoločenský vývoj a naliehavosť jeho skúmania.

Za svoju bohatú kariéru v Ekonomickom ústave som sa podieľala na širokom spektre výskumných tém. V prvej dekáde pracovnej kariéry som sa zaoberala výskumnými témami spojenými s transformáciou ekonomiky, podnikateľským prostredím a vstupom Slovenska do Európskej únie. V tejto pracovnej etape som sa podieľala na spoločných monografiách a publikovala som príspevky do zborníkov z medzinárodných vedeckých konferencií i články v časopisoch – *Cestovný ruch a jeho úloha v procese transformácie ekonomiky (1994)*, *Formovanie organizačnej štruktúry malopodnikateľského sektora na Slovensku (1996)*, *Regionálne pohľady na nezamestnanosť na Slovensku vo vzťahu k podnikateľským aktivitám a úrovni vzdelania (1998)*, *Možnosti riešenia platobnej neschopnosti podnikateľských subjektov v SR (1998)*, *Mikroekonomická nerovnováha a rozpočtová politika štátu (1999)*, *Podniková sféra SR v procese adaptácie na podmienky EÚ (2000)*, *Reštrukturalizácia podnikovej sféry Slovenskej republiky a jej adaptácia na podmienky Európskej únie (2001)*, *Ekonomické a sociálne súvislosti vstupu SR do EÚ – prínosy a riziká (2002)*, *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie (2003)*, *Identifikácia predpokladov a možností prekonávania technologickej a inovačnej medzery SR (2005)*, *Podnikateľské prostredie*

a firemné stratégie (2005), Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenska (2005), Zmeny v správaní podnikovej sféry v priebehu transformácie ekonomiky Slovenskej republiky (2005), Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike (2005), Podnikateľské prostredie a firemné stratégie (2006), Partnerstvo verejného a súkromného sektora vo vybraných krajinách strednej a východnej Európy (2006), Konkurencieschopnosť regiónov SR v technologickom a inovačnom rozvoji (2006).

V nasledujúcich rokoch som bola zaradená do oddelenia makroekonómie a znalostnej ekonomiky. Ďalšia cesta smerovania mojej výskumnej činnosti sa orientovala na výskum technologického a inovačného rozvoja, kultúrneho a kreatívneho priemyslu, environmentálnych výziev v kontexte miest a firiem, atraktivity a reputácie krajiny, pracovnej migrácie a mobility talentov. V tomto období som spolupracovala na projektoch VEGA, z ktorých boli publikované monografie a taktiež príspevky do zborníkov z medzinárodných vedeckých konferencií – *Výskumné inovačné klastre a vedecké parky ako nástroje rozvoja znalostnej ekonomiky (2010), Klastrové politiky vo vybraných krajinách Európskej únie (2011), Spolupráca aktérov v technologickom a inovačnom rozvoji (2011), Motivácia aktérov pri smerovaní k znalostnej spoločnosti (2014), Výskum, vývoj a inovácie v európskom priestore (2016), Základné východiská, trendy a stratégia výskumu a vývoja v Slovenskej republike (2016), Investovanie do výskumu a inovácií v Európskej únii : príklad Slovenska (2016), Vytváranie a zhodnocovanie potenciálu znalostnej spoločnosti (2017), Prínos kreatívnej ekonomiky k udržateľnému rozvoju (2017), Kreatívna ekonomika – potenciál konkurencieschopnosti a ekonomického rastu (2017), Potenciálne riziká mobility vysokokvalifikovaných pracovníkov v globálnom prostredí (2018), Limity rozvoja centier vedy a výskumu v Slovenskej republike (2018), Prostredie pre zamestnávanie cudzincov v Slovenskej republike (2018), Budovanie reputácie a atraktivity krajiny v konkurenčnom prostredí (2019), Atraktivita krajiny pre štúdium a zamestnanie: prípad Slovenska (2019), Migrácia za prácou – potencionálne ohrozenie krajín pôvodu? (2019), Pracovná migrácia v Európskej únii – hľadanie vhodného scenára pre jej riadenie (2020), Význam značky miesta a jeho manažovanie (2020), Atraktivita územia a mobilita talentov : Veľké mestá priťahujú talenty (2020), Rozvoj európskych miest v kontexte environmentálnych výziev (2021), Kultúrny a kreatívny priemysel ako stimulant udržateľnosti upadajúcich miest (2021).*

Zvlášť zaujímavé a na poznatky bohaté boli pre mňa prieskumy z oblasti potenciálu vytvárania znalostnej spoločnosti, ktoré boli spojené s dvomi dotazníkovými prieskumami. Cieľom prieskumu z roku 2017 bolo preskúmanie inovačného potenciálu firiem, atraktívnosť zamestnania vo výskume, systémy hodnotenia projektov a práce s talentami. Prieskum z roku 2019 zisťoval názory respondentov

(talentovaných ľudí) v kontexte s atraktívnosťou krajiny a mesta porovnávajúc slovenské a zahraničné prostredie, v ktorom pôsobili.

Okrem uvedených tém ma zaujímala aj rodová problematika a úloha žien vo výskumnom priestore. Z tejto oblasti som publikovala odborné články a pracovné materiály ako - *Ženy vo vede ako výzva pre hospodársky rast (2013)*, *Rodový aspekt zamestnanosti v znalostnej ekonomike (2014)*, *Ženy vo vede v Európskej únii (2015)*, *Postavenie žien ako faktor stability v globálnom prostredí (2016)*, *Mobilita výskumníkov v Európskom výskumnom priestore z rodového pohľadu (2019)*.

Počas môjho pôsobenia na Ekonomickom ústave som sa stretávala a stretávam sa s fundovanými vedcami, odborníkmi a priateľskými kolegami a kolegyňami, s ktorými som spolupracovala a spolupracujem na mnohých výskumných projektoch. Veľmi podnetný a poučný bol pre mňa výskum v oblasti technologického a inovačného rozvoja a znalostnej ekonomiky pod vedením prof. Ing. Antonína Klasa, PhD. Pracovisko Ekonomického ústavu SAV mi prináša nielen radosť z výskumnej práce a naplnenie sebarealizácie, ale tiež blízke kamarátske vzťahy najmä s dlhoročnými spolupracovníkmi na projektoch VEGA. Priateľské kontakty si dodnes zachovávam aj s niektorými bývalými kolegyňami.

Sergei KHARIN, PhDr., PhD.

1979, nar. Voronež, Rusko

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1.10. 2022

Aplikovaná ekonómia ma veľmi zaujíma už od univerzitného štúdia. Po absolvovaní ruskej školy som nastúpil na Voronežskú štátnu poľnohospodársku univerzitu (VSAU) na Ekonomickú fakultu. Nebol to náhodný výber. Po prvé, býval som v Centrálnom čiernozemskom regióne Ruska, ktorý sa historicky formoval ako agrárny vďaka mimoriadne priaznivým a jedinečným pôdnym podmienkam známym po celom svete. Po druhé, Ekonomická fakulta VSAU je najstaršou zo všetkých ekonomických fakúlt v meste Voronež a najväčším školiacim a vedeckým centrom vzdelávania a výskumu v rôznych oblastiach ekonómie v Centrálnom čiernozemskom regióne Ruska. V júni 2002 som ukončil univerzitu s vyznamenaním a získal som kvalifikáciu v odbore ekonómia. Už počas štúdia som aktívne začal s výskumom. Moje doktorandské štúdium na VSAU nadviazovalo na môj študentský výskum. V roku 2005 som úspešne zložil dizertačnú prácu a získal doktorát z ekonómie (kandidát ekonomických vied, prvý akademický titul v Rusku, podobný západnému doktorandskému titulu).

Dlhšie obdobie som bol výskumníkom na Voronežskej štátnej univerzite lesníctva a technológií (VSUFT) a pokračoval som v štúdiu problémov potravinových trhov. Zapojil som sa aj do externého vyučovania. V období rokov 2014 –

2020 som navštívil Estónsko, Švédsko, Nemecko a Slovensko, aby som realizoval výskumné projekty v rámci rôznych európskych a národných programov mobility. Začiatok vojny na Ukrajine 24. 2. 2022 mal nenapraviteľné dôsledky pre rozvoj vedy v Rusku. Ruskí výskumníci sú vytláčani zo všetkých strán. Mnohé západné univerzity prerušili alebo skončili vzťahy s ruskými inštitúciami.

Akademická sloboda je veľmi dôležitá. „Ruskú“ vedu nebolo možné rozvíjať bez výskumnej spolupráce, možnosti študovať kultúru a verbálne prostredie, získavať skúsenosti s medzikultúrnou komunikáciou a nadväzovať vedecké kontakty v EÚ, USA, Kanade, Japonsku (tieto krajiny tvoria 70 % svetového výskumu a vývoja). V dôsledku toho som ukončil pracovnú zmluvu na domácej univerzite a podať žiadosť v podpornom programe EÚ v rámci programu vlády SR. Moja žiadosť bola úspešná.

V súčasnosti pôsobím na EÚ SAV ako výskumný pracovník od októbra 2022. Môj výskum sa zameriava na analýzu časových radov so zameraním na cenovú transmisiu na poľnohospodárskych trhoch, ako aj na ekonometrické modelovanie. Okrem toho sa snažím sledovať aktuálne trendy vo výskume, publikujem články, učím sa programovacie jazyky (R, Python a LaTeX). Ako vedec si rád rozširujem obzory, implementujem najlepšie slovenské postupy do výskumu a dostávam sa do kontaktu s kvalifikovanými ľuďmi s flexibilnou myslou z oddelenia ekonomického modelovania a analýz.

Myslím si, že štúdium horizontálnej cenovej transmisie v agropotravinárskom sektore v krajinách strednej Európy sa stalo témou veľkého záujmu v aplikovanom mikroekonomickom výskume z hľadiska pochopenia fungovania geograficky oddelených trhov. V súlade s poslednými štúdiami o nelineárnych modeloch časových radov priestorovej transmisie cien agropotravinárskych výrobkov a integrácie trhu by som rád vo svojom výskume použil neparametrické techniky, aby som preukázal efektívnosť integrácie agropotravinárskeho trhu a nelineárne vzory v cenových väzbách na Slovensku. Väčšina výskumov s nelineárnym modelovaním využíva parametrické metódy. Pri odhadoch priestorových cenových vzťahov na agropotravinárskych trhoch rastie záujem o neparametrické techniky a techniky strojového učenia. Rozvoj výpočtových technológií prispeje k vyššej miere využívania neparametrického nelineárneho modelovania. Využitie techník strojového učenia je prioritou môjho budúceho výskumu na EÚ SAV. Výsledky môjho empirického prístupu by mohli prispieť k poznaniu efektívnosti a konkurencieschopnosti na slovenských agropotravinárskych trhoch.

Antonín KLAS, prof., Ing., CSc.

4. 9. 1927 – 8. 7. 2014, nar. Devínska Nová Ves

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 8. 1991 – 28. 2. 2012

Študoval na Vysokej škole hospodárskych vied (VŠHV) a po absolvovaní (1950) zostal pracovať na škole. Založil katedru štatistiky a bol jej vedúci. Zaslúžil sa o vznik slovenskej štatistiky ako vednej disciplíny. Popri vedení katedry štatistiky bol v rokoch 1960 – 1964 prorektorom pre vedu a výskum na Vysokej škole ekonomickej. Na VŠE v roku 1964 zakladal Výskumný ústav národohospodársky a do roku 1967 bol jeho riaditeľom. Učiteľskú činnosť rozširoval z teórie štatistiky na teóriu informácií a ekonomickú kybernetiku. Napísal monografiu *Základné otázky produktivity práce* (1961), ktorá dokumentuje precíznosťou spracovania prínos k metódam merania produktivity.

V roku 1967 založil Výskumné výpočtové stredisko (VVS) s účasťou programu OSN a bol jeho riaditeľom do roku 1990. Výskumné výpočtové stredisko spadalo do pôsobnosti Federálneho štatistického úradu. V Československu sa zaslúžilo o vývoj nových vedných odborov v oblasti informačných systémov, softvérových systémov a ekonometrického modelovania. VVS v čase studenej vojny udržiavalo kontakty so špičkovými pracoviskami za železnou oponou. Na riešení jeho výskumných úloh sa popri domácich pracovníkoch zúčastňovali aj zahraniční experti z USA, Švédska, Francúzska, NSR, Dánska, Kanady atď. Mladí pracovníci z neho odchádzali na dlhodobé zahraničné stáže, najmä do USA a krajín západnej Európy. V roku 1971 založil odborný časopis *Informačné systémy* a bol jeho šéfredaktorom do roku 1990.

Antonín Klas sa zúčastňoval na organizovaní medzinárodných výskumných programov a konferencií pod záštitou EHK OSN, UNESCO a Medzinárodnej organizácie štatistikov. V roku 1977 bol spoluzakladateľom Medzinárodnej asociácie pre výpočtovú štatistiku (International Association for Statistical Computing, IASC). V roku 1987 organizoval Svetový kongres IASC v Tokiu a v období 1997 až 2005 bol viceprezident tejto organizácie.

V roku 1968 bol menovaný za profesora. Za spoluprácu s vedeckými inštitúciami USA bolo Antonovi Klasovi v roku 1975 udelené čestné občianstvo štátu Texas. Vyznamenaný bol Radom práce a Zlatou čestnou plaketou Ľ. Štúra SAV.

Je spoluautorom publikácie *Ekonometrické modelovanie* (1978). Najvýznamnejšou prácou z obdobia jeho pôsobenia vo VVS je monografia *Informatizácia a spoločnosť, vyspelé kapitalistické štáty* (1988). Knižka je kvalifikovaným, ideológiou nezaťaženým zhrnutím poznatkov o obsahu informatizácie. Cenné sú závery o dôsledkoch informatizácie na ľudskú psychiku, hodnotový systém, životný

štýl, sociálne i ekonomické štruktúry, účasť občanov na riešení spoločenských problémov.

V roku 1991 prichádza na Ekonomický ústav SAV. Jeho blízkou spolupracovníčkou bola Mgr. Valéria Cepková. Svoj výskum zameril na informatizáciu najmä z hľadiska roly, ktorú v nej zohrávajú vzdelanie, výskum a inovácie. Vychádzal z vypracovania prípadových štúdií o priebehu týchto procesov v USA, Japonsku a v ďalších vyspelých ekonomikách. Jeho záujem vyústil do výskumu rozvoja znalostnej spoločnosti. Viedol kolektív autorov publikácie *Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike (2005)*, ktorá získala cenu Slovenského literárneho fondu.

Antonín Klas sa snažil prísť na podstatu vecí. Zaujímal ho rozvoj vzdelanosti a poznania na Slovensku, čo vyústilo do napísania knihy *Vývoj inštitúcií výskumu a vyššieho vzdelávania na Slovensku (v rokoch 860 – 2005)* v roku 2006. Bol spoluriešiteľom projektu *Vízia a stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti v kapitolách o rozvoji vzdelania, výskumu a inovácií (2006 – 2010)*.

Plné sústredenie a oddanosť výskumu Antonovi Klasovi neprekážali zapojiť sa počas pôsobenia v Ekonomickom ústave SAV aj do vedecko-organizačných aktivít. V rokoch 1995 – 2000 bol predsedom Vedeckého kolégia SAV pre vedu o človeku a spoločnosti. V rokoch 1998 – 2006 bol členom Vedeckej rady Ekonomického ústavu SAV a v istom období jej predsedal.

Veľa energie vynakladal na to, aby mladí ľudia chápali rolu výskumníka ako poslanie presahujúce náležitosti zamestnaneckého pomeru. Nezaujato a vnímavo k cudzím názorom hľadal v diskusiách odpovede na otázky prinášané výskumom i životom. Veril, že aktívnym prístupom môžeme pozitívne ovplyvniť vývoj spoločnosti. Zakladal si na férových vzťahoch, bol priateľský a mal optimistický postoj k životu.

Ivan KLINEC, Ing.

1961, nar. Pohorelá, okr. Brezno

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1986 – 1989, 1. 5. 2009

Na Ekonomický ústav SAV som nastúpil v roku 1986. Práve vtedy sa začínali práce na dlhodobých prognózach rozvoja Slovenska do roku 2010 a vznikol Kabinet pre súhrnnú prognózu rozvoja SSR do roku 2010. Vláda vtedy uvoľnila peniaze na prijatie väčšieho množstva mladých pracovníkov. V tomto kabinete som teda začal pracovať. Kabinet mal asi dvadsať pracovníkov a organizačne bol na úrovni sekcie ústavu. Vedúcim kabinetu bol pán Eduard Šarmír a práce na prognózach viedol pán Jozef Markuš. Riaditeľom EÚ SAV bol v tej dobe pán Ivan Okáli.

V kabinete vládla pracovná atmosféra, pretože bolo treba v pomerne krátkom čase vypracovať Súhrnnú prognózu rozvoja SSR do roku 2010 a kabinet bol navyše koordinátorom prognostických prác v celej vtedajšej SSR. V tej dobe som začal pracovať na dlhodobých prognózach a môj záujem o budúcnosť pretrval až dodnes. Do „Súhrnnej prognózy rozvoja SSR do roku 2010“ som prispel časťou o informatizácii a práve táto časť bola pozitívne hodnotená posudzovateľmi z pražského Prognostického ústavu ČSAV. V práci na problémoch informatizácie som ďalej pokračoval a táto téma sa stala predmetom výskumu mojej kandidátskej dizertačnej práce, ktorú som v roku 1993 úspešne obhájil v rámci malej obhajoby pod názvom Niektoré problémy prechodu k informačnej spoločnosti. Jeden z oponentov neskorší podpredseda Štatistického úradu SR pán Juraj Schaner vtedy v posudku odporučil, aby bola táto práca poskytnutá riadiacim orgánom, keďže obsahovala návrh podpory rozvoja informačnej spoločnosti na Slovensku, ktorý som načrtnol a išlo vôbec o prvý takýto návrh na Slovensku.

V rámci Súhrnnej prognózy som patril do tímu, ktorý pripravoval kapitolu o vedecko-technickom pokroku, kde boli členmi páni Eduard Šarmír, Fedor Gál, Juraj Schaner, Pavol Frič a ja, a keďže som bol najmladší, tak som robil čosi ako tajomníka pracovnej skupiny a komunikoval so všetkými autormi a mal som sa možnosť zoznámiť s množstvom ľudí, ktorí vtedy na prognóze pracovali. Kapitola sa pripravovala tak, že všetci riešitelia napísali text a pán Fedor Gál potom tieto texty postrihal a nalepil do vznikajúcej kapitoly, doplnil ďalším textom, dal rozmnožiť a poslal ostatným riešiteľom. Takýmto spôsobom bol pripravený základný text pripravovanej kapitoly do Súhrnnej prognózy.

Všetkých pracovníkov Kabinetu pre Súhrnnú prognózu SSR do roku 2010 schvaľovalo Predsedníctvo ÚV KSS, pričom z vtedajších pracovníkov nechceli schváliť pána Fedora Gála, ktorý sa podieľal na aktivitách ochranárskych hnutí a pána Ivana Tirpáka, neskoršieho ministra životného prostredia.

V roku 1988 boli vypracované prvé exempláre Súhrnnej prognózy rozvoja SSR do roku 2010 a ako najmladší pracovník kabinetu som tieto prvé exempláre mal možnosť dopraviť na Prognostický ústav ČSAV v Prahe, pričom som cestoval nočným vlakom, aby ráno tieto exempláre boli k dispozícii v Prahe. Ráno som tieto prvé exempláre Súhrnnej prognózy doniesol na Prognostický ústav ČSAV a tajomník sa ma spýtal, ako som sa vo vlaku vyspal. Keď som mu povedal, že som cestoval v obyčajnom kupé a nie v lôžkovom vozni, povedal, že hrozné, ani lôžko mu nezaplatili a uvaril mi kávu. Potom mi venoval jeden exemplár „Súhrnnej prognózy rozvoja ČSSR do roku 2010“, ktorá bola tajná a zapísal ma do rozdeľovníka. Ja som bol rád, že si môžem pozrieť Prahu a navyše som mal tajnú Komárkovu súhrnnú prognózu.

Vďaka „Súhrnnej prognóze rozvoja SSR v roku 2010“ Ekonomický ústav SAV získal prvý xerox, pričom dovtedy mal iba cyklostylový rozmnožovací stroj. Rozmnoženiny z tohto stroja strašne smrdeli a keď takto rozmnožené prvé exempláre prognózy poskytol ústav vláde, tam to odmietli čítať a hneď uvoľnili peniaze na nákup xeroxu.

V roku 1989 sa Kabinet pre súhrnnú prognózu rozvoja SSR do roku 2010 osamostatnil a stal sa základom novovzniknutého Prognostického ústavu SAV. Tu som pokračoval vo výskume budúcnosti ako i v práci na problematike informatizácie ekonomiky a spoločnosti. Od roku 1992 som sa začal venovať futurologii v rámci vtedy vzniknutej Futurologickej spoločnosti na Slovensku, ktorá pôsobila ako sekcia Komitétu pre vedecké riadenie pri ZSVTS. Túto spoločnosť pomáhal založiť český futuroológ a prognostik Miloš Zeman, ktorý predniesol prvý referát na jej prvom seminári. V rámci tejto spoločnosti som zorganizoval asi 260 seminárov a 5 konferencií. Miloš Zeman sa neskoršie stal predsedom českej vlády a český prezidentom. Ako futuroológ však vydal pred rokom 1989 prvý úvod do futurologie v Československu pod názvom *Úvod do výskumu budúcnosti*.

Od roku 1996 som sa začal zúčastňovať aktivít futurologického projektu The Millennium Project, ktorý vtedy koordinovala Americká rada pre Univerzitu OSN. Tu som sa stal členom plánovacieho výboru a samotný projekt je dnes najväčším futurologickým a spoločenskovedným projektom na svete, pričom jeho aktivity sú dnes vysoko oceňované po celom svete. Šéfa projektu pána Jerome C. Glenna sme dvakrát pozvali na návštevu Slovenska, pričom sme využili skutočnosť, že navštívil Prahu a Olomouc a dvakrát v Bratislave predniesol referát. Pri jednej návšteve ho prijal na pôde NR SR neskorší predseda Vlády SR, pán Robert Fico. Pán Jerome C. Glenn sa v Prahe zúčastnil metodologickej konferencie výskumu budúcnosti, ktorá mala veľký ohlas a prezentácie boli publikované v papierovej podobe. Moja ppt prezentácia o tvorbe scenárov, ktorá bola dostupná na internete, bola neskoršie citovaná asi v 20 krajinách, pričom 3 krát v Číne v čínskych vojenských časopisoch a 5 krát v Iráne. V rámci The Millenium Projectu som sa zúčastnil asi 15 krát zasadaní jeho plánovacieho výboru v USA, ktoré boli väčšinou spojené s účasťou na konferenciách World Future Society. Bol som tak vo Washingtone D.C., Houstone, Minneapolis, San Franciscu a Chicagu, kde som mal možnosť viac razy vystúpiť s prezentáciou.

V roku 2013 som prezentoval syntropickú ekonomickú teóriu, ktorú som vytvoril na prvej konferencii o syntropii, ktorá sa konala vo Viterbe v Taliansku a v roku 2015 som túto teóriu prezentoval na Prvej Viedenskej konferencii o pluralizme v ekonómii, ktorá sa konala na Ekonomickej univerzite vo Viedni.

V rámci mojich aktivít spojených s výskumom budúcnosti som sa tiež podieľal na aktivitách Občianskej futurologickej spoločnosti v Prahe, ktorá každé dva roky

organizovala medzinárodné kolokvium Koncipování budoucnosti v Evropě a pravidelne organizovala semináre na Vysokej škole ekonomickej v Prahe, a to na Národohospodárskej fakulte tejto školy. Neskoršie som tiež pôsobil ako predseda tejto spoločnosti.

V rámci môjho záujmu o budúcnosť som sa zapojil do aktivít Slovenskej asociácie pre Rímsky klub, kde v súčasnosti vykonávam funkciu tajomníka. Slovenská asociácia pre Rímsky klub zorganizovala množstvo seminárov a viacero konferencií, pričom sa organizačne spolupodieľala na príprave konferencií Globálne existenciálne riziká, kde som vymyslel nosnú tému konferencie a spolu so Slovenskou spoločnosťou pre životné prostredie sme zorganizovali 11 ročníkov tejto konferencie. Takisto sme opakovane podali projekt do APVV s názvom Globálne existenciálne riziká, ktorý bol síce schválený, ale neboli naň poskytnuté finančné prostriedky z dôvodu ich nedostatku, ako bolo uvedené v stanovisku APVV.

V roku 2009 som bol z Prognostického ústavu SAV delimitovaný v rámci delimitácie celej sekcie na Ekonomický ústav SAV, kde som pracoval v novovzniknutej sekcii metodológie výskumu budúcnosti a strategického vyhodnocovania až do jej zániku. Pripravil a publikoval som štúdiu *Využitie futurologických metód pre politické rozhodovanie* a zorganizoval som konferenciu Budúce podoby ekonomických systémov. V roku 2023 som sa stal pracovníkom oddelenia svetovej ekonomiky.

Ekonomický ústav SAV sa od svojho vzniku zaoberal výskumom ekonomickej teórie a dejinami ekonomických teórií, čo bolo veľmi pozitívne hodnotné, ale po roku 1989 tento výskum postupne zanikol. Posledný, kto sa výskumom vývoja ekonomických teórií zaoberal, bol pán Ján Iša, ktorý v roku 1986 preložil prvú knihu moravského rodáka a významného svetového ekonóma Josepha Aloisa Schumpetera. Tento počin, okrem iných, veľmi ocenil aj český ekonóm Václav Klaus na seminári mladých ekonómov, ktorý ústav organizoval. Nepochybne aj vďaka výskumu ekonomickej teórie Ekonomický ústav vždy o triedu prevyšoval úroveň Vysokej školy ekonomickej, dnes Ekonomickej univerzity. Výskumu ekonomickej teórie som sa venoval počas celého môjho pôsobenia na SAV a od polovice deväťdesiatych rokov som prednášal a vyučoval na Palackého univerzite v Olomouci dva predmety - alternatívne ekonomické teórie podporujúce smerovanie k udržateľnému rozvoju a úvod do výskumu budúcnosti.

Od roku 1986 fakticky pôsobím na jedinom pracovisku SAV, z ktorého som sa v roku 1989 v rámci organizačných zmien oddelil a v roku 2009 zasa vrátil na pôvodné pracovisko. Pričom som pracovisko, kde som v roku 1986 nastúpil za celú dobu nezmenil. Celú dobu som sa nepretržite zaoberal výskumom budúcnosti, čo so dnes nesmierne vážim a cením si to, že mi bola poskytnutá takáto príležitosť.

Elena KOHÚTIKOVÁ, Ing., CSc.

1953, vyrastala vo Vlčkovciach pri Trnave

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 2. 1982 – 31. 8. 1990, 1. 1. 1991 – 1. 3. 1991

Na Ekonomický ústav SAV som nastúpila 1. 2. 1982. To, že som sa tam ocitla, bolo výsledkom náhody. V tom čase som po skoro päťročnom pôsobení v SMS Dubnica nad Váhom (neskôr ZŤS) hľadala nové miesto v Bratislave. Náhodou som vo vtedajšom obchodnom dome Prior stretla moju bývalú vedúcu diplomovej práce a mentorku, profesorku Hlavatú, a tá ma nasmerovala práve na Ekonomický ústav SAV. Mojmým vedúcim sa stal jej manžel, profesor Hlavatý, ktorý sa ma ujal nielen ako kolegyne, ale neskôr aj ako vedúci mojej kandidátskej – dnes dizertačnej – práce. Na Ekonomickom ústave som zažila úplne iný profesionálny život ako predtým vo veľkom podniku. Stretla som tam v tom čase najlepších slovenských ekonómov, z ktorých mnohí boli moji učitelia na Vysokej škole ekonomickej (dnes Ekonomickej univerzite). Ľudia ako Štefan Heretik, Ivan Okáli, Egon Hlavatý, Jozef Vojtko, Gitka Schmögnerová, či Milan Šikula – a bolo ich omnoho viac – boli našimi vzormi už za študentských čias a mnohí z nich dodnes figurujú v mojom vysokoškolskom indexe.

Hneď prvý deň na Ekonomickom ústave v mnohom ovplyvnil môj ďalší odborný a aj osobný vývoj. Profesor Hlavatý ma posadil k Evičke Gollvitzerovej, ktorá sa stala nielen mojou odbornou oporou, ale i blízkou priateľkou. Ona mi pomohla v adaptácii na nové, dovtedy nepoznané prostredie, a uľahčila môj prechod z podnikovej kultúry do tvorivej kultúry vedeckého pracoviska, ktorá panovala na Ekonomickom ústave. Dodnes v dobrom spomínam na tie časy. Charakter práce na Ekonomickom ústave sa výrazne líšil od toho, čo som predtým poznala. Oproti striktnej podnikovej hierarchii tu panovala atmosféra rovnocenných diskusií, bez ohľadu na to, či bol niekto iba elévom – ako ja – alebo uznávaným slovenským ekonómom, či riaditeľom ústavu. Už vtedy kolegovia identifikovali, že to so slovenskou ekonomikou nie je najlepšie. Hlavným cieľom bolo teda nájsť cesty, ako zlepšiť a zmeniť ekonomiku Slovenska a každý dobrý námet bol prediskutovaný na rovnocennej úrovni všetkých účastníkov. Bola som hrdá, že som sa do týchto tvorivých diskusií mohla zapojiť i ja. Práve táto atmosféra, Eva Gollvitzerová a profesor Hlavatý, ma ovplyvnili natoľko, že som začala dialkovo robiť ašpirantúru a chcela som sa stať v budúcnosti dobrou vedeckou pracovníčkou. Otvorené diskusie a hľadanie riešení sa stali súčasťou môjho myslenia. Ašpirantúru som získala v roku 1989.

Na začiatku môjho pôsobenia som sa stala súčasťou výskumu v oblasti, ktorá mi bola najbližšia – a to v menovej politike. V tom čase sa peniaze a mena skrývali pod rôzne iné názvy – napríklad hodnotové a hmotné vzťahy, pretože mena

a menová politika neboli práve „v kurze“. Kolegovia na Ekonomickom ústave si už vtedy veľmi jasne uvedomovali, že práve peniaze a mena sú dôležitými kritériami pre hodnotenie efektívnosti a tiež, že dovtedajší ekonomický model vyčerpал svoje schopnosti a bol neudržateľný. Preto vypracovali na to obdobie veľmi progresívny materiál, ako nastaviť ekonomické parametre tak, aby sa ekonomika Slovenska dostala do inej – kvalitatívne vyššej úrovne. Pamätám sa na intenzívne diskusie, ktoré v tom období boli veľmi progresívne a prinášali niektoré úplne iné pohľady na našu ekonomickú budúcnosť a odhaľovali relatívnosť javov, ktoré sa v tom čase zdali nemenné a večné. Bolo to fascinujúce obdobie, ktoré ma naučilo o všetkom pochybovať a hľadať vlastné riešenia, ktoré mohli vývoj posunúť dopredu. Táto skúsenosť mi veľmi pomohla i neskôr, kedy som hľadala nové cesty, nové riešenia práve v oblasti menovej a hospodárskej politiky a môj ďalší profesionálny život bol výrazne ovplyvnený vedomosťami a spôsobom myslenia, ktoré som získala na Ekonomickom ústave. Dodnes na toto obdobie spomínam s úctou a vďačnosťou.

Po nežnej revolúcii sa situácia dosť menila. Mnoho ľudí z Ekonomického ústavu odišlo a aj ja som dostala ponuku práve od profesora Hlavatého, ktorý sa stal šéfom Hlavného ústavu ŠBČS na Slovensku, aby som prišla vybudovať vzťahy medzi menovou a fiškálnou politikou. A tak som prešla do ŠBČS, kde sa po nežnej revolúcii situácia výrazne zmenila a o pár rokov nastalo rozdelenie Česko-Slovenska a začala sa budovať samostatná centrálna banka na Slovensku – Národná banka Slovenska. Vtedy som bola požiadaná, aby som sa stala garantom pre vybudovanie práve menovej časti novej centrálnej banky a tak som sa od 1. januára 1993 stala vrchnou riaditeľkou ekonomického úseku, pod ktorý spadala nielen menová politika, ale i jej podporné odbory – ako napr. štatistika či analýza národného hospodárstva. Neskôr som sa stala členkou bankovej rady NBS – od 1. 4. 1994, zodpovednou za menovú politiku a od roku 2000 viceguvernérkou NBS zodpovednou za celú oblasť menovej politiky, jej podporných odborov, ako aj výskumu. Za to, že som sa neskôr dostala do týchto funkcií, vďačím aj obdobiu strávenom na Ekonomickom ústave, ktorý ma naučil hľadiť dopredu a hľadať nové riešenia rýchlo a efektívne, tak, ako rýchlo sa menili aj ekonomické podmienky na Slovensku.

Po ukončení môjho šestnásťročného pôsobenia v centrálnej banky, z toho dvadsiť rokov v Bankovej rade NBS – čo bolo vtedy legislatívne maximum – som sa rozhodla ísť opäť späť do „reálnej ekonomiky“ a pokračovala som v mojej profesionálnej kariére vo Všeobecnej úverovej banke. To, že som sa pre ňu rozhodla, bolo tiež ovplyvnené mojím pôsobením v základnom výskume. Išla som tam nielen riadiť kapitálové a finančné procesy, ale hlavne zavádzať euro ako náš hlavný cieľ plnohodnotnej integrácie do Európskej únie. Práve odvaha tvoriť niečo nové, čo

som sa naučila na Ekonomickom ústave, mi otvorila cestu k tomu, aby som ešte ako viceguvernérka NBS s mojimi kolegami začala aktívne premýšľať nad budúcnosťou našej krajiny. A tak sa pripravila aj cesta vstupu do menovej únie, za ktorej realizáciu som bola neskôr vo Všeobecnej úverovej banke zodpovedná. Toto obdobie, kedy sme sa stali členmi Európskej únie a eurozóny, bolo pre nás, ekonómov, najsvetleším obdobím krátkej histórie Slovenska, obdobím veľmi úspešným.

Dnes opäť stojíme na križovatke a hľadáme cestu ako ďalej. Slovensko po plnohodnotnej integrácii do eurozóny začalo postupne stagnovať, ako keby by sa uspokojilo s vynikajúcimi výsledkami, ktoré dosiahlo. No dnes to už nestačí. Pred nami je opäť otázka, tak ako veľakrát predtým – akou cestou ísť, aby sme nestagnovali a nezaostávali za ostatnými krajinami, čo sa už teraz deje. A táto výzva, podľa môjho názoru, stojí aj pred Ekonomickým ústavom SAV, ktorý v minulosti stál na čele ekonomického myslenia našej krajiny. Stojíme pred obrovskými výzvami, ktoré, ak sa správne neuchytia, už nebude možné realizovať. Inovácie, zelená ekonomika, tvorba nového, dynamického ekonomického modelu schopného reagovať na veľmi rýchlo sa meniace prostredie nielen na Slovensku, nielen v Európe, ale na celom svete – to sú výzvy, ktoré stoja nielen pred nami, ale aj pred Európskou úniou. Na druhej strane, pred nami stoja i také výzvy, ako je starnutie obyvateľstva, odchod množstva mladých vzdelaných ľudí (až 20% ľudí od 18-25 rokov) do zahraničia, pasívna migračná politika, nepredvídateľné klimatické hrozby, dynamicky sa meniace potreby trhu práce, ktorým nezodpovedá súčasný model vzdelávania, ale aj fiškálna konsolidácia – tieto faktory budú určovať budúcnosť našej krajiny. Toto sú obrovské výzvy, na ktoré by mal v predstihu reagovať základný výskum, ale aj výskum na vysokých školách tak, aby tým, čo rozhodujú o našej budúcnosti, dával jasný obraz toho, aké dôsledky budú mať ich rozhodnutia pre našu krajinu. Ale aj ukázal cesty, ktoré vedú k tomu, aby Slovensko opätovne začalo dobiehať ostatné vyspelé krajiny v úrovni a kvalite života. A aby sa stalo cieľovou destináciou nielen pre našich vzdelaných ľudí, ale aj pre vzdelaných ľudí zo zahraničia. A aby sa inovácie stali trvalou súčasťou všetkých našich rozhodnutí. Verím, že to tak, ako na konci minulého tisícročia dokážeme. A že Ekonomický ústav SAV bude pritom.

Jozef KOLLÁR, Ing., CSc.

1961, nar. Kežmarok

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 8. 1983 – 31. 3. 1991

V roku 1983 absolvoval Vysokú školu ekonomickú v Bratislave. Na EÚ SAV pôsobil ako vedecký pracovník v oblasti makroekonomického a strategického plánovania. V rokoch 1985 až 1990 absolvoval vedeckú aspirantúru. Bol spoluautor

publikácií *Z prieskumu niektorých stratových podnikov Ministerstva priemyslu a Ministerstva stavebníctva SSR (1986)* a *Makroekonomické súvislosti transformačného procesu v ČSFR z pohľadu ekonomiky SR. I. časť. (1991)*.

Od novembra 1990 do septembra 1991 bol vedúcim oddelenia národohospodárskych a devízových analýz v Štátnej banke Československej, kde riadil tím poverený zostavením metodológie platobnej bilancie, tvorbou programu konvertibility lokálnej meny (československej koruny) a prípravou devízového zákona. V roku 1990 bol členom zakladateľského tímu Burzy cenných papierov v Bratislave a v roku 1991 viedol tím poverený prípravou zákona o Národnej banke Slovenska. V lete 1992 viedol prvú delegáciu vlády SR v Medzinárodnom menovom fonde a Svetovej banke vo Washingtone s cieľom rozdelenia kvóty SDR na dva nové nástupnícke štáty, Slovensko a Česko. Vo februári 1993 bol členom krízového štábu Vlády SR pre rozdelenie federálnej meny (menová odľuka).

V roku 1993 absolvoval postgraduálne štúdium bankovníctva na Graduate School of Banking University of Wisconsin, Madison (USA) a v rokoch 1994 – 1995 na Graduate School of Banking, Oklahoma City University v Oklahoma City (USA). V roku 1996 sa zúčastnil na študijnom pobyte v Jokohame v Japonsku v rámci programu Association for Overseas Technical Scholarship manažment pre stredo- a východoeurópske krajiny.

V roku 1991 participoval pri zakladaní Volksbank Slovensko, a.s., prvej komerčnej banky s majoritnou účasťou zahraničného kapitálu na Slovensku. V Ľudovej banke bol členom predstavenstva (do 1997), podpredsedom predstavenstva (do 2000) a predsedom predstavenstva (do 2006).

Po parlamentných voľbách v roku 2010 sa stal poslancom NR SR za stranu SaS. Bol tímlíder SaS pre verejné financie a finančný trh. Bol podpredsedom Výboru pre financie a rozpočet, členom Výboru pre európske záležitosti a vedúcim Stálej delegácie NR SR pri OECD v Paríži. Pričinil sa o prijatie zákona o rozpočtovej zodpovednosti (zákon o rozpočtovej dlhovej brzde). V období 2016 až 2022 bol prvým viceprezident International Investment Bank v Budapešti.

Zora KOMÍNKOVÁ rod. Lacková, Ing., CSc.

18. 4. 1948 – 9. 9. 2013, nar. Paríž, Francúzsko

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 8. 1972 – 28. 2. 1994

Bola dcérou diplomata a pracovníka EÚ SAV Rastislava Lacka. Po skončení Vysokej školy ekonomickej v Bratislave nastúpila v roku 1972 na Ekonomický ústav SAV. Pracovala v oddelení, ktoré sa zaoberalo analýzou ekonomiky, hospodárskej politiky a ekonomických teórií vo vyspelých kapitalistických štátoch. Na ústav prišla nielen vyzbrojená teoretickými poznatkami, ktoré sa dali získať

štúdiom na VŠE, ale aj v tom čase neobvyklými jazykovými vedomosťami, schopnosťou tvorivo a kriticky myslieť, prenikať do hĺbky riešených problémov, vidieť súvislosti medzi skúmanými reálnymi ekonomickými procesmi a ich teoretickou interpretáciou. Tieto vlastnosti ju priam predurčili na vedeckú prácu.

Kandidátsku dizertačnú prácu písala z oblasti analýzy hospodárskej politiky a ekonomických teórií vo Francúzsku – so zameraním najmä na obdobie 60. a 70. rokov minulého storočia. Táto problematika bola v Československu málo známa. Pozornosť domácich autorov sa sústreďovala najmä na USA, Veľkú Britániu, prípadne NSR. Svojím výskumom nielen zaplnila medzeru v československej ekonomickej literatúre, ale na základe analýzy vývoja hospodárskej politiky vo Francúzsku formulovala aj niektoré všeobecnejšie platné závery, ktoré sa ukázali aktuálnymi aj v procese transformácie slovenskej ekonomiky. Dizertačná práca odhaľuje špecifiká procesu „prehodnocovania hodnôt“ vo Francúzsku. O hospodárskej politike pravicových vlád vo Francúzsku v 60. a 70. rokoch (či už ide o nacionalisticky orientovanú hospodársku politiku de Gaulla alebo o zvýrazňovanie potreby zvyšovania konkurencieschopnosti francúzskej ekonomiky v politike Giscarda d'Estaing) sa nedá povedať, že by bola prevažne keynesovsky orientovaná. Preto ani kritika keynesovstva nevystupovala vo Francúzsku osobitne do popredia. Stratégia nového priemyselného rozmachu, vyhlásená po ropnom šoku, sa zameriava predovšetkým na adaptáciu francúzskej ekonomiky na intenzívny proces internacionalizácie a globalizácie svetovej ekonomiky a na zvýšenie konkurenčnej schopnosti francúzskej ekonomiky v týchto podmienkach. Významnú úlohu zohrávala priemyselná a štruktúrna politika a stimulovanie vedecko-technického rozvoja. Mnohé nástroje využívané v tejto politike sa stali zaujímavými a poučnými aj pre štáty RVHP. Na tieto myšlienky nadväzovala vo svojich neskorších publikáciách venovaných štruktúrnej politike v západoeurópskych štátoch, ktoré sa stretli so značným ohlasom vo vtedajšom Československu.

Absolvovala študijné pobyty v Paríži, Kieli a Wuppertale. Vedecký záujem postupne rozširovala z analýzy hospodárskej politiky vo Francúzsku na adaptačné procesy charakteristické pre väčšinu európskych štátov a na potenciálne prínosy Európskej únie. Celkom logicky sa zaujímala aj o možnosti, výhody a prípadné problémy spojené s fungovaním EÚ a o možné dosahy na Slovensko. Práve v čase, keď v západnej Európe vrcholili prípravy na vytvorenie EÚ, prebehla zásadná zmena v politickom i ekonomickom systéme Československa, ktorá viedla aj k novým úlohám pre ekonomickú vedu. Jej skúsenosti ju predurčovali na riešenia úloh spojených s transformačným procesom v slovenskej ekonomike. V čase hľadania východísk z transformačnej recesie, v ktorej sa ocitla československá ekonomika pri prechode od centrálne plánovanej k trhovej ekonomike, upozorňovala, že „návrat do Európy zďaleka nie je návratom do Európy 50. a 60. rokov, ale do

prostredia, ktoré prešlo svojou veľkou transformáciou, resp. adaptáciou v 70. a 80. rokoch“. Zdôrazňovala internacionálny charakter európskej ekonomiky, vysokú mieru otvorenosti, úzku vzájomnú previazanosť a závislosť jej národných článkov, ktoré v novom európskom rámci nemohli riešiť dôsledky šokovej terapie národnoprotekcionistickou hospodárskou politikou. Východisko videla vo funkčnom otváraní slovenskej ekonomiky a v politike zameranej na zvyšovanie jej výkonnosti. Bola jednou z prvých ekonómiek požadujúcich, aby popri makroekonomickej regulácii fungovala aj mikroekonomická politika štátu voči podnikovej sfére, „ktorá napomôže formovaniu trhov sa správajúcich podnikateľských subjektov“.

Veľkú pozornosť vzbudila jej štúdia *Spor o makroekonomickú politiku transformácie – opäť Friedman versus Keynes? (1993)*. Situáciu v súčasnej Európe i stavom transformujúcich sa stredoeurópskych ekonomík sa v nej argumentuje proti jednostranným koncepciám makroekonomickej regulácie, či už založenej na dopytovo stimulatívnych (keynesovských), alebo ponukovo stimulatívnych (konzervatívnych, monetaristických) zásadách. Vývoj nezrušil, ale aj na vyššej celoeurópskej úrovni potvrdil jej výzvu na „hľadanie modelu nového inštitucionálneho usporiadania trhu (vrátane regulačnej funkcie štátu) v týchto krajinách“.

Súbežne so skúmaním prístupov k transformácii centrálne plánovaných na trhové ekonomiky sa zaoberala otázkami (v centrálne plánovaných ekonomikách) zanedbávanej menovej politiky. Štúdiom tejto problematiky ju priviedlo k zmene zamestnania – k prechodu z Ekonomického ústavu SAV do Národnej banky Slovenska, kde patrila ku kľúčovým výskumným pracovníkom až do konca (predčasného) svojej výskumnej kariéry. Aj keď kontakty s výskumnými kolektívmi na EÚ SAV neprerušila ani potom, do popredia jej orientácie sa dostávali nové problémy – súvisiace s formovaním samostatnej menovej politiky NBS a aj širšie súvislosti vývoja finančného sektora na Slovensku.

Výskumne sa zamerala na vznik NBS ako samostatnej centrálnej banky a vývoj jej menovej politiky v prvých rokoch transformácie slovenskej ekonomiky, vývoj a reštrukturalizáciu bankového sektora na Slovensku, porovnanie a problémy konvergencie finančného sektora na Slovensku s úrovňou EÚ, analýzu teoretických východísk koncepcie menovej únie a načrtnutie problémov, ktoré môžu nastať vo vývoji eurozóny, vplyv zavedenia eura na slovenské hospodárstvo, Európsky systém centrálnych bánk a úlohu peňažných agregátov a podobne.

Bola fundovanou a publikačne veľmi plodnou autorkou vedeckých prác. Jej prednosťou bolo to, že dokázala aj veľmi zložité problémy vysvetliť pútavou, zrozumiteľnou formou a perfektnou slovenčinou. Široká výskumná orientácia a jazykové schopnosti ju predurčili na to, aby od roku 1986 do roku 1990 vykonávala najprv funkciu výkonnej redaktorky Ekonomického časopisu a následné štyri roky

aj jeho hlavnú redaktorku. Časopis viedla v období veľkých spoločenských zmien a významne sa zaslúžila o jeho bezproblémový prechod do nových podmienok. Poukazom na predchodcu Ekonomického časopisu *Oeconomica Slovaca* (1949 – 1953) usilujúceho sa o objektívny rozvoj ekonomickej vedy v dvojjedinom teoretickom i praktickom hospodárskopolitickom rozmere a na prestavbový nápor teoretického frontu od polovice 80. rokov argumentovala, že Ekonomický časopis nevstupoval do obdobia transformácie celkom nepripravený. Zároveň programovo zdôraznila jeho úlohu všestranne podporovať plodnú diskusiu v rámci širokej názorovej platformy pri teoretickom formovaní československej cesty k trhovej ekonomike. Po odchode z Ekonomického ústavu v roku 1994 naďalej pôsobila ako členka redakčnej rady až do roku 2006.

Vypracovala sa na uznávanú osobnosť slovenskej ekonomickej vedy, so širokým výskumným zameraním, s bohatou publikačnou činnosťou a zmyslom pre pochopenie vzájomných súvislostí medzi ekonomicou teóriou a realitou. Jej profesionalita a zmysel pre zodpovednosť boli na vysokej úrovni. Bola priateľská, ochotná pomáhať a chápať potreby iných, mala široký okruh záujmov a zmysel pre humor.

Matej KORČEK, Ing., PhD.

1986, nar. Trnava, vyrastal v Pezinku

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 4. 7. 2013

Po skončení inžinierskeho štúdia na Obchodnej fakulte Ekonomickej univerzite v roku 2010, som mal obavy, že čoskoro nastane koniec civilizácie tak, ako ju poznáme kvôli tzv. „ropnému vrcholu“. Táto teória bola v tom čase na internete veľmi obľúbená, keďže cena ropy bola len pred pár rokmi takmer 150 dolárov a opäťovne sa blížila k hranici sto dolárov za barel. V rámci prípravy na koniec sveta sa nedalo robiť nič iné, len preskúmať, či neexistuje vypísaná dizertačná práca, ktorá by sa venovala cenám energetických surovín. Mal som šťastie. Pán profesor Saleh Obadí Mothana, pôsobiaci na EÚ SAV, takúto tému vypísal a mne sa ju podarilo získať. Výskum v tejto oblasti pre mňa znamenal dve veci, prestal som sa báť okamžitého konca sveta pre nedostatok ropy a našiel som si hobby na nasledujúcich (zatiaľ) trinásť rokov života. Po úspešne zvládnutej dizertačnej práci som v roku 2013 dostal možnosť pokračovať v ďalšom výskume v spolupráci s profesorom Obadim a keďže plánov kam smerovať výskum bolo veľa, túto ponuku som rád využil. Čas venovaný práci na vedeckých publikáciách je pre mňa výnimočný, pretože neexistuje množstvo iných zamestnaní, kde neustále narážate na nové, stimulujúce myšlienky, ktoré vás posúvajú v pochopení sveta. Vo výskume sa naďalej venujem primárne oblasti energetického sektora, fungovania

ropného a plynového trhu, ktorá je absolútne prepojená so zvyškom makroekonomických otázok. V posledných rokoch sa venujem najmä analýze liberalizovaného trhu s plynom v Európe a procesu spotovej cenotvorby, ktorá sa začala vo väčšej miere rozvíjať až v minulej dekáde, práve v čase, keď som sa do tejto témy viac ponoril. Je to téma extrémne vďačná, keďže celý proces objavovania vzájomných dopytovo ponukových vzťahov v tomto segmente neustále prebieha. Trh s plynom je pritom aktuálne vstupnou bránou k pochopeniu trhu s elektrickou energiou, vzhľadom na spôsob cenotvorby, kedy je plyn často marginálnym zdrojom pri produkcii elektriny. Postupne sa tak otvára priestor na rozšírenie výskumu do ďalšej oblasti a nových trhov v oblasti energetiky, čo si prechod na nízkouhlíkovú ekonomiku bude vyžadovať. Opäť pritom pôjde o novovznikajúce trhy, ktoré si budú hľadať svoje zásadné dopytové a ponukové faktory a celá zábava pre bádateľa sa bude môcť začať odznova. Aj keď komentujem tento vývoj nadnesene, treba si uvedomiť, že dostatočné množstvo energie za prijateľné ceny je naďalej jedným z hlavných faktorov ovplyvňujúcich ekonomický rozvoj a význam tejto oblasti ekonomického výskumu s veľkou pravdepodobnosťou ostane zásadný aj do budúcnosti.

To, čo vo mne aj po rokoch rezonuje, je že na EÚ SAV mám možnosť vidieť prácu veľmi inteligentných ľudí, ktorí pracujú na tom, čo ich zaujíma a od ktorých je neustále možnosť učiť sa nové veci. Nejde pritom len o odbornosť, ale aj o prístup k spolupráci založenej na diskusii a snahe hľadať prieniky, ako aj kultúru, kde sa myšlienky vysvetľujú, nie vnucujú. Výskum v tejto oblasti mi zároveň umožnil aktívne sa zapojiť do činností, v rámci ktorých mám možnosť pozorovať a vo svojej malej mierke ovplyvňovať vývoj skúmanej oblasti.

Za podstatné považujem mnohé témy: starnutie populácie, rast príjmovej polarizácie, makroekonomické dopady plynuce z geopolitických pnutí, dopad nových technológií na zamestnanosť. Z povahy zamerania môjho výskumu je však pre mňa osobne hlavnou témou rozvoj zelenej ekonomiky v kontexte prechodu k uhlíkovej neutralite. To, ako sa krajiny budú adaptovať na nové podmienky, ako aj spôsob prechodu, ktorý nebude vôbec jednoduchý, bude vysielat' šoky do globálnej ekonomiky počas nasledujúcich desaťročí. Nájdenie rovnováhy medzi postupným odstavovaním zdrojov založených na fosílnych palivách a investovaním do nových regionálnych zdrojov, ktoré majú vlastné regionálne geopolitické špecifiká, bude výrazne ovplyvňovať vývoj svetovej ekonomiky a aktuálne vytvára nové otázky, na ktoré ekonomická veda a spoločnosť len hľadá odpovede.

Ján KOŠTA, *Ing., CSc.*

1951, nar. Košice

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 20. 10. 1992

Na Ekonomický ústav SAV (EÚ SAV) som nastúpil v októbri 1992, keď zanikala česko-slovenská federácia a jej inštitúcie, a to z federálneho Výskumného ústavu práce a sociálnych vecí so sídlom v Bratislave. Tam som pracoval 16 rokov a externe som popritom na VŠE v Bratislave absolvoval vedeckú ašpirantúru. Mojmým školiteľom bol vtedy Ing. Peter Staněk, CSc. Na EÚ SAV ma spolu s ďalšími tromi kolegami-výskumníkmi z Výskumného ústavu práce a sociálnych vecí prijímal vtedajší riaditeľ, pán Ing. Eduard Mikelka, CSc. Vo výskumnom ústave práce a sociálnych vecí väčšina výskumných projektov bola z oblasti aplikovaného výskumu, pričom každý projekt mal na Federálnom ministerstve práce a sociálnych vecí v Prahe svojho gestora-odberateľa. Dlhší čas gestorom mojich výskumných projektov bol pán Ing. Miloš Pick, ktorý po roku 1989 prešiel pracovať na Prognostický ústav ČSAV v Prahe. V odborných kruhoch bol a je stále známy svojimi názormi na postupnú privatizáciu a zachovanie konkurencieschopnosti československej a českej ekonomiky. S pohnutím spomínam na neho ako na priameho, čestného človeka, ktorý vždy rešpektoval odborné názory aj mladších kolegov a pripraveného kedykoľvek na diskusiu. Až neskôr som sa dozvedel, že pán Ing. Pick prežil koncentračné tábory Terezín a Oswienčim, odkiaľ sa nevrátili domov jeho rodičia.

Z Výskumného ústavu práce a sociálnych vecí som si do Ekonomického ústavu SAV priniesol nádej, že takisto budem pracovať v kolektíve erudovaných kolegov, čo sa mi potvrdilo. Začal som pracovať v tíme pani Ing. Brigity Schmögnerovej, CSc. Cítil som potrebu sa ďalej vzdelávať, preto som využil ponúknutú možnosť zo strany pána prof. van Miltenburga, ktorý vtedy pôsobil na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave, ísť absolvovať interný sedemmesačný certifikovaný kurz European Labour Studies na University of Groningen v Holandsku. A v roku 1995 som absolvoval polročnú stáž v rámci predvstupového programu PHARE pre budúce nové členské krajiny EÚ v Training and Enterprise Council v Sunderlande na severe Anglicka, za čo vďačím EÚ SAV. Pri pohľade späť musím vyzdvihnúť jedného vzácneho kolegu (nech mi ostatní blízki kolegovia prepáčia, že ich tu nevymenúvam), a to už nebohého pána doc. Ing. Richarda Outratu, CSc., ktorý po rýchlom odchode pani Schmögnerovej do vlády SR sa na dlhé roky stal mojím bezprostredným nadriadeným. K odborným názorom všetkých spolupracovníkov pristupoval s úctou a rešpektom; osobitne som si ho vážil pre jeho demokratické postoje vždy nanajvyš potrebné, ako mi to život potvrdil, aj v oblasti vedy a výskumu.

V deväťdesiatych rokoch minulého storočia sa na EÚ SAV spracovalo veľa štúdií pre orgány vlády SR (ministerstvá), ktoré viedli starší, skúsení výskumní pracovníci, napr. pán prof. Ing. Anton Klas, PhD., pani PhDr. Vilma Juríčková, CSc., či pán doc. Ing. Richard Outrata, CSc. Do viacerých takýchto štúdií som mal možnosť prispieť. Výskum vtedy bezprostrednejšie súvisel s potrebami riadiacej sféry na rozdiel od neskorších rokov, keď tento typ výskumu a štúdií na EÚ SAV v podstate zanikol, a to hlavne z dôvodu zriaďovania útvarov typu „Intelligence research units“ na ministerstvách SR. Neskôr nasledovali aj dve významné štúdie spracované väčším kolektívom autorov na EÚ SAV, ktoré analyzovali hlavné ekonomické a sociálne problémy a riziká pred vstupom Slovenskej republiky do EÚ. A v roku 2010 to bol veľký projekt Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti, ktorý koordinoval riaditeľ, pán prof. Ing. Milan Šikula, DrCs., a na ktorom sa autorsky podieľali viacerí vedeckí a výskumní pracovníci.

Vo svojej výskumnej činnosti som sa zaoberal problémami trhu práce, zamestnanosťou, nezamestnanosťou, ale ja problémami ľudského kapitálu, inovačnou politikou, starobnými dôchodkami atď. Postupne bolo potrebné spracovávať aj takpovediac „okrajové“ témy trhu práce, ako napr. problém diverzity pracovných síl v organizáciách (projekt pre Slovenské národné stredisko pre ľudské práva), problém spracovávanía dát podľa etnicity z oblasti zamestnanosti a sociálnej pomoci pre zvýšenie zamestnanosti rómskej populácie (projekt EÚ PROGRESS) a pod. Z medzinárodných projektov ďalej spomeniem projekt o starobných dôchodkoch AIM (Adequacy of Old-Age Income Maintenance in the EU) v rámci 6. rámcového programu EÚ, dva projekty Eurofound-u so sídlom v Dubline venované priemyselným vzťahom a projekt EÚ SHARE (Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe), ktorý sme spolu s mladšou kolegyňou Ing. Gabrielou Dováľovou, PhD. pomáhali rozbiehať za Slovenskú republiku. S ňou som pripravil v posledných rokoch aj väčšinu svojich rôznych publikačných výstupov, za čo jej patrí moja vďaka.

V posledných rokoch sa vyskytla možnosť participovať znova na dopytovo orientovaných analytických výstupoch v rámci dlhodobého projektu zlepšenia kvality sociálneho dialógu sociálnych partnerov na Slovensku. S kolegami z EÚ SAV i z iných výskumných pracovísk som spracoval samostatné analytické výstupy (štúdie) o minimálnej mzde v nadväznosti na vývoj produktivity práce, o životnom minime i o kvalite zamestnanosti (kvalite pracovných miest). Viacerí kolegovia z EÚ SAV pracovali na ďalších analytických výstupoch z uvedeného projektu.

Čo ďalej s výskumom v EÚ SAV? Podľa môjho názoru si manažment ústavu musí zodpovedať otázku, či je rozdiel medzi EÚ SAV a ekonomickými fakultami slovenských vysokých škôl. A ak je rozdiel, tak by sa mal, v podstatne väčšej

miere ako doteraz, prejavíť v charaktere projektov a výstupov výskumnej činnosti. EÚ SAV by sa mal stať postupne jednoznačným lídrom v analýze svetových trendov a na tom základe v koncipovaní hlavných odporúčaní pre stratégie ďalšieho ekonomického a sociálneho rozvoja na Slovensku. Pomerne značná časť odporúčaní pre zmeny hospodárskej politiky je už dlhodobo na Slovensku pod vplyvom think-tankov, ktoré sledujú záujmy svojich štedrých donátorov i zahraničného kapitálu. Aby sa v budúcnosti EÚ SAV nestalo, že formálne budú publikačné výstupy na slušnej európskej úrovni, ale slovenská ekonomika a životná úroveň obyvateľov na Slovensku zostane niekde na chvoste krajín EÚ tak, ako je tomu nateraz. Za terajší stav nemožno stále viniť len politikov... V budúcnosti bude potrebné vnášať do vážnych ekonomických a sociálnych diskurzov „ako ďalej“, ktoré isto na Slovensku budú musieť prebehnúť, zo strany EÚ SAV svoj významný vklad. V oblasti hospodárskej politiky na Slovensku sa treba vyrovnávať aj s ekonomickými záujmami viacerých subjektov a aktérov, ktorých realizácia často nesmeruje k optimálnemu riešeniu.

Zuzana KOŠŤÁLOVÁ, *Ing., PhD.*

1986, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 27. 10. 2020

Na EÚ SAV som nastupovala v čase pandémie, kedy tvorba networkingu bola obmedzená, ale práca na výskume s inými spolupracovníkmi aj z iných oddelení obmedzená nebola. Vďaka spoločnému výskumu s prof. Š. Lyócsom som si rozšírila svoje znalosti v ekonometrii a písaní projektov. Na EÚ SAV som sa začala venovať aj novej výskumnej téme, zhodnotenie dopadu politík, pri ktorej mi je „mentorom“ súčasný riaditeľ M. Štefánik. Vo výzve 2022 pre postdoktorandský program SAV som získala príspevok z podporného fondu Štefana Schwarza.

EÚ SAV poskytuje slobodný priestor vo venovaní sa výskumu, ktorý ma zaujíma. Môžem pracovať flexibilne a spolupracovať s výskumníkmi z rôznych krajín. Za prínosné považujem možnosť poskytovať analýzy pre štátne inštitúcie, ale aj spoluprácu s praxou. Moje výskumné projekty sa zameriavajú na dve hlavné oblasti výskumu. Prvá oblasť výskumu spočíva v odhadovaní finančných cyklov a predpovedaní finančnej nestability pomocou metód strojového učenia. Druhá sústreďuje na využívanie online dát o pracovných miestach a metód strojového učenia na modelovanie rôznych aspektov trhu práce. Konkrétne sa môj prístup zameriava na efektívne využitie nástrojov, ktoré by prepojili uchádzačov o zamestnanie s voľnými online pracovnými miestami. Výsledky z týchto výskumov boli publikované v zahraničných karentovaných časopisoch.

Za podstatné ekonomické témy považujem: zelená ekonomika, nelegitímne toky kapitálu, finančná stabilita.

Rudolf KRČ, Ing., CSc.

8. 8. 1931 – 18. 6. 2009, nar. Trnava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 12. 1963 – 8. 2. 1990

Štúdium na VŠE ukončil v roku 1956 a potom pôsobil ako odborný asistent na katedre štatistiky a matematiky do roku 1959. V rokoch 1960 až 1963 pracoval ako vedúci oddelenia plánovania v Tatre Kopřivnice, závod Bratislava na Mlynských nivách, tu bol vedúci plánovacieho oddelenia.

V roku 1963 začal pracovať na Ekonomickom ústave. Ašpirantúru zavŕšil v roku 1967. Bol vedúcim oddelenia pre výskum faktorov rozvoja socialistickej ekonomiky od jeho vzniku v roku 1970 do roku 1982. Viedol tím pre výskum faktorov dlhodobého ekonomického rozvoja Slovenska. Viedol skupinu pre výskum investičného procesu, VTR a zamestnanosti. Riešil problematiku kvantifikácie technického pokroku v jednoduchých modeloch rastu. Jeho publikačné aktivity sú uvedené v zborníku vydanom pri 60-tom výročí vzniku EÚ SAV. Bol členom v odborných skupinách Slovenskej plánovacej komisie, aktívny bol v prognostickej komisii.

Bol spoluzakladateľom Slovenskej štatistickej a demografickej spoločnosti pri SAV, štyri roky bol jej vedeckým tajomníkom a štyri roky predsedom. Bol členom Slovenskej ekonomickej spoločnosti pri SAV. Externe prednášal na Vysokej škole ekonomickej a na Univerzite Komenského.

8.2.1990 bol menovaný za predsedu Slovenského štatistického úradu (potom premenovaný na Štatistický úrad Slovenskej republiky). Predsedom Štatistického úradu Slovenskej republiky bol do roku 1994.

Ján KÚKEĽ, prof., ing., Dr.Sc.

9. 3. 1926, nar. Ábelová, okr. Lučenec

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 1. 1957 – 15. 4. 1981

Po skončení základnej školy pracoval do roku 1945 ako robotník. Zostal pracovať v Prahe na Technickoorganizačnom výskumnom ústave strojárskom. V rokoch 1949 – 1953 popri zamestnaní absolvoval Vysokú školu politických a hospodárskych vied v Prahe.

V roku 1957 obhájil kandidátsku dizertačnú prácu na VŠE v Prahe a prišiel pracovať na EÚ SAV. V spoluautorstve s J. Dančom napísali publikáciu *Problémy špecializácie a kooperácie. Rozbor úrovne a účinnosti špecializácie a kooperácie*

na príklade strojárskovej výroby (1961). V roku 1963 sa stal vedúcim oddelenia ekonomických otázok technického rozvoja. Zaoberal sa problematikou vedecko-technického rozvoja.

V roku 1970 sa stal riaditeľom EÚ SAV. Podieľal sa na konsolidácii pracovných pomerov po krízových rokoch 1968 – 1969, bol predsedom CZV KSS SAV. V období 1978 – 1981 bol hlavným redaktorom Ekonomického časopisu. Od roku 1970 externe učil na VŠE v Bratislave. Je autorom monografie *Vedeckotechnický pokrok v socialistickej ekonomike: základné politické problémy* (1979). Podieľal sa na prvej výročnej publikácii, ktorá mapovala 25 rokov EÚ SAV: *Ekonomický ústav SAV 1953 – 1978. Dvadsaťpäť rokov činnosti* (1978). Viedol kolektív autorov publikácie: *Formovanie ekonomiky rozvinutého socializmu*, Pravda, 1982. Publikácia bola ocenená Cenou SAV a Cenou Nakladateľstva Pravda.

V roku 1981 odišiel na Ústav marxizmu-leninizmu UK, kde sa stal vedúcim oddelenia politickej ekonómie.

Vladimír KVETAN, Ing.

1974, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 8. 1997 – 30. 11. 2009

Na EÚ SAV som začal pracovať po ukončení štúdia na Ekonomickej univerzite v Bratislave, kde som na Fakulte hospodárskej informatiky absolvoval študijný odbor Operačný výskum a ekonometria. V zásade som bol „vydraftovaný“ Vilom Páleníkom počas obhajoby mojej diplomovej práce. Bolo vskutku príjemné, keď sa ma ešte nespamätaného z faktu, že „to mám za sebou“, spýtal „nechceli by ste pre nás pracovať?“ Dohodli sme sa na stretnutí na Šancovej, kde mal kanceláriu v podkrovných priestoroch. Bola strašne „cool“ a po krátkej debata o práci a s ňou spojených úlohách mi bolo jasné, že je to presne ten typ práce, ktorú chcem.

Dostal som sa do tímu skvelých ľudí (popri už spomenutom Vilovi Páleníkovi to bol Slávo Vokoun, Laco Bors, či Michal Benčík), ktorí práve budovali model ekonomiky SR. Možnosť aplikovať v praxi to, čo sme v škole riešili iba teoreticky, teda vyrobiť reálne rovnice, zapracovať ich do modelu a následne vygenerovať prognózu vývoja SR, bolo pre mňa veľkou výzvou. Zo začiatku som sa primárne venoval modelovaniu trhu práce a tvorbe prognóz. Keď model nadobudol „veľku rozumnú vlastnosť“, ako poznamenal pri niektorej z obhajob František Hajnovič, začali sme sa venovať jeho využitiu na budovanie alternatívnych scenárov a odoziev na ekonomické šoky.

Neskôr sa tím pomenil a rozrástol (v rýchlosti spomeniem kolegov ako Marek Radvanský, Martin Mlýnek, Lucia Fašungová, Jana Široká či Ján Ďuraš) a následne sme popri agregovanom modeli SR vytvorili špecifické modely zdravotného

systému, prípadne dôchodkovej reformy, CGE model či model typu HERMIN. To nám dovolilo pomocou modelovania prispieť k tvorbe a hodnoteniu dopadov kľúčových reforiem na Slovensku. Napríklad aj v našom výpočte vyšla optimálna úroveň rovnej dane 19 %. Rovnako sme sa venovali výpadkom v systéme zdravotného poistenia a dopadom zmien dôchodkovej či sociálnej politiky.

Práca na ústave ma veľmi napĺňala, keďže som mal možnosť vidieť v reále dopad mojej práce na tvorbu politík. Rovnako bolo skvelé spolupracovať so špičkovými domácimi odborníkmi z Infostatu, ŠÚ SR, EU BA či MFMI UK. Čo som však oceňoval najviac, bola šírka úloh a projektov, do ktorých som sa mohol zapojiť. Kým moji kolegovia zo školy striedali zamestnania, ja som stále sedel na tej istej stoličke na Šancovej a striedal som úlohy. To mi umožnilo odborne rásť a zapájať sa do medzinárodných výskumných projektov, kde som popri odborných znalostiach získal aj zručnosti z vedenia projektov. To som následne mohol využiť pri spájaní ľudí do domácich výskumných projektov.

Odchod zo SAV bol v zásade prirodzeným rozvojom mojej vedeckej kariéry. Keďže som sa dlhodobo venoval modelovaniu trhu práce, naskytla sa mi možnosť riešiť niečo podobné na celoeurópskej úrovni. Prijal som ponuku pracovať pre Európsku agentúru pre rozvoj odborného vzdelávania (Cefeop), kde som mal na starosti tvorbu paneurópskej prognózy dopytu a ponuky po zručnostiach (tiež známa ako Skills supply and demand forecast). Následne sme spolu s kolegami začali budovať skills intelligence, čo znamená spájanie a syntézu informácií z trhu práce s cieľom jej prepojenia na sféru vzdelávania, odbornej prípravy a budovania zručností. Aktuálne vediem projekt zameraný na budovanie systému pre zber a analýzu dát o požadovaných zručnostiach z ponúk práce inzerovaných na internete. Tento systém vyvíjame spolu s Eurostatom. Je skvelé zúčastňovať sa procesu, ktorý z malej myšlienky zrodenej v mojej kancelárii v Thessalonikách, cieľi na tvorbu oficiálnych štatistík. Veríme, že tieto štatistiky prispedia k lepšiemu prepojeniu svetov vzdelávania a práce, nakoľko doteraz sme pracovali predovšetkým s „proxies“ pre zručnosti – povolaniami či úrovňou formálneho vzdelania.

Aj napriek tomu, že momentálne sa moja práca zúžila na manažovanie projektu, stále ťažím zo skúseností, ktoré som nadobudol počas práce na SAV ako kritické myslenie, vhlád do problematiky trhu práce, ale najmä vidieť širší rozmer a súvislosti. To mi pomáha pridržiavať sa faktov, dávať výsledkom ich pravú hodnotu a nesnažiť sa za každú cenu vyhľadávať senzácie.

Celý môj profesijný život sa venujem veciam okolo trhu práce, nakoľko verím, že najlepšia sociálna politika je politika zamestnanosti. Zmysluplná práca, kde má človek možnosť naplno uplatňovať a ďalej zveľaďovať svoje schopnosti, pomáha nielen naplniť človeka pocitom užitočnosti, ale aj odstraňovať rôzne nežiaduce spoločenské javy. Preto je nevyhnuté namotivovať vzdelávací systém a najmä

odborné vzdelávanie, smerom k vybavovaniu absolventov adekvátnymi zručnosťami. Rovnako je dôležité poznať, akým spôsobom sa zručnosti jednotlivca ďalej používajú a zveľaďujú počas pracovného života.

Martin LÁBAJ, *prof., Ing., PhD.*

1982, nar. Revúca

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 8. 2006 – 2020

Na Ekonomický ústav SAV som nastúpil v roku 2006, ešte počas môjho doktorandského štúdia na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave. V rámci čiastkového úväzku som na ústave zostal pôsobiť až do roku 2020, kedy som sa rozhodol plne venovať aktivitám na Ekonomickej univerzite. Prijímací pohovor som absolvoval u vtedajšieho riaditeľa Milana Šikulu a jeho zástupkyne Herty Gabrielovej. Mojm hlavným mentorom bol Antonín Klas, bol som pridelený do jeho výskumného oddelenia. Venoval sa najmä dopadom výskumu a vývoja na spoločnosť a počas niekoľkých rokov som pre neho popri písaní dizertačnej práce pripravoval podklady pre rôzne ekonomické analýzy a hodnotenia vývoja výdavkov na výskum a vývoj či zamestnanosti vo výskume. Tak ako mnohí ďalší pracovníci ústavu, ovplyvnil ma najmä svojou zanietenosťou a zvedavosťou, túžbou po novom poznaní, nadšením pre ekonomický výskum. Na pôde univerzity bolo zanietenie pre výskum neporovnateľne menšie, akoby na vedľajšej koľaji, aj keď časom sa to postupne zlepšovalo. Okrem motivácie malo na môj ďalší akademický vývoj silný vplyv to, s akou vážnosťou a dôležitosťou sa k výskumným otázkam pristupovalo. Práce na hospodárskom vývoji Slovenska pod vedením Ivana Okáliho, diskusie k výskumným štúdiám, k príspevkom na pracovných stretnutiach a konferenciách, k tomu všetkému sa pristupovalo, ako k dôležitým debatám, ktoré môžu pomôcť ovplyvniť hospodársku politiku a smerovanie rozvoja slovenskej ekonomiky. Treťou skutočnosťou, ktorá mala zásadný vplyv na moje smerovanie, boli práce na vízii a stratégii rozvoja slovenskej spoločnosti v rokoch 2006 až 2010, počas ktorých som sa dostal do tímu pod vedením Mikuláša Luptáčíka. Ten v tom čase pôsobil ako profesor na Ekonomickej univerzite vo Viedni a viedol Inštitút pre ekonomický výskum, IWI, Wien. Spolu s Danielou Rumpelovou (Pobudovou) a Wolfgangom Kollerom (Inštitút pre ekonomický výskum, IWI, Wien) sme mali na starosti prípravu štúdie o štrukturálnych súvislostiach v slovenskej ekonomike s rozšírením o kvalitatívnu analýzu priamych a nepriamych tokov výdavkov na výskum a vývoj medzi odvetviami. Mikuláš Luptáčík sa tak stal mojm mentorom a vzorom v akademickej práci a ekonomickom výskume na celé ďalšie obdobie. Táto spolupráca vyústila až do jeho pôsobenia v pozícii vedúceho katedry hospodárskej politiky a neskôr dekana Národohospodárskej

fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. V roku 2020 som sa úspešne uchádzal o miesto vedúceho katedry hospodárskej politiky, ktoré tesne predtým zastával Karol Morvay, a aby som sa mohol plne venovať akademickému výskumu, výučbe a vedeniu katedry, rozhodol som sa odísť z pozície výskumného pracovníka Ekonomického ústavu.

Od roku 2020 pôsobím ako vedúci katedry hospodárskej politiky. Zodpovedám za rozvoj študijného programu druhého stupňa štúdia Aplikovaná ekonómia a za rozvoj doktorandského štúdia v študijnom programe Ekonómia. Naďalej som v kontakte s pracovníkmi ústavu, a to nielen na konferenciách, ale aj externým členstvom vo vedeckej rade ústavu či spoločným rozvíjaním doktorandského programu, pre ktorý je Ekonomický ústav jedným zo školiacich pracovísk. Vo svojom výskume sa naďalej zaoberám rozvíjaním tém, na ktorých som pracoval ešte počas pôsobenia na ústave. Jedná sa najmä o analýzu štrukturálnych súvislostí v ekonomike. So spoluautorkou Erikou Majzlíkovou sa nám podarilo priniesť nový pohľad na analýzu vývoja deindustrializácie vo vyspelých ekonomikách. Ukázali sme, ako môžeme v jednom koherentnom rámci preskúmať úlohu outsourcingu, offshoringu a participácie v globálnych hodnotových reťazcoch pri zmenách významu spracovateľského priemyslu v krajinách G7. Náš príspevok bol publikovaný v prestížnom ekonomickom časopise *The Cambridge Journal of Economics*. Zároveň som sa podieľal na vypracovaní viacerých štúdií o význame automobilového, papiernického či spracovateľského priemyslu, pre rozvoj slovenskej ekonomiky. Novú etapu v zameraní môjho výskumu naštartovala začínajúca výskumná spolupráca s Daronom Acemoglu z katedry ekonomie na MIT, s ktorým sa podieľam na vedení projektu „Labor Market Implications of Automation in the United States and the EU“ v rámci tzv. MIT Slovakia Seed Funds.

Aj v súvislosti so spomenutým projektom považujem za jednu z kľúčových oblastí ekonomického výskumu práve analýzu dopadov zavádzania nových technológií, automatizácie a umelej inteligencie na trh práce, zamestnanosť a príjmové nerovnosti. Čoraz viac empirických zistení pri formovaní štruktúry a distribúcie príjmov, ako aj pri tvorbe a zániku nových pracovných miest, potvrdzuje kľúčový význam práve technologického pokroku. Konkrétne dopady sa však líšia medzi krajinami, čo svedčí o významnej úlohe inštitúcií pri smerovaní a sile ich dopadov, ako aj o tom, že technologický vývoj a jeho dôsledky nie sú vopred dané, ale môžu byť usmerňované politikami a opatreniami. Rozvíjať prínosy nových technológií a umelej inteligencie a zároveň utlmiť ich negatívne aspekty, to predstavuje jednu z najväčších výziev pre súčasnú ekonomiu, hospodársku politiku, aj širší rozvoj spoločnosti.

Rastislav LACKO, JUDr., CSc.

15. 5. 1920 – 19. 4. 1986, nar. Myjava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 9. 1963 – 31. 8. 1975

Absolvoval Právnickú fakultu UK v Bratislave. Diplomatically pôsobil vo Francúzsku, Kórei a Kube. Jeho dcéra Zorka vyd. Komínková bola významnou osobnosťou ústavu.

Na pôde EÚ SAV sa zaoberal ekonomikami kapitalistických krajín. Výsledky výskumu publikoval spolu s Pavlom Turčanom v práci *Náčrt vývinu priestorovej ekonomiky (1969)*. Riešil aj ojedinelú tému životného prostredia v práci *Ekonomické problémy životného prostredia (1975)*.

Vo výskumnom prostredí sa uplatnil aj vo Výskumnom ústave životnej úrovne v Bratislave. Jeho diplomatická kariéra bola spojená s viacerými inštitúciami: Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (Viedeň), UNESCO (Praha), Ministerstvo zahraničných vecí (Praha), OSN (New York).

Andrej LANTAY, JUDr., CSc

10. 3. 1912 – 6. 10. 1977, nar. Zvolen

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1.7.1953 – 1977

V rokoch 1930 – 1936 študoval na Právnickej fakulte UK v Bratislave. V období 1939 – 1946 pracoval ako úradník v handlovských uhoľných baniach. V období 1946 – 1951 pôsobil ako oblastný riaditeľ chemických závodov na Slovensku. V období 1951 – 1953 pracoval na národohospodárskom odbore Úradu Predsedníctva Zboru povereníkov.

V roku 1953 prichádza na EÚ SAV. V päťdesiatych rokoch sa stal obeťou vykonštruovaných procesov. V roku 1955 bol uvoľnený z EÚ SAV, lebo od r. 1954 bol vo väzbe a v roku 1955 odsúdený na 13 rokov odňatia slobody a na stratu občianskych práv na dobu 7 rokov. Podal odvolanie a v roku 1956 bol uznaný vinným pre neoznámenie trestného činu na 2 roky a ohrozenie štátneho tajomstva. Avšak bol amnestovaný. Vyšetrovaný bol ešte v roku 1957. Potom sa už mohol venovať vedeckému bádaniu.

V roku 1960 obhájil vedeckú aspirantúru. Výskumne sa venoval socialistickej industrializácii Slovenska a ekonomike priemyslu, kde mohol využiť aj osobné skúsenosti zo svojho pôsobenia pred príchodom na EÚ SAV. Upozorňoval na vytvorenie bezprostrednejšej väzby medzi hospodárením s výrobnými fondmi a medzi hospodárskym výsledkom podniku. Problémom posudzovania rentability podnikov bola skutočnosť, že ich bilančné výsledky nevyjadrovali pri systéme veľkoobchodných cien skutočný prínos podniku. Rozlišoval rentabilitu vykazovanú

podnikmi od ich skutočnej rentability. Je autorom monografie *Aktuálne otázky riadenia národného hospodárstva (1960)*. Napísal viacero výskumných správ. Viedol riadiacu skupinu Slovenskej plánovacej komisie pri vypracúvaní *Štúdie o ekonomických nástrojoch dlhodobého rozvoja Slovenska (1967)*. Využitie boli poznatky o kvalitatívnych nedostatkoch industrializácie Slovenska v podobe nerovnováhy medzi národnými makrooblasťami. Na Slovensku sa rozvíjali hlavne základné odvetvia priemyslu bez rozvinutých ďalších stupňov spracovania. Priemysel na Slovensku nebol dostatočne špecializovaný, ani dokompletovaný. V podmienkach novej sústavy riadenia takáto štruktúra nezaistovala konkurencieschopnosť na vnútornom a tým menej na zahraničnom trhu. Svoje úvahy publikoval v práci *Ekonomické nástroje rozvoja Slovenska. Náčrt základných teoretických otázok (1967)* v edícii Informácie a výskumné štúdie EÚ SAV č. 4.

V období 1971 – 1977 bol hlavným redaktorom Ekonomického časopisu. Bolo to v čase normalizácie, ale vďaka A. Lantayovi časopis celkom nepodľahol myšlienkovému vákuu totalitnej ideológie. Bol riaditeľom EÚ SAV počas štipendijného pobytu Pavla Turčana v rokoch 1968 – 1970. Bol členom pracovných skupín pri SNR. V rokoch 1969 – 1970 externe pôsobil v Stálej komisii Hospodárskej rady SSR. Spolupracoval na vypracovaní analýzy činnosti EÚ SAV za roky 1966 – 1970. Od 1970 bol vedúcim tímu pre výskum teoretických problémov zdokonaľovania sústavy riadenia československého národného hospodárstva.

Eubomír LAUDÁR, Mgr., CSc.

1949, nar. Rimavská Sobota

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 24. 7. 1972 – 31. 5. 1981, 1. 4. 1994 – 28.2.2021

Do Ekonomického ústavu SAV som nastúpil v júli 1972 ako čerstvý absolvent odboru sociológia na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Osud ma spojil s Ing. Ivanom Okálím, už vtedy významnou osobnosťou Ekonomického ústavu SAV. Zásadne ovplyvnil môj ďalší život. Stretol som sa s ním a on mi ponúkol veľmi príťažlivú perspektívu v ústave, venovať sa vzťahom fungovania hospodárskeho mechanizmu a mechanizmu dosahovania spoločensko-ekonomických cieľov. Stručne povedané - ako má fungovať ekonomika, aby sa realizovali ciele, ktoré si spoločnosť kladie. Z nášho rozhovoru vyplynulo, že má o mňa záujem, a tak som sa niekedy koncom júla stal zamestnancom Ekonomického ústavu SAV.

Po skončení povinnej ročnej základnej vojenskej služby, ktorú som absolvoval na vtedajšej Vojenskej politickej akadémii zhodou okolností na katedre sociológie, som bol prijatý do vedeckej výchovy na tzv. aspirantúru. Bolo to v období tzv. normalizácie, keď pred tým museli z ústavu po previerkach odísť viacerí pracovníci. Súčasne to však bolo aj obdobie výrazného personálneho boomu, kedy

v krátkom čase nastúpilo do ústavu veľa nových mladých pracovníkov. Vznikla výborná kamarátska mládežnícka partia, so všetkým, čo k životu mladých ľudí patrí, žili sme družným veselým životom mladých ľudí. Ale okrem radosti a potešenia sme boli postavení aj do určitého konkurenčného prostredia, lebo bolo treba plniť stanovené termíny aspirantských skúšok, odovzdávať postupne kapitoly kandidátskych prác na povinnú diskusiu. To vyvolávalo zdravú súťaživosť, nikto nechcel byť ten posledný.

Okrem mladých kolegov bola v tom čase v ústave aj skupina významných osobností ekonomického výskumu na Slovensku, ako napr. prof. Anton Heretik, Dr. Andrej Lantay, spomínaný Ivan Okáli, doc. Jan Iša, Monika Šestáková. Bolo inšpiratívne čítať ich práce, radosť rozprávať sa s nimi, počúvať ich diskusie, byť s nimi na konferenciách a aj večer pri pohári vína.

V roku 1979 sa mi podarilo dostať kandidátsku dizertačnú prácu do takého stavu, že som ju predložil na celoústavnú verejnú diskusiu. Diskusia dopadla relatívne dobre a po zapracovaní posledných pripomienok som ju predložil na riadnu obhajobu. Aj tá dopadla dobre. Skončila sa jedna krásna etapa môjho života a začal bežný každodenný život mladého vedeckého pracovníka. S povinnosťami publikovať výsledky výskumu, pedagogicky pôsobiť na vysokej škole, byť oponentom prác kolegov a pod. Avšak nebolo mi súdené v tomto živote dlhšie pokračovať.

Po krátkom čase sa na mňa obrátil sekretariát akademika Cirbesa, podpredsedu SAV pre spoločenské vedy, že sa chce so mnou podpredseda SAV rozprávať. Pamätám si, že rozhovor s akademikom Cirbesom bol veľmi príjemný. Dopomohlo k tomu aj to, že sa ma opýtal odkiaľ pochádzam, keď hovorím tak pekne po slovensky. Odpovedal som, že z Rimavskej Soboty a jemu sa rozžiarili oči. Povedal mi, že on je z Rybníka, čo je malá dedinka v okrese Rimavská Sobota a zapálil si ďalšiu Spartu. Mňa ako nefajčiara až oči štípali od toho dymu. Výsledkom rozhovoru bolo, že mi povedal, že sa teší na spoluprácu so mnou. A bol spečatený môj osud a kariéra vedeckého pracovníka v EÚ SAV. Niekedy v roku 1981 som nastúpil do funkcie tajomníka, resp. vedúceho sekretariátu podpredsedu SAV pre spoločenské vedy. Už som síce nebol pracovníkom Ekonomického ústavu SAV, ale som sa dostal do prostredia, kde som bol v kontakte s ďalšími, tuším 22 pracoviskami spoločenských vied. A v kolektíve takých ľudí, ako boli akademik Cirbes, profesori Jozef Vladár, Damián Kováč a riaditelia spoločenskovedných ústavov SAV. Napr. akademik Ján Dekan, akademik Bohuslav Chropovský, Dr. Karol Rosenbaum, prof. Milan Čič, Ivan Okáli, prof. Samuel Cambel, atď. Všetko osobnosti vo svojich vedných odboroch. To bolo pre mňa ako mladého človeka veľmi inšpiratívne, intelektuálne a ľudsky bohaté prostredie a obdobie. Zostali mi v pamäti nezabudnuteľné porady 3. oddelenia SAV, ktoré sa konali na rôznych miestach na Slovensku a na ktoré chodili okrem členov Predsedníctva SAV aj všetci riaditelia ústavov. Na tieto roky mám tie najkrajšie spomienky z celej mojej profesionálnej kariéry.

Toto krásne obdobie môjho života trvalo až do roku 1994, kedy mi jedného dňa opäť zazvonil telefón. Moja bývalá dlhoročná kolegyňa z ústavu, pani Brigita Schmögnerová mi povedala, že sa stala podpredsedníčkou vlády SR pre ekonomiku a že potrebuje človeka na funkciu vedúceho jej sekretariátu na Úrade vlády SR, na ktorého sa môže na 100 % spoľahnúť. Rýchlo sme sa dohodli a ja som sa zrazu ocitol v Letnom arcibiskupskom paláci, kde sídli Úrad vlády SR. Prežil som tam veľmi zaujímavý a inšpiratívny takmer jeden rok, pretože do toho vstúpili predčasné voľby v roku 1994. Skončila sa ďalšia etapa môjho profesionálneho života.

A potom ma oslovil doc. Mikelka, riaditeľ Ekonomického ústavu SAV, že má záujem o obsadenie funkcie vedeckého tajomníka ústavu. Vtedy to bol veľký, významný ústav v spoločenských vedách SAV. A navyše, mali sme v ústave pocit, že nie sme akademickí teoretici, ale že pomáhame reálnemu spoločenskému vývoju. Že rozumieme ekonomike Slovenska a že sme schopní niečo k jej kritike a vývoju aj povedať. Bolo mi čťou byť pri tom. Mali sme uzatvorený takmer neobmedzený kontrakt s Ministerstvom financií SR, urobili sme pre nich množstvo detailných ekonomických štúdií, analýz obsahujúcich návrhy a odporúčania na riešenie reálnych ekonomických problémov. To bola bezprecedentná situácia, ktorá sa „žial“ už nikdy potom nezopakovala.

Prišlo obdobie odchodu starších pracovníkov a väčšieho presadzovania mladšej generácie. Zásadne sa zmenila výskumná orientácia ústavu na nové aktuálne otázky. A nastupujúca mladá generácia sa toho chopila vcelku úspešne. Ústav sa stále viac snažil zapájať do medzinárodnej spolupráce, do spoločných projektov. Nebolo to jednoduché. Ale dosiahli sa slušné výsledky.

Ústav bol v pravidelných akreditáciách hodnotený vcelku pozitívne, pripomínala sa nižšia medzinárodná spolupráca a vzťahy so zahraničím, ako by sa na vedúci teoretický ústav na Slovensku patrilo. S tým bol trochu problém a my sme o ňom veľmi dobre vedeli. Ale veci sa hýbali dopredu. Vedecký tajomník má na starosti rozsiahlu agendu ústavu. Súvisiace pracovné úlohy boli splnené aj vďaka výbornej dlhodobej spolupráci s administratívnymi pracovníčkami, najmä s Lenkou Bartošovou a Evou Žilinskou.

Hana LAUDÁROVÁ rod. *Smilková*, Mgr.

1947, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 9. 1968 – 14. 1. 1992

Moje pôsobenie v Ekonomickom ústave SAV sa začalo v septembri 1968, v smutnom roku pre SR, po vpáde sovietskych vojsk. Ako absolventka strednej ekonomickej školy som nastúpila do redakcie Ekonomického časopisu ako tajomníčka redakcie. V tom čase pôsobil ako šéfredaktor časopisu Ing. Ernest Freistadt,

CSc., výkonnou redaktorkou bola Ing. Zdenka Sláviková a jazykovou redaktorkou nadj. PhDr. Katka Rybanská. Pôsobenie v redakcii mi začalo otvárať obzory slovenskej ekonomiky a jej problémy. Prichádzala som do styku nielen z technickými otázkami redakčnej práce, ale v styku s autormi a účasťou na redakčných radách, dokonca niekoľkokrát aj na redakčnej rade sesterského časopisu Politická ekonomia Ekonomického ústavu ČSAV v Prahe, aj s odbornými témami. Vypomáhala som aj pri organizačných prácach Slovenskej economickej spoločnosti. Do môjho pôsobenia v ústave patrilo aj vykonávanie funkcie vedeckej tajomníčky ústavu, hoci iba počas jedného roka.

Popri zamestnaní som študovala na Filozofickej fakulte UK, odbor sociológia a po skončení štúdia som bola prijatá medzi výskumných pracovníkov EÚ SAV, s cieľom zamerať sa na sociálno-ekonomické otázky. Nimi sa stali otázky odmeňovania v rámci výskumu stredného článku riadenia výrobnno-hospodárskych jednotiek. V tom čase došlo k výraznému omladeniu kolektívu pracovníkov ústavu prijatím väčšieho počtu absolventov najmä Vysokej školy economickej v Bratislave, čo malo vplyv aj na prehĺbenie a spestrenie medziľudských vzťahov medzi pracovníkmi ústavu. Ale aj odborných, pretože sa začali organizovať napr. pravidelné „konferencie mladých“ v spolupráci s mladými pracovníkmi EÚ ČSAV. Bola som prijatá tiež do vedeckej výchovy, ale po revolúcii som prijala ponuku pôsobiť v bankovom sektore.

Od roku 1992 do novembra 1998 som pracovala v Investičnej a rozvojovej banke ako riaditeľka odboru korešpondenčného bankovníctva v rámci sekcie medzinárodného bankovníctva a jeden rok ako poverená generálna riaditeľka sekcie. Absolvovala som mnoho zahraničných pracovných ciest s cieľom nadviazať bankové vzťahy s množstvom zahraničných bánk pre potreby obchodov IRB, a. s. Viackrát som sprevádzala prezidenta a členov Predstavenstva IRB, a. s. na medzinárodných podujatiach a rokovaníach, napr. na Ekonomickom fóre v Hongkongu, školení manažmentu v New Yorku, v Kodani, v Oxforde atď. Pravidelne som rokovala so zástupcami zahraničných bánk o rozvíjaní medzibankových vzťahov /asi 120 návštev v IRB, a.s. ročne/. Od novembra 1998 do novembra 2002 som zastávala funkciu vedúcej úradu Ministerstva financií SR, predsedníčky Dozornej rady EXIM banky a viedla som zasadnutie Medzinárodnej banky hospodárskej spolupráce v Ulanbátare.

Koncom roka 2002 som odišla do dôchodku. Pomáhala som však pri prípravách založenia Stredoeurópskej vysokej školy v Skalici. Od roku 2006 do konca roku 2022 som bola zamestnaná, resp. som nakoniec pracovala na dohodu v Ústave informatiky SAV.

Môžem povedať, že moja kariéra bola ovplyvnená poznatkami, skúsenosťami a rozhľadom, ktoré som získala v Ekonomickom ústave SAV. S uznaním spomínam

na kolegyne a kolegov, s ktorými som mala možnosť spolupracovať. Medzi nich určite patrí Ivan Okáli, Herta Gabrielová, Brigita Schmögnerová a ďalší.

Ivan LICHNER, *Ing., PhD.*

1982, nar. Martin

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 3. 2010

Od začiatku svojho pôsobenia na Ekonomickom ústave SAV som sa aktívne zapojil do vedeckej, výskumnej a organizačnej činnosti ústavu. Vedecky som sa profiloval predovšetkým do oblastí analýzy regionálneho vývoja a trhu práce, pričom vzhľadom na široké uplatnenie analytických metód bol môj celkový odborný záber omnoho širší, zvyčajne podmienený riešenými vedeckými grantmi. Parciálne som sa venoval aj oblasti makroekonomických analýz a prognózovania. Počas pôsobenia na EÚ SAV som spolupracoval na riešení, ako aj viedol, výskumné tímy v takmer dvoch desiatkach projektov, z ktorých zhruba tretina bola medzinárodných. Medzi významné výskumné úlohy patrila práca na projektoch APVV (Hybridný systém modelov na podporu regionálnych politík: dopady na regióny, odvetvia a zamestnanosť; Prognózovanie regionálneho vývoja SR a hodnotenie účinnosti regionálnych politík pomocou štruktúrneho makroekonomického modelu HERMIN; a Kooperácia pri tvorbe regionálneho modelu HERMIN na hodnotenie vplyvu kohéznej politiky v SR a PL), v ktorých som plnil aj úlohu administrátora.

V oblasti spoločenskej praxe som spolupracoval a viedol aj projekty ovplyvňujúce hospodársku a kohéznú politiku Slovenska, ako napríklad projekty Posúdenie vplyvov politiky súdržnosti na rozvoj Slovenska s využitím vhodného ekonometrického modelu (2013 – 2015), Optimálne implementačné krivky (2016 – 2017), Príprava programového obdobia pre čerpanie eurofondov na roky 2021 – 2027 (2018 – 2020), alebo Dôsledky klimatickej zmeny a možné adaptačné opatrenia v jednotlivých sektoroch na Slovensku (2011). Z hľadiska medzinárodnej spolupráce radím medzi dôležité participáciu na projektoch 7.RP (ANCIEN – Odhad potrieb starostlivosti v európskych krajinách (2008 – 2012)) a NEUJOBS – Zamestnanosť 2025: Vplyv transformačných procesov na európsky trh práce (2011 – 2015)). V týchto projektoch som sa sústredil na analýzu potrieb trhu práce v sektore zdravotníctva a sociálnych služieb, ako aj analýzy ich nákladovosti a vplyvu starnutia na ekonomiku (strieborná ekonomika). V súčasnosti pôsobím ako projektový manažér v rámci medzinárodného projektu podporeného z prostriedkov EEA a Norway Grants (INTERCEPT) a ako vedúci projektového tímu ústavu koordinujúci aktivity v rámci medzinárodného projektu zameraného na budovanie kapacít na Inštitúte environmentálnej politiky na Ministerstve životného prostredia SR.

V rokoch 2011 – 2013 som pôsobil spolu s viacerými kolegami (Marek Radvanský, Miroslav Štefánik, Tomáš Domonkos) v Macedónsku ako člen výskumného tímu Twinning projektu (Podpora národnej politiky zamestnanosti), kde som participoval na tvorbe modelu dlhodobej prognózy štruktúry trhu práce na Ministerstve práce a sociálnej politiky v Skopje. V rokoch 2020 – 2022 som pri aktualizácii vytvoreného modelového aparátu už pôsobil ako samostatný konzultant koordinujúci aktivity lokálnych expertov spojené s automatizáciou tvorby podkladovej databázy a prechodu na nový metodologický rámec.

Od roku 2010 som členom Slovenskej štatistickej a demografickej spoločnosti, ako aj Spoločnosti pre operačný výskum. Od augusta 2021 spolupracujem s KOZ SR pri tvorbe analytických výstupov zameraných na aktívne politiky trhu práce a dôchodkového systému. Ako expert som pôsobil v rokoch 2011 – 2014 v Európskom hospodárskom a sociálnom výbore pri tvorbe 4 stanovísk výboru v daňovej a hospodárskej oblasti. Okrem vedenia výskumných tímov pri riešení vedeckých a expertných úloh som spoluautorom 20 monografií, viac ako 100 pôvodných vedeckých a odborných prác a článkov. Spoluorganizoval som medzinárodnú vedeckú konferenciu v spolupráci s OECD: *Impacts of ageing on public finances and labour markets in EU regions*: Smolenice, 28. – 30. október, 2013. Zborník z tejto konferencie je evidovaný v impaktovanej databáze Thomson Reuters. Od roku 2016 každoročne organizujem domácu konferenciu EKOMSTAT. V neposlednom rade som sa v roku 2016 stal najmladším predsedom K VEGA č. 13 pre ekonomické a právne vedy za časť SAV.

Z môjho pohľadu by mal ekonomický výskum okrem reflexie aktuálnych problémov, ktorá je veľmi dôležitá, zohrávať aj úlohu určitej celospoločenskej pamäte a pripomínať a zamýšľať sa nad niektorými ekonomickými javmi s odstupom času a v širšom interdisciplinárnom poňatí.

Mikuláš LUPTÁČIK, *univ. prof., dipl. Ing., Dr.*

1944, nar. Vysoká pri Morave

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: externý spolupracovník po roku 1989

Moje pôsobenie na EÚ SAV bolo dôsledkom pomerne širokých kontaktov, ktoré som mal na slovenskú ekonomickú obec a po spoločenských zmenách v roku 1989 sa výrazne zintenzívnili. Jedným z prvých kontaktov bolo stretnutie s riaditeľom Ekonomického ústavu, doc. Mikelkom – pamätám si, ako sme sa stretli na NHF Ekonomickej univerzity v Bratislave – kde sme hovorili o rôznych možnostiach spolupráce. Jednou bolo jeho pozvanie k prednáškam z makroekonómie. Bolo to v čase urgentnej potreby zmeny obsahu štúdia ekonomických predmetov na ekonomických fakultách slovenských vysokých škôl a teda i potreby nových

študijných podkladov a materiálov. V snahe prispieť tomuto procesu som sa rozhodol preložiť štandardnú a v západoeurópskych krajinách veľmi rozšírenú učebnicu makroekonómie: *HOMBURG, Bernhard – FELDERER, Stefan. Makroökonomik und neue Makroökonomik*. 5. Auflage. Berlin, Springer-Lehrbuch, 1991, ktorá bola jednou z najviac používaných učebníc v nemecky hovoriacich krajinách a preložená do viacerých jazykov; v slovenskom preklade: *HOMBURG, Bernhard – FELDERER, Stefan. Makroekonomika a nová makroekonomika*. Bratislava: Elita, 1995. V tom čase som sa v prednáškach z makroekonómie opieral do značnej miery o túto učebnicu. Bolo tomu tak i na letnej škole ekonómie, ktorú som organizoval niekoľko rokov cez akciu Rakúsko – Slovenská republika, a na príprave jej prvých ročníkov sa spolupodieľal i EÚ SAV. Prednášajúcimi boli viacerí významní ekonómovia z popredných európskych univerzít ako Paul De Grauwe, Professor für Internationale Wirtschaft an der Katholieke Universiteit Leuven und der LSE, Lionello Punzo, profesor ekonómie na Univerzite Siena, Gerhard Schwödiauer, profesor ekonómie na Univerzite v Bielefelde a neskôr na Univerzite v Magdeburgu a ďalší.

Predmetom – nielen našich – diskusií po roku 1989 boli otázky transformácie plánovanej ekonomiky na trhovú ekonomiku a hlbšieho pochopenia špecifik transformáčného procesu na Slovensku v jeho rôznych fázach. Výsledkom tejto spolupráce s Viliamom Pálenikom, Janou Hrivnákovou, Jánom Ďurašom, Vladimírom Kvetanom a Petrom Ondkom boli dve publikácie: jedna v *Ekonomickom časopise*, 53, 2005 a jedna v *Politickej ekonomii* 2, 2006, venované rozšíreniu a modifikácii Mundell – Flemingovho modelu za účelom jeho využitia pre kvalitatívnu analýzu. Porovnanie kvalitatívnych, na ekonomickom modelovaní založených poznatkov s realitou transformáčného procesu slovenskej ekonomiky pomohlo objasniť niektoré jeho špecifiká a odhaliť možné príčiny transformáčnej recesie.

Počas prác na projekte EU SAV *Vízia a stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti*, ktorého výsledky boli publikované v knihe *Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti*, VEDA, 2008, som sa podieľal – a veľmi intenzívne spolupracoval – s Ivanom Okálím na kapitole venovanej otázkam dobiehania vyspelých krajín a cieľom hospodárskeho vývoja Slovenska do roku 2030 (pozri 4. kapitola uvedenej knihy).

V nadväznosti na práce na tomto projekte modifikáciou modelu predloženého v štúdiu Baumgartnera et al. (2004) (Baumgartner, J., Kaniovski, S., Url, T., Hofer, H., Schuh, U., *A Long-run Macroeconomic Model of the Austrian Economy (A-LMM): Model Documentation and Simulations*, In: Proceedings of OeNB Workshops, Macroeconomic Models and Forecasts for Austria, 2004, No. 5, pp. 170 – 271) sme v roku 2009 – spolu s T. Domokosom, K. Kvašňákovou, I. Sutorisom a M. Tóthom – vyvinuli makroekonomický model pre analýzu dlhodobého

vývoja slovenskej ekonomiky. Podstata modifikácie spočívala v endogénnom technickom pokroku ako funkcii výdavkov na vedu a výskum v duchu nových teórií endogénneho rastu. Model vychádza z neoklasickej teórie, kde trajektória dlhodobého rastu je determinovaná faktormi na strane ponuky. Podmienky rovnovážneho rastu sú odvodené zo správania sa dvoch typov hospodárskych subjektov: firiem a domácností. Ich správanie je založené na dynamickej optimalizácii s rozpočtovými ohraničeniami a na dokonalom predvídaní. Ako tretí hlavný účastník v modeli vystupuje vláda. Model predpokladá nemenný inštitucionálny rámec pre celé obdobie projekcie. Vláda je obmedzená požiadavkou vybilancovaného rozpočtu vyplývajúceho z Paktu stability a rastu. Model bol použitý na analýzu dlhodobého vývoja ekonomiky pre nasledovné štyri scenáre: pokles priamych daní podnikateľského sektora, pokles daňovej sadzby na mzdy, nárast investícií do vedy a výskumu a zvýšenie kvalifikačného indexu. Skúmali sme ich vplyv na dlhodobý vývoj vybraných makroekonomických ukazovateľov a síce hrubý domáci produkt, zamestnanosť, nezamestnanosť, priemerná reálna ročná mzda a disponibilný dôchodok domácností za obdobie od roku 2008 do roku 2035. Výsledky modelových prepočtov – i v súlade s výsledkami simulácií pre rakúsku ekonomiku – ukázali z dlhodobého hľadiska jednoznačne pozitívny efekt zo zvýšenia výdavkov na vývoj a výskum, ktorý bol zreteľne výraznejší ako efekt generovaný dvomi scenármi daňových úľav. Taktiež efekt scenára zvýšenia kvalifikačného indexu je z dlhodobého vývoja zamestnanosti a HDP výraznejší ako scenáre daňových úľav. Tento model resp. modely tohto typu by mohli byť veľmi užitočné i pre súčasnú diskusiu o smerovaní hospodárskeho vývoja Slovenska a s tým súvisiacej diskusie o konsolidácii verejných financií. Pri analýze podielu verejného dlhu na hrubom domácom produkte je rovnako dôležité skúmať v ich previazanosti tak vývoj čitateľa ako i menovateľa tohto ukazovateľa.

Okrem spolupráce na vyššie spomínaných projektoch a so spomínanými členmi ústavu som vďačný za celý rad neformálnych kontaktov a veľmi stimulujúcich rozhovorov a diskusií s viacerými ďalšími členmi EÚ SAV, s vtedajšími riaditeľmi ústavu, prof. Eduardom Mikelkom, prof. Milanom Šikulom, ako i doc. Išom a prof. Klasom, ktorý bol ešte jedným z mojich učiteľov na EU v Bratislave. Veľmi rád a s vďakou si na nich spomínam. Osobitne som vďačný za príležitosť spolupráce a početné obohacujúce diskusie s Ivanom Okálím, ktorého považujem za jednu z najväčších osobností nielen na EÚ SAV, ale i ekonomickej obce na Slovensku.

Plodná bola aj spolupráca s Martinom Lábajom. Prvýkrát sme sa stretli, keď ma navštívil na Ekonomickej univerzite vo Viedni a veľmi sa zaujímal o input-output modely a analýzu medziodvetvových vzťahov. Tento rozhovor bol začiatkom našej intenzívnej – stále pretrvávajúcej – spolupráce, ktorej výsledkom sú

viaceré spoločné publikácie v Ekonomickom časopise a vo viacerých zahraničných časopisoch. Monografia *Ekonomické nerovnosti a hospodársky rast*, ktorá vyšla vo vydavateľstve Ekonóm v roku 2020 a kniha *Hospodárske a sociálne dopady Priemyslu 4.0*, VEDA, 2021, ako i projekty pre Zväz automobilového priemyslu na Slovensku, strojárkeho a papiernického priemyslu a spolupráca na medzinárodnom projekte WWW (Work, Welfare, Wealth) for Europe pre Európsku komisiu, na ktorom sa podieľalo 33 európskych výskumných inštitúcií.

Vždy som si veľmi cenil a stále si cením nadobudnuté vzťahy. I v súčasnosti už ako emeritný profesor Economickej univerzity vo Viedni (WU Wien) a ako vedecký riaditeľ Inštitútu pre ekonomický výskum (Industriewissenschaftliches Institut (IWI) Wien) vo Viedni. Rovnako i počas môjho pôsobenia na Katedre hospodárskej politiky NHF EU v Bratislave a ako dekan NHF (2011 – 2018) som sa snažil o intenzívnu spoluprácu s EÚ SAV, či už ako člen redakčnej rady Ekonomického časopisu alebo formou veľmi užitočných neformálnych osobných kontaktov s terajším riaditeľom ústavu Miroslavom Štefánikom a s ďalšími vedec-kými pracovníkmi – Viliamom Páleníkom, Menberem Workiem Tirunehom, Marekom Radvanským ako i ďalšími členmi ústavu.

V tomto kontexte si veľmi vážim udelenie Medzinárodnej ceny Slovenskej akadémie vied za prínos k rozvoju vedeckej spolupráce medzi Rakúskom a Slovenskom spočívajúcej v značnej miere aj na mojej spolupráci s EÚ SAV.

Dovolím si uviesť len jednu osobnú skúsenosť, ktorá ponúka i veľmi rýchly pohľad na vývoj slovenskej ekonomiky. Už viac ako 15 rokov sa pravidelne zúčastňujem na zájazdoch, ktoré Rakúsko-slovenská spoločnosť organizuje na Slovensko, každý rok do iného regiónu. Zájazd v trvaní štyroch alebo piatich dní je zameraný na kultúrno-historické pamiatky a za tento čas sme si mohli teda vytvoriť aj určitý obraz o Slovensku a jeho vývoji. Môžem jednoznačne potvrdiť, že dojmy účastníkov týchto zájazdov sú každý rok veľmi pozitívne. Obraz krajiny, miest a dedín sa výrazne pozitívne zmenil, boli obnovené a verejnosti sprístupnené veľmi hodnotné kultúrne a historické pamiatky, výrazne sa rozšírila ponuka a zlepšila kvalita služieb a veľká väčšina účastníkov sa týchto zájazdov zúčastňuje už niekoľko rokov, lebo sem chodia radi. Áno, ako ekonóm som si vedomý i problémov na tejto ceste, ale ktorá krajina ich nemá? Dôležité teraz bude, ako sa postavíme novým výzvam a riešeniu problémov, pred ktorými Slovensko, ale i celá Európa stojí. A to je výzva i pre ekonomický výskum, a to nielen hľadať odpovede na problémy, pred ktorými stojíme, ale, čo sa mi javí ešte dôležitejšie – i formulovať relevantné otázky a vnášať nové impulzy do spoločenskej diskusie, lebo len tak sa posúvajú hranice nášho poznania.

Až do môjho pôsobenia na Economickej univerzite v Bratislave v rokoch 2011 – 2019 som nemal podrobný prehľad o ekonomickom výskume na Slovensku.

Pokiaľ ide o rozdiely v prístupe k ekonomickému výskumu v Rakúsku a na Slovensku, môžem to porovnávať len na základe mojich skúsenosti z uvedeného pôsobenia na EUBA a v redakčnej rade Ekonomického časopisu. Rozdiely, najmä z prvých rokov – v súčasnosti sa situácia výrazne mení a už nevidím podstatné rozdiely – som videl v nedostatočnom sledovaní zahraničných časopiseckých článkov, teda výskum nebol založený na súčasnom stave poznania na medzinárodnej úrovni. Výskumné otázky resp. ciele boli málo ambiciózne, neboli zamerané na posunutie hraníc poznania, ale boli skôr o aplikácii v literatúre známych modelov a metód na slovenské údaje (i keď nehovorím, že i to by sa nemalo robiť). V prvých rokoch môjho pôsobenia v redakčnej rade EČ som bol prekvapený, že oponentské posudky neboli anonymné a autor sa domáhal osobného stretnutia s oponentom. Pokiaľ sa nemýlim, pravidlo menovitého uvedenia recenzentov v knihách a monografiách platí stále, čo pri renomovaných zahraničných vydavateľstvách nenájdete.

Jeden rozdiel, ktorý na Slovensku voči Rakúsku a iným krajinám vidím (i keď verím, že sa i v tomto smere situácia mení), je ponímanie výskumu a výuky na univerzite v zmysle spojených nádob. Často som mal dojem, akoby výskum bol náplňou pracovného času, ktorý mi popri výuke zostal. Právom sa hovorí, že výuka na univerzite, ktorá nie je prepojená s výskumom, nie je univerzitná výuka. Len zvedavosť a tvorivý nepokoj posúvajú hranice poznania. Ako môžem vzbudzovať zvedavosť a záujem študentov, ak sám nie som zvedavý a nevenujem sa výskumu?

Formulovať relevantnú výskumnú otázku je dôležitejšie ako zodpovedať irelevantnú. Z môjho pohľadu sa mi ako relevantné ekonomické témy javia témy súvisiace s výzvami, pred ktorými ekonomika a spoločnosť nielen Slovenska v súčasnosti stoja a často sú označované ako tri resp. štyri D: dekarbonizácia, digitalizácia, demografia a dovoľujem si doplniť, distribúcia. Aké by malo byť smerovanie hospodárskej politiky („Cieľ musíme poznať skôr ako cestu“, hovorí Seneca) s ohľadom na ekonomickú dynamiku, environmentálnu udržateľnosť a sociálnu súdržnosť? Ako merať výkonnosť ekonomiky „beyond GDP, v zmysle „well being“ a vyššie uvedených cieľov? Aký je dopad digitalizácie na produktivitu, trh práce, celkovú zamestnanosť a príjmové rozdiely? Budeme mať dosť práce, alebo nám pomôže digitalizácia kompenzovať nedostatok pracovnej sily, ako to ukazujú prognózy do roku 2050? (pozri tiež môj rozhovor pre denník Pravda zo dňa 29. mája 2023).

Záverom si dovoľím pripojiť – ako podnet pre ďalšie úvahy a diskusie – ešte niekoľko poznámok k úlohe a postaveniu EÚ SAV v ekonomickom výskume na Slovensku v budúcnosti. Z môjho pohľadu by Ekonomický ústav mohol plniť podobnú úlohu ako Rakúsky inštitút pre ekonomický výskum (Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung, WIFO) vo Viedni a podobné inštitúty v Nemecku.

WIFO je nezávislý (tak zložením kuratória ako kontrolného orgánu, ako i financovaním z viacerých zdrojov) ústav pre aplikovaný ekonomický výskum založený na širokých a hlbokých základoch ekonomickej teórie na súčasnom stupni poznania a na moderných metódach empirického výskumu. Výskumom na kvalitatívne vysokej úrovni, zameraným na podporu rozhodovania pre hospodársku politiku a jej komunikáciu širšej verejnosti, by Ekonomický ústav – tak ako WIFO – mohol byť mostom medzi akademickým základným výskumom a hospodársko-politickými aplikáciami. Ako nosné aktivity ústavu vidím :

- analýzy (v spolupráci s Prognostickým ústavom prípadne i prognózy) hospodárskeho a sociálneho vývoja na Slovensku (čo už v značnej miere robíte i teraz) včítane získavania potrebného štatistického materiálu a podkladov presahujúcich rámec oficiálnej štatistiky
- vedecký výskum a analýzy spoločensky relevantných tém
- simulácie a hodnotenie dopadov hospodársko-politických opatrení a podpora pre rozhodovanie hospodársko-politických subjektov (evidence-based policy).

Jozef MARKUŠ, Ing., Dr.Sc.

1944, nar. Nireďház (Nyiregyháza, Maďarsko), od roku 1947 vyrastal v Hornej Seči a v Leviciach; od roku 1963 v Bratislave
Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1972 – 1989

Na samom začiatku mojej cesty za ekonómiou a do EÚ SAV bola jedna dosť významná „kľučka“, resp. okľuka. Opíšem ju trochu podrobnejšie. Pred a aj po maturite s vyznamenaním na Gymnázium v Leviciach som si uvedomoval, že ako syn veľmi aktívneho protestantského duchovného mám cestu k mnohým spoločenskovedným disciplinám zarúbanú. Preto som sa hlásil na Prírodovedeckú fakultu UK, na kombináciu matematika – zemepis. Spočiatku to vyzeralo nádejne, lebo na rozdiel od iných špecializácií bol tu pomer medzi uchádzačmi a plánovaným počtom prijatých úplne vyrovnaný. Bolo to však prednostne učiteľské štúdium, preto som opakovane zdôrazňoval, že od 3. ročníka chcem študovať vedecký smer – geografiu. Do toho na hrubý nátlak okresných politických orgánov prišlo „rozhodnutie“ mojej školy neodporúčať pre moju osobu študovať na akejkoľvek vysokej škole. Napriek tomu som absolvoval prijímacie pohovory, aj som sa odvolal proti rozhodnutiu o neprijatí. Márne. V núdzovej situácii som sa prihlásil na dvojročné nadstavbové štúdium SPTS, odbor ekonomika poľnohospodárstva, v Zlatých Moravciach. Tu som získal solídne poznatky z účtovníctva, ale aj z ďalších ekonomických predmetov. Ekonómia sa mi veľmi zapáčila. Pri mojej druhej maturite s vyznamenaním sa písal už rok 1963 a v rámci dubčekovského

odmäku som sa vcelku hladko dostal na Vysokú školu ekonomickú v Bratislave. Píšem „vcelku hladko“, lebo moja škola legálne obišla okresné politické orgány v Leviciach (Zlaté Moravce boli iný okres.)

Ku koncu univerzitného štúdia ekonómie mi prišla veľmi zaujímavá ponuka od profesora Hvezdoňa Kočtúcha, ktorý v hľadaní nadaných mladých absolventov schopných splňať vyššie nároky výskumu v ekonomických vedách narazil aj na mňa (1968). Potom však odišiel na študijný pobyt vo Veľkej Británii a neskôr mal sám vážne kadrové problémy. Keďže som si uvedomoval, že môj budúci profesionálny osud úzko súvisí s ekonomickým výskumom, ale nemá ma v tomto smere kto podporiť, napísal som v prosebnom duchu listy všetkým riaditeľom výskumných ústavov v Bratislave, čo mali niečo spoločné s ekonómiou, a takýchto ústavov bolo v tom čase veľa. Niektorí riaditelia odpovedali a najlepšiu ponuku dal mladý Výskumný ústav oblastného plánovania, ktorý vtedy seriózne pristupoval k svojej vlastnej personálnej výstavbe. Prijali ma a prideli mi tému agrokomplexu a oblastného agrokomplexu. S tým súvisela širšia i hlbšia problematika priestorovej ekonomiky (ekonómie). Postupne som sa dostával do vedeckej spolupráce (zhruba v období 1969 – 1989) s viacerými špičkovými slovenskými ekonómami zaoberajúcimi sa priestorovou ekonómiou, napríklad s Milanom Bučekom, Pavlom Hoffmannom, Jánom Feriancom, Michalom Križanom, Viliamom Vaškovičom. V trojročnom období 1969 – 1972 som stihol absolvovať postgraduálny kurz priestorovej ekonomiky, aj externú aspirantúru na Vysokej škole ekonomickej, katedra ekonomiky poľnohospodárstva, školiteľ profesor Felo Hutník. Nie náhodou bola moja dizertačná práca venovaná agrokomplexu a niektorým národohospodárskym vzťahom a súvislostiam jeho fungovania, skúmal som aj dlhodobý vývoj pracovných síl v zložkách agrokomplexu, substitučné efekty v tejto spojitosti, ako aj problematiku národohospodárskej súťaže o pôdu. K agrárnej problematike som sa vracal aj neskôr a bol som vedúcim autorského kolektívu dvoch kolektívnych monografií (1980, 1987) a spolupracoval som s viacerými významnými agrárnymi ekonómami, najmä s F. Hutníkom, M. Grznárom, G. Brhlovičom, J. Valkom, P. Vašekom.

Ešte v roku 1972, pre mňa významnom, prišla pomerne naliehavá pozvánka na „prestup“ do EÚ SAV tlmočená I. Okálím. Išlo o oddelenie pre výskum systému fungovania socialistickej ekonomiky a v rámci neho o výskum hospodárskeho mechanizmu. S ním boli zviazané moje ďalšie výskumné osudy. Dali mi na výber z neobsadených oblastí výskumu. Vybral som si národohospodárske plánovanie v systémových súvislostiach fungovania ekonomiky. Ono ma to lákalo ako téma sama osebe, ale aj z hľadiska môjho odborného zázemia z Výskumného ústavu oblastného plánovania, ktorý spolupracoval so Slovenskou plánovacou komisiou a spočiatku bol i prichýlený v jeho budove na Kýčerského ulici.

Najsilnejší dojem z výskumu na EÚ SAV bol z rešpektovania princípu slobody vedeckého bádania a úcta k slobode samotného výskumného pracovníka.

Zárodok mojej výskumnej koncepcie bol v pomerne stručnom článku *O chápaní teórie plánovania*. Potom som sa venoval rozpracovaniu skĺbenia rôznych stránok plánovania, napríklad jeho modelovej a obsahovej stránky, usiloval som sa prepojiť formálnu a empirickú analýzu spoločenských plánovacích procesov. Veľký význam mal poznatok, že sama tvorba plánu je vsadená do vzťahových a záujmových súvislostí interakcie ekonomických subjektov. Mojou snahou bolo zistiť všetko, čo svetová ekonomická veda k tomuto problému povedala a ísť ďalej. Kľúčovou sa ukázala úloha efektívnosti základného, alebo tzv. lokálneho ekonomického článku v plánovacom procese a v celom fungovaní ekonomiky. Moje úsilie sa sústreďovalo i na prepojenie roviny ex ante s rovinou ex post. Istú finalizáciu dosiahli tieto vedecké úvahy a výsledky v mojej doktorskej dizertačnej práci *Záujem o plánovanie a záujmy v plánovaní* (1987 knižne, 1989 obhajoba). Knižným predchodcom mojej knihy *Záujem o plánovanie a záujmy v plánovaní* bola práca *Teória optimálneho plánovania a fungovania socialistickej ekonomiky. Vývin a otvorené otázky*. Veda, Bratislava 1978. Táto kniha je svojho druhu jediná v slovenskej ekonomickej literatúre a zaraďuje teóriu optimálneho plánovania a fungovania ekonomiky do kontextu ekonomickej vedy ako takej, skúma ju teda ako súčasť všeobecnej ekonomickej teórie.

Svoje myšlienky som sústavne konfrontoval v diskusiách s ekonómami doma i v rámci európskych socialistických krajín. Nikdy som sa nestretol ani v najvzdialenejšom náznaku s tým, že by ma dakto podozrieval z ideologických úchyliiek alebo s ostrou polemikou voči mojim názorom. Hoci som sa vyjadroval dostatočne jasne a myšlienku, že plánovanie sa nesmie točiť okolo naturálnych a objemových ukazovateľov, ale jeho stredobodom musí byť otázka efektívnosti základných článkov ekonomiky a ich tvorivé schopnosti, som sám pokladal za veľmi znepokojujúcu pre tradičné myslenie o plánovaní, ba protirečiacu zideologizovanému chápaniu plánovania. S vľúdnyimi a chápanými postojmi k mojim myšlienkam som sa stretol, na moje prekvapenie, aj u ekonómov pracujúcich na Gosplane.

Musím sa však vrátiť o niekoľko rokov dozadu. V roku 1983 bola časopisecky publikovaná rozsiahla kolektívna štúdia *Hospodársky mechanizmus v etape formovania intenzívneho typu rozšírenej reprodukcie* (politicko-ekonomický náčrt koncepcie; Ivan Okáli a kolektív). V tejto štúdii som bol autor dôležitej časti a spolutvorca celkovej koncepcie. Táto štúdia predbehla iné reformné koncepcie, bola odvážna i rozvážna, stala sa často citovanou a uznávanou. Ale jej prienik do praktickej realizácie sa akosi nekonal.

Približne v tom istom čase ako vyšiel veľký kolektívny článok o hospodárskom mechanizme a jeho zásadnej reforme (*Okáli – Markuš – Sokira – Vojtko – Buček*

– Šíkula: *Hospodársky mechanizmus v etape intenzívneho typu rozšírenej reprodukcie*, EČ, 1983), vyšla koncom roku 1983 kolektívna knižná monografia pod vedením Jozefa Sokiru a mňa: *Výrobnno-hospodárske jednotky v hospodárskom mechanizme rozvinutého socializmu*, Veda, Bratislava 1983. Kolektívna monografia vychádzala z toho istého masívu poznatkov a myšlienok ako štúdia o hospodárskom mechanizme. Jeho výhodou bol o niečo väčší priestorový rámec a hoci sa zameriaval na úlohu VHJ vo fungovaní ekonomiky, pozorne si všímal základné všeobecné problémy hospodárskeho mechanizmu. Badať tu istý posun v myslení autorov. Veľmi kvalitne sú spracované niektoré časti autorov, ktorí nevystupujú v časopiseckej štúdii o hospodárskom mechanizme. Oproti štúdii pribudli v knihe autori Egon Hlavatý, Jozef Kubačka, Miloslav Chudý, Zdeno Jaura a František Krajča, naopak autorsky do knihy neprispeli Milan Buček a Milan Šíkula. Prednosťou monografie je aj jej vnútorná myšlienková jednotnosť pri spracovaní špecializovaných tém.

V mojich prácach o investičnom plánovaní a fungovaní investičného procesu som nadväzoval na niektoré myšlienky môjho tragicky zosnulého kolegu Libora Zátópka a dospel som k výsledkom presahujúcim striktné vzatú sféru plánovania, napríklad k bankám a bankovému investičnému úveru. Tieto výsledky kritika veľmi pozitívne zhodnotila.

S priamymi ideologickými tlakmi v podobe, aby som zmenil niektorý svoj text alebo názor, som sa až na zanedbateľné výnimky nemusel zrážať. Avšak s nomenklatúrnymi tlakmi a prekážkami áno, napríklad pri schvaľovaní zahraničných pracovných ciest. Keď potrebovala výkonná redaktorka Ekonomického časopisu dlhšiu, asi dvojročnú, pracovnú prestávku na svoje liečenie, vybrala si ma na dlhodobé zastupovanie. Ale z nomenklatúrnych ohľadov som nesmel vystupovať v tiráži ako zastupujúci výkonný redaktor, aj keď som dostal všetky právomoci výkonného redaktora. Nemal som námietky, lebo mi išlo o vec samu, o redaktorskú prácu, nie o tirážovú „slávu“. Pri nástupe prognostických prác v SAV v prvej polovici 80. rokov minulého storočia som mohol viesť nesamostatné a teda nomenklatúrne nepodchytené Prognostické oddelenie EÚ SAV, ale keď vznikol samostatný Prognostický kabinet EÚ SAV, bol som už len zástupcom vedúceho Ing. Eduarda Šarmíra, DrSc. Pravda, naše osobné vzťahy boli výborné, čo veľmi uľahčovalo postup výskumnej práce. Všetko dobre dokresľuje nenápadná poznámka I. Okáliho: „Prognostický výskum v EÚ SAV využíval a profitoval zo spolupráce s Prognostickým ústavom ČSAV, ktorý ako pracovisko nezaradené do oddelenia spoločenských vied (a teda oslobodené od nomenklatúrneho kádovania) zamestnával celý rad ekonómov a iných odborníkov postihnutých normalizáciou“ (*60 rokov výskumu v EÚ SAV*, Bratislava 2013, s. 31, podčiariť 20). Na EÚ SAV sa z času na čas vážne hovorilo, že v záujme upevnenia nomenklatúrneho princípu

budú môcť v ňom pracovať iba členovia komunistickej strany, čo by znamenalo aj môj odchod z ústavu. Našťastie sa toto krajné a ľudské práva zjavne porušujúce opatrenie do roku 1989 nerealizovalo.

Poslednou fázou môjho pôsobenia na EÚ SAV bolo prognózovanie. V tejto oblasti som mal mnohé úlohy, najmä práca na ekonomickej prognóze Slovenska do roku 2010, potom práca na syntetizácii štyroch, dosť rôznorodých tzv. komponentných prognóz (prognóza vedy, vedeckotechnického rozvoja, ekonomická a sociálna prognóza) a napokon tvorba súhrnnej prognózy rozvoja Slovenska do roku 2010. Naše riadiace orgány chápali prognózy ako svojho druhu čarovný prútik, ktorý keď dostanú do rúk, hneď budú vedieť, čo treba robiť. Keď dostali vedecké výsledky prognostických prác, krútili hlavami a žiadali skrátenú verziu, potom výťah zo skrátenej verzie a s dávkou humoru možno dodať, že sme už-už čakali, že nás požiadajú aj o hudobnú verziu. Pamätám sa na zaujímavú skutočnosť, že vtedajší predseda vlády Slovenskej socialistickej republiky Ivan Knotek si ma vyžiadaval na rozhovor medzi štyrmi očami. Bezradne sa pozeral do zostručnenej verzie súhrnnej prognózy a pýtal sa ma: „Ale povedzte mi, čo ja konkrétne mám urobiť?“ (Muselo to byť niekedy medzi novembrom 1988 a májom 1989, počas jeho krátkeho funkčného obdobia ako predsedu vlády.) Bola to naozaj dosť beznádejná situácia, lebo zásadne zmeniť systém plánovania a riadenia ako slovenský predseda vlády vlastne nemohol. Najpodstatnejší výsledok prognóz spočíval vo vyargumentovanej požiadavke zmeniť politický systém na Slovensku a v Československu.

V závere roku 1988, po ukončení cyklu prognostických prác, nastalo medzi prognostikmi čakanie na úder a údery na jednej strane – alebo na pochvalu a uplatnenie záverov prognostických prác na druhej strane. Neprišlo ani jedno ani druhé.

Rád by som v najstručnejšej podobe zdôraznil, že záverom prognostických prác pod mojím vedením bol poznatok, že industriálna a industrializačná fáza vývinu našej ekonomiky je definitívne odsúdená na opustenie ekonomického a spoločenského javiska. Kľúčové sa ukazovalo správanie základných ekonomických článkov v mezo a makrokontexte a vytváranie zdravých podmienok a pohnutí tohto správania.

Patril som do skupiny ekonómov, ktorí chápali výskum v oblasti ekonomických vied ako súčasť slovenskej národnej kultúrnej tvorby. Po odchode z EÚ SAV sa zdalo, že moja profesionálna kariéra bude pokračovať v znamení kontinuity. Prešiel som totiž na Prognostický ústav SAV a stal som sa čoskoro jeho riaditeľom. V skutočnosti však išlo skôr o zjavnú diskontinuitu. Doslova zo dňa na deň som ako nestraničky odborník opustil stoličku obyčajného vedeckého pracovníka a posadil sa na stoličku prvého podpredsedu slovenskej vlády. V tejto štátnej funkcii (1989-1990) som mal na starosti široký komplex ekonomických a sociálnych

otázok. Preto ekonómia nijako nemohla vypadnúť z môjho zorného poľa. Bolo však vylúčené, aby som pokračoval vo výskume, lebo záľaha urgentných praktických úloh si nárokovala všetok môj čas. Na druhej strane som založil a viedol Radu pre národohospodársku politiku vlády Slovenskej republiky a presadil som napriek určitému odporu, aby jej podpredsedom bol človek z banky, teda nie člen vlády. Táto rada intenzívne využívala svoj hlavný poradný orgán, Výbor nezávislých expertov. Môžem povedať, že v tom čase sa riešenie každej ekonomickej alebo sociálnej otázky vo vláde opieralo o veľmi solídne odborné a vedecké zázemie.

Ako prvý podpredseda vlády som spolu so svojimi kolegami od samého začiatku vyvíjal úsilie chápať slovenské národné hospodárstvo ako celok, a že ako o celok sa oň po vládnej stránke treba starať a nespoliehať sa na právomoci tzv. federálnych hospodárskych rezortov, lebo bez federálne riadených rezortov by slovenská ekonomika bola takpovediac nefunkčný úbožiak. Zdôrazňujem, že rok 1990 bol z hľadiska slovenských dejín a zásadnej transformácie slovenského hospodárstva omnoho dôležitejší ako sa niekedy zdá a traktuje. Založili sa v ňom trendy a sformovali skutočnosti, od ktorých sa už nedalo vrátiť k administratívnejmu riadeniu a chápaniu ekonomiky. Mojou úlohou vo vláde bolo aj byť hlavným konceptorom slovenskej ekonomickej reformy. Úlohu sťažovalo, že v česko-slovenskom kontexte spadala do obdobia, v ktorom bol ešte vo federálnej vláde nerozhodnutý súboj o koncepciu reformy medzi ministrom financií Václavom Klausom a podpredsedom vlády Waltrom Komárkom. Môžem o tom svedčiť z prvej ruky, pretože som na viacerých zasadaniach federálnej vlády zastupoval slovenského predsedu vlády Milana Čiča. Súboj o koncepciu reformy nebol v Prahe dobojovaný ani do volieb 1990, takže pri koncipovaní slovenskej ekonomickej reformy nebolo možné vychádzať z tejto nedohodnutej a nedotiahnutej koncepcie, ani sa s ňou kriticky konfrontovať. Predsa však na samom konci pôsobenia slovenskej vlády národného porozumenia sme predložili ucelenú koncepciu ekonomickej reformy, ktorá bola vo vláde schválená a veľmi pozitívne hodnotená, najmä predsedom vlády a jeho ekonomickými poradcami, ako aj hospodárskymi ministrami vlády. Lenže všeobecná (verejná) pozornosť sa už zameriavala iným smerom, najmä na voľby, takže slovenská ekonomická reformná koncepcia nebola širšie publikovaná a medializovaná a zostala zakliata vo vládnych dokumentoch. Možno s pokojným svedomím povedať, že v ničom nezaostávala za pražskými koncepciami, nebola o nič menej revolučná a prelomová. Pokiaľ ide o rozdiely, kládla väčší dôraz na rovnocennosť a súťaž rôznych vlastníckych foriem, ako aj na rôznosť metód a foriem privatizácie a na súťaž privatizačných modelov a prístupov. A, pravdaže, zdôrazňovala konkrétnymi argumentmi zodpovednosť Slovenska za vlastné hospodárstvo a smerovanie k slovenskej suverenite.

Potom nasledovalo moje pôsobenie v Matici slovenskej (MS), pracoval som na jej čele, ako jej predseda. Istý čas som sa pokúšal skombinovať svoj predsednícky post v MS s funkciou riaditeľa Prognostického ústavu SAV. Ukázalo sa, že je to nad ľudské sily, a preto som musel svoj post v PgÚ SAV opustiť.

V Matici slovenskej taktiež išlo v prvom rade o veľkú transformáciu. O transformáciu zo štátnej rozpočtovej organizácie na slobodnú, nezávislú národnú organizáciu verejnoprávneho charakteru, ktorú by bolo možné bližšie opísať ako slovenskú národnú odbornú a vedeckú ustanovizeň so silným členským hnutím podporujúcim základné matičné kultúrne a spoločenské ciele. Musel som riešiť mnohé otázky fungovania MS, neraz aj kritické a krízové. Viackrát prišlo drastické priškrtenie štátneho príspevku na MS, ktorý v intenciách zákona o MS mal kryť plnenie úloh uložených štátom. Priškrtenie nie o „obligátnych“ 5 – 10 %, ale o mnoho desiatok percent. Museli sme prikročiť k úsporným opatreniam a veru i k hromadnému prepúšťaniu, lebo bez zoštíhlenia MS to v tých rokoch nešlo. MS mala aj svoje dcérske obchodné spoločnosti a hospodárenie v nich sme viedli tak, aby sme rešpektovali ich nezávislosť, aby sme ich, obrazne vyjadrené, neukrižovali. Poznametok, ktorý mám z matičných obchodných spoločností z tých čias, znie: je rozdiel medzi tzv. „drevenými“ peniazmi, t. j. účtovne vykázanými peniazmi a skutočne efektívne použiteľnými peniazmi, teda peniazmi použiteľnými na rozvoj obchodnej spoločnosti a na dividendy pre akcionárov. Odbornú pomoc v rámci matičných obchodných spoločností mi v najväčšej miere z kolegov, ako som už spomenul, poskytol Jaroslav Němec. Z obchodných spoločností MS najväčšia a najdôležitejšia bola komerčná tlačiareň Neografia Martin, a. s. Hospodárenie tejto spoločnosti v celom období 1990 – 2010, v ktorom som viedol Maticu slovenskú, bolo veľmi dobré, úspešný bol i jej investičný rozvoj, čo nie je samozrejماً skutočnosť, lebo pomery v polygrafickom priemysle boli veľmi zložitú.

Po roku 2010 prišiel môj odchod do dôchodku a, žiaľ, aj viaceré vážne choroby, ktoré ma veľmi obmedzovali. Predsa som sa pokúšal pokračovať v publikovaní mojich vedeckých a odborných výsledkov. Z oblasti ekonómie to boli práce o vývoji slovenského ekonomického myslenia, o terciárnej sfére a jej vývoji na prelome tisícročí a o transformácii slovenskej ekonomiky.

Heslovite uvediem príklady výskumných tém, ktoré považujem za dôležité v súčasnosti:

- Kritická analýza jednotlivých smerov a škôl svetovej ekonomickej teórie a ich schopnosti riešiť (resp. neschopnosti riešiť) hospodárske problémy.
- Rozbor ekonomických teórií vo svete, ich porovnanie a konfrontácia; ako vidia svet a hospodárstvo a ako možno z kombinácie ich /výskumných/ prístupov ťažiť inšpirácie a poznatky pre skúmanie problémov slovenskej ekonomiky.

- Rovina ex post a ex ante v ekonomickej teórii a v reálnych hospodárskych procesoch. Výskum týchto dvoch rovín a ich interakcie.
- Skúmanie správania ekonomických subjektov v rôznych prostrediach a situáciách – modelový a empirický prístup v mikroekonomickom, mezoekonomickom a makroekonomickom kontexte.

Eduard MIKELKA, prof., Ing., CSc.

13. 12. 1936 – 30. 11. 2014, nar. Bratislava

1985 – 28. 2. 2002

Absolvoval štúdium na Obchodnej fakulte Vysokej školy ekonomickej v Bratislave. Externé aspirantské štúdium ukončil vo Výskumnom výpočtovom stredisku – Program OSN v Bratislave kandidátskou dizertačnou prácou *Ekonomický model podniku a jeho prostredia*. V roku 1975 tu zostal pracovať v odbore ekonomického modelovania. Podieľal sa na vypracúvaní bilančného analytického modelu rozdeľovacích procesov československej ekonomiky. Neskôr pracoval na výskume zmien vo vývoji zahraničného obchodu v rámci krajín RVHP na základe aplikácie maticového input-output modelu.

Na pôdu SAV prišiel v roku 1985 do odboru medzinárodných ekonomických vzťahov, kde sa zaoberal výskumom dlhodobej ekonomickej stratégie malých hospodársky vyspelých krajín Európy. Venoval sa témam, ktoré mohli svojimi závermi prispieť k zlepšovaniu pozície Slovenska vo svetovej ekonomike. Svoj výskum postupne rozšíril o skúmanie integračných procesov v západnej Európe a vybraných problémov svetovej ekonomiky. Vzhľadom na špecifiká transformačného procesu z centrálne plánovanej ekonomiky na trhovú sa všestranne usiloval poznať ekonomickej teórie, aj vlastného výskumu, pretaviť do koncepčných prístupov praktickej hospodárskej politiky, a to najmä pri vypracúvaní prvých dlhodobých hospodárskych stratégií Slovenska, a neskôr aj pri formulovaní východísk integrácie SR s EÚ. Bol spoluautorom mnohých publikácií.

Významnou časťou jeho pôsobenia v SAV bola oblasť manažovania výskumu. V roku 1991 sa stal riaditeľom Ekonomického ústavu SAV. V tom čase bol ústav vo veľmi zložitej situácii. Išlo najmä o prispôbenie ústavu novým spoločenským a ekonomickým podmienkam tak, aby ústav mohol plniť svoje funkcie ako národohospodársky orientované a medzinárodne akceptované vedecké pracovisko. V spolupráci s Vedeckou radou ústavu sa mu podarilo novo vyprofilovať výskumné zameranie ústavu, ktoré zahŕňalo otázky makroekonomickej aj mikroekonomickej teórie a regulácie, problematiku svetovej ekonomiky a ekonomicko-matematické analýzy a modelovanie.

Veľký význam prikladal rozvíjaniu medzinárodných kontaktov ústavu a zapojeniu ústavu do medzinárodnej vedeckej spolupráce. Sám sa usiloval „otvárať dvere“ k výskumným inštitúciám vo Viedni, v Bruseli a k celému radu pracovísk v členských štátoch EÚ, aj v zámorí, ale aj novo konštituovať vzťahy s ekonomickými výskumnými pracoviskami v postsocialistických krajinách. Výrazne podporoval spoluprácu ústavu s pracoviskami riadiacej hospodárskej sféry, a to najmä s Ministerstvom hospodárstva SR, Ministerstvom financií SR a Národnou bankou Slovenska. Táto spolupráca bola obojstranne užitočná, pretože pomohla riešiť mnohé nové zložité ekonomické otázky v diskusii medzi výskumníkmi a tvorcami hospodárskej politiky. Prof. Ing. Eduard Mikelka, CSc., svojím pôsobením na Ekonomickom ústave SAV výrazne prispel k adaptácii ústavu na nové ekonomické podmienky po spoločenskej zmene v roku 1989. Pozíciu riaditeľa EÚ SAV zastával do svojho odchodu z ústavu.

Okrem riadenia ústavu vykonával celý rad významných vedecko-organizačných funkcií. Bol hlavným redaktorom Ekonomického časopisu, členom vedeckých rád viacerých ekonomických fakúlt slovenských univerzít, členom Hospodárskej rady vlády SR a pod.

Tomáš MIKLOŠOVIČ, *Mgr., PhD.*

1985, nar. Trnava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 2. 2011

Na Ekonomickom ústave Slovenskej akadémie vied pôsobím od roku 2011, keď som bol doktorandom na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského. Magisterské štúdium som na rovnakej fakulte ukončil v roku 2010 v odbore finančná a ekonomická matematika. V tomto roku som zároveň nastúpil na interné doktorandské štúdium v odbore aplikovaná matematika. Moje spojenie medzi univerzitou a Ekonomickým ústavom predstavoval môj školiteľ, Viliam Páleník, ktorý má začať hlbšie zapájať do jednotlivých výskumných úloh. Počas svojho akademického pôsobenia sa snažím profilovať ako kvantitatívne orientovaný výskumník s dôrazom na relevantnosť svojich výskumných aktivít pre prax tvorby politík. Vo svojich prácach sa zameriavam hlavne na využívanie ekonomických modelov, ktoré sú postavené na matematických základoch.

Štúdium som ukončil v roku 2014 obhájením dizertačnej práce na tému CGE model a jeho potenciálne aplikácie na vybrané zmeny slovenskej ekonomiky. Vo februári 2011 som nastúpil na pozíciu vedeckého pracovníka na Ekonomickom ústave SAV na oddelenie ekonomického modelovania a analýz, na ktorom pôsobím doteraz. V júli roku 2021 som sa stal vedúcim tohto oddelenia. Počas svojho pôsobenia som absolvoval zahraničný výskumný pobyt na Univerzite v Cantenberry

(vďaka Marošovi Servátkovi), absolvoval som aj viaceré zahraničné letné školy (Brusel, Essex) so zameraním na makro a mikro modelovanie.

Mojím cieľom v profesionálnej kariére nie je robiť úplne nový svetový základný výskum, ale využívať známe vedomosti v prospech slovenskej a európskej spoločnosti. Preto sa snažím využívať poznatky z oblasti matematického modelovania v rôznych sférach spoločnosti. Vďaka spolupráci s rôznymi výskumnými ako aj implementačnými (vládnymi) inštitúciami sa snažím zlepšiť situáciu v rôznych sférach života. Počas mojej kariéry som nadobudol pracovné skúsenosti s rôznymi typmi modelov, ktoré sú využiteľné pre rozličné použitie. Medzi takého modely zaraďujem napr. CGE, mikrosimulačný model, model pre hodnotenie eurofondov, model na prognózovanie makroekonomického vývoja a trhu práce, či energetický model. Aj vďaka spolupráci so svojimi kolegami, predovšetkým v rámci oddelenia, som pôsobil vo viacerých aplikačných projektoch. Tu som získaval skúsenosti nielen z pohľadu dosiahnutia vedeckého výsledku, ale aj aplikačného využitia svojho výskumu, čím človek (v tomto prípade vedec) získa zadosťučinenie a naplnenie svojej práce. Preto s uspokojením vidím, že výsledky mojej práce sa využili, alebo využívajú v rôznych sférach života, ako v napr. vo vzdelávacom, pracovnom alebo sociálnom systéme, environmentálnej alebo kohéznej politike.

Medzi hlavné témy, ktoré by mali byť vedecky skúmané v súčasnosti, by som zaradil predovšetkým tie, ktoré by mohli čo najviac pomôcť bežným ľuďom v krátkodobom, ale aj v dlhodobom horizonte. Sú to napríklad už spomenuté environmentálne témy, témy ľudského kapitálu, regionálnych a sociálnych rozdielov. Myslím si, že vďaka získaným poznatkom v týchto témach, je možné lepšie prepojenie „abstraktného vedeckého výskumu“ a bežného života občana.

Vladimír MIKULÁŠ, *doc., Ing., CSc.*

24.3.1925, nar. Iľanovo okr. Liptovský Mikuláš

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 3. 1981 – 31. 12. 1990

Dramatické obdobie 2. svetovej vojny prežil ako partizán v SNP. Od septembra 1944 do mája 1945 bojoval v partizánskej brigáde Michajlova (Stalin). Maturoval na gymnáziu v Liptovskom Mikuláši. Vysokoškolské štúdium absolvoval na VŠE v Bratislave (1945 – 1949).

V období 1955 – 1965 pracoval v Slovenskej plánovacej komisii. V rokoch 1963 – 1969 pracoval v Prahe v Štátnej komisii pre investičnú výstavbu, z toho v rokoch 1965 – 1969 bol riaditeľom pobočky VÚVA Bratislava. Dostal vyznamenanie Za zásluhy o výstavbu (1969). V období 1969 až 1981 pracoval na Ministerstve výstavby a techniky SSR. Bol námestníkom ministra v rokoch 1969 – 1973.

V roku 1981 publikoval knihu *Ekonomika a riadenie investičnej výstavby v ČSSR*. Externe učil na VŠE.

V roku 1981 prišiel na EÚ SAV a 1. 3. 1981 bol vymenovaný za riaditeľa EÚ SAV. Jeho výskumné témy boli teória a metódy plánovania priemyselného obrátového fondu, ekonomika umiestňovania investícií v ČSSR, problémy bytovej výstavby. Je autorom publikácie *Ekonomika a riadenie investičnej výstavby v ČSSR (1982)*.

Bol členom korešpondentov SAV (1981). Bol členom Predsedníctva SAV. Dňa 31. 1. 1983 bol uvoľnený z funkcie riaditeľa EÚ SAV.

Karol MORVAY, Ing., CSc.

1973, nar. Komárno

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 2. 9. 1996

Za všetko môžu páni Ján Iša a Ivan Okáli. Niekdajší pracovníci Ekonomického ústavu, ktorých meno prosím vyslovovať s náležitou úctou. Príbeh začal na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave, kde som si ako študent predposledného ročníka mal možnosť vypočuť prednášku pozvaného hosťa – Jána Išu z EÚ SAV. Ten pán vedel hovoriť tak zanietene aj o na prvý pohľad nezáživných teoretických problémoch, že ma to strhlo. Mal som chuť byť raz taký ako on. Po prednáške som ho „odchytil“ a náš rozhovor skončil pozvaním k nemu na EÚ SAV. Tam ma zoznámil s Ivanom Okálím a bolo to jasné: patríť sem. Ako študent piatok som začal na čiastočný úväzok pracovať na ústave, čo sa ukázalo ako veľmi užitočná kombinácia z pohľadu možností nasávania poznatkov do študentskej hlavy. Úžasnú rolu zohral Ivan Okáli, ktorý bol ochotný tráviť so mnou čas v dlhých debatách a ukazovať mi krásu nášho vedného odboru. Takíto ľudia v dnešných organizáciách nesmierne chýbajú - dobromyseľní neformálni tútory, ktorí neskúsených začiatníkov vtiahnu do deja. Takto má fungovať personálna politika. Dodnes sa hrdo pokladám za „Okáliho školu“ (snáď sa za mňa on nehanbí).

Zaoberal som sa (a doteraz zaoberám) makroekonomickými problémami Slovenska a ďalších krajín strednej a východnej Európy. Vždy ma lákali témy ako stabilizácia a rast krajín bývalého východného bloku, dobiehanie úrovne vyspelejších ekonomík a sociálno-ekonomický rozvoj v týchto krajinách. To ma predurčovalo na pôsobenie v oddelení „makroekonomickom“, ktorého presný názov aj číslo sa v čase menili, ale podstata zamerania nie. Postupne som prebral líderstvo v príprave každoročnej hodnotiacej publikácie „Hospodársky vývoj Slovenska“. Vývojové fázy slovenskej ekonomiky boli také heterogénne a turbulentné, že ma to naplňovalo nadšením. Bol som súčasťou kolektívov, ktoré odviekli skvelú prácu na štúdiách hodnotiacich prínosy a riziká vstupu do EÚ, na tvorbe vízie a stratégie

rozvoja našej spoločnosti alebo na hodnotení štvrtstoročia samostatnej slovenskej ekonomiky. Apropo, vedeli ste, že napríklad nástup súčasných problémov s nedostatkom pracovných síl v SR bol až prekvapivo presne „trafený“ naším tímom v Dlhodobej vízii rozvoja slovenskej spoločnosti, písanej ešte v časoch masovej nezamestnanosti? Vtedy to vyznelo ako sci-fi. Škoda, že si to málokto z politických elít všimol. Alebo všimli ste si, ako sa v súčasnosti spomína problém zlyhávania v dobiehaní úrovne najvyspelejších ekonomík? Naš tím na tento prichádzajúci problém upozorňoval už pred desaťročím. V tom je zaujímavosť našej práce.

Mám rád výskumné práce, pri ktorých jasne vidím ich možnosť pretavenia do praktickej hospodárskej politiky Slovenska. Samozrejme, výskumníci praktickú hospodársku politiku nerobia. Ale je dobré byť pri tvorbe analýz, ktoré môžu byť bázou pre rozhodovanie tých, ktorí ju robia.

Svoju osobnú kapacitu som delil medzi výskumnú činnosť, vyučovaciu činnosť a prácu v treťom sektore, a to v rôznom mixe v rôznych obdobiach. Vždy som si však zachoval šnúru, ktorá ma spájala s ústavom. Raz sa ukázala synergia spojenia s vyučovaním a výskumom na NHF EUBA, inokedy možnosť prenášania trochu akademického výskumného ducha do činnosti v think-tankoch alebo v poradných orgánoch. Napríklad do vyučovania predmetu hospodárska politika na NHF EUBA sa každoročne dá zakomponovať niečo zaujímavé aj z výsledkov aktuálneho výskumu na EÚ SAV. A zase niekedy dokázala dobre mierená otázka od študentov, alebo spoločenský problém riešený v think-tankoch a poradných orgánoch dať dobrú výskumnú otázku prenesenú na ústavnú pôdu. Ako jeden z príkladov mi napadá sociálno-ekonomický dopad niekdajšieho problému masového núteného prechodu pracovníkov na živnostenskú činnosť.

V situácii, keď sa ekonomický výskum silno zmatematizoval a zglobalizoval, by som rád pripomenul dve veci:

Výskumníci a vedci v oblasti ekonómie by nemali zanevrieť na potrebu uchopiť javy aj logicky, vlastným rozumom a nielen matematickým algoritmom. Pri pozorovaní smerovania súčasnej ekonómie mám obavy z expanzie samoučelného matematizovania, matematického znásilnenia spoločenských javov, keď predmetom skúmania už nie je ekonomický jav, ale samotné matematické zápisy. Matematické metódy môžu byť a aj majú byť pre ekonóma obrovským prínosom, lebo mu môžu verifikovať jeho predpoklady, ukázať silu vzťahov medzi premennými, postrehnúť väzby v zložitej pavučine vzťahov a podobne. Môžu ukázať niečo, čo inak oko výskumníka nevidí. Ale cieľom má byť vždy pochopenie a interpretácia ekonomického javu, nie použitie čo najzložitejšej matematickej metódy za každú cenu. Vždy sa treba snažiť chápať javy v ich reálnom kontexte a neobmedziť ekonómiu na prácu matematického softvéru s miliónmi nepochopených dát.

Globalizovaná ekonomická veda by nemala znamenať útlm skúmania javov typických pre Slovensko, jeho regióny alebo iné geografické celky (ako V4, stredná a východná Európa, balkánske ekonomiky a pod.). V našej vednej oblasti nepracujeme v homogénnom prostredí, existujú špecifiká, zložité spoločensko-ekonomické vzťahy typické pre geografické celky. Súčasná veda to dosť potláča, ale EÚ SAV by mohla brániť aj priestor pre výskum ekonomiky SR a javov typických pre túto časť sveta. Je tu rad atraktívnych výskumných tém: napr. zmeny vo faktoroch konkurencieschopnosti v krajinách SVE, ustrnutie reálnej konvergencie, štruktúrne zmeny v SR vyvolané pandemiou..... Výskumu takýchto „domácich“ tém by napomohlo, keby si aj orgány štátu zadali otázky, ktoré považujú pre stratégiu SR za relevantné a akademické organizácie by sa uchádzali o možnosť riešiť ich.

Jaroslav NĚMEC, Ing., CSc.

31.8.1930 – 7. 9. 2007, nar. Vlachovice, okr. Zlín

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 10. 1957 – 1972; 10. 1. 2003 – 31. 1. 2005

Rodák z moravského Valašska sa po absolvovaní Vysokej školy ekonomickej v Prahe stal v roku 1954 interným aspirantom Ekonomického ústavu SAV. So slovenským prostredím zrástol a prežil v ňom ako slovenský ekonóm vyše päťdesiat rokov naplnených výskumnými aktivitami. Po obhajobe kandidátskej dizertácie sa celé desaťročie zaoberal otázkami privlastňovania, resp. inštitucionálnou stránkou fungovania socialistickej ekonomiky. Na základe analýz a diskusií práve o týchto otázkach sa v 60. rokoch formovali teoretické východiská československej ekonomickej reformy.

Vo vlne kritického myslenia pripravujúceho pred Pražskou jarou 1968 koncepciu veľkých zmien vo fungovaní hospodárstva sa pozornosť slovenských ekonómov zamerala prevažne na hospodársku situáciu a hospodárske vyrovnávanie Slovenska, resp. na prípravu federatívneho usporiadania štátu a vôbec na inštitucionálne predpoklady fungovania slovenskej ekonomiky po odstránení plánovacieho centralizmu. Hoci nezabúdal ani na národný rozmer reformy – vstupoval svojimi úvahami predovšetkým do diskusie o možných a nevyhnutných zmenách v postavení štátu a podnikov, resp. vo vzťahu trhu a plánovania, teda do výmeny názorov, v ktorej dominovali českí ekonómovia. Jeho hlas a pozícia sa v tejto diskusii vyznačovali značnou originalitou. Poukazoval na to, že trh a podnik nie sú východiskom, ale programom reformy, že ich sformovanie je na začiatku reformy predmetom voľby podľa kritérií ekonomickej efektívnosti, resp. racionálneho hospodárenia.

Značná časť československých ekonómov vychádzala v 60. rokoch z toho, že centralistické plánovanie a riadenie hospodárstva bolo našej krajine podľa dost archaickej predstavy vnútené zvonka a že možnosti na racionálne usporiadanie socialistickej ekonomiky neboli vyčerpané. Aj v rámci tohto prístupu (revidovaného vývojom pomerov po roku 1968) konštatoval, že „štátne vlastníctvo umožňuje postaviť fiktívne spoločenské záujmy proti skutočným záujmom danej spoločnosti a koncentrovať ekonomickú moc v rukách ústrednej politickej subjektivity“. Stále zaujímavé je však aj jeho hľadanie a charakteristiky variantných spôsobov usporiadania režimu fungovania podnikov ako subjektov, ktoré so spoločenskými zdrojmi hospodária „z vlastnej vôle, vlastnou mocou a vo vlastný prospech“. A takisto jeho námety na vytvorenie vzťahov medzi samostatnými podnikmi (zväčša samosprávneho typu) a od štátu oddelenými inštitúciami spoločenského záujmu, ktoré (reč je o vzťahoch) by tiež mali mať povahu trhových vzťahov.

Teoretické state, ktoré uverejňoval v 60. rokoch v Ekonomickom časopise, sú zaujímavé nielen svojimi zisteniami a podnetmi, ale aj zodpovedným prístupom k výskumu. Snahou a schopnosťou ísť „na skryté korene“ problémov, nerešpektovať dobové kliše a ideologické predsudky, uplatňovať vedeckú nekompromisnosť. Nemožno sa preto čudovať, že po zmrazení Pražskej jari sa mu nevyhli politické čistky v inštitúciách dôležitých pre štátnu ideológiu.

Po vynútenom odchode z Ekonomického ústavu SAV ho počas rokov 1972 – 1989 prichýlil Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva v Bratislave. Hoci bol predovšetkým teoretikom v makroekonómii, na novom pracovisku preukázal veľký zmysel aj pre aplikovanú odvetvovú ekonomiku. Veľmi rýchlo vnikol do technologických a hospodárskych súvislostí poľnohospodárskej a potravinárskej ekonomiky a jej väzieb s celkovou ekonomikou a politikou. Takmer hneď po príchode na nové pracovisko založil a dlhodobo viedol oddelenie ekonomiky potravinárstva. Svojou osobnosťou, vedomosťami a bystrým intelektom priniesol do ústavu nové kvality.

V roku 1989 sa vrátil do Slovenskej akadémie vied ako pracovník Prognostického ústavu. Sledoval, analyzoval a hodnotil zmeny, ktorými prechádzala slovenská ekonomika v transformačnom procese. Zaujímal ho celkový pohyb slovenského hospodárstva nazeraný v súvislostiach všetkých jeho hlavných stránok – privatizácie, hospodárskej politiky, dynamiky i rovnováhy v reálnej ekonomike, vzťahu ekonomiky s politikou a taktiež vplyvu, ktorý mal na transformačný proces východiskový stav ekonomiky. State, ktoré z tohto širokého záberu publikoval najmä v Ekonomickom časopise, mali často súhlasný, niekedy aj polemický, no v každom prípade zaslužený ohlas medzi čitateľmi. Žiaden seriózny autor, ktorý sa aj neskôr bude zaoberať zložitým, neraz až meandrovitým vývojom transformujúcej sa slovenskej ekonomiky, nebude môcť obísť ním vyslovené poznatky a stanoviská.

Hoci celou svojou dušou výskumník, slúžil vede aj organizačnými aktivitami. Na všetkých pracoviskách, ktorými prešiel počas profesionálnej kariéry, viedol výskumné tímy, pracoval v ich vedeckých radách a v rokoch 1992 – 1995 bol poverený riadením Prognostického ústavu SAV. Vedecko-organizačné funkcie vykonával zodpovedne a s prirodzenou autoritou založenou na vlastnej odbornosti, vyžadovaní skutočných – nie formálne vykazateľných výsledkov a nezištnom vzťahu k spolupracovníkom.

Veľa urobil pre Ekonomický časopis. Bolo to nielen fórum, na ktorom prezentoval výsledky výskumu, ale aj objekt jeho pozornej spolupráce a starostlivosti. V roku 1964 v ňom vykonával funkciu hlavného redaktora, v rokoch 1991 – 2007 bol členom redakčnej rady a v rokoch 2003 – 2006 bol výkonným redaktorom.

Vždy bol ochotný podeliť sa o svoje poznatky a pomôcť. Dôsledne obhajoval vlastné názory, pozorne však vypočul a zvažoval aj oponujúce stanoviská. Vďaka rozsiahlemu diapazónu záujmov mal široký prehľad nielen v teoretickej a praktickej ekonómii, ale aj v histórii, literatúre a vo filozofii. Bol vedcom podriaďujúcim svoje myslenie prísnyim pravidlám logiky a kritériám ekonomickej racionality. Zároveň však aj trochu chlapčenský romantik vytvárajúci vôkol seba fluidum vzájomného porozumenia. Vo svojej práci dokázal sklbiť vlastnosti kritického pozorovateľa a hlbavého mysliteľa s nesmiernou skromnosťou.

Saleh Mothana OBADI, Prof., Ing., PhD.

1964, nar. Alshuaib, Jemen

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 18. 8. 1997

V závere predposledného ročníka doktorandského štúdia na Obchodnej fakulte Ekonomickej univerzity som mal telefonát od sekretárky bývalého riaditeľa Ekonomického ústavu SAV, zosnulého profesora Dr. Eduarda Mikelku, v ktorom mi povedala, že sa so mnou chce stretnúť riaditeľ ústavu. Skutočne som sa s ním stretol a rovnako prvýkrát aj s kolegom, profesorom Dr. M. Workim. Riaditeľ nám ponúkol pracovať na ústave v oblasti svetovej ekonomiky, aj na čiastočný úväzok. Túto myšlienku som uvítal a v auguste 1997 som začal pracovať na Ekonomickom ústave.

Po nástupe na oddelenie svetovej ekonomiky bol môj výskum zameraný na ekonomiku Blízkeho východu a severnej Afriky a perspektívy rozvoja ekonomických vzťahov Slovenska s krajinami spomínaného regiónu, najmä na možnosti zvýšenia slovenského exportu do týchto krajín. Predovšetkým preto, že som mal a mám bližšie a autentické informácie z tohto regiónu, odkiaľ pochádzam, konkrétne, z vtedajšej Jemenskej ľudovej demokratickej republiky. V tom čase som musel zbierať a budovať štatistiky o spomínaných výskumných témach od nuly.

Pretože ústav vtedy ešte nemal databázy v elektronickej podobe, aby som zbieral štatistiky a archivoval ich na použitie v mojom výskume, musel som navštíviť knižnicu OSN v Univerzitnej knižnici v Bratislave, v centre mesta.

Postupne sa môj výskum rozšíril aj o ekonomiky rozvojových krajín, najmä po odchode dvoch kolegov z ústavu, ktorí sa venovali výskumu ekonomiky Latinskej Ameriky (Castillo Tuya Andrés) a krajín východnej Ázie (Tran Thanh Lam). Zároveň som spolupracoval v akademickej oblasti s Katedrou medzinárodného obchodu OF EU v Bratislave, kde som sa zamerlal na výučbu predmetu ekonomika rozvojových krajín študentov štvrtého ročníka. Publikoval som množstvo článkov a kapitol týkajúcich sa ekonomík rozvojových krajín, neskôr som svoj výskum rozšíril na svetovú ekonomiku.

V období 2011 až 2019 som mal česť viesť skupinu výskumníkov Ekonomického ústavu a Ekonomickej univerzity, ktorí prispeli do periodickej publikácie „*Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*“, ktorú každoročne náš ústav vydáva. V spomínanej publikácii sme analyzovali aktuálne ekonomické problémy a udalosti vo svete, čím získala široký pozitívny ohlas aj medzi akademikmi, podnikateľmi a študentmi. Pod mojím vedením táto publikácia získala v roku 2012 Cenu Literárneho Fondu slovenskej republiky a cenu Zlatý Biatek za rok 2018, ktorú udeľuje Slovenský hospodársky klub. Medzi kľúčové témy, ktoré dlhodobo venujem od začiatku tretieho tisícročia, aj v rámci spomínanej publikácie, je aj vývoj cien ropy a zemného plynu na svetových trhoch v rámci vednej disciplíny ekonomika energie. Ekonomika energie je široká vedecká oblasť, ktorá zahŕňa témy súvisiace s dodávkami energetických komodít a využívaním energie v spoločnosti. Ekonomika energie je aplikácia ekonómie na energetické otázky. Kľúčové oblasti v energetickom hospodárstve zahŕňajú ponuku a dopyt po energetických komoditách a energetických derivátov resp. palív, ktoré sa bežne používajú, konkurenciu medzi týmito palivami, úlohu verejnej politiky a vplyvy na životné prostredie. Vzhľadom na celosvetový význam ropy ako paliva a jej výkyvy na trhoch, je ropa obzvlášť kritickým prvkom ekonomiky v energetike. Ďalšie významne energetické komodity sú zemný plyn, uhlie a urán. Veľká pozornosť sa venuje aj odvetviam transformácie a distribúcie energie, najmä elektrickej. Ekonomika energie sa zaoberá súčasne, ale aj oddelene základnými trhovými silami a verejnými politikami ovplyvňujúcimi trhy.

Ekonomický ústav je pre mňa akademické miesto, v ktorom som mal možnosť rozvíjať svoju prácu v oblasti vedeckého výskumu a rozvíjať svoje výskumné schopnosti v prospech ústavu ako aj pre osobný rast v akademickej a výskumnej oblasti. Po dlhoročnom snažení vo výskumnej a pedagogickej oblasti som v roku 2011 získal titul docent v odbore medzinárodné podnikanie a v roku 2018 som získal titul profesor v odbore medzinárodné ekonomické vzťahy. Obe práce,

habilitačná „Cenová volatilita primárnych komodít so zameraním na ceny ropy a zemný plyn a jej vplyv na ekonomiky producentných krajín“, ako aj inauguračná „Vplyv geopolitického faktora na ceny ropy na svetových trhoch“ sa týkali oblasti ekonomiky energie.

Z môjho pohľadu by sa malo na Ekonomickom ústave, okrem iného, naďalej pokračovať vo vedeckom výskume v oblasti ekonomiky energie a rozšíriť výskumnú spoluprácu v tejto oblasti s inými výskumnými ústavmi a univerzitami na personálnej či inštitucionálnej úrovni.

Ivan OKÁLI, Ing., DrSc.

1929, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 3. 1956 – 31. 12. 2016

Na pracovisko ekonomického výskumu som prišiel v čase, keď sa menilo z Ekonomického kabinetu na Ekonomický ústav SAV. Na ústav som sa dostal na základe umiestnenky (spolu s tromi ďalšími absolventmi VŠE – P. Hoffmannom, J. Dančom a G. Brhlovičom) spojenej s odporúčaním Štefana Heretika, ktorý bol v rovnakom čase „odídený“ z pozície vedúceho katedry politickej ekonómie na VŠE do Ekonomického ústavu SAV. On – ako náš obľúbený učiteľ – garantoval, že sme vykročili správnym smerom. Riaditeľom Ekonomického ústavu SAV bol až do roku 1969 Pavol Turčan, ktorý sa nebál prijať za pracovníkov ústavu aj ľudí s kádrovými „šrámami“. Bol to napr. Andrej Lantay, vykonávajúci až do svojho uväznenia funkciu oblastného riaditeľa chemického priemyslu, bez rozsudku prepustený s následkami po brutálnych výsluchoch.

Ekonomický ústav SAV v čase svojho založenia orientoval svoj výskumný program na úlohy spojené s cieľmi politiky Komunistickej strany Slovenska (KSS): kolektivizácia poľnohospodárstva, industrializácia Slovenska, zlepšovanie systému centrálného plánovania a riadenia ekonomiky. Boli tu však dve okolnosti, ktoré spôsobovali, že výsledky výskumu orientovaného na rozvoj socialistickej spoločnosti sa zvykli rozchádzať s predstavami straníckych a štátnych funkcionárov. Prvou príčinou boli závery XX. zjazdu Komunistickej strany Sovietskeho zväzu (KSSZ) kritizujúce kult Stalina spolu s dogmatickým spoločenskovedným myslením. Druhou príčinou bolo zameranie výskumných úloh ústavu na riešenie konkrétnych aktuálnych úloh a problémov slovenskej (a celej československej) ekonomiky, ktorá sa v rokoch 1953 - 1956 nachádzala v krízovom stave. Uvedené okolnosti spôsobili, že práve v roku 1956 sa začalo kritické prehodnocovanie, ktoré s istými dočasnými prerušovaniami, ale aj nevyhnutnými pokračovaniami, viedli až k „Pražskej jari“ v roku 1968. Roky, ktoré ku nej viedli však neboli prerušovanou idylou. Napr. v roku 1960 to boli politické previerky (ako represívne

odvety voči pracoviskám, na ktorých sa ozývali kritické hlasy požadujúce uplatniť závery XX. zjazdu KSSZ aj v Československu), počas ktorých hrozilo viacerým pracovníkom ústavu prepustenie zo zamestnania.

Pokiaľ ide o vnútroústavnú atmosféru uvedeného prednormalizačného obdobia, tak v nej dominovala autorita starších pracovníkov - Michala Falt'ana, Andreja Lantaya, Jana Tomčányho a Štefana Heretika – využívajúcich svoje praktické skúsenosti a pritom žičlivých a pomáhajúcich svojim mladším kolegom. Boli tu, pravda, aj pnutia medzi riaditeľom ústavu Pavlom Turčanom a časťou vedeckých pracovníkov najmä okolo roku 1965, keď sa Turčan stal koordinátorom medzinárodnej výskumnej úlohy a menej času mu zostávalo na riadenie ústavu.

V rokoch 1956 – 1967 som pracoval v oddelení pre výskum agrárnej ekonomiky. Tu som sa podieľal na vypracovaní štúdie *Miesto a funkcie štátnych majetkov*, publikovanej v roku 1958 vo vydavateľstve SAV pod názvom *Štátne majetky v ekonomike prechodného obdobia*. Som autor III. kapitoly *K otázkam rentability a produktivity práce na štátnych majetkoch*, s. 61 – 124.

V 60. rokoch bol môj záujem zameraný na skúmanie postavenia poľnohospodárstva a najmä roľníckych družstiev v československej i zvlášť v slovenskej ekonomike. Výsledky boli publikované v monografii *Naše starosti s JRD a národný dôchodok* (vydavateľstvo SAV, 1967, s. 343). Na základe vlastného – oficiálne údaje štatistického úradu korigujúceho – výpočtu tvorby národného dôchodku a jeho použitia v poľnohospodárstve i v jeho družstevnom sektore, sa v ňom analyzujú hodnotové vzťahy medzi celou československou ekonomikou a jej uvedenými súčasťami. Zistilo sa nerovnoprávne postavenie poľnohospodárstva vedúce k nadmernému odčerpávaniu jeho hodnotových výsledkov na financovanie extenzívneho rozvoja československej ekonomiky.

V období môjho pôsobenia v oddelení agrárnej ekonomiky bol jeho vedúcim (po ochorení M. Falt'ana v r. 1959) Ján Tomčány. Bol to človek veľmi pracovitý, invenčný a skromný. Mladším pracovníkom pomáhal pri výbere tém výskumných úloh i pri ich riešení. V roku 1967 odišiel z ústavu pracovať na Ministerstvo poľnohospodárstva SR na post riaditeľa odboru pre stratégiu rozvoja poľnohospodárstva.

Po krátkom období venovanom skúmaniu vzťahov medzi spotrebou a hospodárskym rastom som od začiatku 70. rokov do roku 1982 viedol oddelenie zamerané na štúdium fungovania socialistickej ekonomiky. Môj osobný pracovný program sa uberal dvomi smermi. V prvom som analyzoval faktory a výsledky hospodárskeho rastu v krajinách RVHP so záverom, že po roku 1975 klesá efektívnosť súhrnného pôsobenia rastových faktorov. Výsledky výskumu sú obsiahnuté v monografii *Faktory a výsledky hospodárskeho vývoja krajín RVHP* (Nakladateľstvo Pravda, 1979, s. 452). V druhom smere výskumu viedli jeho výsledky k vypracovaniu kolektívnej štúdie *Hospodársky mechanizmus v etape formovania*

intenzívneho typu rozšírenej reprodukcie (autori: Okáli I., Markuš J., Sokira J., Vojtko J., Buček M., Šikula M., Ekonomický časopis 1983, č. 4 a 5). Štúdia zdôraznila, že v ekonomike orientovanej na intenzívny rast majú primárne (vedúce) postavenie horizontálne (trhové) vzťahy, a vertikálne vzťahy (vzťahy centrálného riadenia) v nej majú len sekundárny význam. Tak štúdia prekročila aj rámec Šikovej reformy. Uvedený celkový zámer štúdie sa prejavil v požiadavke, aby sa aj ceny vytvárali v rámci horizontálnych vzťahov podľa relácií ponuky a dopytu v odporúčaní, aby sa aj rozvojové investície podnikov financovali z ich vlastných, príp. z úverových zdrojov a aby po zrušení štátneho monopolu vo vonkajších ekonomických vzťahov podniky mali voľný prístup na zahraničné trhy.

Značná časť ekonómov zamestnaných na akademických a výskumných pracoviskách prijali štúdiu pozitívne, ako podnet do diskusie o tabuizovanej problematike. Vo vrcholnom straníckom riadení však narazila na nesúhlas vyjadrený aj tým, že Jakešom vedená Kontrolná a revízná komisia ÚV KSČ vyslala do Bratislavy vyšetrovaciu komisiu poverenú zisťovaním okolností spojených so vznikom štúdie. Komisia dospela k záveru, že na oponentskom pokračovaní treba štúdiu odsúdiť za jej diletanský, nevedecký postup a jej zistenia treba zamlčať.

V rámci Československa existovali dva Ekonomické ústavy – v Prahe v ČSAV a v Bratislave v SAV. Pražský Ekonomický ústav chcel, aby sme nerobili to, čo oni, ale aby sme sa zamerali na dejiny ekonomického myslenia, a teda nie na riešenia reálnych problémov hospodárskej politiky. Na tieto návrhy sme nepristúpili.

Neviem prečo som bol práve v roku 1983, teda v čase publikovania štúdie o zásadnej hospodárskej reforme, vymenovaný za riaditeľa Ekonomického ústavu SAV. Bolo to pravdepodobne spojené s tým, že na uvoľnené miesto riaditeľa ústavu (dovtedajší riaditeľ prešiel do funkcie generálneho sekretára SAV) sa nik nehlásil, naopak, viacerí oslovení kandidáti pozvanie na tento post odmietli, takže som sa stal akousi poslednou voľbou v čase, keď Slovenská akadémia vied bola poverená vypracovaním „Prognózy rozvoja Slovenska do roku 2010“, v ktorej mal mať vedúcu úlohu práve Ekonomický ústav SAV.

Po ubezpečení, že pri vypracúvaní dlhodobej prognózy nebude Ekonomický ústav ani jeho spolupracujúce pracoviská obmedzované žiadnymi externými zásahmi a po prísľube zdrojov na personálne a materiálne vybavenie prognostického výskumu, som ponuku na miesto riaditeľa prijal. Pred uvedením výsledkov prognostického výskumu, do ktorého bola zapojená podstatná časť výskumnej kapacity ústavu, považujem za potrebné uviesť, akým spôsobom do činnosti ústavu zasahovali riadiace štátne a stranícke orgány.

Na sekretariáte ÚV KSS prislúchalo politické riadenie SAV jeho oddeleniu pre školstvo a vedu. Stranícke riadenie SAV a jej pracovísk sa zamierovalo v prvom rade na (vo vtedajšom pomenovaní) kádrovú prácu, dnes by sme povedali, že na

personalistiku. Na prijatie nového pracovníka nestačilo moje rozhodnutie, potrebný bol aj súhlas vedúcej kádrového oddelenia na Úrade pre správu spoločenskovedných ústavov SAV a ten bol ešte viazaný na písomný súhlas príslušných oddelení ÚV KSS a MV KSS v Bratislave.

Uplatňovalo sa pravidlo, že podmienkou prijatia štyroch nestraníkov bolo prijatie jedného člena KSČ. Na spoločenskovedné pracoviská nesmeli byť prijatí bývalí členovia KSČ (prestalo sa to dodržiavať až v roku 1988). Bývalí členovia KSČ (na ústave sa to vzťahovalo na J. Vojtku) nemohli byť pripustení k obhajobe doktorskej dizertácie. U nestraníkov to bol tiež problém. U J. Markuša sa to síce podarilo prekonať, no Markuš nemohol zastávať funkciu vedúceho útvaru pre súhrnnú prognózu, hoci bol jej zodpovedným riešiteľom a ozajstnou dušou jej vypracovania.

Súčasťou politického riadenia ústavu bolo každé dva roky sa opakujúce hodnotenie jednotlivých výskumných pracovníkov, vrátane interných aspirantov, na Mestskom výbore KSS v Bratislave. Hodnotenie bolo formálne – vždy a vo všetkých prípadoch prebehlo bez problémov. Do výskumného programu ústavu stranícke orgány nezasahovali, ani do konkretizácie úloh prognostického výskumu.

To, že predsa len niekto písané výstupy ústavu sleduje, vedel som z vlastnej skúsenosti. Po uverejnení state dokazujúcej potrebu trhových vzťahov pre vedecko-technický pokrok v zborníku vydanom v Ústave dejín KSS som bol upozornený, aby som „viac takto nepísal“. Každý mesiac bolo pre Oddelenie školstva a vedy ÚV KSS vypracované hlásenie o politickej situácii v Ekonomickom ústave. Vyznievalo vždy tak, že je všetko v kľudovom stave. Štátne riadenie základného výskumu (vrátane ekonomického výskumu) sa v Československu zakladalo na vypracovaní programu a na riešení úloh Štátneho plánu základného výskumu (ŠPZV). Projekty úloh ŠPZV aj výsledky ich riešenia sa oponovali. Ambíciou ústavu bolo mať vlastné úlohy ŠVZV a do ich čiastkových úloh zapojiť ďalšie – najmä vysokoškolské pracoviská. Štruktúru ŠPZV schvaľovalo Kolégium pre ekonomické vedy pri ČSAV.

V záverečných správach z prognostického výskumu sa konštatovalo, že pokračovanie v jestvujúcich vývojových trendoch privedie slovenskú (a celú československú) ekonomiku do neriešiteľnej situácie. Vyslovila sa preto aj požiadavka na zmenu sociálno-ekonomického systému. V oficiálnom hodnotení výsledkov prognostického výskumu vykonávaného v rokoch 1985 – 1988 v SAV (v gescii Ekonomického ústavu SAV) sa povedalo, že „nesplnil očakávania“. Po mojej prezentácii jeho záverov na stretnutí vedúcich straníckych a štátnych predstaviteľov vtedajší predseda vlády SR Ing. Hrivnák vstal a so slovami „takéto nezmysly nie som ochotný počúvať“ vyšiel z miestnosti a zvonka zabuchol dvere.

Vedúcimi osobnosťami tvorby prognóz vývoja Slovenska do roku 2010 boli P. Hoffmann, J. Markuš, J. Bunčák a F. Gál. Potrebnú podporu poskytol predseda SAV, prof. J. Hajko. Okrem uvedených „ľahúňov“ prognostického výskumu mi pri vedení ústavu svojou činnosťou i cennými radami pomáhali Egon Hlavatý, ako zástupca riaditeľa a Herta Gabrielová vo funkcii vedeckej tajomníčky ústavu.

Práce na prognózach vývoja Slovenska na jednej strane zvýšili dynamiku života na ústave, ale na druhej strane vyústili do odchodu viacerých precovníkov. Z ÚV KSS prišiel v roku 1989 zásadný príkaz predsedovi SAV Vladimírovi Hajkovi, aby vznikol Prognostický ústav. Ja som to namietal, lebo strata témy prognóz mohlo oslabiť EÚ SAV. Vychádzal som aj z toho, že keď poznáme ciele, môžeme formulovať cesty k ich dosiahnutiu. Druhá strana argumentovala tým, že prognostické ústavy sú v Moskve a Prahe. Od predsedu Hajka som dostal striktný príkaz, že Prognostický ústav vznikne odčlenením Prognostického kabinetu z EÚ SAV. Vnútorne som sa s tým vyrovnal tak, že budeme spoločne s novým Prognostickým ústavom skúmať ciele ekonomického rozvoja.

Po novembri 1989 som napriek podpore vyslovenej pracovníkmi ústavu v polovici roka 1990 z funkcie riaditeľa ústavu abdikoval v nádeji, že sa budem opätovne venovať výskumu. V roku 1993 mi v nakladateľstve Elita vyšla štúdia „Stratégia oživenia alebo prežitia?“ (s. 96). Bola to prognostická úvaha o problémovej situácii slovenského hospodárstva po začatí transformačnej reformy a po rozdelení Československa. Viaceré pasáže z nej boli čítané v rádiu Slobodná Európa.

Na objednávku Európskej komisie OSN v Ženeve začal EÚ SAV vypracúvať každoročné správy o vývoji slovenského hospodárstva s výhľadom na budúce obdobie. Bol som vedúcim a spoluautorom príslušného pracovného kolektívu (funkciu editora som vykonával, ak sa nemýlim, 10 rokov). Okrem toho som sa každoročne zúčastnil na vypracovaní expertíznych prác pre rôzne inštitúcie. V rokoch 2003 - 2004 som bol vedúcim tímu, ktorý vypracoval kolektívnu monografiu *Hospodárska politika EÚ a hospodárska politika Slovenska v EÚ*. Bol som jej editor a spoluautor (vydal EÚ SAV 2004). V rokoch 2008 – 2010 som sa zúčastnil na vypracovaní *Vízie a stratégie rozvoja Slovenska*, ako gestor a vedúci autor kapitoly venovanej budúcnosti slovenského hospodárstva. Podieľal som sa aj na vypracovaní celkovej koncepcie *Vízie a Stratégie*.

V rokoch 2013 – 2015 som sa zúčastnil na riešení projektu APVV „Štruktúrne zmeny v slovenskej ekonomike – predpoklad prechodu do vyššieho štádia rozvoja“. Výsledky riešenia boli publikované v trojdielnom zborníku *Pohlady na štruktúrne problémy slovenskej ekonomiky* ako publikácia Ekonomického ústavu SAV (editor K. Morvay).

Zakončím konštatovaním, že celú svoju pracovnú kariéru som prežil v Ekonomickom ústave SAV, pretože som sa chcel venovať výskumu. Do roku 1989 boli

možnosti pracovať vo výskume v zahraničí veľmi obmedzené, v roku 1969 som mal nastúpiť na jednoročný pobyt na Ekonomickej fakulte Univerzity v Bordeaux, no začínajúca sa normalizácia to prekazila. Celoživotné zamestnanie v EÚ však neľutujem. Umožnilo mi naplniť životné ambície a vzhľadom na možnosť striedať zameranie výskumu nebolo jednotvárne. Prácu vo funkcii riaditeľa ústavu, pri ktorej som musel obmedziť výskumné aktivity, som považoval za dočasnú povinnosť a istý druh služby svojim kolegom, a možnosť prezentovať výsledky ústavného výskumu vo verejnom priestore.

V roku 1969 som sa habilitoval na Národohospodárskej fakulte VŠE na docenta. V roku 1970 boli výsledky habilitácie anulované. Napriek tomu som na VŠE sporadicky pôsobil napr. prednáškami pre aspirantov, vedením špeciálneho seminára pre poslucháčov špecializácie politická ekonómia.

Po odchode do dôchodku som sa istý čas zaoberal problematikou verejných financií – otázkami dlhovej brzdy a znižovania štátneho dlhu. Výsledky týchto úvah som prezentoval na seminári usporiadanom na Ekonomickom ústave k mojím deväťdesiatinám ([video](#)). V súčasnosti sa pokúšam napísať o štyroch desaťročiach fungovania štátu a socialistických ekonomík a o systémových príčinách ich zrútenia.

Bez sústavného kontaktu so životom v Ekonomickom ústave a jeho pracovníkmi nie som kompetentný vyjadrovať sa k jeho výskumnému programu. Napriek tomu sa domnievam, že príspevok ústavu k poznatkom svetovej vedy treba hľadať nie v témach, za ktoré sa udeľujú Nobelovky, ale v národohospodárskom výskume, to znamená v skúmaní problémov, ktorými žije slovenská ekonomika a, prirodzene, aj ekonomiky nachádzajúce sa v podobnej situácii ako Slovensko. Okrem toho by bolo nielen pre ústav, ale pre celý ekonomický výskum na Slovensku prínosné, ak by na ústave pôsobil malý tím skúmajúci vývoj svetovej ekonomickej teórie tak, ako to voľakedy robil prof. Heretik a jeho spolupracovníci. A napokon si myslím, že by bolo užitočné, aby z iniciatívy EÚ SAV ako jeho detašované pracovisko vznikol v Košiciach tím zameraný na teóriu regionálneho rozvoja a na riešenie regionálnych disparít aj so zreteľom na ekonomický rozvoj východného Slovenska.

Adrián ONDROVIČ, *Ing., PhD.*

1975, nar. Turčianske Teplice

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 9. 2013

Pôsobenie na EÚ SAV pre mňa znamenalo a naďalej znamená možnosť stretávať výnimočných ľudí s bohatými životnými skúsenosťami a vedomosťami nielen z ekonomickej vedy. Pôsobenie v takomto prostredí je mimoriadne obohacujúce a inšpiratívne, i keď zároveň každodenná realita prináša aj negatívne skúsenosti

v podobe osobných stretov či nemorálneho konania, ktoré ukazujú, že ani prostredie kolektívov silných osobností nie je imúnne voči takýmto javom.

Z hľadiska ekonomického výskumu ma primárne zaujíma politická a geopolitická ekonómia skúmajúca makro procesy na štátnej a medzinárodnej úrovni, ktoré vo významnej miere ovplyvňujú každodennú realitu celej spoločnosti. V tejto súvislosti ma zaujíma výskum oblasti normatívnej ekonomie spoločenského systému a jeho riadenia. Podstatnou časťou môjho výskumu sú aj otázky ekologických problémov spôsobovaných hospodárskou činnosťou.

Za základný poznatok zo svojho výskumu považujem zistenie, že podstatná časť spoločenských procesov, pozitívnych aj negatívnych, vychádza zo základnej inštitucionálnej konštrukcie spoločnosti. Definície inštitúcií (manželstvo, rodina, súkromná firma a ďalšie), v ktorých sa odohráva život spoločnosti, majú zásadný vplyv na rozhodnutia ergo konanie jednotlivcov a celej spoločnosti.

V čase môjho doktorandského štúdia pôsobil ako riaditeľ EÚ SAV Dr. h. c. prof. Ing. Milan Šikula, DrSc. Ešte pred svojím nástupom na EÚ SAV som ho vnímal ako občasného experta prizývaného do mediálnych diskusií na ekonomické a spoločenské témy. Počas môjho pôsobenia na EÚ SAV som mal mnoho príležitostí na rozhovory s prof. Šikulom o odborných, ale i ľudských otázkach. Bol to mimoriadne rozhladený a sčítaný človek s veľkým zmyslom pre humor. Vnímal spoločnosť aj ekonomickú vedu realisticky a kriticky a vedel počúvať mladších kolegov.

Súčasná slovenská a svetová spoločnosť sa nachádza v hlbokoj viacrozmernej kríze, ktorá pri existujúcej vojenskej deštruktívnej sile hrozí pre svetovú civilizáciu terminálnym stretom veľmocí. Okrem toho planéta čelí vážnym ekologickým problémom, ktoré sú spôsobené ľudskou činnosťou. Tento stav nie je spôsobený prírodnými zákonmi, ale spoločenskými rozhodnutiami, ktoré vznikajú v konkrétnom inštitucionálnom nastavení súčasnej kapitalistickej civilizácie. Je nevyhnutné, aby ekonomická veda prinášala návrhy, na akých inštitucionálnych základoch má spoločnosť stáť a rozvíjať sa, aby sa svet vymanil z kríz, v ktorých sa nachádza, aby sa krízy neopakovali, aby ľudská spoločnosť žila spravodlivejším a udržateľným spôsobom.

Ján ORAVEC, *PhDr., PhD.*

1964, Cerová, časť Rozbehy, okres Senica

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 9. 1987 – 31. 12. 1990

V Ekonomickom ústave som pôsobil len niečo vyše troch rokov, čo je pomerne krátke obdobie nielen v jeho 70-ročnej histórii, ale aj v mojej viac ako 35-ročnej profesionálnej kariére. Napriek tomu boli mimoriadne významné nielen v mojom

profesionálnom živote, ale aj v živote osobnom. A to z dvoch dôvodov. Po prvé, jeden zo štyridsiaticich mesiacov, ktoré som strávil v Ekonomickom ústave od septembra 1987 do decembra 1990, bol historický november 1989. Po druhé, boli to úplne prvé mesiace mojej profesionálnej kariéry, ktoré potom mali kľúčový význam pre jej ďalší vývoj.

Keď som končil štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, obdržal som od školy komplexné hodnotenie absolventa, ktorého posledná veta znela: "Vzhľadom na jeho študijnú kombináciu (filozofia – politická ekonómia) by mohol pracovať vo výskumnom ústave SAV v jednej z týchto oblastí." Niektorí z mojich profesorov mi odporučili, aby som sa stretol s Jozefom Markušom, neskorším riaditeľom Prognostického ústavu. Ten ma nasmeroval na Štefánikovu ulicu, kde som absolvoval pohovor s Vladom Bachárom, ktorý v tom čase na Ekonomickom ústave viedol malú skupinu pre výskum svetového hospodárstva. August 1987 tak rozhodol o mojom profesionálnom smerovaní. Z križovatky filozofia – ekonómia som sa vybral ekonomickou cestou. A na nej som si nevybral ekonómiu socializmu, ktorou sa v tom čase zaoberali takmer všetci, ale ekonómiu kapitalizmu, ktorú skúmali len nemnohí. 1. septembra 1987 som nastúpil ako výskumný asistent Ekonomického ústavu SAV a pripojil som sa k malej skupinke prevažne mladých ekonómov.

Druhá polovica 80-tych rokov bola veľmi priaznivým obdobím. Režim už nebol ani zďaleka taký temný ako v časoch normalizácie 70-tych rokov. V atmosfére uvoľnenia bolo presvedčenie o potrebe zásadných zmien aj v ekonomike zdieľané takmer univerzálne.

Napriek tomu sme ale nemali ani zďaleka prístup ku všetkým informáciám, najmä pokiaľ ide o politické dianie. Každý večer som zo Západu počúval Slobodnú Európu a Hlas Ameriky. A každý deň som z Východu čítal nové a nové informácie o "perestrojke", snahe zliberalizovať socializmus, ktorá tentokrát netradične a prekvapujúco prichádzala z Moskvy. Táto situácia nahrávala aj našej malej skupine pre výskum svetovej ekonomiky. Prestávala byť len trpeným príveskom v ústave, kde sa takmer všetky kapacity sústreďovali na výskum takzvanej socialistickej ekonomiky. Keď ten mohol už aj oficiálne konštatovať, vďaka "wind of change" (ako spieva známa skupina Scorpions) z Moskvy, že niekde robíme chybu, pre získanie inšpirácie čoraz viac začalo byť tolerované pozeranie sa aj na Západ. Čo zvýšilo dopyt po našom výskume a jeho výsledkoch.

Pochopiteľne, obsiahnuť čo i len základné aspekty svetového hospodárstva bolo ďaleko nad skromné sily niekoľkočlennej skupiny pre jeho výskum. Napriek tomu bola dobrým prostredím pre profesionálny rast jej jednotlivých členov, pretože Vlado Bachár bol výborný šéf, ktorý nám nechával veľa priestoru pre vlastnú realizáciu.

Už ako mladému výskumnému asistentovi sa mi zdalo, že hlavný rozdiel medzi prosperujúcimi ekonomikami Západu a kolabujúcimi socialistickými ekonomikami je rozdielna úloha, ktorú oba proti sebe stojace systémy prisudzujú trhu na jednej strane a štátu na strane druhej. Mal som šťastie, pretože k formovaniu môjho názoru som mal ideálne podmienky. Knižnica Ekonomického ústavu totiž obsahovala nielen všetky základné diela klasikov ekonómie, počínajúc Adamom Smithom, ale aj najnovšiu odbornú literatúru. Pamätám si napríklad, že doslova ako zjavenie na mňa pôsobili publikácie OECD. Doslova som ich hltal v ohromení nielen nad vysokou kvalitou ich analýz, ale aj z relevancie ich odporúčaní. Tieto tri roky, strávené samoštúdiom v knižnici Ekonomického ústavu, boli mojou druhou univerzitou. Tou treťou univerzitou sa pre mňa neskôr, v prvej polovici deväťdesiatych rokov, stalo štúdium na univerzitách v Spojených štátoch a v Austrálii.

Keď prišiel november 1989, mal som 25 rokov a nové možnosti, ktoré so sebou priniesol, sa mi zdali úžasné. Závidel som českým kolegom z tamojšieho Ekonomického ústavu a Prognostického ústavu, osobnosti ktorých sa dostali do centra ponovembrového diania v Prahe. Z tohto pohľadu ma neoslovila transformácia Ekonomického ústavu SAV, zdala sa mi málo ambiciózna a preto som z neho ku koncu roka 1990 odišiel.

Napriek tomu ma s ním ešte niekoľko rokov spájala nedokončená dizertácia. Jej témou bol, ako inak, štát versus trh. Vrátil som sa k nej v druhej polovici deväťdesiatych rokov. A v roku 1996 som prácu dokončil a obhájil. Mojm školliteľom bol Vladislav Bachár.

Po odchode z Ekonomického ústavu som sa vrhol do víru udalostí ekonomickej transformácie československej a neskôr slovenskej ekonomiky. Ešte počas pôsobenia na ústave sme v roku 1990 s kolegom Ivanom Švejnom založili klub mladých liberálnych ekonómov. Rozhodli sme sa nazvať ho "Libertarian club", aby sme sa tak odlíšili od liberálneho krídla Občianskeho fóra, ktoré tvorili reformní komunisti. Našou pôvodnou predstavou bolo len kultivovať myslenie klasického liberalizmu v slovenských podmienkach. Postupom času sme však stále viac chceli byť aktívnou súčasťou celospoločenskej diskusie o smerovaní ekonomickej transformácie.

Moje názorové dozrievanie sa tak zavŕšilo príklonom ku klasickému liberalizmu, k čomu v roku 1991 výrazne prispelo aj moje prvé stretnutie s Miltonom Friedmanom v Prahe (o dvanásť rokov neskôr som mal možnosť u neho v San Franciscu stráviť niekoľko príjemných hodín na obede s ním a s jeho manželkou Rose). Moje teoretické východiská sa potom logicky v praxi premietli do podpory čo najrýchlejšej transformácie našej ekonomiky od centrálne plánovanej k trhovej ekonomike. Tento postoj ma logicky viedol k polemike s protagonistami takzvanej tretej cesty a etatistami, ktorí boli na Slovensku sústredení najmä v NEZES-e, v Nezávislom združení ekonómov Slovenska.

Veľmi skoro sa ukázalo, že je potrebné spojiť sily všetkých liberálne zmýšľajúcich ekonómov na Slovensku. Našou odpoveďou bolo v roku 1992 založenie Nadácie F. A. Hayeka, ktorá spojila členov Libertarian klubu so skupinou ekonómov okolo Jozefa Kučeráka, vtedy podpredsedu slovenskej vlády pre ekonomiku a Ivana Mikloša, prvého ministra privatizácie na Slovensku. Po niekoľkých málo rokoch sa naše cesty rozišli a zostalo na mne a na Ivanovi Švejnovi viesť nadáciu tak, aby kultivovala liberálne myslenie a zároveň aktívne predkladala návrhy riešení kľúčových hospodársko-politických problémov na Slovensku.

Neskromne si myslím, že sa nám to darilo a Nadácia F. A. Hayeka bola v 90-tych rokoch jedným z najúspešnejších a najvplyvnejších "think-tankov" a "do-tankov" nielen v strednej a východnej Európe, ale aj v globálnom porovnaní. V teoretickej oblasti bolo v septembri 2001 highlightom usporiadanie regionálneho stretnutia Montpelerínskej spoločnosti, ktorú kedysi založil Friedrich August von Hayek. Prostredníctvom telemosta sa ho zúčastnil Milton Friedman, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu. Priamo do Bratislavy prišiel Gary Becker, ďalší nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu, ktorému sme zorganizovali aj prednášku pre verejnosť. Bola to prvá prednáška nositeľa Nobelovej ceny za ekonómiu na Slovensku. A bola pamätná ešte niečím iným. Uskutočnila sa totiž 11. septembra 2001. Do konca života si budem pamätať chvíle, keď sme tesne pred prednáškou spolu s Gary Beckerom na jeho hotelovej izbe pozerali apokalyptické obrázky lietadiel narážajúcich do „dvojičiek“ v New Yorku. Hovoril som mu, že úplne pochopím, keď prednášku zrušíme. A že to určite pochopí aj naša verejnosť. Odmietol to s tým, že práve o to teroristom ide, zastaviť bežný život. A práve preto im to nesmieme dopriať. Prešli sme spolu krátku cestu z vtedajšieho hotela Fórum do starej budovy Národnej rady, kde s obdivuhodným pokojom absolvoval naplánovanú prednášku a následnú diskusiu. Popri týchto osobnostiach sa stretnutia zúčastnili desiatky ďalších významných ekonómov tak z Európy ako aj z USA. Okrem toho sme v tom období organizovali celú sériu výročných prednášok ďalších významných zahraničných osobností, medzinárodných konferencií či workshopov.

Pokiaľ ide o vplyv na hospodársku politiku, naše výsledky boli ešte významnejšie a výrazne predčili naše očakávania. Prostredníctvom viacerých projektov sme zvyšovali povedomie širšej odbornej verejnosti o potrebe kľúčových reforiem.

Prvým príkladom je daňová reforma založená na koncepte rovnej dane. V druhej polovici deväťdesiatych rokov sme rozbehli projekt Združenia daňových poplatníkov, ktoré začalo počítať deň daňovej slobody. Zmyslom tohto projektu, ktorý funguje dodnes, bolo počítať výšku celkového daňového zaťaženia, prezentovať ju zrozumiteľnou formou širokej verejnosti a začať vytvárať tlak na potrebu zásadnej reformy daňového systému u nás. Ako člen kolégia ministra financií som bol rozhodným zástancom rovnej dane. V tom čase som bol šéfom stratégie

ministerstva hospodárstva, čo bola funkcia, ktorú som zastával v rokoch 1999 až 2002. Z tejto pozície sa mi podarilo preformátovať ministerstvo hospodárstva z jeho tradičnej úlohy ministerstva priemyslu a energetiky na ministerstvo podnikateľského prostredia. Vo vzťahu k daňovej reforme bolo dôležité, že sa mi spolu s mojím tímom podarilo pripraviť a následne presadiť prvý vládny dokument, v ktorom sme navrhli zrušenie progresívneho zdaňovania a zavedenie jednej sadzby dane, aj keď sme to vtedy ešte nevolali rovná daň.

Vo finálnej fáze diskusie o zavedení rovnej dane u nás sa mi dokonca podaril husársky kúsok. Počas pobytu v USA som sa v New Yorku stretol so Stevom Forbesom, ktorý s myšlienkou rovnej dane neúspešne kandidoval v amerických prezidentských voľbách. A pozval som ho na Slovensko. On moje pozvanie prijal, s nadáciou sme zorganizovali jeho prednášku pre verejnosť, stretnutie s ministrom financií, čo napokon tiež prispelo k úspešnému zavedeniu rovnej dane. Po návrate domov Steve Forbes napísal v jeho časopise The Forbes magazin slávny komentár, v ktorom označil Slovensko za "tatranského tigra", čo na dlhé roky zvýšilo atraktivnosť Slovenska pre zahraničných investorov.

Druhým príkladom úspešnosti nadácie pri praktickom presadzovaní liberálnych myšlienok je dôchodková reforma. V diskusii o nej sme presadzovali myšlienku zavedenia druhého dôchodkového piliera, ktorý by bol založený na individuálnych účtoch, na ktorých by si občania začali vytvárať súkromné dôchodkové úspory. Podarilo sa mi skontaktovať sa s architektom prvej úspešnej dôchodkovej reformy tohto typu na svete, José Piñerom, ktorý bol v Chile ministrom práce, kde sa mu túto reformu podarilo presadiť. Výsledkom bolo niekoľko odborných konferencií o dôchodkovej reforme, ktoré napokon viedli k jej schváleniu slovenskou vládou. Jej realizáciu pripravoval na ministerstve práce odborný tím pod taktovkou dvoch kľúčových ľudí z nadácie: Ivana Švejnu a Martina Chrena. Som hrdý, že druhý pilier, aj napriek vážnym útokom zo strany slovenskej ľavice, prežil dodnes a sporitelia v ňom naakumulovali už viac ako desať miliárd eur dôchodkových úspor.

V roku 2003 som bol zvolený za prezidenta Združenia podnikateľov Slovenska a dlhých 17 rokov som v jeho farbách, ako aj vo farbách Republikovej únie zamestnávateľov, ktorú sme založili o rok neskôr, obhajoval záujmy slovenských podnikateľov a firiem doma i v zahraničí. Doma to bolo prostredníctvom rokovaní so zástupcami slovenského parlamentu a slovenskej vlády ako aj so zástupcami odborov v rámci sociálneho dialógu na pôde tripartity. V zahraničí som zastupoval slovenských zamestnávateľov vo veľkých strešných medzinárodných organizáciách zamestnávateľov, kde sa mi podarilo úspešne zabezpečiť členstvo Republikovej únie zamestnávateľov. V Bruseli je to Business Europe, ktorá je partnerom Európskej komisie a Európskeho parlamentu. V Paríži sa strešná organizácia

zamestnávateľov volá Voice of Business a je partnerom OECD. A v Ženeve je to najväčšia medzinárodná organizácia zamestnávateľov na svete, IOE, International Organisation of Employers, ktorá je partnerom MOP, Medzinárodnej organizácie práce. V rokoch 2003 až 2014 som bol zástupcom slovenských zamestnávateľov aj v európskej tripartite, prostredníctvom členstva v Európskom hospodárskom a sociálnom výbore v Bruseli.

Bohužiaľ, úspechy na medzinárodnom poli sa nám nepodarilo zopakovať aj doma. Napriek nespočetným návrhom, ktoré sme predkladali na obmedzenie štátnych zásahov do ekonomiky, sa dial pravý opak. Regulácie podnikania, najmä po roku 2006, neustále narastali. Po toľkých rokoch neúspešnej snahy presadiť zlepšenia podnikateľského prostredia na Slovensku a doslova "hádzania hrachu na stenu" som sa rozhodol zobrať zodpovednosť do vlastných rúk a vstúpiť do politiky. Po parlamentných voľbách v roku 2020 som bol zvolený za poslanca Národnej rady Slovenskej republiky. A od marca 2020 do októbra 2022 som vykonával funkciu štátneho tajomníka ministerstva hospodárstva zodpovedného za podnikateľské prostredie. V tejto funkcii som inicioval a zaviedol najambicióznejšiu regulačnú reformu v modernej histórii Slovenska, ktorá stála na dvoch pilieroch: na trpezlivom osekávaní existujúcej nadbytočnej a často nezmyselnej byrokracie (išlo o stovky opatrení v takzvaných "kilečkách") a na zavedení systémových nástrojov na predchádzanie novým reguláciám, najmä mechanizmu "1 in 2 out", automatickej povinnosti ministerstiev na každé jedno euro novej regulačnej záťaže navrhnuť zároveň zrušenie inej záťaže v dvojnásobnej výške.

Moje súčasné aktivity sú teda o snahe liberalizovať, deregulovať a vytvárať priestor pre trhové riešenia všade tam, kde to je len možné. Na sklonku mojej profesionálnej kariéry teda robím presne to isté, s čím som začal ešte v 90-tych rokoch, teda na jej začiatku. A na túto celoživotnú dráhu ma nasmerovali tri unikátne roky, ktoré som strávil koncom osemdesiatych rokov 20. storočia v Ekonomickom ústave, za čo budem tejto inštitúcii - a najmä ľuďom, ktorí v nej vtedy pracovali - navždy vďačný.

Musím povedať, že som v rôznych pozíciách a v rôznych segmentoch spoločnosti – od pôsobenia v mimovládnych organizáciách cez exekutívu, súkromný sektor až po politiku – očakával väčšiu aktivitu, prítomnosť a vplyv akademického ekonomického výskumu. Ten sa prejavoval prakticky len v prípadoch prechodu pracovníkov Ekonomického ústavu do významných pozícií. Či už ministerských, ako napríklad Ľubomír Dolgoš či Brigita Schmögnerová. Alebo Helenka Kohútiková v pozícii viceguvernerky Národnej banky Slovenska. Prípadne v súkromnom sektore, či už Ladislav Unčovský najprv v komerčnej banke a neskôr v Asociácii bánk Slovenska alebo Jozef Kožár ako zakladateľ významnej slovenskej IT firmy. Podľa môjho názoru však ekonomický výskum nedokázal na seba a svoje

výsledky strhnúť pozornosť zodpovedných v čase kľúčových diskusií, či už to na začiatku transformácie bol proces liberalizácie a privatizácie, prípadne neskôr napríklad daňová a dôchodková reforma, spomínané vyššie. Občas sa síce stalo, že vláda si aj od Ekonomického ústavu objednala väčšiu štúdiu, tá však v podobe stratégie skončila v šuflíku a skutočný vplyv ekonomického výskumu na rozhodnutie vlády a parlamentu tak bol v skutočnosti minimálny. Aj dnes existujú pálčivé témy, pri ktorých je kľúčové, aby zaznieval hlas ekonomického výskumu. Bohužiaľ ho ale nie je veľmi počuť. Deficitné financovanie, vývoj dlhu, dopad starnutia na verejné financie, rozpočtová zodpovednosť, výdavkové stropy či daňová brzda, to je jedna veľká oblasť. Kľúčové faktory konkurencieschopnosti, vývoj produktivity, prorastová politika, to je druhý veľký okruh tém. Tretí súvisí s digitálnou a ekologickou transformáciou našej ekonomiky. Tu by práve hlas ekonomického výskumu mal upozorňovať na riziká nesprávneho načasovania jednotlivých krokov, aby sme nenapodobnili neblahú skúsenosť Číny s Mao Ce-tungovým "veľkým skokom vpred" a neopakovali tak aj jeho tragické dôsledky. Tak by sme mohli pokračovať s ďalšími témami. Záver by bol vždy rovnaký. Hlas ekonomického výskumu v diskusiách o týchto témach veľmi nepočuť, prípadne ho počuť len veľmi slabo.

Keď sme v marci 2020 pripravovali programové vyhlásenie vlády, osobne som doňho napísal tieto vety: "Hospodársko-politické rozhodnutia budeme prijímať na základe faktov a dát. Vláda SR bude pred prijatím rozhodnutia vždy najprv zvažovať všetky relevantné fakty." Toto je východisko, ktoré otvára veľký priestor aj pre ekonomické analýzy. Prirodzene, od konkrétnej politickej reprezentácie závisí, či naozaj bude mať autentický záujem o výsledky ekonomického výskumu a o rozhodovanie na základe nich. Ale ekonomický výskum by mal byť vždy pripravený generovať výsledky, závery a odporúčania relevantné pre najpálčivejšie problémy, ktorým spoločnosť aktuálne čelí.

Riešiť vždy aktuálne témy, produkovať kvalitné výsledky a začať tak byť viac relevantný pre kľúčové strategické rozhodnutia tejto krajiny. Práve toto do ďalších rokov želám pri príležitosti 70. výročia jeho existencie Ekonomickému ústavu a jeho pracovníkom.

Filip OSTRIHOŇ, Ing., PhD.

1989, nar. Banská Bystrica

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1.9.2012

Moje doterajšie pôsobenie na Ekonomickom ústave SAV v prvom rade ovplyvnilo moje nazeranie na profesiu výskumníka. Až s odstupom času od ukončenia môjho PhD. štúdia a prijatia na ústav som si začal uvedomovať, že výskum

je aktivita, ktorej má zmysel sa venovať naplno v rámci profesionálnej kariéry, že je to zamestnanie, ktoré vyžaduje rast a rozvoj, no zároveň je to veľmi rôznorodá a zaujímavá činnosť. Mnohé z uvedených aspektov tohto povolania sú dnes pre mňa samozrejmosťou, no nebolo tomu vždy tak.

V uvedenom období s najväčšou pravdepodobnosťou došlo k nárastu objemu môjho poznania v oblasti ekonómie, metód výskumu a s nimi súvisiacich praktických skúseností, ktoré, predpokladám, prispeli k môjmu profesionálnemu a osobnostnému rastu. Doteraz som mal možnosť spoznať množstvo mimoriadnych ľudí z radov súčasných aj bývalých kolegov, ale aj zo širšieho medzinárodného akademického a odborného prostredia, vďaka množstvu príležitostí, ktoré mi činnosť na ústave priniesla.

Z hľadiska výskumu som sa prvé roky venoval konštrukcii modelu dlhodobého rastu Slovenska, ktorý bol aplikovaný pri projekciách alternatívnych scenárov z hľadiska politiky inkluzívneho rastu a udržateľnosti dôchodkového systému. Zároveň som sa podieľal na niekoľkých analýzách rastu v prospech chudobných, ako relatívne príbuzného indikátora inkluzívneho rastu, pričom analýzy boli predovšetkým zamerané na historický vývoj Slovenska po vstupe do Európskej únie. Najzaujímavejší výstup, ktorý sa z uvedenej línie výskumu podarilo publikovať, je porovnanie predkrízového a pokrízového vývoja vybraných postkomunistických členských krajín Európskej únie z hľadiska ich rastu v prospech chudobných. Výskum ukázal, že Maďarsko a Slovinsko v najväčšej miere prenášali efekty krízy na chudobných, kým Lotyšsko a Slovensko v najmenej miere premietali zmenu príjmu do zmeny chudoby spomedzi preskúmaných krajín.

Inou oblasťou výskumu, na ktorej som mal možnosť participovať, bol výskum vychádzajúci z modelu podmienenej beta konvergenzie, tiež známej ako tzv. rastová regresia. Vďaka aplikácii uvedeného konceptu bol preskúmaný rozsah vplyvu verejného dlhu na ekonomický rast členských štátov Európskej únie, ako aj vzťah kapitálových únikov a tvorby hrubého fixného kapitálu v krajinách Európy. Výsledky v tomto smere naznačujú, že optimálna úroveň verejného dlhu z hľadiska ekonomického rastu sa v priemere pre krajiny Európskej únie pohybuje okolo 70% HDP. Neskôr menovaný výskum zase poukázal na rozsah, akým kapitálové úniky potenciálne znižujú objem investícií v Európe, pričom existuje dôvodné podozrenie, že uvedený negatívny vplyv môže byť výraznejší v krajinách s vyššou finančnou liberalizáciou.

Tiež som sa zaoberal problematikou systémov včasného varovania pre oblasť finančných a ekonomických kríz a súvisiacim postupom pri makroekonomickej nerovnováhe. V rámci výskumu boli preskúmané schopnosti uvedeného postupu včas identifikovať krízy na úrovni jednotlivých krajín Európskej únie s dôrazom na špecifiká Slovenska. V rámci tohto výskumu som prispel k analýze hodnotiacej

tabuľky. Na jej základe boli identifikované ukazovatele - miera ekonomickej aktivity obyvateľstva, nezamestnanosť mladých ľudí, miera zadĺženosti súkromného sektora a bežný účet ako najdôležitejšie pre vysvetlenie prepuknutí hospodárskych kríz v Európskej únii. Subjektívne za najdôležitejší z mojich výstupov v tejto oblasti považujem zhodnotenie rozhodnutí Európskej komisie v rámci postupu pri makroekonomickej nerovnováhe o tom, či krajina vykazuje známky makroekonomických nerovnováh. V tomto smere však nebolo preukázané, že by ktorýkoľvek z 19 preskúmaných slabo behaviorálnych, politických a inštitucionálnych faktorov mimo hodnotiacej tabuľky mal systematický a robustný vplyv na rozhodnutia Európskej komisie o vykonaní hĺbkovej analýzy.

Z hľadiska charakteru ekonomických problémov a fenoménov, ktoré je možné v čase písania tohto textu skúmať, je nutné konštatovať, že súčasné obdobie oplýva nevídanými možnosťami. Vedecko-technický pokrok, ako aj detailnosť a množstvo informácií, ktoré je dnes možné získať pre potreby výskumu, sú na úrovni, ktorá podľa môjho názoru zatiaľ nemala v histórii obdobu. Relatívne nízka nákladnosť a dostupnosť informácií a podkladov, ako aj strojovo pomerne nenáročné metódy výskumu, ktoré sa štandardne zvyknú aplikovať v rámci ekonómie, potenciálne umožňujú Ekonomickému ústavu SAV presadiť sa svojím výskumom na celosvetovej úrovni. Konkurencia je v tomto smere ale náročná, a preto je na mieste očakávať, že ešte nejakú dobu potrvá, kým sa k takejto ambicióznejšej méte ústav priblíži.

Každopádne si myslím, že voľba perspektívnej témy skúmania nie je v tomto smere dôležitá. Zastávam totiž názor, že podobne ako v hudbe sa človek môže stať virtuózom bez ohľadu na zvolený nástroj, tak aj vo výskume je bez ohľadu na povahu a výber konkrétnej problematiky možné spraviť prelom, ktorý posunie poznanie a vedu dopredu. Napriek tomu však očakávam, že analýza nových ekonomických nástrojov súvisiacich s vedecko-technickým pokrokom a rozvojom internetu, ako sú v súčasnosti napr. kryptomeny, nezameniteľné tokeny, fintech, bude ešte nejakú dobu dominovať v ekonomickom výskume, keďže sú to nové fenomény, o ktorých je zatiaľ z vedeckého hľadiska dostupných len veľmi málo poznatkov.

Richard OUTRATA, doc., Ing., CSc.

27.6.1931 – 28.6.2019 nar. Velké Hostěrádky, Morava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 1. 1993 – 30. 4. 2006

Vysokoškolské štúdium absolvoval v roku 1954 v odbore financie a úver na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave. Jeho prvým pracoviskom bola Štátna banka československá, oblastný ústav pre Slovensko. V rokoch 1962 – 1965 bol

vedeckým pracovníkom na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave. Potom nasledovalo 27 ročné obdobie vo Výskumnom ústave oblastného plánovania, kde sa výskumne zameriaval na regionálnu a národohospodársku problematiku.

V roku 1993 nastúpil na Ekonomický ústav SAV, kde 13 rokov pôsobil ako vedúci vedecký pracovník a vedúci oddelenia svetovej ekonomiky. Jeho pravou rukou bola Ing. Ľudmila Kormanová.

Bol rešpektovaným vedcom, ktorý precízne formuloval myšlienky, pričom sa opieral o podrobné analýzy. Jeho tvorivý potenciál podporovala výborná znalosť angličtiny a francúzštiny. Zaoberal sa najmä vonkajšími ekonomickými vzťahmi. Vo svojich výskumných prácach sa usiloval podať fundovaný pohľad na pozíciu Slovenska v zahraničnom obchode, a to nielen z objemového, ale aj z kvalitatívneho hľadiska. Prínosom jeho prác bolo najmä to, že chápal danú problematiku komplexne, ako výsledok vzájomne sa ovplyvňujúcich procesov vo vnútornej a vonkajšej ekonomike. Svedčia o tom najmä jeho práce k štruktúrnym zmenám a ich komparácie s porovnateľnými krajinami, ako aj práce k objasňovaniu konkurenčnej schopnosti, a to tak z teoretických a metodologických hľadísk, ako aj z hľadiska jej merania a reálnych výsledkov. Štúdiom konvergencie a divergencie v integračných a globalizačných procesoch vo svetovej ekonomike hľadal implikácie pre slovenskú ekonomiku.

Počas pôsobenia na EÚ SAV bol autorom a spoluautorom približne 100 článkov a publikácií. Každoročne sa podieľal na analýzach o hospodárskom vývoji Slovenska, ktoré sa spracúvali pre Európsku hospodársku komisiu OSN. Jeho kľúčovými témami boli globalizácia, zahraničné investície, vonkajšia rovnováha a konkurencieschopnosť slovenského priemyslu.

Veľmi intenzívne sa angažoval vo výskumných prácach zameraných na prípravu Slovenska na vstup do EÚ. Pod jeho vedením realizoval 28-členný autorský kolektív v roku 2002 projekt pre Vládu SR: Ekonomické a sociálne súvislosti vstupu Slovenska do Európskej únie. Bola to prvá komplexná výskumná práca, v ktorej sa identifikovali slabé a silné stránky slovenskej ekonomiky, jej šance a príležitosti, ako aj riziká a ohrozenia spojené s členstvom Slovenska v EÚ. Vstup Slovenska do EÚ považoval za neopakovateľnú príležitosť na prekonanie podstatného zaostávania. Predpovedal, že vstup Slovenska do EÚ prispeje k zlepšeniu pozície slovenskej ekonomiky v medzinárodnom porovnaní. Obával sa však, že jedno z rizík bude odliv kvalifikovaných pracovníkov do ekonomicky vyspelých krajín.

V roku 2004 získal titul hosťujúci docent na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity. V apríli 2006 odišiel z EÚ SAV na Ekonomickú univerzitu, kde pôsobil na Ústave ekonómie a manažmentu.

Doc. Richard Outrata bol človekom čestným, múdrom, sčítaným, hlbavým, pracovitým, zodpovedným a priateľským.

Viliam PÁLENÍK, RNDr., PhD.

1957, nar. Rimavská Sobota, vyrastal v Ožďanoch, Hlohovci

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: od 1. 7. 1991

V čase transformácie Ekonomického ústavu SAV na Ústav ekonomickej teórie SAV, kedy sa stal riaditeľom Eduard Mikelka, výberovými konaniami prijímal viacero nových pracovníkov, vrátane mňa. V tom roku 1991 som mal 10 rokov praxe v aplikovanom výskume vo Výskumnom ústave vinohradníckom a vinárskom, ktorý počas ekonomickej transformácie začal dramaticky degradovať, čo ma nútilo hľadať nové uplatnenie. Vtedy som končil vedeckú prípravu (teraz doktorandské štúdium) na Matematicko-fyzikálnej fakulte UK (teraz Fakulta matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského v Bratislave (FMFI UK)). Mal som dobré vedomosti z aplikácie matematicko-štatistických metód a z podnikovej ekonómie.

Makro ekonomické a ekonomicko-modelovacie vedomosti som si dopĺňal štúdiom a na študijných pobytoch vo Francúzsku: Univerzita Aix-Marseille III (1994), Univerzita Toulon-Var (1995), GREQAM CNRS (1996), Medzinárodný inštitút verejnej administratívy (1997 a 2000). V roku 1992 som na MFF UK získal titul PhD., v roku 1999 vedecký kvalifikačný stupeň IIa a v roku 2001 som bol vymenovaný za hosťujúceho docenta FMFI UK.

Po roku 1989 vzrástol význam kvantitatívnej ekonómie, čo sa na našom ústave prejavilo vytvorením nášho tímu. Jeho postupným posilňovaním sa rozšíril do dnešnej podoby oddelenia ekonomického modelovania a analýz. Oddelenie som viedol v rokoch 1991 až 2010. Po mne vedenie oddelenia prevzal Marek Radvanský a teraz ho vedie Tomáš Miklošovič. V deväťdesiatych rokoch v oddelení kmeňovo pôsobili Jaroslav Vokoun, Michal Benčík, Ladislav Bors a Vladimír Kvetan. Oddelenie sa dynamicky vyvíjalo, viacerí kolegovia prijali výzvy a posunuli sa ďalej. Darilo sa nám získavať nových kolegov, ale aj diplomantov, doktorandov a post doktorandov sme zapájali do domácich a medzinárodných projektov. K takýmto patrili Miroslav Mráz, Peter Ondko či Ján Ďuraš. Oddelenie sa postupne obmieňalo, pričom niektorí z nich zostali trvalo, takou skupinou boli aj Marek Radvanský, Martin Mlýnek a Miroslav Kotov. V oddelení vždy pôsobili aj ženy, ktoré mali vždy výborné ekonometrické schopnosti, ale stíhali aj prípravu dát či organizáciu vedeckých podujatí. Priebežne to boli Jana Široká, Lucia Fašungová (rod. Pániková), Katarína Krivanská, Soňa Slobodníková, Jana Hrivnáková, Tatiana Tkáčová (rod. Krasul'ová), Kristína Mojzesová (rod. Petříková) a Miroslava Jánošová (rod. Dolinajcová). Viac ako 10 rokov v oddelení pôsobí stabilná skupina Tomáš Domonkos, Miroslav Štefánik, Ivan Lichner a Tomáš Miklošovič. Aktuálnemu zloženiu a zameraniu oddelenia sa venuje iná časť tejto práce.

V oddelení sa nám na naše pomery darila nadpriemerná projektová činnosť. Snažil som sa k tomu viesť celé oddelenie, lebo vedecké projekty efektívne pomáhajú sústrediť prácu na jednu tému, publikovať výsledky, prezentovať ich na vedeckých podujatiach, ako aj získať menšie alebo väčšie finančné prostriedky. V rokoch 1993 až 2011 som bol vedúcim riešiteľom celkom 6 vedeckých projektov Vedeckej grantovej agentúry (VEGA) zameraných na rôzne oblasti ekonomického modelovania. V rokoch 1995 až 2001 ústav z iniciatívy riaditeľa Eduarda Mikelku vypracoval množstvo expertíznych štúdií, lebo vládne inštitúcie ešte nemali dostatočné analytické kapacity. Ja som bol garantom celkom 16 expertíznych štúdií pre MF SR, MPSVaR SR a NBS. Za výrazný štart účasti na medzinárodných projektoch považujem moje vedenie medzinárodného projektu ACE PHARE v rokoch 1996-1998 zameraný na privatizáciu a vznik kapitálového trhu s riaditeľským kolektívom z Veľkej Británie, Francúzska, Ruska a Česka. Z nášho ústavu boli riešiteľmi aj Daneš Brzica a Jaroslav Vokoun. V rokoch 2001 a 2002 som bol hlavným konzultantom výskumného projektu Svetovej banky zameraný na makroekonomické súvislosti a správu dlhu pripravovaného II. slovenského dôchodkového piliera, ťažisko riešiteľov bolo z FMFI UK. Následne v rokoch 2003 až 2004 som bol expertom – administrátorom výskumného projektu Svetovej banky pre modelovanie makroekonomických súvislosti slovenského zdravotného systému, kde spoluriešitelia okrem nášho oddelenia boli z Veľkej Británie a zo zdravotníctva. Ďalšou skupinou medzinárodných projektov boli projekty z rámcových programov Európskej komisie, do ktorých som sa spolu s kolegami z nášho oddelenia zapájal ako spoluriešiteľ pre slovenskú časť. V rokoch 2004 – 2007 bol projekt 6FP AHEAD zameraný na starnutie, zdravotný stav a determinanty výdavkov na zdravie v podmienkach Slovenska (s Vladimírom Kvetanom, Martinom Mlýnekom a Marekom Radvanským). V rokoch 2009 – 2012 projekt 7FP ANCIEN analyzoval slovenský systém dlhodobej starostlivosti (s Marekom Radvanským). V rokoch 2011 – 2015 v rámci projektu 7FP NEUJOBS sa viacerým riešiteľom z EÚ SAV podarilo riešiť nielen časť zo slovenských dát, ale už aj v širšej miere. V našich podmienkach sú významné a rozsiahle projekty Agentúry na podporu vedy a výskumu (APVV), kde som bol hlavným riešiteľom celkom troch projektov. Prvý bol v rokoch 2005 – 2007 APVT CGE s riešiteľským pracoviskom na FMFI UK. V rokoch 2011 až 2014 som viedol 14 členný riešiteľský kolektív úspešného projektu APVV Silver a v rokoch 2012 až 2015 podobne rozsiahly projekt APVV Inklusive. Okrem toho som sa podieľal na francúzskom multilaterálnom projekte A.D.E.T.E.F., projekte USAID na Ukrajine, či nákladov na klimatické zmeny so SHMÚ. Spomínané projekty sú za 20 rokov práce malého, mladého a naviac obmieňajúceho sa kolektívu nadpriemerný výsledok. Podľa môjho názoru sa to podarilo vďaka mladíckej odvážnosti, pracovitosti, ale aj šťastnej zhode okolností. Darilo sa nám

témy, ktoré sme v predstihu spoznali v zahraničí, vnášať do slovenských projektov (napr. CGE modelovanie z Francúzska na Slovensko, starnutie a inklúziu z rámcových programov EK do projektov APVV).

Na začiatku mojej vedeckej kariéry ma najviac ovplyvnil môj vedúci diplomovej práce a školiteľ vedeckej prípravy, profesor Dušan Chorvát, počas práce na VÚVVV v rokoch 1981 až 1991 Dorota Pospíšilová a Pavol Tesař a po roku 1991 na EÚ SAV zo skúsenejších kolegov Eduard Mikelka, Ivan Okáli a Ignác Rendek. Z FMFI UK profesor Pavol Brunovský a počas jeho pôsobenia na rôznych pracoviskách hlavne profesor Mikuláš Luptáčik. Počas desiatok rokov práce som prišiel do styku s množstvom kvalitných kolegyň či kolegov rôzneho veku a zaradenia, za čo ďakujem. Pre mňa bolo inšpiratívne aj vedenie desiatok mojich diplomatov a zvláštne postavenie majú doktorandi, ktorým som bol školiteľom – z ústavu Tomáš Miklošovič a Ivan Lichner, z IFP MF SR Monika Pécsyová a Richard Priesol, ako aj Norbert Švarda z RRZ SR.

Pri vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 som mal na ústave možnosť podieľať sa na rozsiahlych dopadových štúdiách nášho vstupu. Stal som sa aj radcom (2004 – 2006, 2010 – 2015) a alternátorom (2002 – 2010) Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru v Bruseli. Bol som členom celkom 58 študijných skupín, z toho 8 krát ako predseda a 9 krát ako spravodajca (Páleník, 2015). Táto funkcia mala výskumne aplikačný charakter, avšak vtiahla do problematiky hospodárskej politiky EÚ mňa, ale aj kolegov, ktorých som prizval ako expertov (Peter Ondko, Ivana Šikulová, Tomáš Miklošovič, Ivan Lichner, Vanda Vašková atď.). Späťne bola aj inšpiráciou pre našu vedeckú prácu, ako bol návrh environmentálnej dane s Tomášom Miklošovičom (Páleník a Miklošovič, 2015). Aj organizovanie Eurofóra pomáhalo hmatateľne približovať európsku hospodársku politiku.

Vlastne neviem prečo, ale blízke mi je aj šírenie vedeckých poznatkov do spoločnosti a to formou vystúpení v médiách, vyjadrení v novinách, alebo účasťou na rôznych diskusných fórach. Počet takýchto mojich aktivít prirodzene kolísal v desiatkach až ku sto ročne, takže v priebehu tých zhruba 30 bilancovaných rokov to prekročilo tisíciku. Snáď to mojím dielom prispelo ku kultivovaniu verejných odborných pohľadov na našu hospodársku politiku.

V oblasti vedeckej samosprávy som dostal dôveru našej akademickej obce zvolením do Rady vedcov SAV na roky 1994 až 1997 a za člena snemu SAV na volebné obdobie 2013 až 2017. Vo volebnom období 2005 až 2009 som bol predsedom Vedeckej rady vtedajšieho ÚSSE SAV, v univerzitnom prostredí som bol v rokoch 2007 – 2011 člen Vedeckej rady FHI EU. V týchto funkciách som sa snažil zodpovedne a iniciatívne uplatňovať prepožičaný mandát.

Na najbližších pár desiatok rokov považujem za podstatné pokračovať vo výskume ekonomických súvislostí starnutia slovenskej populácie, ktoré bude ovplyvňovať našu hospodársku politiku aj trh práce. Podobne dlhodobo budú významné ekonomické súvislosti klimatických zmien, digitalizácie alebo sociálneho vylúčenia. Tieto témy bude potrebné matematicky formulovanou teóriou popísať a skúmať empirickými modelmi. Bude pri tom potrebné využívať modely, ktoré už máme na EÚ SAV metodologicky zvládnuté, ale aj modely modifikované, rozšírené, alebo úplne nové. Pre budúcnosť oddelenia ekonomického modelovania a analýz EÚ SAV sa neskromne nádejám, že bude platiť porekadlo: „Dobrého učiteľa žiak prerastie.“

Borislav PETRÍK, *PhDr.*

27. 1. 1952 – 16. 5. 2017, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 12. 1993 – 16. 5. 2017

Boris Petrík pochádzal z učiteľskej rodiny. Vyštudoval sociológiu-informatiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Jeho prvým pracoviskom bol československý Výskumný ústav práce a sociálnych vecí, kde sa venoval témam, ako racionalizácia práce, tvorivosť, iniciatíva a podnikateľské aktivity.

Dňa 1. 12. 1993 nastúpil do Ekonomického ústavu SAV a pracoval tu 20 rokov. Prišiel sociológ medzi ekonómov. Svoje skúsenosti z empiricky zameraného sociologického výskumu, ktorému sa venoval na predchádzajúcom pracovisku, využíval aj vo výskume v Ekonomickom ústave SAV. Venoval sa problematike malých a stredných podnikov, podnikateľského prostredia a trhu práce.

Patril do kolektívu autorov, ktorí pod vedením prof. Klasa napísali rozsiahlu publikáciu *Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike (2005)*, ocenenú Literárnym fondom. V roku 2006 robil rozsiahly prieskum o korupcii na Slovensku. Zameril sa na ekonomické aspekty korupčného správania a jeho výsledky mali odozvu v spoločnosti. Bol spoluautorom publikácie *Výhody diverzity a implementácie nediskriminačných mechanizmov v oblasti zamestnanosti (2010)*.

Svoju akčnosť a spoločenskosť uplatnil pri organizovaní Letných škôl pre ekonómov. Bol veselý, priateľský, spoločenský, mnohostranný a optimista.

Inklinoval k encyklopedickej práci. Na pôde SAV bol členom autorského kolektívu Kroniky Slovenska. V posledných rokoch svojho aktívneho života zostavil encyklopedické dielo Slovník ekonómov Slovenska. Publikácia bola vydaná po jeho smrti v roku 2017.

Zaujímal sa o svetové ekonomické elity. Najmä tie, ktoré boli oceňované Cenou Švédskej ríšskej banky za ekonomické vedy na pamiatku Alfreda Nobela. Pre Hospodárske noviny písal profily nositeľov tejto kvázi Nobelovej ceny za ekonómiu.

V jednom zo svojich príspevkov v Ekonomickom časopise sa venoval prvému slovenskému ekonómovi-teoretikovi Jánovi Duchoňovi (10/2011). Súčasnému slovenskému čitateľovi priniesol myšlienky prvého slovenského sociológa Jána Lajčiaka. Bol autorom aj scenára pre dokumentárny film Ján Lajčiak (1995). V Ekonomickom časopise v roku 2005 publikoval glosu *Teória Maxa Webera po sto rokoch*. Priklonil sa tu k historickému prístupu a zvýraznil rozhodujúci podiel duchovno-ideových faktorov pri rozvoji trhovej ekonomiky. Kľúčové miesto v jeho úvahách má morálka a potvrdením toho je úspech škandinávskych krajín v medzinárodnom porovnávaní. Došiel k záveru, že reformačný étos v severskom regióne je v rozhodujúcej miere determinovaný jeho spoločenským vývinom, a nie geografickými, etnografickými či ekonomickými faktormi. Veril v silu protestantskej etiky a prezentoval ju na poli ekonomického výskumu.

Záber jeho tvorivých aktivít bol veľmi široký a rozmanitý. Ako športový publicista prispieval článkami zo sveta športu a napísal publikácie *História olympijského futbalu (2004)*, *Majstrovstvá sveta a Európy v ľadovom hokeji: Od Les Avants 1910 a Antverp 1920 po Prahu a Bratislavu 1992 (1992)* a *Fanulo – šampión Európy (2002)* o hokejistovi a medailistovi zo zimných olympijských hier Františkovi Gregorovi. Spoluautorsky sa podieľal na publikáciách *Olympijské hnutie na Slovensku (Od Atén po Atlantu) (1996)* a *Olympijská výchova (2006)*. Spolupracoval s denníkom Šport, v ktorom vydával seriály o histórii olympijských hier a pripravoval športové historické kalendárium. Ako turista a milovník hôr zostavil knihu *Tatry starým objektívom (1997)*, kde zozbieral a publikoval staré pohľadnice z Vysokých Tatier. Jeho najväčším encyklopedickým dielom bola *Evanjelická encyklopédia Slovenska (2001)*.

Boris patril k najlepším muzikantom na ústave. Na oslave narodenín Jana Koštu nezabudnuteľne zahral a zaspieval pieseň A Whiter Shade of Pale od Procol Harum.

Dušan POKORNÝ, Ing., CSc.

18. 10. 1919 – 11. 7. 2005, nar. Ostrava, zom. v Guelph, Kanada

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 12. 1964 – 30. 11. 1970

V roku 1938 začal pracovať ako úradník v Čs. zbrojovke Brno a Praha. Po skončení vojny sa stal ekonomickým redaktorom pražského denníka Obrana lidu (1945 – 1948). V roku 1949 šiel pracovať na Ministerstvo zahraničných vecí, kde zastával rôzne pozície na ministerstve a vyslanectvách. Bol zástupcom Československa v sérii obchodných rokovaní s Indiou (1949 - 1953) a pri rokovaníach o „otvorených ekonomických otázkach“ medzi Československom a USA (1955 – 1958). Štúdium filozofie absolvoval popri zamestnaní na Filozofickej fakulte Karlovej

univerzity v Prahe v roku 1958. Titul CSc. získal na Filozofickom ústave ČSAV. V roku 1957 v Berlíne mu vyšla kniha *Americká politika voči európskym ľudovo-demokratickým krajinám*. Pod pseudonymom Petr Severin mu v roku 1958 v SNPL v Prahe vyšla kniha *Súčasná štruktúra a rozpory monopolistického kapitálu a zahraničnej politiky USA*. V rokoch 1958 až 1963 pôsobil ako vedúci redaktor zahraničného oddelenia a zástupca šéfredaktora reformne orientovaného pražského týždenníka s celoštátnou pôsobnosťou Literární noviny. Napísal knihu o J. F. Kennedym ku koncu jeho prezidentského obdobia: *Ulice Jilmů, 12,30*, Praha 1965.

V roku 1964 nastúpil na študijný pobyt na EÚ SAV v Bratislave a následne sa stal vedeckým pracovníkom. Pod vedením Š. Heretika pracoval na oddelení pre analýzu nemarxistických ekonomických teórií. Riešil základné metodologické problémy, na ktoré naráža teoretická ekonómia. Zaoberal sa otázkami gnozeologickej povahy nemarxistických ekonomických modelov. V Ekonomickom časopise (1965) publikoval tézy svojho diskusného príspevku *K modelům*, kde sa zamýšľa nad tým, že model je súčasťou širšej myšlienkovvej konštrukcie a existuje „napätie“ medzi výberovosťou modelu a žiadúcou komplexnosťou teórie. Organizoval metodologické semináre, ktoré pre ekonómov prinášali nové témy úvah. Pracoval na dvojvariantnej dlhodobej koncepcii rozvoja ústavu, bol vedúcim pracovnej skupiny. Riaditeľ Turčan o ňom v roku 1968 napísal: „Dušan Pokorný je vedecký pracovník s neobyčajne veľkou výkonnosťou, má široké filozofické a metodologické poznatky.“

Ako odborný asistent súbežne pracoval na Katedre politickej ekonómie Univerzity Komenského v Bratislave (1967 – 1968). Napísal učebnicu pre vysokoškolákov: *Domarov model ekonomického rastu ako systém*, Bratislava 1967. V spolupráci s E. Leoblom napísal knihu o politických procesoch v stalinskom období: *Die Revolution rehabilitiert ihre Kinder: hinter den Kulissen des Slanskyprozesses*, Wien 1968. V roku 1968 počas Pražskej jari spolupracoval s Alexandrom Dubčekom.

Od 1. 10. 1968 dostal jednoročnú neplatenú dovolenku. S rodinou odišiel do Kanady a bol profesorom na Department of Economics and Political Science University of Toronto. S ohľadom na situáciu v ČSSR sa nevrátil a EÚ SAV mu poslal výpoveď v roku 1970. V období 1968 – 1973 riešil CIDA Tanzánia Research Project. Bol členom Centra ruských a východoeurópskych štúdií Univerzity v Toronte od roku 1969 a člen Výkonného výboru CREES od roku 1973. Od roku 1969 sa jeho výskum sústreďoval na problémy tradičnej a súčasnej držby pôdy vo východnej Afrike, časť rukopisu publikoval v *Rural Africana*, Michigan State University, č. 22, jeseň 1973: *The Haya and Their Land Tenures: Property Rights and the Surplus Problems*. V súvislosti s týmto výskumom navštívil v lete 1973

Tanzánii a v tom čase prednášal aj na Univerzite v Dar es Salaame a následne na škandinávskom inštitúte afrických štúdií v Uppsale. Diskutoval o dedinách „ujamaa“ v Tanzánii počas výročného stretnutia kanadskej politickej vedy (Winnipeg 1970) a počas výročného stretnutia Asociácie afrických štúdií (Chicago 1974).

Takmer 30 rokov učil v campusoch St. George a Erindale. Jeho prísny intelekt spochybňoval konvenčnú múdrosť, siahajúcu od kritiky marxistického myslenia až po Hegla, Habermasa a iných. Napísal dvojzväzkové dielo: *Efficiency and Justice in the Industrial World: v. 2: The Uneasy Success of Postwar Europe*, Routledge, 1996. Ďalšie publikácie: *Smith and Walras: Two Theories of Science*. The Canadian Journal of Economics / Revue canadienne d'Economique. Vol. 11, No. 3, Aug., 1978; *Karl Marx and General Equilibrium*, Duke University Press, vol. 17(1), Spring 1985; *Czechoslovakia 1918 – 1988, Seventy Years from Independence*, Palgrave Macmillan, 1991; *Inelektuáli a spoločnosť*, Kritika & Kontext, 2/1996; *Society And Market In The Era Of Globalization in: Globalization and Political Ethics*, Brill, 2007.

Marek RADVANSKÝ, Ing., PhD.

1980, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 2. 2005

Na Ekonomickom ústave SAV pôsobím od roku 2004, sprvu na projektovej spolupráci a čiastočnom štúdiu popri inžinierskom štúdiu na Ekonomickej univerzite v odbore Operačný výskum a ekonometria. Práca na regionálnych modeloch a prognózach Ekonomického ústavu mi pomohla získať cenu rektora za najlepšiu diplomovú prácu. Po dokončení štúdia v roku 2005 som zostal pracovať na EÚ SAV ako kmeňový pracovník. Mojm prvým mentorom ako začínajúceho vedca bol Vladimír Kvetan. Spolupracovníkmi hlavne Martin Mlýnek, Viliam Páleník a neskôr Tomáš Domonkos, Lucia Pániková a ďalší. Kvantitatívny ekonomický výskum bol v tomto období relatívne v úzadí, najvýznamnejšími spolupracovníkmi mimo nášho tímu boli Karol Morvay, Karol Frank a Menbere Workie Tiruneh.

Motorom mojej vedeckej činnosti a odborného zamerania bola hlavne medzinárodná a projektová spolupráca na projektoch APVV a hlavne európskych rámcových projektoch počnúc FP5. Medzi moje hlavné výskumné témy sa dostal metodický rozvoj a tvorba makroekonomických prognóz, regionálne modely a dopytovo tvorené témy ekonómie z hľadiska výziev rámcových programov EÚ, ako je napríklad téma zdravotníctva so zameraním na trh práce a témy odborného vzdelávania. Postupne sa k tomu pridali témy kohéznej politiky a nesúladu na trhu práce.

V roku 2010 som sa stal vedúcim oddelenia ekonomického modelovania a analýz, a od roku 2010 pôsobím aj ako expert pracoviska Európskej komisie CEDEFOP ako národný expert pre nesúlad na trhu práce. Táto činnosť generovala množstvo metodických impulzov a znalostí uplatňovaných v oddelení ekonomického modelovania. K mojim významným kolegom na ústave pribudli Miroslav Štefánik, Ivan Lichner a Tomáš Miklošovič. V tomto období som bol aj náhradníkom Tomáš Domonkosa v Európskom hospodárskom a sociálnom výbore v Bruseli.

V roku 2013 som sa po obhajobe práce externej doktorandúry na EUBA stal samostatným vedeckým pracovníkom. V roku 2017 som absolvoval 6 mesačný post-doktorandský pobyt na Univerzite v Klagenfurte zameranom na regionálne input-output modely. V úlohe vedúceho oddelenia som pôsobil do júna 2021, kedy som sa stal členom Predsedníctva SAV za 3. oddelenie.

Podieľal som sa na viac ako troch desiatkach výskumných projektov, a to v rámci európskych výskumných schém (FP6, FP7, H2020), projektoch medzinárodnej spolupráce IVF, kontaktovanom výskume EK, národných projektoch APVV a VEGA, ako aj projektoch pre decíznu sféru a súkromný sektor. Značná časť výskumu, na ktorom participujem, je zameraná na reálnu aplikáciu výsledkov v praxi a podporu rozhodovania pri formovaní relevantných politík. Zručnosti získané na EÚ SAV sa mi podarilo rozšíriť a uplatniť aj vo forme viacerých účastí na misiách projektov EÚ v regióne Balkánu a asociovaných a susedných krajín (ENP).

Medzi hlavné výskumné témy môjho pôsobenia na Ekonomickom ústave radím hlavne postupný rozvoj štruktúrneho regionálneho modelu SR na hodnotenie kohéznej politiky a analýzu vývoja na trhu práce a dlhodobý rozvoj kľúčových modelov oddelenia a ústavu (ECM, CGE, Regionálny EC-IO model a pod.) pre rôzne aplikácie. Z uplatňovaných modelov sme ako tím zásadne metodicky prispeli k rozvoju modelu Európskej komisie na hodnotenie kohéznych efektov HERMIN a to hlavne v kontexte jeho regionálneho rozšírenia. Za najväčší aplikačný výstup pokladám bilaterálny kontrakt pre vytvorenie modelu trhu práce pre národný úrad práce na Malte – JOBSPLUS, kde bol tím kolegov Marek Radvanský, Miroslav Štefánik, Ivan Lichner a Tomáš Miklošovič kontrahovaný na obdobie troch rokov.

V posledných rokoch pozitívne vnímam líderstvo a spoluprácu kolegov pri zlepšení analytickej a publikačnej činnosti ústavu, konkrétne napr. Mária Širaňová, Štefan Lyócsa, Boris Fišera, Filip Ostrihoň a pod. Za kľúčovú považujem moju aktívnu spoluprácu a príspevok oddelenia k tvorbe strategických dokumentov SR, ako aj hodnotení návrhov a dopadov hospodárskych politík na viacerých kľúčových ministerstvách a Úrade vlády. V roku 2022 som sa stal členom Rady guvernérov Spoločného výskumného centra EK (JRC Board of Governors).

Z pohľadu ekonomického výskumu a z pohľadu Ekonomického ústavu SAV považujem za dôležité byť viditeľný v odbornej a analytickej diskusii kľúčových

tém hospodárskej politiky. Ústav má solídny analytický aparát na hodnotenie účinnosti kohéznej politiky EÚ a SR, vývoja na trhu práce, stability dôchodkového systému a pod. Rozvoj metodiky a udržanie širokého spektra modelov si vyžaduje systematický prístup a stabilitu oddelenia. Schopnosť analyticky podporovať výskum vo viacerých oblastiach je jedna z činností, ktorou by sa oddelenie mohlo viac zviditeľňovať a tvoriť prepojovací mostík medzi témami a oddeleniami. Jedna z kľúčových tém, ktorej by sa ústav perspektívne mohol venovať a je veľmi žiadaná, je ekonomika zdravotníctva.

Ignác RENDEK, JUDr., CSc.

11. 1. 1920 – 30. 5. 2003, nar. Chrenovec, okr. Prievidza
Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 4. 1988 – 30. 6. 2001

V roku 1939 maturoval na reálnom gymnáziu v Prievidzi a v roku 1944 absolvoval Právnickú fakultu UK. Po vypuknutí Slovenského národného povstania sa prihlásil k partizánom.

Po 2. svetovej vojne pracoval v štruktúrach Komunistickej strany Slovenska. Vo voľbách roku 1948 bol zvolený za poslanca do Slovenskej národnej rady a vo voľbách roku 1954 bol zvolený do Národného zhromaždenia. V roku 1956 bol vedúcim odborom Úradu Predsedníctva Zboru povereníkov. V roku 1957 nastúpil do Slovenskej plánovacej komisie a zastával funkciu námestníka predsedu. Viedol skupinu, ktorá zostavila a na počítači prepočítala model optimálneho plánu štvrtej päťročnice. Pri osobných konzultáciách bol model vysoko hodnotený Kantorovičom. V roku 1966 sa stal kandidátom vied a na podklade dizertačnej práce vydal knihu *Optimálny plán*. V období 1964 až 1967 sa zúčastnil na prácach súvisiacich s ekonomickou reformou, bol člen riadiacej skupiny vedenej prof. Šikom. V roku 1968 bol zapojený do prác na čs. federácii, pracoval v ekonomickej skupine v Kolodějoch. V roku 1969 bol menovaný za predsedu novovzniknutého Slovenského cenového úradu a zakrátko za predsedu Federálneho cenového úradu. Tu inicioval použitie bilancie medziodvetvových vzťahov pre prípravu cenovej prestavby. V rámci normalizácie ho v roku 1971 zbavili funkcie a v roku 1972 sa stal riaditeľom novozaloženého Výskumného ústavu cenového.

Po roku 1979 pracoval na čiastočný úväzok na EÚ SAV a od roku 1990 na plný úväzok. Vo výskume sa venoval rovnovážnym cenám, inflácii a prechodu z administratívno-direktívnej sústavy k trhu. Podieľal sa na výskumnej úlohe Národné a medzinárodné aspekty prechodu k trhovej ekonomike 1990. Bol spoluautor výskumov a publikácií *Makroekonomická regulácia a transformačná recesia: teoretické a hospodárskopolitické východiská (1993)*, *Cesty k trhovému hospodárstvu: Maďarsko, Poľsko, Nemecko, Juhoslávia (1993)*, *Makroekonomická*

regulácia v podmienkach transformácie centrálne plánovanej ekonomiky na trhovú ekonomiku (1993), Koncepčné východiská makroekonomickej politiky SR (1994, 1995, 1996), Vývojové tendencie vo vonkajšom ekonomickom prostredí Slovenska (1995), Makroekonomické súvislosti rovnovážneho hospodárskeho rastu v SR (1997, 1998, 2000).

Katarína RYBANSKÁ, PhDr.

13. 5. 1941 – 23. 8. 2018, nar. Krajné, okres Myjava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 7. 10. 1965 – 23. 8. 2018

Na myjavských kopicaniach prežila svoje detstvo a mladosť. V roku 1964 začala štúdium slovenského a francúzskeho jazyka na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave rigoróznou skúškou. Bezprostredne po ukončení vysokoškolských štúdií v rokoch 1964 – 1965 mala krátku pedagogickú skúsenosť v Námestove.

Koncom roka 1965 nastúpila na Ekonomický ústav SAV do redakcie Ekonomického časopisu, ktorému zasvätila celý svoj profesionálny život. Venovala mu 53 rokov svojho života. Bola nielen „chodiacim slovníkom“ slovenského jazyka a zárukou čistej slovenčiny všetkých textov, ktoré sa objavili v Ekonomickom časopise, ale aj pamätníčkou – archívom redakcie, časopisu a ich dejín. Jej rukami a očami prešlo tisíce rukopisov článkov a stovky autorov – slovenských ekonómov a ekonómiek. Autori a autorky sa často nevyhli osobným stretnutiam s Katkou, na ktorých spoločne zdokonaľovali text, riešili množstvo malých a veľkých terminologických a štylistických otázok. Mnohí v nej tak spoznali asertívnu, trpezlivú a pedantnú jazykovú redaktorku. Pridanou hodnotou takýchto stretnutí bolo to, že autori či autorky odchádzali poučení a vzdelaní v otázkach slovenčiny. Boli obdobia, keď na pleciach Katky okrem jej zodpovednosti jazykovej redaktorky spočívala aj práca navyše, zodpovednosť za riadenie redakcie. Katka vtedy de facto zvládala aj funkciu výkonnej redaktorky, ktorej sa vedela vždy zhostiť so sebe vlastným prístupom – zodpovednosťou a nasadením, často aj za cenu osobného voľna či víkendov.

Okrem každodennej práce v redakcii Katka spolupracovala a zanechala svoju profesionálnu pečať aj na množstve vedeckých monografií a publikácií, ktoré vychádzali nielen na Ekonomickom ústave SAV, ale bola vyhľadávanou jazykovou redaktorkou širšou ekonomickou komunitou na Slovensku. Rada spomínala najmä na spoluprácu na znovuvydání významnej knihy Imricha Karvaša *Základy hospodárskej vedy* alebo na slovenskom preklade *Ekonomie* od P. Samuelsona a W. Nordhauza. Z ostatných prác, ktorým venovala svoje redaktorské úsilie, môžeme ešte spomenúť *Slovník znalostnej ekonomiky* od kolektívu autorov Ekonomickej

univerzity alebo publikácie A. Lukniča *Štvrtý rozmer podnikania – etika a Ochrana podnikateľských informácií*.

Svojím nasadením vždy udávala pracovné tempo kolektívu redakcie. Životnými skúsenosťami vedela poradiť mladším kolegom v pracovných i osobných veciach. Mladých a začínajúcich autorov vedela vždy správne usmerniť. Možno niekedy pôsobila skromne a nenápadne, asi tak ako to ľudia od jazykovej redaktorky očakávajú, ale mnohokrát vedela autorov a svojich kolegov udiviť precíznosťou, s ktorou sa ich textom venovala a vedela upozorniť aj na obsahové nedostatky, nekonzistentnosti alebo nelogickosti. Svojimi pracovnými skúsenosťami tak ďaleko presiahla hranice svojej pôvodnej profesie. Kráslili ju sústredenosť na prácu, redaktorská poctivosť, pracovitosť a prístup k životu.

Liudmyla SAHER, Mgr., Cand. Sc.

1987, nar. Butsykove, región Sumy, Ukrajina

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1.10.2022

Pôsobila som na Štátnej univerzite Sumy (Sumy, Ukrajina). Predmetom mojej doktorandskej práce bolo riadenie internej komunikácie podnikov. Skúmala som tiež otázky inovatívneho ekonomického rozvoja a energetiky. Bola som akademickou vedúcou projektu „Kognitívny model komercializácie inovácií v podmienkach Industry 4.0: ochrana duševného kapitálu, marketing a komunikácia“, financovaného Ministerstvom školstva a vedy Ukrajiny.

V EÚ SAV som začala pôsobiť v rámci grantového programu (Štipendia pre excelentných výskumníkov ohrozených vojnovým konfliktom na Ukrajine) v roku 2022. Venujem sa výskumnej téme „Odolnosť inkluzívneho ekonomického rastu pod vplyvom nepriaznivých ekonomických situácií“. V spolupráci s Tomášom Domonkosom pracujeme na identifikácii a formovaní prístupov, ako čeliť dopadom krízy či nepriaznivých ekonomických javov na inkluzívny rast. V kontexte znižovania kapacity ekonomického systému pre inkluzívny rast je kľúčové identifikovať nástroje smerujúce k udržaniu dosiahnutej úrovne inkluzívneho rastu, zvyšovaniu odolnosti ekonomiky a schopnosti pôsobiť proti systémovým negatívnym javom. Spolu s kolegami z oddelenia ekonomického modelovania a analýz (Tomáš Domonkos, Viliam Pálenik, Raman Herasimau) sme pripravili návrh projektu VEGA: Neklasický pohľad na migráciu a ekonomiku. Hodnotenie vplyvu migrácie na blahobyt domácností prostredníctvom ukazovateľov inkluzívneho rastu.

Moje prvé dojmy z práce v ústave možno rozdeliť na dve zložky: ľudia a úroveň výskumu. Zamestnanci sú maximálne priateľskí, úprimní, oddaní svojej práci, ľudia, ktorí chcú pomôcť. Za zmienku stojí, že pracovníci ústavu sa maximálne

zameriavajú na riešenie naliehavých problémov a prítomnosť špecialistov v rôznych oblastiach umožňuje ich riešenie z rôznych uhlov pohľadu. Práca v takomto tíme umožňuje rozvíjať sa ako vedec a obohatiť prístupy výskumu.

EÚ a mnohé krajiny na celom svete v súčasnosti čelia mnohým výzvam: migrácia, nerovnosť príjmov a krízový manažment. Tieto otázky je dôležitejšie ako kedykoľvek predtým skúmať a riešiť. Slovensko je krajinou, ktorá ako jedna z prvých čelí veľkému počtu migrantov, pociťuje potrebu štúdia problematiky ekonomickej a sociálnej migrácie. Migračné pohyby, charakterizované značným rozsahom, sa stali významným faktorom rozvoja globalizovaného sveta. Otvplyvňujú formovanie kvantitatívneho a kvalitatívneho zloženia obyvateľstva, sociálno-demografický a ekonomický vývoj, politickú a kultúrnu sféru a pod.

Nerovnosť v rozdelení príjmov má významné a často negatívne dôsledky pre rast, znižuje investičné príležitosti a stimuly pre dlžníkov. Krajiny s vysokou príjmovou nerovnosťou majú tiež tendenciu čeliť značným sociálnym problémom, s ekonomickou nestabilitou, sociálnymi nepokojmi, kriminalitou, nerovnakým prístupom ku kvalitným lekárske službám, v dôsledku toho zhoršovaním zdravotného stavu obyvateľstva atď. V čisto ekonomickom kontexte príjmová nerovnosť podkopáva dopyt po produktoch a službách, čo negatívne ovplyvňuje spotrebu. Príjmová nerovnosť poškodzuje akumuláciu fyzického a ľudského kapitálu a ekonomický rast. Štúdium týchto tém umožní predchádzať krízam, resp. prispeje k zníženiu negatívneho dopadu hospodárskych kríz.

Brigita SCHMÖGNEROVÁ, Ing., CSc.

1947, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 9. 1976 – 31. 12. 1993

Po takmer piatich rokoch vyučovania na VŠE v Bratislave predmetov ako operačná analýza, štruktúrna analýza a pod., t.j. predmetov zameraných na aplikáciu matematiky v ekonomike, bol prechod na EÚ SAV skokom do nového spôsobu uvažovania. Prvé moje štúdie ešte využívali aparát matematickej štatistiky (napr. *Meranie úrovne ekonomického rozvoja krajín RVHP*. In: Hospodárska spolupráca a vyrovnávanie úrovne ekonomického rozvoja krajín RVHP. VP EÚ SAV 1978, č. 15, s. 81 – 113), ale postupne som prechádzala ku kvalitatívnej analýze (Šikula, M., Schmögnerová, B. a kol.: *Východiská formovania štruktúrnej politiky z hľadiska SEI a MDP*. EÚ SAV, č. 68, 1984). Zapojenie EÚ SAV do prognostických prác a do prípravy hospodárskeho mechanizmu pre vtedajšie vládne orgány ovplyvnili aj odbory ústavu, pre ktoré to nebola pôvodne primárna téma. Vznikla napr. kolektívna práca (Milan Šikula, Brigita Schmögnerová a kolektív: *Formovanie štruktúry*

národohospodárskeho komplexu a hospodársky mechanizmus, Veda 1988), za ktorú sme dostali cenu Literárneho fondu.

Politické zmeny koncom roka 1989 a začiatkom roka 1990 spočiatku nezmenili atmosféru na ústave k lepšiemu. Naopak, šikanovanie viacerých kľúčových vedeckých pracovníkov viedlo neskôr až k ich odchodu z ústavu. Napriek tomu sa podarilo pripraviť kolektívna štúdia (*Adaptácia podnikov v SR na podmienky trhového hospodárstva a úloha hospodárskej politiky štátu. Ústav ekonomickej teórie SAV*, október 1991. Projekt GASAV 466/1991, vedúca projektu B. Sch.), ktorú pokladám za najlepšiu, ktorá v tom období na ústave na tému transformácie vznikla. Mohla byť do značnej miery návodom na transformáciu z centrálne plánovaného hospodárstva na trhové hospodárstvo v podnikovej sfére. V porovnaní s federálnym scenárom transformácie by sa spoločnosť vyvarovala transformačnej recesie spojenej s hlbokým prepadom HDP, s vysokou nezamestnanosťou, tuneľovaním podnikov a pod.

Za ústav som v tom období spolupracovala s Ministerstvom stratégie SR (otázky transformácie podnikovej sféry, objednávateľ GR Š. Adamec), s Ministerstvom priemyslu (v jednej z privatizačných komisií) a s FES Slovensko (*Czecho-Slovakia Towards EC (Economic Issues)*, Papers from the International Conference, Bratislava, May, 18 – 20, 1992, Institute of Economics, The Friedrich Ebert Foundation, ďalej *Trh práce v Slovenskej republike (Analýza a projekcia na rok 1993)*, Bratislava, apríl 1993, EÚ SAV a FES, Bratislava, vedúca projektu B. Sch.). Autorská štúdia *Zvláštnosti adaptácie podnikov Slovenskej republiky v konverzii*, EÚ SAV, január 1993 bola základom zapojenia sa do rozsiahleho medzinárodného projektu o konverzii, ktorý som zastrešovala za EÚ SAV (*The Conversion Policy of Military Industry in Czechoslovakia and its Regional Impact: Economic and Social Consequences. Nomisma*, April 1993). Okrem toho vznikla publikácia: *Conversion of the Military Production: Comparative Approach*. Institute of Economics, The Friedrich Ebert Foundation, Bratislava 1993.

Transformácia z CPE na TE sa na niekoľko rokov stala medzinárodne módnou výskumnou témou a ekonomické ústavy z východnej Európy boli pozývané k vedeckej spolupráci. Podieľali sme sa na nej i my a naše príspevky vyšli vo viacerých zahraničných publikáciách a časopisoch. Uvediem aspoň niekoľko: *First Steps Toward Economic Independence*. Praeger, London 1995. Na časti o SR sa podieľali H. Gabrielová, E. Hlavatý, A. Hošková, Z. Komínková, M. Kurucz a ja. Alebo: *Privatization in Transition Process in Eastern Europe*. UNCTAD, Kopint Datorg, December 1994. Alebo: *Political and Economic Transformation in East Central Europe*. Westview Press, 1995.

Neviem, či sa pokračovalo v inej mojej iniciatíve organizovať pravidelne anketový prieskum “Ako vidíte ekonomické perspektívy SR“ (napr. *Ekonomický výhľad SR*, jún 1993, Ankety a prieskumy č. 6.).

Z kolegov na EÚ SAV okrem riaditeľa odboru M. Šikulu a kolegov z odboru ako napr. K. Mikušovej, J. Vojtky som sa najviac mohla opierať o M. Šestákovú (napr. v publikácii *Adaptácia podnikov v SR...*, ďalej Schmögnerová, B., Šestáková, M. a kol.: *Vytváranie makro a mikroekonomických podmienok pre trhové správanie podnikateľských subjektov*. EÚ SAV, Bratislava, október 1990, 72 s.). Pred rokom 1990 za najvýznamnejšie pokladám publikácie J. Vojtky, J. Sokiru, J. Markuša a J. Išu. Škoda, že som nemohla viac čerpať z I. Okáliho, ktorý bol v tom čase na „dištanc“ (funkčne i priestorovo: na druhej strane budovy).

Po odchode z EÚ SAV som najviac ťažila z výskumných rokov 1990 – 1993. Ale ani predchádzajúce roky neboli z odborného hľadiska zbytočné. Okrem toho, človeka, ktorý raz pracoval vo vede, naučili minimálne poctivosti, overovať a neprekrúcať fakty, i keď práve nepotvrdzujú vlastné tvrdenia či hypotézy.

Moje pôsobiská po odchode z EÚ SAV: Kancelária prezidenta SR, oddelenie hospodárskej politiky (1993), Vláda SR (1994 vo funkcii podpredsedníčky pre hospodársku politiku), Výbor pre štátny rozpočet a menovú politiku NR SR (1994 – 1998), MF SR (ministerka, 1998 – 2002), Európska hospodárska komisia OSN (výkonná tajomníčka 2002 – 2005), Európska banka pre obnovu a rozvoj (viceprezidentka, 2005 – 2010). Čo si najviac cením? Výsledky na MF SR. Patria k nim: reštrukturalizácia finančného sektora; reforma riadenia verejných financií (základy ARDALu a štátnej pokladnice, prechod na programové riadenie, prechod na viacročné rozpočtovanie, fiškálna decentralizácia, príprava daňovej a colnej správy na vstup do EÚ). Podarilo sa stabilizovať verejné financie a pritom udržať hospodársky rast – žiaľ, prechodne za cenu nárastu nezamestnanosti a cenového nárastu. Podrobnejšie: *Brigita Schmögnerová: Kniha o vládnutí*. Veda, 2016, 1 111 strán.

EHK a EBOR boli z odborného hľadiska druhou a treťou univerzitou. Funkcie v oboch organizáciách boli manažérske, a akým-takým mojím prínosom bol dôraz na ekonomicko-analytické otázky (EHK) a pretláčanie relatívne novších tém ako sociálna politika, procurement policy a pod. v EBOR. Európskym sociálnym modelom v EÚ sa zaoberala nie veľmi rozsiahla publikácia, ktorá vyšla v Bratislave i v anglickej verzii v Bonne: *Brigita Schmögnerová: Sociálny model Európskej únie: dnes a zajtra*, FES, Bratislava 2004 a *Brigita Schmögnerová: The European Social Model: Reconstruction or Destruction. A view from newcomer*. FES, Bonn 2005.

Vedenie ústavu popri vedeckej práci povzbudzovalo svojich pracovníkov k popularizačnej publikačnej činnosti. Dokonca som za ňu bola odmenená knihou s venovaním riaditeľa EÚ SAV Ivana Okáliho! Viac ocenení sa mi od neho

nedostalo... Ale vážne: Vďaka návyku z toho obdobia som pokračovala v tomto type literatúry i po odchode z EÚ SAV a vznikli tri publikácie: *Cúvanie napred*. Edícia osobnosti ľavice. Nadácia L. Novomeského, 1997; *Na dohľad či v nedohľadne*. Podtitul: O konkurencieschopnosti, udržateľnom rozvoji a sociálnej inklúzii. Kalligram, Bratislava 2008 a *Vieme odkiaľ, nevieme kam*. Marenčin PT, Bratislava, 2018.

V roku 2005 sme založili OZ Progresívne fórum (v skratke Proforum), ako diskusné fórum vyjadrujúce sa k najdôležitejším sociálno-ekonomickým a politickým otázkam u nás a na európskej úrovni z progresívneho sociálnodemokratického hľadiska. V r. 2017 Proforum vydalo publikáciu *Slovenský kapitalizmus a sociálna demokracia*.

V nasledujúcich rokoch v spolupráci s FES Slovakia vznikli tri kolektívne publikácie (prvé dve v e-forme): *Program vlády 2020 – 2024: pohľad zľava*. Proforum, FES, 2020.; *Solidárne, ekologické a moderné Slovensko* s podtitulom: Sociálno-demokratická alternatíva sociálnoekonomickej transformácie v novom viacročnom finančnom rámci Európskej únie. FES, november 2020 a napokon *Ako reštartovať Slovensko?* Podtitul: Sociálnodemokratická obnova spoločnosti a ekonomiky po pandémie a konzervatívno-liberálnej vláde. FES, Proforum, január 2022.

Pokúšala som sa opätovne o pedagogickú činnosť na Fakulte manažmentu UK a v medzinárodnej škole liberálnych štúdií BISLA s novými predmetmi: Sustainable Management of Business a Economics & Politics, ale z viacerých dôvodov, ktoré tak trochu vypovedajú o našej spoločnosti, to trvalo iba niekoľko rokov.

V súčasnosti považujem za podstatné tri ekonomické témy:

- Transformácia na nový model rastu. Vienna Institute for International Economic Studies nadväzujúc na predchádzajúcu štúdiu v českom preklade *Nový rastový model pro země střední Evropy*, FES 2021, publikovala *Industrial Policy for a New Growth Model*. Country. Briefing Slovakia, 2023. Niektoré prvky nového rastového modelu (ktorý sa neobmedzuje iba na priemyselnú politiku!) sa dostali už do Plánu obnovy. Pôjde o zložitú transformáciu podobne ako pri prechode z CPE na trhovú ekonomiku a bolo by sa treba vyvarovať podobných debaklov ako v 90. rokoch minulého storočia.
- Ekonomické riadenie eurozóny. Ako revidovať SGP, ako postúpiť pri budovaní fiškálnej únie, ako realizovať zelenú transformáciu a pod.
- Dôsledky geo-ekonomického vývoja na EÚ a v SR.

Juraj SIPKO, *prof. Ing., PhD.*

1952, nar. Kamienka okr. Stará Ľubovňa

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 4. 2013

V procese transformácie z centrálne plánovitej na trhovú ekonomiku som absolvoval študijné a vedecko-výskumné pobyty na popredných univerzitách v USA (Harvard Business School – Harvard University, Wharton Business School – Pennsylvania University, US Business School in Prague- Rochester Institute of Technology a Massachusetts Institute of Technology).

Po návrate z USA som začal pracovať na pozícii riaditeľa medzinárodných vzťahov na Ministerstve financií SR, ďalej som pôsobil ako poradca Výkonného riaditeľa belgickej konštituencie v Medzinárodnom menovom Fonde a vo Svetovej banke, ale tiež ako poradca guvernérov Národnej banky Slovenska.

V roku 2014 som začal pôsobiť vo funkcii riaditeľa EÚ SAV. Na túto pozíciu som mal vytvorené relatívne dobré podmienky, tak z teoretického hľadiska, ako aj z pohľadu reálnej domácej a zahraničnej praxe. Pri nástupe do funkcie som mal väčšie ambície v napredovaní celého ústavu. Mojou ambíciou bolo hlavne zviditeľniť EÚ SAV vo všetkých základných činnostiach: pokračovanie v teoreticko-metodologických aspektoch ekonomickej teórie, zapojenie do medzinárodných a domácich vedecko-výskumných projektov, prehĺbiť spoluprácu so zahraničnými vedecko-výskumnými inštitúciami, zapojenie ústavu do prípravy hospodárskej politiky pre ústredné orgány štátnej správy na Slovensku, zvýšiť kvalifikačný rast vedecko-výskumných pracovníkov a prijatie do zamestnaneckého pomeru nádejných, talentovaných a mladých vedecko-výskumných pracovníkov.

Pretože som nastúpil na EÚ SAV z externého prostredia, viac menej som nepoznal pracovníkov na ústave. Oceňoval som prácu sekretariátu, ekonomické oddelenie, ale hlavne konštruktívnu a vecnú spoluprácu s vedením vedeckej rady ústavu.

Počas môjho pôsobenia na ústave (06/2014 až 05/2022) niektoré z predsavzatí pri plnení vytýčených cieľov boli ovplyvnené tak vonkajšími (COVID-19), ako aj domácimi faktormi. Aj napriek tomu sa v niektorých oblastiach podarilo dosiahnuť priaznivé výsledky. Na ústave bol zavedený systém ústavných seminárov, kde každý vedecký pracovník prezentoval 1x ročne výsledky svojej vedecko-výskumnej činnosti. Vedenie ústavu zorganizovalo celý rad seminárov s medzinárodnou účasťou k aktuálnym ekonomickým a sociálnym otázkam v národnom a medzinárodnom kontexte. Ďalej výsledky výskumu boli prezentované na medzinárodných konferenciách, fórach a odborných stretnutiach. Na ústave získali štyria z piatich vedecko-výskumných pracovníkov titul profesor, dvaja docent a päť mladých pracovníkov ústavu získalo vedecký titul PhD.

Vedeckí pracovníci ústavu svoje výsledky publikovali aj v Ekonomickom časopise, ktorý ako jediný karentovaný ekonomický časopis na Slovensku prešiel svojím historickým vývojom. Podarilo sa zaviesť, aby všetky články boli publikované v anglickom jazyku. Ekonomický časopis je porovnateľný s ostatnými časopismi v stredoeurópskom priestore, čo svedčí aj o úrovni IF (Impact Factor). Okrem toho v redakčnej rade Ekonomického časopisu sú renomovaní domáci a zahraniční odborníci.

Podarilo sa nadviazať spoluprácu so zahraničnými inštitúciami na bilaterálnej úrovni (The Vienna Institute for International Economic Studies, Ifo Institute – Mníchov, Global Partnership Center of CEECs and China) a multilaterálnej úrovni (OECD, EÚ a OSN). EÚ SAV je súčasťou jeden z najvýznamnejších sietí OSN pre udržateľný rozvoj.

EÚ SAV pokračoval v úspešnom zapojení do národných a medzinárodných výskumných projektov. Výsledky týchto projektov boli publikované v domácich a zahraničných časopisoch a vedeckých monografiách. Vedenie ústavu pravidelne každoročne organizuje konferenciu k perspektívam vývoja svetovej ekonomiky pre širokú verejnosť, ktorá sa teší veľkej popularite v radoch záujemcov o dianie vo svetovej ekonomike.

Priestory na Šancovej ulici nie sú dostatočné pre rozvoj ústavu, a ani rušná ulica nevytvára vhodné podmienky zo zdravotného hľadiska. Podporoval som ideu vzniku spoločenskovedného pavilónu na Patrónke, kde by mal ústav vytvorené podmienky na úrovni 21. storočia. Avšak jedná sa o dlhodobú úlohu, nakoľko prekážok je viac ako pozitívnych momentov.

V súčasnosti viac ako inokedy predtým v povojnovej histórii ekonomický výskum čelí bezprecedentným výzvam. Za posledné viac ako tri roky svetová, európska a slovenská ekonomika čelila trom reálnym systémovým šokom z vonkajšieho prostredia (COVID-19, ruská invázia na Ukrajinu a intenzívnejšie a devastujúce dôsledky klimatickým zmien a zmien prírodných podmienok). Ako dôsledok systémových šokov je pred vedeckým výskumom celý rad otvorených otázok, ako bojovať s vysokou mierou inflácie, ktorá nemá prechodný charakter, ako znižovať enormné zadĺženie jednotlivých sektorov ekonomiky. Preto je potrebná analýza rastu cien energií potravín ako výsledok energetickej krízy, ktorá viedla k zníženiu reálnej kúpnej sily obyvateľstva a tým aj k rastu chudoby.

Okrem uvedených systémových šokov EÚ SAV čelí mnohým výzvam. Jednou z najdôležitejších výziev v oblasti výskumu je pokračovanie procesu transformácie, t.j., na zelenú, digitálnu a sociálne spravodlivú ekonomiku. Skúmanie, ako proces digitalizácie ovplyvní trh práce, vzdelanie a sociálnu oblasť. Najväčšou hrozbou pre ďalší život na planéte je klimatická zmena, ako aj zmeny prírodných podmienok. V tomto kontexte bude potrebná analýza fyzických a finančných rizík

ako dôsledok negatívnych dopadov na makroekonomickú politiku (menová politika – rast cien potravín v dôsledku sucha a následný rast úrokových mier a ich negatívny vplyv na hospodársky rast, fiškálna politika – dodatočné nepredvídané výdavky na financovanie živelných pohrôm) a finančnú stabilitu – zvýšené náklady poisťovní v dôsledku novovzniknutých poistných udalostí).

V súčasnosti sme svedkami geopolitického napätia. Pokračujúca geopolitická kríza viedla k vytváraniu geoeconomických blokov a ku fragmentácii svetovej ekonomiky. Bude potrebné skúmať vývoj novovznikajúcich štandardov v technologickej, obchodnej a investičnej oblasti, vrátane nových platobných systémov a analyzovať v súčasnosti začatý postupný proces prechodu od jednopolárneho k multipolárnemu medzinárodnému menovému systému.

Ako dôsledok fragmentácie vo svetovej ekonomike dochádza aj k zmene postavenia priemyselne vyspelých štátov v prospech novo industrializovaných štátov, ktoré sa už v súčasnosti podieľajú väčším objemom na svetovom HDP, investíciách, úsporách a devízových rezervách v porovnaní s priemyselne vyspelými štátmi.

Pretrvávajú problémy s udržateľnosťou verejných financií. Negatívny demografický trend, nepredvídané zvýšené výdavky na klimatické zmeny, obranu a celkovú transformáciu výraznou mierou ovplyvnia udržateľnosť verejných financií. Okrem toho bude potrebné zvýšiť investície do vzdelania na všetkých úrovniach, zvýšiť investície do vedy a výskumu, podporiť rast produktivity práce a tým aj konkurencieschopnosti vyrábaných výrobkov a služieb.

Pred EÚ SAV stoja veľmi náročné úlohy. V dôsledku pokračujúcich a historicky bezprecedentných zmien bude potrebné orientovať ďalší výskum na ekonomickú, finančnú, energetickú a potravinovú bezpečnosť. Okrem toho bude potrebné sa tiež sústrediť na zvýšenie kvality zdravotníckych služieb pri príprave prevencií na ďalšie možné vírusy, infekcie a pandémie.

Počas môjho pôsobenia na EÚ SAV som stretol aj niektoré veľmi významné osobnosti, ktoré má obohatili o nové poznanie a ktorým za to patrí úprimná vďaka. Vedenie EÚ si dalo za záväzok organizovať posedenie pre dlhoročných pracovníkov ústavu. Keď mal pán Okáli životné jubileum (90 rokov), vedenie ústavu zorganizovalo posedenie, kde si jubilant pozval všetkých, ktorých považoval za kľúčových na tomto posedení. Pán Okáli mal však jednu dôležitú podmienku, že chce prezentovať aj vybrané oblasti výskumu na tomto posedení ([video](#)). Takýto prístup môže byť aj dobrý príklad pre budúcich jubilantov. V mojej pamäti zostanú aj také osobnosti z EÚ SAV, ako je prof. Peter Staňek a akou bola Herta Gabrielová.

Jozef SOKIRA, Ing., CSc.

24. 5. 1943, nar. Bačkov, okr. Trebišov

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 4. 1966 – 15. 11. 1982

Maturoval v Košiciach a VŠE v Bratislave absolvoval v roku 1966.

Na EÚ SAV nastúpil v roku 1966. Začal v oddelení priestorových problémov národného hospodárstva. Riešil vedeckú úlohu Priestorové problémy usporiadania socialistického národného hospodárstva. Autor monografie *Ekonomické záujmy za socializmu (1978)*. Autor výskumnej práce *Vývojové tendencie v podnikovej sfére a nadpodniková integrácia (1978)*. Spoluautor publikácie *Výrobnno-hospodárske jednotky v hospodárskom mechanizme rozvinutého socializmu (1983)*. Externe prednášal politickú ekonómiu na SVŠT.

V roku 1982 odišiel učiť na Vysokú školu politickú ÚV KSC v Bratislave.

Peter STANĚK, prof. Ing., CSc.

1948, nar. Brno

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 4. 1992 – 31. 12. 2022

V roku 1972 absolvoval Vysokú školu ekonomickú v Bratislave. V rokoch 1973 – 1980 pracoval na Ústave ekonomiky vzdelávania. Venoval sa výskumu v oblasti ekonomiky vzdelania a potreby kvalifikácie. Výsledkom boli prognózy potreby kvalifikovaných pracovníkov a plány rozvoja vysokých škôl. V rokoch 1980 – 1992 bol výskumným pracovníkom na Výskumnom ústave práce a sociálnych vecí v Bratislave. Zaoberal sa vývojom kvalifikácie a potreby kvalifikovaných pracovníkov v podmienkach v ČSSR. Výskumné témy rozšíril na makroekonomické analýzy kvalifikácie a trhu práce a potrebu kvalifikovaných pracovníkov vo väzbe na národohospodársky rozvoj, metódy zlad'ovania potreby a zdrojov kvalifikovaných pracovníkov, rozvoj školských a vzdelávacích inštitúcií a problematiku celoživotného vzdelávania.

V roku 1992 prišiel na EÚ SAV. Riešil viaceré výskumné témy: makroekonomické a mikroekonomické analýzy SR a svetovej ekonomiky, fiškálna politika, verejný sektor, municipálna politika, systémová infraštruktúra, podniková sféra, transnacionálne korporácie, energetika, bankový sektor, finančné trhy, systémové analýzy MMF, regionálna politika, globalizácia, digitalizácia, dopravné systémy, ekológia, štruktúrny a technologický rozvoj, znalostná ekonomika, príjmová polarizácia. Dokázal prepájať ekonomické témy s technickými, prírodovednými, medicínskymi, čím sa jeho výskum stal interdisciplinárnym. Výsledkom jeho výskumu je množstvo publikácií. Svojim kolegom ponúkal možnosti publikovať v spoluautorstve výsledky výskumu rozmanitých tém.

Od roku 2006 bol vedúcim oddelenia svetovej ekonomiky. Pôsobil aj vo funkcii predsedu Vedeckej rady EÚ SAV. Patril k významným riešiteľom projektu *Vízia a stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti (2006 – 2010)*. Bol dlhoročným spoluautorom kníh o vývoji a perspektívach svetovej ekonomiky. Vlastný pohľad na krízu predstavil v knihe *Globálna kríza – hrozba alebo výzva? (2010)*.

V rokoch 2019 – 2022 bol vedúcim projektu VEGA „Systémové implikácie 4. priemyselnej revolúcie a adaptačné procesy informačnej spoločnosti (ekonomické, technologické a kultúrne aspekty)“. Je spoluautorom publikácie *Spoločnosť budúcnosti I., Možnosti konvergencie a integrácie v budúcnosti (2022)*, ktorá sa zameriava na kľúčové výzvy, sieťové prepojenia spoločnosti, architektúru zložitých systémov, témy biodiverzity, umelej inteligencie, nedostatku pitnej vody a pod.

Široká bola jeho expertízna činnosť. V období 1992 až 1995 bol členom tímu, ktorý sa zaoberal ekológiou v rámci projektov Svetovej banky. V rokoch 1997 – 1998 bol štátnym tajomníkom Ministerstva financií SR. V obdobiach 1995 – 1998, 2006 – 2010, 2012 – 2020 bol ekonomickým poradcom predsedov vlád SR. V období 2010 – 2014 bol poradcom pre makroekonomiku prezidenta Gašparoviča.

Bola mu udelená Zlatá medaila pri príležitosti 60. výročia založenia SAV (2013). Od združenia CzechInno získal cenu Vizionári 2020 (2021). V širokej verejnosti patrí k najznámejším ekonómom.

Eduard ŠARMÍR, Ing., Dr.Sc.

16. 12. 1931 – 23. 5. 2015, nar. Paríž, Francúzsko

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1963 – 1989

Po maturite v roku 1951 v ďalšom vzdelávaní pokračoval na Vyššej hospodárskej škole v Bratislave a na Vysokej škole ekonomickej v Prahe, ktorú ukončil v roku 1956. Vedeckú hodnosť kandidáta vied obhájil v Ekonomickom ústave SAV v Bratislave v roku 1968, a tu aj získal titul doktora ekonomických vied v roku 1984.

Počas svojho tvorivého pracovného života pôsobil na viacerých výskumných pracoviskách – vo Výskumnom ústave dopravy, v Ekonomickom ústave SAV, kde bol vedúcim Kabinetu pre súhrnnú prognózu Slovenska, od roku 1989 prešiel do Prognostického ústavu SAV.

Od začiatku svojej profesijnej kariéry vyvíjal aktivity aj v prostredí medzinárodnej vedy. Pôsobil ako člen spoločnosti Futuribles International v Paríži a hodnotiacej komisie pre program ACE PHARE pri Európskej únii v Bruseli. Bol zodpovedným riešiteľom a spoluriešiteľom viacerých medzinárodných projektov – v rámci ACE PHARE, v spolupráci s Institut für Wissenschaften vom Menschen vo Viedni, s univerzitou v Bielefelde, s Instituto Internazionale Jacques Maritain

v Benátkach a s výskumnými pracoviskami v ďalších krajinách. Na Slovensku bol spoluriešiteľom mnohých projektov VEGA a APVV, ktoré sa zaoberali otázkami ekonomickej teórie, prognostiky, globalizácie, vedecko-technického rozvoja a poznatkovej ekonomiky. Spolupracoval na zborníku podkladových štúdií k Vízií vývoja Slovenskej republiky do roku 2020.

Bol členom Predsedníctva SAV, predsedal Komisii pre obhajobu doktorských dizertačných prác vo vedných odboroch odvetvové a prierezové ekonomiky a prognostika, bol členom Komisie SAV pre vednú politiku a prognózy vývoja vedy a spoločnosti a členom Legislatívnej komisie SAV.

Svoje teoretické poznatky využíval aj v pedagogickej činnosti na Ekonomickej univerzite v Bratislave a Univerzite Komenského, alebo ako školiteľ pri výchove doktorandov – mladých vedeckých pracovníkov. Mnoho rokov spolupracoval s Ekonomickým časopisom, či už ako člen redakčnej rady v rokoch 1971 – 1990 a 2009 – 2012, autor mnohých vedeckých statí, alebo zodpovedný recenzent článkov publikovaných v časopise.

Eduard Šarmír bol pokojný, skromný a obetavý človek, mal dokorán otvorené srdce pre všetkých. Jeho práca bola prínosom nielen pre ústav, v ktorom pracoval, ale i pre ľudí, s ktorými sa stretával.

Monika ŠESTÁKOVÁ, *doc., PhDr., DrSc., m. prof.*

1938, nar. Poprad

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 10. 1962 – 31. 12. 1990

Na ústav som nastúpila ako mladá aspirantka, ktorá túžila preniknúť do záhad ekonomickej vedy a neskôr aj prispieť k riešeniu ekonomických problémov. Myslí si, že som si vybrala dobre. V 60-tych rokoch minulého storočia ústav prežíval „zlatý vek“ svojej existencie. Možno, že takýchto zlatých vekov bolo aj viac, no neviem to posúdiť, keďže od r. 1991 boli moje kontakty s ústavom sporadické, no nikdy sa úplne neprerušili.

Keďže vo vysokoškolskom štúdiu na filozofickej fakulte som sa zamerala na históriu, s ekonómiou ako doplnkovým odborom, chcela som sa vo výskume zamerať na oblasť dejín ekonomického myslenia. Táto problematika bola náplňou jedného z výskumných oddelení ústavu - oddelenia, ktoré viedol prof. Heretik Pôvodne som dúfala, že budem môcť využiť aj znalosť latinčiny pri analýze starších dokumentov. No reálne sa moje aktivity vyvíjali trochu ináč. Postupne som sa čoraz viac orientovala na súčasné teórie a predovšetkým na prax veľkých korporácií (monopolov) v západných ekonomikách a odzrkadlenie týchto procesov v (nemarxistických) teóriách. Z tejto oblasti som obhájila kandidátsku prácu, napísala niekoľko článkov a neskôr na základe kandidátskej práce vznikla aj moja prvá kniha.

V rokoch 1967 – 1968 sa zdalo, že moja výskumná téma je veľmi aktuálna aj v súvislosti s návrhom ekonomickej reformy prof. Šika. Problematika postavenia podniku, zvýšenia jeho právomoci a začlenenia do trhového mechanizmu bola veľmi aktuálna. No politický vývoj viedol k tomu, že návrhy akéhokoľvek modelu trhového socializmu boli zmietnuté zo stola. Jedinou možnosťou, ako prispieť k objasneniu poznávacej hodnoty západnej teórie firmy a nových prístupov v mikro-ekonomickej teórii vôbec, bolo analyzovať tieto teórie v kontexte vývoja ekonomiky kapitalistických krajín a skúmať, ako (a či vôbec) reagujú na vývoj ekonomickej reality vo vyspelých kapitalistických krajinách.

No v podmienkach „normalizácie“ v Československu bol takýto prístup veľmi sťažený. Oficiálne sa v západných ekonomických teóriách videla len ich ideologická stránka. Z hľadiska môjho výskumného zamerania a aj z hľadiska výskumu celého oddelenia prof. Heretika bolo veľmi dôležité, že v rámci akadémií vied socialistických krajín vznikla Problémová komisia „Výskum súčasného kapitalizmu“. V rámci tejto Problémovej komisie fungovala už od začiatku aj pracovná skupina pre výskum problematiky monopolov vo vyspelých kapitalistických ekonomikách. Aktívne som sa zapojila do tejto pracovnej skupiny, zúčastnila sa viacerých seminárov a podieľala sa aj na príprave kolektívnych monografií. Za kolektívnu monografiu „Súčasný medzinárodný monopol“, kde som bola autorkou dvoch kapitol a zodpovedným redaktorom jednej časti, sme dostali aj Cenu akadémií vied socialistických krajín. V rámci Problémovej komisie a jej jednotlivých skupín sa vytvárali aj dlhodobé priateľské vzťahy s kolegami z iných štátov, ktorí mali podobné výskumné zameranie. Zaujímavé je, že po revolúciách, na začiatku transformačného procesu, sa mnohí naši kolegovia z vedeckej spolupráce dostali aj do vládnych funkcií a mali možnosť v praxi využívať aj niektoré koncepcie, o ktorých sme predtým iba hypoteticky diskutovali.

V sedemdesiatych rokoch minulého storočia neboli v Československu priaznivé podmienky pre výskum v spoločenských vedách. Určité „svetlo na konci tunela“ predstavovala možnosť skúmať ekonomické a sociálne aspekty vedecko-technickej revolúcie, kde významnú úlohu zohral výskumný tím prof. Radovana Richtu. Práve k napojeniu na výskumný tím prof. Richtu nás stimuloval ešte v 60-tych rokoch náš kolega Dušan Pokorný, filozof, ktorý pracoval na Ekonomickom ústave a významne prispel k rozvoju filozoficko-metodologických základov ekonomickej vedy.

Vedecko-technická revolúcia sa chápala ako proces, ktorý je relevantný tak pre vyspelé kapitalistické ekonomiky, ako aj pre budúcnosť socialistických ekonomík a v mnohom sa dá poučiť aj zo skúseností vyspelých kapitalistických štátov. Práve tento aspekt zohral významnú úlohu v mojej ďalšej výskumnej orientácii a ovplyvnil aj zameranie doktorskej dizertácie na „Monopoly v podmienkach vedecko-

technickej revolúcie“ (obhájené v r. 1986). K tejto problematike som pripravila viacero referátov na medzinárodných konferenciách, článkov v časopise a napokon aj ďalšiu knihu. Problematika sa ukázala ako veľmi vhodná z hľadiska možnosti nášho zapojenia do prognostických prác.

Vedecko-technická revolúcia napokon súvisí aj s procesom globalizácie a v tomto smere sme mali veľa spoločných záujmov aj s výskumom v oddelení, ktoré viedol M. Šikula na EÚSAV. Veľa hodín sme strávili pri spoločných diskusiách. Pre moje osobné výskumné zameranie to znamenalo vrátiť sa k otázkam medzinárodných (nadmárodných) korporácií, k zmenám v ich stratégií a úlohe vo svetovej ekonomike. Kým do r. 1989 to bola pre nás vlastne teoretická otázka, po nežnej revolúcii sa stala výsostne praktickou otázkou, ktorá výrazne ovplyvnila vývoj slovenskej ekonomiky. Problematika priamych zahraničných investícií a ich úlohy v slovenskej ekonomike sa stala dlhodobým predmetom mojej výskumnej orientácie.

Medzitým však došlo k významnej zmene v mojej pracovnej aktivite. Ekonomický ústav SAV, tak, ako som ho poznala a azda aj pomáhala spoluvytvárať v posledných rokoch, sa rozpadol. Dobré medziľudské vzťahy, ktoré som tradične pokladala za základný pilier stability ústavu, sa akosi vytratili a prevládol konflikt medzi záujmami rozličných skupín. Znášala som to veľmi ťažko, osobitne preto, že som v tom čase bola predsedníčkou vedeckej rady ústavu. Pre mňa to bola osobná kríza a rozhodla som sa odísť z ústavu. Preorientovala som sa na pedagogickú prácu. Hlavnú náplň som od r. 1991 videla v odovzdávaní poznatkov získaných vo výskume (doterajších poznatkov a aj nových poznatkov) študentom na vysokých školách. Nikdy som túto zmenu v orientácii neľutovala. Práca so študentmi (dennými, ale najmä externými, ktorí už mali aj skúsenosti z praxe) mi umožňovala dôležitú spätnú väzbu pre pochopenie vzťahu ekonomickej teórie k hospodárskej praxi. A to nielen v oblasti makroekonómie a hospodárskej politiky – čo napokon mal a má v náplni aj EÚSAV, ale aj vo vzťahu k praxi na úrovni podnikov.

Pedagogické pôsobenie som začala v roku 1991 na Strojníckej fakulte STU, kde som učila manažment a ekonomiku strojárskych podnikov. Okrem možnosti trvalo spolupracovať s mladou generáciou bolo pre mňa prínosom aj to, že som sa mohla zapojiť do kontaktov, ktoré fakulta mala s podnikovou sférou a niektorými špičkovými manažérmi. Snáď som ešte viac pochopila význam ekonómie pre technikov a v publikačnej aktivite som sa zamerala na otázky, ktoré boli dôležité pre manažment podnikov v podmienkach formovania trhovej ekonomiky. Podieľala som sa aj na formovaní základov teórie manažmentu inovácií, ktorá sa v tom čase začínala učiť na našich vysokých školách.

Na prelome tisícročí som prešla na Vysokú školu manažmentu, súkromnú vysokú školu, ktorá vznikla popri slovenskej pobočke americkej City University of Seattle. Hlavným motívom, prečo som prešla na túto univerzitu, bola snaha zoznámiť sa v praxi s americkým modelom výuky ekonómie, ktorý je založený na oveľa vyššej aktivite študentov, ich tímovej práci, podporuje ich kritické myslenie a umožňuje lepšie chápať vzťah teórie k praxi a aj súvislosti s inými oblasťami teoretického poznania. Medzinárodný kolektív učiteľov na tejto univerzite mi naozaj umožnil zoznámiť sa s touto metódou a v praxi ju využívať. Práca na tejto univerzite mi dáva možnosť výrazne rozšíriť medzinárodné kontakty a začleniť sa do globálnych výskumných štruktúr. No fyzické problémy súvisiace s vekom brzdia možnosť využívať tieto príležitosti.

Podľa môjho názoru by si ústav aj naďalej mal udržať významnú pozíciu v základnom ekonomickom výskume na Slovensku a nadväzovať pri tom na pozitívne výsledky z minulých rokov, ako aj kvalitu ľudského kapitálu na ústave. No nevyhnutné bude aj prepojenie na aplikovaný ekonomický výskum a využívanie empirických poznatkov z praxe pri rozvíjaní teoretických koncepcií. Nestačí, aby empirický výskum len mapoval situáciu v ekonomickej realite, prípadne ju vhodne kvantifikoval (aj keď z hľadiska získavania štatistických údajov je stále čo riešiť a základný výskum by mal formulovať aj určité orientácie pre získavanie údajov). Dôležité je vedieť vysvetliť, aké hlbšie procesy sú za získanými dátami, prípadne čo v konkrétnych slovenských podmienkach viedlo k citeľnej odlišnosti od údajov v iných porovnateľných krajinách. Pokiaľ ide o konkrétnu výskumnú problematiku, na ktorú by sa ústav mohol zamerať, myslím si, že téma globalizácie a nových tendencií v nej by mohla zohrať takúto úlohu. Je to trvale aktuálna téma a niektorí autori dokonca pochybujú o tendencii k ďalšej globalizácii. Zdá sa mi, že tie formy globalizácie, ktoré boli v popredí na prelome tisícročí, prípadne aj predtým, ustupujú do úzadia a nahrádzajú ich nové formy. V tejto súvislosti treba redefinovať aj niektoré kľúčové pojmy, napr. aj kategóriu priamych zahraničných investícií. EÚ SAV má tradíciu a schopných výskumníkov v tejto oblasti, ktorí by sa mohli aktívne zapájať do medzinárodných teoretických diskusií k týmto otázkam a zároveň aj využívať niektoré špecifiká vo vývoji slovenskej ekonomiky, prípadne ich interpretovať v širšom teoretickom (a azda aj interdisciplinárnom) kontexte.

Milan ŠIKULA, *Dr. h. c., prof., Ing., DrSc.*

24. 12. 1941 – 8. 10. 2018, nar. Kremnica

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 2. 1972 – 31. 12. 1990, 1.3. 2002 – 8. 10. 2018

Jeho profesionálna dráha začala v roku 1964 na Národohospodárskej fakulte VŠE, kde pôsobil ako odborný asistent. Zároveň už v tomto čase externe spolupracoval s Ekonomickým ústavom. Zaoberal sa problematikou medzinárodnej ekonomickej integrácie a na túto tému v roku 1968 obhájil kandidátsku dizertačnú prácu.

V roku 1972 sa stal súčasťou výskumného kolektívu na EÚ SAV, v ktorom zotrval až do konca roku 1990 na pozíciách vedúceho vedeckého pracovníka, vedúceho odboru a zástupcu riaditeľa. Odborne sa venoval problematike výskumu hospodárskeho mechanizmu a zároveň pokračoval v analyzovaní procesov medzinárodnej ekonomickej integrácie, ktoré rozšíril o výskum integračných procesov v západných krajinách.

V roku 1984 obhájil doktorskú dizertáciu, v ktorej prezentoval dlhodobejšie výsledky výskumu úlohy štátu pri regulácii vonkajších ekonomických vzťahov vo funkčne otvorenej ekonomike. Problematika úlohy štátu bola pritom srdcovou záležitosťou Milana Šikulu, opätovne sa k nej vrátil vo svojej poslednej monografii, ktorá de facto predstavuje završenie jeho vedecko-výskumného bádania.

V polovici 80-tych rokov sa podieľal na vypracovaní prvých prognostických prác týkajúcich sa ekonomického rozvoja SR do roku 2010, jeho príspevok spočíval v analýze nových tendencií v rozvoji medzinárodnej deľby práce a hlavne v komparatívnej analýze adaptačných procesov vyspelých trhových ekonomík a ekonomík krajín RVHP vyúsťujúcej do kritickej analýzy iracionality centrálnobyrokratického systému plánovanej ekonomiky. Závery prognóz poukázali na nutnosť radikálnych systémových zmien vo fungovaní národného hospodárstva a v podstate predznamenovali proces spoločensko-ekonomickej transformácie po roku 1989.

Nastupujúci transformačný proces predstavoval pre neho mimoriadnu výzvu, na zvládnutí ktorej sa chcel podieľať priamo v hospodárskej praxi a aplikovať tak poznatky získané predchádzajúcim výskumom. Preto koncom roka 1990 odišiel z EÚ SAV. Temer dvanásť nasledujúcich rokov pôsobil v rôznych riadiacich hospodárskych funkciách – najskôr na Ministerstve pre hospodársku stratégiu SR (1991), potom v sfére komerčného bankovníctva, kde sa významne podieľal na rozvinutí jeho medzinárodných aktivít (1991 – 2000) a nakoniec v Slovenskej konsolidačnej, a.s., kde bol v pozícii generálneho riaditeľa a zodpovedal za stratégiu a realizáciu pohľadávok bánk. Aj v tomto období však neustále udržiaval

kontakty s vedeckým výskumom, sledoval a skúmal jednotlivé aspekty problémov v širších, teoretických i koncepcných súvislostiach, ako hovorieval – nikdy neprestal byť výskumníkom. V roku 1999 sa habilitoval na docenta prácou „Globalizácia – rázcestie civilizácie“, ktorá bola vyústením jeho poznatkov z dlhoročného výskumu vývoja medzinárodnej deľby práce, zahraničného obchodu a adaptačných procesov vo svetovej ekonomike.

Milan Šikula prináleží k priekopníkom výskumu procesov globalizácie na Slovensku, pričom si všímal nielen reálne procesy s ňou spojené, ale aj inštitucionálne zmeny presahujúce z vonkajšieho do vnútorného prostredia národných ekonomík a s tým späté riziká. Pozoroval hlboký rozpor globalizačných procesov medzi obrovským produktívnym potenciálom humánneho obohatenia civilizácie a nebývalými hrozbami a rizikami ohrozujúcimi samotnú jej existenciu. Podľa jeho slov sa miera rozpornosti globalizácie vyostrila natoľko, že sa doslova stala civilizačným rázcestím, na ktorom sa ľudstvo musí rozhodnúť, ktorým smerom sa vydá.

V marci 2002 sa vrátil na akademickú pôdu. Ako riaditeľ ústavu sa v počiatočnom období snažil stabilizovať jeho fungovanie, vytvoriť podmienky pre tvorivú atmosféru, vzájomnú spoluprácu a korektné pracovné vzťahy. Za prioritné považoval uplatňovanie transparentnosti a participatívosti v riadení inštitúcie, systematické vyhľadávanie a získavanie mladých výskumníkov a zviditeľňovanie ústavu ako súčasť jeho celkovej koncepcie. Jeho prvoradým záujmom bolo posunúť, zvyrazaňovať a kultivovať obraz ústavu ako kľúčového centra profesionálneho ekonomického výskumu v slovenskom spoločenskom a hospodárskom živote. Riaditeľom EÚ SAV bol do júna 2014.

Z hľadiska výskumného programu prvou výzvou pre EÚ SAV, ale aj pre samotného Milana Šikulu, bolo dianie v svetovej ekonomike, kde akcelerovali globalizačné a integračné procesy a kládli tak kvalitatívne nové, náročnejšie požiadavky na adaptačnú schopnosť slovenskej ekonomiky. V tomto kontexte sa na pôde EÚ SAV v období rokov 2003 – 2006 pod jeho vedením realizoval výskumný projekt na tému Globalizácia, integrácia a zavŕšenie transformácie – určujúce smery hospodárskeho rozvoja Slovenska a vytvárania ekonomických predpokladov jeho modernizácie. Ďalšou veľkou výzvou bol projekt vízie a stratégie rozvoja slovenskej spoločnosti realizovaný v období 2006 – 2010 pre potreby vlády SR. Gestorskú a koordinačnú úlohu nad týmto projektom opäť prevzal Milan Šikula. Tentokrát stála pred ním mimoriadne náročná úloha vzhľadom na široký interdisciplinárny charakter projektu. Zladiť myšlienky cca 100 odborníkov z oblasti ekonómie, štátu a práva, sociológie, filozofie, priemyslu, energetiky, ekológie atď. a vytvoriť ucelené zmysluplné kompaktné dielo si vyžaduje nemalé úsilie, odvahy, erudovanosť, zovšeobecňovanie poznatkov, koncepcné myslenie, metodologické zosúladňovanie i adekvátne koordinačné a organizačné dispozície. Milan

Šikula disponoval týmito schopnosťami. Dve dopadové štúdie – *Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti* (2008) a *Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti* (2010), ktoré boli výstupom tohto neľahkého projektu a ktoré výskumný kolektív pod jeho vedením zvládol so ct'ou, možno považovať za kľúčové v jeho vedecko-výskumnej činnosti.

V roku 2004 prezident SR vymenoval Milana Šikulu za profesora v odbore svetová ekonomika. Jeho inauguračná prednáška na tému „Premeny charakteru komparatívnych výhod a ich globalizácia“ sa niesla v znamení ponímania princípu komparatívnych výhod ako trvale platného výdobytku ekonomického myslenia vysvetľujúceho podstatu vývinových metamorfóz deľby práce a štrukturovania ekonomických aktivít. Globalizácia pritom zvýrazňuje univerzálny charakter princípu komparatívnych výhod a zároveň zvyšuje nároky na jeho čoraz sofistikovanejšie využívanie v stratégii firiem pri identifikácii a fruktifikácii podnikateľských príležitostí.

V ďalšej etape jeho profesionálnej kariéry bola pre neho mimoriadne zaujímavým predmetom skúmania globálna kríza a následné krízové a pokrízové adaptačné procesy v globálnej ekonomike. Prof. Šikula citlivo vnímal prehlbujúci sa problém obrovskej polarizácie bohatstva. Vytvorené hodnoty sa prerozdeľujú veľmi nespravodlivo. Na jednej strane klesajú príjmy drvivej väčšiny bežných spotrebiteľov, ktorí majú vytvárať prirodzený ekonomický dopyt. Na druhej strane sa v úzkej skupine najbohatších koncentruje kapitál v takom rozsahu, že už nenachádza reálny priestor na zhodnocovanie. Globálny finančný sektor sa odtrhol od reálnej ekonomiky, a to nemôže fungovať donekonečna, prízvukoval Milan Šikula. Celosvetovú krízu spájaj aj s krízou hodnôt. Honba za ziskom za každú cenu zdeformovala hodnotovú štruktúru. Medziľudské vzťahy sa vyostrujú, sociálne a politické napätia a rozpory sa zintenzívňujú, riziká rôznych konfliktov a nebezpečných procesov narastajú. Potreba a nutnosť humanizácie spoločnosti je preto čoraz naliehavejšia. To sú slová, ktoré Milan Šikula často zdôrazňoval v rozhovoroch, vo svojich vystúpeniach na konferenciách, seminároch či prednáškach.

Mnohorozmernosť globálnej krízy a kritickú mieru rozporov civilizácie prof. Šikula akcentoval aj vo svojom poslednom vedeckom príspevku – v monografii *Minimalizácia alebo modernizácia štátu – historická retrospektíva a aktuálne otázky ľudskej civilizácie* (2017).

V kontexte uvedených procesov zdôrazňoval potrebu zásadných zmien v nazeraní na postavenie a úlohu štátu, prízvukoval potrebu jeho redefinície a zodpovedajúcu adaptáciu jeho funkcií.

Prof. Šikula svojou vedecko-výskumnou prácou významne prispel k rozvoju ekonomického myslenia a jeho kultivácii, čím sa zaradil k uznávaným slovenským ekonómom. Jeho vedecký odkaz je obsiahnutý v celom rade publikácií, vo

vystúpeniach na konferenciách, v televízii či v rozhlase. Prof. Šikula pôsobil v mnohých funkciách, bol členom viacerých vedeckých orgánov a spoločností vrátane Učenej spoločnosti SAV a tiež hlavným redaktorom Ekonomického časopisu. Výsledky výskumnej práce aplikoval aj v rozsiahlej pedagogickej činnosti. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici si spoluprácu s prof. Šikulom uctila udelením titulu doctor honoris causa v roku 2013. Prof. Šikula je tiež nositeľom viacerých významných ocenení. Slovenská akadémia vied mu ako spoluautorovi udelila Cenu SAV za Prognózu ekonomického rozvoja Slovenska do roku 2010. V roku 2000 získal od Ekonomickej univerzity v Bratislave a Agentúry INFORMEX prestížnu cenu IMPULSES za popularizáciu a rozvoj vedeckých poznatkov o ekonomike a spoločnosti v magazíne IBC. Akadémia vzdelávania SR mu v roku 2002 udelila Plaketu Juraja Fándlyho. Za dielo *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do Európskej únie* získal Prémium Literárneho fondu za vedeckú a odbornú literatúru 2003. Ekonomickou univerzitou v Bratislave mu bola v roku 2011 udelená Zlatá medaila za prínos k rozvoju tejto inštitúcie, v tom istom roku mu udelila Zlatú medailu aj Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave. V roku 2012 získal Zlatú medailu SAV a v roku 2013 ocenenie Zlatý Biatec.

Ekonomia a prítomnosť Milana Šikulu na EÚ SAV výrazným spôsobom neovplyvnili len jeho profesijnú kariéru, ale aj jeho osobný život. Koncom 80-tych rokov na pôde ústavu zaujala jeho pozornosť nová pracovníčka, ktorá nastúpila do odboru zameranom na výskum v oblasti dejín ekonomických teórií a ekonomiky vyspelých kapitalistických štátov a ktorá sa neskôr stala jeho manželkou. Jeho milovaná Janinečka mu bola veľkou oporou až do jeho úmrtia v roku 2018. Celý čas ho podporovala a vytvárala zázemie pre jeho kariérny posun. Spoločne viedli rozsiahle diskusie na tému logiky a hlavne „ženskej“ logiky, ale aj seriózne výmeny názorov na problematiku integrácie a globalizácie a tiež globálnej celosvetovej krízy.

Korením života mu bola jeho záľuba v zbieraní vtipov, ktoré dokázal jedinečným a sebe vlastným spôsobom aj náležite interpretovať. Temer žiadna ústavná aktivita sa nezaobišla bez vtipov a hlučného smiechu. Zdalo sa, že studnica jeho vtipov bola nekonečná a postupne sa stala legendárnou.

Prof. Šikula aktívne vedecky pracoval do poslednej chvíle. Jeho zanietenosť pre vedu, pocit zodpovednosti prispieť k rozvoju poznania, tvorivosť a precíznosť ho neopustili ani v čase značne podlomeného zdravia. Bol neprehliadnuteľný vedec, pedagóg, ekonóm. Bol to nesmierne charizmatický, vášnivý, priateľský, optimisticky ladený a vysoko vzdelaný človek.

Posledné roky s prof. Šikulom v kancelárii sedel Ján Košta, človek s poetickou dušou. Ján Košta prof. Šikulovi venoval báseň.

STRATEGICKÝ ODKAZ

† Milanovi Šikulovi

*Prišiel čas spomienok a náhle rozlúčky.
 A každý z nás je tu pred smrťou tichučký.
 Milanko, spomínaš, dve slohy klasikov,
 čo Tebe pod kožou zneli jak živý kov?
 Voznesenského verš, že Ruska inak niet,
 inteligenciu ak ušliape mu svet.
 Seifertov zrelý verš sa smrti nepoddal
 – nad hrobom mŕtveho – z malého národa,
 národa živého, ak mŕtvý štafetu
 má komu posunúť vo zvitkoch závetu.
 Nezmenil sa tu svet, pritesno globálny,
 vytláča národy z moderných tovární.
 Obchodné blokády a vojny, boj o trh,
 finančný živnostník preplatí štátny dlh.
 Chudobný krachuje, bohatý bohatne.
 Prijmeme ďalšiu hru „v egyptskej hustej tme“?
 Vo svete pre mocných a ešte mocnejších,
 čo malým uzamknú priestor pre živý vzdych ...*

*... a tak ich donútia k ľudskému exportu
 – tých inteligentných – a celú kohortu.
 Márne sa spovedáš: „Mám túto zem tak rád“,
 keď import ničí nám storočný vinohrad.
 Bez vína zmizne nám aj buket domova,
 bez detí vyprchá zem otcov – doslova.
 Sonáta nezaznie z karentov pre regál,
 len zo slov ukutých taktovkou stratéga.
 Len pokoj, Milanko, premkla Ťa únava,
 národu koľkože života zostáva?
 Dá sa len s rozumom prejsť uhom ihlienky,
 k dejinám národov pridať steh nevelký,
 nech aj ten pešiačik zázrakom prežije,
 aj vďaka ideám z priskromnej „Vízie“.
 Pridať gram rozumu – a národ nezhyynie,
 len činy musia byť poctivé, nevinné.
 Tvoj odkaz pre vedu prijmeme ako mím – ved’
 pravdu hľadáme s ľudským to svedomím.*

Ján Košta, október 2018

Ivana ŠIKULOVÁ, Ing., PhD.

1978, nar. Banská Bystrica, vyrastala v Kremnici

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 10. 2002

Na EÚ SAV som nastúpila v októbri 2002 ako interná doktorandka. Na prijímací pohovor som sa prihlásila v reakcii na podnet môjho strýka p. Milana Šikulu, toho času riaditeľa EÚ SAV, ktorý sa dozvedel, že mám v pláne doktorandské štúdium na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Nakoniec som sa rozhodla pre SAV, čo značne ovplyvnilo ďalšie dve desaťročia môjho života. Mojm školiťom na Ekonomickom ústave sa stal p. Jan Iša, ktorý mi svojim širokým rozhľadom, ochotou zdieľať svoje vedomosti a svojim láskavým prístupom vytvoril vynikajúce zázemie na štúdium a výskumnú prácu. Stala som sa vtedy najmladšou členkou oddelenia makroekonómie pod vedením p. Ivana Okáliho. Témou mojej dizertačnej práce bola európska menová integrácia a v priebehu doktorandského štúdia sa vykryštalizovala na problematiku konvergencie v procese európskej

menovej integrácie z pohľadu Slovenska ako budúceho člena eurozóny. V tom čase išlo o skutočne aktuálnu tému, ktorá ma na niekoľko rokov pohltila.

Keďže ma veľmi lákalo stráviť nejaký čas v zahraničí, v rámci doktorandského štúdia som sa uchádzala o štipendia. Absolvovala som dva zahraničné výskumné pobyty, a to na Institut für Weltwirtschaft v nemeckom Kieli (DAAD štipendium) a na Europainstitut viedenskej Wirtschaftsuniversität (štipendium v rámci Akcie Rakúsko-Slovensko). Tieto pobyty spolu v dĺžke takmer jedného roka mi umožnili intenzívnu prácu na dizertácii a ako skvelý bonus mi dali množstvo cenných skúseností z medzinárodného prostredia. Počas pobytu v Kieli som publikovala v nemeckom jazyku ako spoluautorka s mojím tamojším sprevádzajúcim vedcom p. Rainerom Schweickertom v časopise inštitútu článok o ceste Slovenska do Európskej únie. V tomto období som tiež získala cenné skúsenosti v rámci expertnej spolupráce s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom so sídlom v Bruseli.

Dizertačnú prácu zameranú na konvergenciu v procese európskej menovej integrácie som obhájila v roku 2006 a neskôr som ju v upravenej podobe publikovala ako monografiu. S ňou som sa v roku 2008 umiestnila na 2. mieste v Súťaži mladých vedeckých pracovníkov SAV do 35 rokov v rámci III. oddelenia vied. Do tejto súťaže som podávala prihlášku vsutku v poslednej chvíli, po tom, ako na všetko dohliadajúca p. Herta Gabrielová, toho času zástupkyňa riaditeľa, prišla za mnou nielen s informáciou, ale aj s jasným pokynom a plnou podporou k zapojeniu sa.

Po získaní vedeckej hodnosti som sa čoraz viac začleňovala do rôznych aktivít, ako aj do organizačnej štruktúry ústavu. V roku 2007 som bola po prvýkrát zvolená za členku vedeckej rady ústavu a o rok neskôr som sa ujala vedenia vtedy šesťčlenného výskumného tímu makroekonomické politiky a hospodársky rast. Prevzala som ho od p. Ivana Okáliho, ktorý sa rozhodol venovať výlučne vedeckej práci a rád prenechal organizačné a iné záležitosti mladšej kolegyni. Týmto krokom som sa stala aj (vtedy jednoznačne najmladšou) členkou Ústavnej rady EÚ SAV. O niečo neskôr som sa stala členkou redakčnej rady Ekonomického časopisu, ako aj členkou komisie VEGA pre ekonomické a právne vedy a neskôr členkou rozšíreného predsedníctva aj predsedníctva VEGA (za spoločenské vedy). Oddelenie makroekonómie som viedla aj po jeho zlúčení s oddelením znalostnej ekonomiky, a to až do môjho odchodu na materskú dovolenku v roku 2017.

Problematika európskej integrácie mi zostala najbližšia po celý čas môjho doterajšieho pôsobenia na EÚ SAV. Už v roku 2006 som sa začlenila do kolektívu autorov každoročne publikovanej ústavnej monografie *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*, vtedy pod taktovkou skvelého Menbere Workie Tiruneha, do ktorej som spočiatku prispievala časťou venovanou hospodárskemu vývoju nových členských štátov EÚ a neskôr už kapitolou zameranou na EÚ ako celok. Od roku

2007 som tiež súčasťou autorského kolektívu každoročne vydávanej monografie *Hospodársky vývoj Slovenska* pod vedením nášho duchaplného kolegu Karola Morvaya, do ktorej prispievam kapitolou venovanou vonkajším ekonomickým vzťahom Slovenska. Niekoľko rokov som sa na tejto publikácii podieľala aj ďalšou kapitolou, ktorá v súvislosti so vstupom Slovenska do eurozóny mapovala menovú politiku ECB a aktuálne otázky európskej integrácie.

Z pohľadu mojej doterajšej projektovej činnosti považujem za najvýznamnejšiu účasť v projekte Siedmeho rámcového programu EÚ (FP7) „Welfare, Wealth and Work“ for Europe v spolupráci s p. Rainerom Schweickertom z Institut für Weltwirtschaft (naše cesty sa tak po niekoľkých rokoch opäť stretli) a s WIFO (Viedeň, Rakúsko) ako koordinátorom celého projektu. V rámci tohto projektu sme spoločne s kolegom Karolom Frankom vypracovali štúdiu zameranú na transformáciu slovenskej ekonomiky z centrálne plánovanej na trhovú, vrátane vyvodenia možných ponaučení z tohto procesu, ktoré môžu byť užitočné pre iné transformačné procesy. Zapojila som sa aj do riešenia niekoľkých ďalších zahraničných projektov (Horizont 2020, Centrope) a najmä národných projektov (APVV, VEGA). Vo väčšine z nich som sa zaoberala problematikou európskej integrácie, najmä z pohľadu Slovenska, alebo problematikou zahraničného obchodu Slovenska a priamych zahraničných investícií v SR v rôznych súvislostiach.

Súčasná situácia na Slovensku, v Európe, aj za jej hranicami ponúka obrovské množstvo podnetov pre výskum. Pokiaľ existuje Európska únia (a Hospodárska a menová únia) a pokiaľ je Slovensko jej členským štátom, ekonomický výskum v našej krajine by sa z môjho pohľadu mal zameriavať aj na kľúčovú otázku, ktoré kompetencie je vhodnejšie si ponechať na národnej úrovni a ktoré posunúť na európsku úroveň. Za mimoriadne dôležité považujem nezabúdať na čo najväčšiu možnú komplexnosť národohospodárskeho výskumu, teda ekonomický výskum by sa mal zaoberať ekonomikou ako celkom a dávať „návod“ na optimalizáciu jej fungovania ako celku, a to aj v kontexte konvergencie slovenskej ekonomiky (v širokom zmysle slova) k vyspelejším európskym ekonomikám.

Jana ŠIKULOVÁ rod. Kalinová, Ing., PhD.

1964, nar. Martin, detstvo prežila v Turanoch

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 9. 1988 – 15. 8. 1993

Na EÚ SAV som nastúpila hneď po ukončení VŠE v septembri 1988. Ako najmladšia som sa stala súčasťou odboru vedeného skvelým a vždy optimisticky naloženým p. Janom Išom. Ako jednu z mála osobností, príchod na EÚ mi hlboko zasiahol nielen do pracovného, ale aj, a predovšetkým, do osobného života. Stretla som tu svojho budúceho životného partnera, svoju životnú lásku p. Milana Šikulu,

s ktorým som prežila úžasných 27 rokov spoločného života. Z hľadiska odborného zamerania príchod do tejto inštitúcie znamenal pre mňa pokračovanie v analyzovaní procesov západoeurópskej integrácie, ktoré pútali moju pozornosť už počas vysokoškolského štúdia. Vo vedecko-výskumnej činnosti som sa podrobnejšie venovala dôsledkom vytvorenia jednotného vnútorného trhu pre členské štáty ES (vtedajšie Európske spoločenstvá) a tiež pre nečlenské krajiny – krajiny EZVO (Európske združenie voľného obchodu) a krajiny strednej a východnej Európy. Zaoberala som sa i adaptačnými postupmi týchto krajín reagujúcimi na podmienky vytvorenia jednotného vnútorného trhu ES a na dynamizáciu procesov západoeurópskej integrácie. Osudy týchto krajín a ich užšia integrácia s členmi ES boli začiatkom 90-tych rokov značne neisté až nevyspytateľné.

Aj so značným odstupom času si vysoko vážim, oceňujem a spomínam na povzbudivú pracovnú atmosféru, tvorivý ľudský potenciál, priateľské vzťahy, ústretové vedenie a tiež živé kultúrne a spoločenské dianie, o ktoré sa neúnavne a obetavo starala p. Evička Haverlíková a ktoré boli neodmysliteľnou súčasťou života EÚ SAV v čase môjho príchodu do tejto inštitúcie. Okrem už spomínaných osobností moje myšlienky často smerujú k p. Herte Gabrielovej, ktorá predstavovala srdce a dušu ústavu. Moje priateľské spomienky vedú i k p. Lydke Hermannovej, Evičke Kohútovej a tiež k p. Monike Šestákovej, s ktorou sme našli spoločnú záľubu v koncertných prevedeniach vážnej hudby. Spomínam aj na p. Slávu Vokouna, ktorý mi ochotne pomáhal s formálnou úpravou dizertácie na jednom z prvých počítačov ústavu a hlavne na p. Zdenku Vysloužilovú z knižnice, s ňou udržujem priateľské kontakty dodnes.

Po odchode z EÚ SAV moja profesionálna kariéra smerovala do bankového sektora. V roku 1993 som nastúpila do Všeobecnej úverovej banky, a.s., kde som sa začala zaoberať makroekonomickými analýzami a prognózami a hlavne procesmi strategického plánovania. Poznatky nadobudnuté z výskumu integračných procesov v západnej Európe som plne využila pri koncipovaní tzv. eurostratégie VÚB, a.s., t. j. prípravy banky na zavedenie jednotnej meny euro začiatkom roku 1999 a na poskytovanie bankových produktov a služieb v tejto mene.

Skúsenosti z ekonomického výskumu som zúročila aj v ďalšom období svojho profesionálneho života. V roku 2002 sme spolu s dlhoročnou kolegyňou založili poradenskú spoločnosť FINSTRACO, s.r.o., ktorá sa orientuje na služby v oblasti strategického a projektového manažmentu. Okrem tvorby stratégií, makroekonomických analýz a prognóz, analýz nákladov a prínosov, štúdií uskutočniteľností v centre jej pozornosti stojí tvorba projektov spolufinancovaných z programov a fondov EÚ. Problematika európskej integrácie, politik a iniciatív EÚ, i keď v modifikovanej a viac v praktickej rovine, mi tak zostali blízke dodnes.

Nie je jednoduché vytypovať kľúčové témy dnešnej doby, ktorými by sa ekonomický výskum mal v prvom rade zaoberať. V dnešnom turbulentnom svete je ich nepochybne viac, napríklad výzvy a riziká v rámci globálnych ekonomických trendov, rastúca zadlženosť v 21. storočí, prehlbujúca sa polarizácia spoločnosti a chudoba, adaptácia štátu a verejné politiky podporujúce udržateľný rozvoj, zdravie a kvalita života, znalostná ekonómia a inovácie, atď. Úlohou ekonomického výskumu by mala byť snaha skúmať aktuálne otázky, upozorňovať na nové trendy, javy a meniace sa podmienky a napomáhať tak zvyšovať úroveň všeobecného poznania a vzdelanosti. Podľa môjho názoru nemenej dôležitá je i dôslednejšia systematická prezentácia a popularizácia výsledkov výskumu EÚ SAV medzi odbornou, ale aj širšou verejnosťou.

Mária ŠIRAŇOVÁ, PhD. Ing. MA

1985, nar. Prešov

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 8. 1. 2015

Na ústav som nastúpila ako mladá vedecká pracovníčka na oddelenie (pôvodne oddelenie empirického výskumu), ktoré v tom období viedol Menbere Workie Tiruneh. Keďže som Menbereho poznala už z môjho pôsobenia na Ekonomickej univerzite v Bratislave, kde som sa ako odborná asistentka podieľala na výučbe predmetov zameraných na oblasť medzinárodných financií a finančných trhov, môj nástup na ústav nepredstavoval výrazný výskumný šok. V tom čase naše oddelenie tvorili iba tri osoby (Menbere, Veronika Hvozdková a ja), takže sme mali vytvorenú komornú atmosféru. Vycvičená z univerzitného prostredia prísne nasledujúceho štruktúru akademického rozvrhu, spôsob vedeckej práce na ústave mi pripadal o dosť viac uvoľnenejší, ale na druhej strane dávajúci výraznejší akcent na problémy spojené s výkonom hospodárskej politiky. Dôraz na reálne implikácie výskumu, ako aj reflexia aktuálnych hospodárskych otázok spätne vo výskume, to je doteraz jeden z výrazných rozdielov, ktorý stále vnímam pri porovnaní medzi vedeckou činnosťou na ústave a v univerzitnom sektore. Kancelárie niektorých mojich kolegov (Marek Radvanský, Miroslav Štefánik, Tomáš Miklošovič, Ivan Lichner) by vedeli podať správu o dlhých diskusiách na túto tému. Pociťujem však, že pri orientácii na špecializovaný výskum a jeho implikácie absentuje tlak na hĺbku pochopenia širšej koncepcie samotnej vednej disciplíny, ktorý prirodzene vystane pri tvorbe uceleného magisterského alebo doktorandského predmetu na univerzite.

Z pohľadu tematického zamerania som mala aj určitú dávku šťastia, lebo jednak sme si tematicky s Menberem veľmi rozumeli vďaka nášmu zameraniu na otázky medzinárodného toku (nelegitímneho) kapitálu, a zároveň v tom období

bol na ústave pod vedením Tomáša Domonkosa riešený medzinárodný výskumný projekt zameraný na oblasť predvídania interných a externých makroekonomických nerovnováh. Keďže doterajšou dôležitou oblasťou môjho výskumu bol vzťah prepojenia finančných tokov a globálnych makroekonomických nerovnováh prostredníctvom intertemporálneho modelu salda bežného účtu, lepšiu vstupnú pozíciu som si ani nemohla priať. Aj vďaka získanému externému financovaniu a podpory zo strany vedenia ústavu (Juraj Sipko) sme na oddelení dokázali postupne vybudovať malý, ale veľmi životaschopný tím výskumníkov, ktorý sa téme nelegitímnych tokov kapitálu venoval aj najbližšie roky. Z tohto obdobia za najväčšie výskumné úspechy považujem práve publikovanie série článkov, ktorá skúmala determinanty nelegitímnych tokov kapitálu. Slovensko po vstupe do eurozóny a aj pod vplyvom finančnej a ekonomickej krízy začalo vykazovať výrazné diskrepancie v štatistike platobnej bilancie. Tomuto fenoménu sme venovali výraznú pozornosť, keďže sa ukázalo, že podobné problémy nie sú ani v Európe ojedinelé, naopak, aj pod vplyvom liberalizácie kapitálových tokov a neistoty vo finančnom systéme sa otázka presunu špekulatívneho kapitálu stala dôležitou aj pre tvorcov hospodárskych politík. Ako sme ukázali, chybovosť v štatistike je možné pripísať jednak problémom vo vykazovaní hodnoty zahraničného obchodu s tovarmi a službami, ale nezanedbateľnú zložku tvorili aj problémy pri vykazovaní zahraničných odlevov kapitálu cez priame zahraničné investície, ako aj odhad hodnoty zahraničných remitencií. Tieto tri faktory stále stoja v popredí výskumu pokračujúceho na našom oddelení prakticky až doteraz. Súčasťou tímu riešiaceho problém nelegitímnych tokov kapitálu bol v tom čase aj začínajúci doktorand (Boris Fišera), v súčasnosti už etablovaný výskumník s medzinárodnou reputáciou, s ktorým som v nasledujúcich rokoch úzko vedecky spolupracovala aj na témach z oblasti prepojenia príjmových nerovností a menovej politiky.

Druhou oblasťou výskumu bola práve oblasť tvorby a predvídania externých makroekonomických nerovnováh. Opäť bolo výrazným prínosom, že z pôvodného tímu pracujúceho na medzinárodnom projekte v našom oddelení zakotvil nádejný mladý vedec Filip Ostrihoň, ktorý tieto témy ďalej hlbšie rozpracoval. Z tohto obdobia za najvýraznejší vedecký prínos považujem systémové testovanie predikčnej schopnosti novo-vytvoreného inštitucionálneho rámca na predvídanie krízových udalostí na úrovni krajín EÚ (Procedúra makroekonomických nerovnováh). Jednak sa poukázalo na relatívne vyššiu predikčnú schopnosť iba v prípade vybraných indikátorov (menej prekvapujúco z oblasti indikátorov externého sektora a pre menej rozvinuté ekonomiky), a jednak sa diskutovala interná konzistencia rozhodovania tvorcov hospodárskej politiky (Európskej komisie), kde boli náznaky skôr expertného a komplexného hodnotenia menej založeného na rigidných pravidlách.

Postupom času sa portfólio výskumných činností rozšírilo o oblasť medzinárodných finančných trhov a finančnej stability (Štefan Lyócsa, Eduard Baumöhl), bankového sektora (Zuzana Košťálová), gravitačného modelu zahraničného obchodu a kapitálu (Brian König), menovej politiky a výmenných kurzov (Boris Fišera), či finančných inovácií (Jarko Fidrmuc). Aj pod vplyvom tejto odvážnej expanzie do tém finančného výskumu sa oddelenie formálne začalo špecializovať na oblasť makrofinančných analýz.

Prepojenie teoretického rámca štandardne historicky zameraného na oblasť reálnej ekonomiky (ekonomický rast a ľudský kapitál, reálna konvergencia, trh práce a nezamestnanosť) a oblasti finančného sektora považujem za jednu z nosných tém výskumu nášho oddelenia. Na prvý pohľad formálna zmena zamerania oddelenia v skutočnosti reflektovala na nové tendencie v makroekonomickom modelovaní (napr. dynamické stochastické modely všeobecnej rovnováhy), keďže ekonomická disciplína aj pod vplyvom finančnej a dlhovej krízy v rokoch 2008-2010 musela akceptovať, že finančný systém nie je dokonale fungujúci, prípadne neslúži len ako určitá „prikrývka“ reálnej ekonomiky, ale môže mať (a má) aj skutočné implikácie pre fungovanie reálnej ekonomiky.

Za primárnu výskumnú otázku relevantnú aj pre Slovensko považujem problém pasce stredného príjmu, a teda určité ‘zaseknutie sa’ v ekonomickom vývoji tesne pred dosiahnutím jeho vrcholu. Tento koncept zahŕňa veľmi veľa tematických okruhov (inovácie a technologický pokrok, demografia a zdravie ako vstup pre kvalitný ľudský kapitál, využívanie prírodných zdrojov na neudržateľnú stimuláciu ekonomického rastu), ktoré jednak historicky a jednak aj z pohľadu ekonómie boli už čiastkovo adresované a skúmané, ale menej v tomto kontexte. V momentálnom stave výskumu nám chýba robustný teoretický rámec aj sformulovateľné hypotézy na testovanie príčin jeho výskytu, nieto dokonca návrhy jeho riešenia. Tento problém pritom nie je unikátny pre Slovensko, ale bude sa s ním musieť vysporiadať viacero ekonomík sveta.

Z pohľadu malej a otvorenej ekonomiky ma osobne fascinuje otázka ekonomickej udržateľnosti jednotnej menovej oblasti, ale tentokrát preformulovaná v novom teoreticko-koncepčnom rámci makrofinančných prepojení. Zatiaľ čo téma optimality jednotnej menovej oblasti už bola adresovaná veľkými menami v ekonómii za posledných 60 rokov nespočetnekrát, myslím, že nové vedecké poznatky, ktoré pochádzajú prevažne z oblasti modelovania finančnej stability a finančných cyklov, môžu priniesť nový náhľad aj do tejto „bradatej“ témy. De-synchronizácia individuálnych finančných cyklov a heterogénne efekty jednotnej menovej politiky v dôsledku narušenia transmisného mechanizmu je v súčasnosti európska téma s presahom aj do iných regiónov sveta.

Čisto z pohľadu mojich individuálnych preferencií by som záverom ešte spomenula novú sub-oblasť ekonomicko-finančného výskumu, ktorá je stále v štádiu ranného rozvoja a nachádza si tak svoje miesto. Jedná sa o tzv. finančnú geografiu, ktorá spája oblasť regionálnych vied a (korporátnych a medzinárodných) financií. Aj v súčasnom digitálnom svete by malo platiť, že na geografii a priestore záleží, preto metodicky výskum vychádza z prístupu regionálnych vied zameraných na priestorové modelovanie a sieťovú prepojenosť. Na druhej strane, interakcia reálnej a finančnej stránky ekonomiky implikuje, že koncept makrofinančného prepojenia je potrebné re-interpretovať z pohľadu priestoru. Inými slovami, peniaze sa elektronicky síce presúvajú globálne, ale reálne ekonomické subjekty a ich motívy sú stále na pozadí ovplyvňované ich ukotvením v reálnom, a teda aj geografickom priestore.

Ivan ŠUJAN, Ing., CSc.

24. 12. 1935 – 3. 10. 2013, nar. Bratislava

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 2. 1996 – 29. 2. 2004

V roku 1959 ukončil Vysokú školu ekonomickú v Bratislave, a externe tu v roku 1969 absolvoval vedeckú aspirantúru. Na základe štipendia OSN v rokoch 1970 až 1971 absolvoval postgraduálne štúdium ekonometrie na University of Pennsylvania, Philadelphia, USA. Jeho vedúcim bol profesor L. R. Klein, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu.

Pracovnú kariéru začal v bankovom prostredí. V Štátnej banke československej pôsobil na troch miestach: v Rimavskej Sobote ako úverový inšpektor, v Banskej Bystrici ako starší ekonóm pre zahraničný obchod a v Bratislave ako ekonóm pre národohospodársky rozbor. V období 1965 až 1968 sa zaoberal makroekonomickými analýzami na Výskumnom ústave národohospodárskom pri VŠE v Bratislave.

Potom 21 rokov pôsobil vo Výskumnom výpočtovom stredisku OSN v Bratislave, ktoré sa neskôr transformovalo do slovenskej pobočky Výskumného ústavu sociálno-ekonomických informácií, rezortného ústavu Federálneho štatistického úradu. Špecializoval sa na ekonometrické modely. Viedol výskumnú skupinu pre krátkodobé ekonomické analýzy a prognózy. Potom bol vedúcim odboru makroekonomických analýz. Pod jeho vedením boli vyvinuté a aplikované ekonometrické modely Československa, Česka a Slovenska. Organizoval sériu medzinárodných konferencií Modely a prognózy. Externe učil na VŠE. Je autorom a spoluautorom mnohých odborných prác a publikácií. Známa je učebnica *Ekonometria* (1980), ktorú napísal spolu s Vladislavom Garajom.

Po roku 1989 bol aktívny v ústredných orgánoch štátu. Na základe návrhu členov prvej porevolučnej federálnej vlády V. Klauza a V. Dlouhého bol vo februári menovaný za predsedu Federálneho štatistického úradu. V tomto úrade to bolo prvýkrát, čo sa predsedom stal Slovák. Po ukončení činnosti federálneho úradu pracoval do roku 1996 ako podpredseda Českého štatistického úradu. Participoval na medzinárodnom projekte LINK pre prognózy svetovej ekonomiky.

V roku 1996 prišiel spolu s manželkou Milotou na EÚ SAV. Ich modelové odhady boli využité vo viacerých publikáciách, ktoré vznikli na EÚ SAV. Jeho hlboké znalosti pomáhali kolegom pri odlaďovaní modelov ekonomického vývoja.

Milota ŠUJANOVÁ *rod. Kleskeňová, RNDr.*

24. 12. 1944, nar. Vrútky

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 2. 1996 – 29. 2. 2004

Filozofickú a prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského absolvovala v roku 1967 na katedre logiky. Po štúdiu pracovala 25 rokov vo Výskumnom výpočtovom stredisku OSN v Bratislave. Pracovala vo výskumných skupinách pre informačné systémy, pre finančné bilancie a v skupine pre krátkodobé ekonomické analýzy a prognózy. Jej aktivita bola orientovaná na modelovanie pomocou ekonometrických rovníc, verifikáciu modelov, simulácie *ex post* a *ex ante*. Vytvorila vlastný softvér na sezónnu analýzu krátkych časových radov a na odhad štvrtročného HDP na základe kompozitného indikátora. Potom v období 1993 až 1995 pôsobila v Prahe v Ústave pre hospodársku politiku ČR pri Ministerstve Hospodárstva ČR, kde participovala na analýzach a prognózach ČR a SR a na návrhoch hospodársko-politických opatrení. V rokoch 1995 a 1996 pôsobila v ekonomicko-analytickom laboratóriu v Českom štatistickom úrade v Prahe. Participovala na medzinárodnom projekte LINK pre prognózy svetovej ekonomiky.

V roku 1996 prišla spolu s manželom Ivanom na EÚ SAV, kde úzko spolupracovali na viacerých projektoch a publikačných výstupoch.

Miroslav ŠTEFÁNIK, *Mgr., PhD.*

1983, nar. Púchov

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 10. 2010

Na Ekonomický ústav som sa prepadol v roku 2010 z Prognostického ústavu SAV (z 2. poschodia, kde Prognostický ústav sídlil), ktorý v poslednom roku môjho doktorandského štúdia v programe prognostika stratil akreditáciu na jeho poskytovanie. Externé faktory tak rozhodli, že som sa s magisterským vzdelaním v programe filozofia a sociológia ocitol medzi ekonómami a ekonómkami.

Prichýlil ma novo-menovaný vedúci oddelenia ekonomického modelovania a analýz – Marek Radvanský. Celé oddelenie ma rýchlo prijalo, aj keď mi bolo ešte dlho pripomínané, že pochádzam z neekonomického prostredia. Išlo o dynamický tím, kde som sa hlavne na začiatku učil veľa z kvantitatívnej metodológie a makroekonomického modelovania. Novonadobudnuté zručnosti rýchlo zapadli k mojim už existujúcim zručnostiam práce s individuálnymi dátami zo štatistických zisťovaní, doplnené o pracovnú skúsenosť na Štatistickom úrade SR. Ekonomický ústav, ale aj SAV ako celok, ponúkali a stále ponúkajú vysoký stupeň slobody vedeckého bádania, ale aj osobnej slobody. Tá, v kombinácii s mojimi silnými väzbami na rodinu a región, z ktorého pochádzam, spôsobila, že každý môj pobyt v zahraničí sa končil odpočítavaním dní do návratu domov.

Až v neskorších fázach kariéry som začal vnímať odtiene rozdielov vedeckého prostredia na Slovensku a na zahraničných pracoviskách, ktoré som navštevoval počas viacerých krátkodobých pobytov. Medzi prvými vnímanými rozdielmi bola výška administratívnej záťaže a často aj zlomyselnosť a arogancia zo strany starších kolegov/kolegyň či podporného personálu. V neskorších fázach kariéry sa pridalo vnímanie nižšej kvality odbornej diskusie. Práve kvalita diskusie a z nej prameniacej spätnej väzby predstavuje zrejme to najcennejšie spomedzi toho, čo mladý výskumník od pracoviska potrebuje. Každá svetlá výnimka v tomto ohľade predstavovala „do diaľky svietiaci maják“, ktorý výrazne utváral môj vývoj v tomto rannom období a zostávam za ňu vďačný minimálne do konca mojej kariéry.

Oceňovanie pracovníkov na základe kvantity či kvality ich výstupov prakticky neexistovalo, čo ma ako mladého pracovníka v dynamickom, rastovom štádiu kariéry značne demotivovalo. Začal som sa preto viac orientovať na kariéru medzinárodného poradenstva pre verejný sektor. V tejto oblasti som stretával dynamických, veľmi profesionálnych kolegov/kolegyne, od ktorých sa dalo veľa naučiť. Vďaka týmto skúsenostiam som sa profiloval aj vedecky, lepšie rozlišujem aplikácie ekonomického výskumu v oblasti tvorby verejných politík. Konkrétnejšie sa zameriavam na vzdelávacie politiky a politiky trhu práce, vrátane politík služieb zamestnanosti a opatrení aktívnej politiky trhu práce. V mojej výskumnej práci sa snažím popisovať ich poskytovanie aj s využitím nových, menej tradičných zdrojov dát. Zameriavam sa aj na identifikáciu dopadov poskytovaných opatrení týchto politík. Na základe pozorovaných empirických dát kvantifikujem výnosy účastníkov vyplývajúce z ich účasti vo vzdelávacích či aktivačných programoch. Okrem výnosov z pohľadu jednotlivcov ma zaujímajú aj spoločenské výnosy v krátkodobom či dlhodobom horizonte. Pre tento účel som sa musel naučiť využívať viacero ekonometrických metód. V rámci ekonomického výskumu sa snažím skôr špecializovať, ako rozširovať svoj odborný záujem o nové témy. Svetová literatúra a metódy sa rozrastajú takým tempom, že nie je problém vnoriť sa

hlbšie aj do úzko definovanej témy. Paradoxne, až pri hlbšom vnorení do témy služieb zamestnanosti jasnejšie vidím premostenia na iné vedné disciplíny.

Po dlhšom pôsobení vo Vedeckej rade EÚ SAV od roku 2022 pôsobím vo funkcii riaditeľa EÚ SAV. V porovnaní s pozíciou samostatného vedeckého pracovníka ide o úplne inú skúsenosť. Do môjho pôsobenia viem vložiť iba to isté, čo som ukladal do mojej vedeckej činnosti; snahu o pochopenie problémov a samostatné hľadanie ich riešení. Tak ako vedci a vedkyne, aj manažéri a manažérky v slovenskej vede sa musia naučiť fungovať v menej hostinnom prostredí. Situácia kladie vyššie nároky na individuálne schopnosti, ale často aj na psychickú odolnosť a osobnostné vlastnosti. Zatiaľ viem povedať iba to, že počet „do diaľky svietiacich majákov“ je v oblasti riadenia slovenskej vedy ešte nižší, ako som videl v prípade môjho vedeckého rastu v ranných štádiách kariéry.

Pavel TURČAN *rod. Turteltaub, CSc.*

4. 10. 1920 – 25. 2. 1997, nar. Trenčín, zom. Montreal, Kanada

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 15. 4. 1952 – 30. 11. 1970

Od roku 1930 študoval na reálnom gymnáziu v Trenčíne a maturoval v roku 1938. Začal študovať právo na Karlovej univerzite v Prahe, avšak doba nebola prajná. Pochádzal zo židovskej rodiny a pre rasové zákony nemohol ďalej študovať. Pracoval na stavbách a v poľnohospodárstve. Oženil sa a s manželkou odišli do Banskej Bystrice, aby sa vyhli deportácii. Mali falošné doklady, ale i tak boli odhalení. Krátko bol vo väzení vo Zvolene a od júna 1942 bol zaradený do pracovného tábora židov v Novákoch. Jeho rodina bola v júni 1942 deportovaná do koncentračného tábora Osviečim. V období 28. 8. 1944 až 2. 4. 1945 počas SNP bojoval v partizánskej brigáde kpt. Jegorova a potom v partizánskej brigáde mjr. Zoriča. Vtedy vstúpil do KSS. Dostal vyznamenania za chrabrosť, pamätnú medailu SNP, medailu čs. partizána.

Po oslobodení nemal financie na štúdium, a tak v ňom nepokračoval. Pôsobil ako novinár, písal o hospodárskej výstavbe pre noviny Svobodné Československo, Práca, Budovateľ, Pravda, Výstavba Slovenska. Pôsobil aj v redakcii Nového slova. V rokoch 1946 – 1948 sa zúčastňoval na práci Ústrednej plánovacej komisie a tu spoznal problémy hospodárskych odvetví. V roku 1947 v Prahe spolu s Vladimírom Rýparom vydali knihu *The Spring of Economic Regeneration in Czechoslovakia*. V roku 1948 s Ivanom Kuhnom napísali knihu *Slovensko v práci a vo výstavbe*, ktorú vydalo Povereníctvo priemyslu.

V období 1949 až 1951 pracoval na oddelení pre priemysel, obchod a peňažníctva pri ÚV KSS. K 70. narodeninám J. V. Stalina vo vydavateľstve Pravda vydal zborník: *Stalin – náš učiteľ*, kde mal príspevok: *SSSR – opora ľudových demokracií*.

V roku 1951 bol menovaný za člena Slovenskej plánovacej komisie. Na základe rozhodnutia Sekretariátu ÚV KSS sa 14. 6. 1952 stal vedúcim pracovníkom Referátu ekonomických vied. Vtedy v referáte pracoval len jeden mladý absolvent VŠE, ktorý sa zapodieval redakčnou prácou a zakrátko odišiel. Tu sa vytvorili základy pre aktivity vedúce k vzniku EÚ SAV.

Pavel Turčan začal v roku 1953 budovať nový ústav od základov. Stal sa jeho prvým riaditeľom. Ústav mal byť vedúcim vedeckým pracoviskom politickej ekonomie na Slovensku. Sídlil v budove SNM na Vajanského nábreží č. 2. Spočiatku mal podobu ekonomického kabinetu. Zástupkyňou bola dr. A. Hornová. V období 1955 až 1957 bol hlavným redaktorom Ekonomického časopisu. Mal svojich vedeckých aspirantov a skúšal z politickej ekonomie na VŠE a UK.

Venoval sa politickej ekonomii kapitalizmu. Napísal publikáciu: *Všeobecná kríza kapitalizmu a jej prehĺbenie po druhej svetovej vojne*, SAV, 1953. Po roku 1953 sa venoval téme socialistickej industrializácie Slovenska. Napísal štúdiu o ekonomickom vyrovnávaní Slovenska s českými krajinami, kde napr. rozoberal malovýrobný charakter hospodárstva v minulosti (publikované v zborníku o česko-slovenských vzťahoch, ktorý vydal Historický ústav SAV v r. 1956). Za publikáciu *Socialistická industrializácia Slovenska (1960)* získal cenu pri príležitosti 15. výročia oslobodenia ČSR. Táto kniha vyšla v maďarskom preklade v Budapešti v roku 1962. Spolu s V. Pavlendom napísali knihu: *Le développement économique de la Slovaquie au sein de la Tchécoslovaquie socialiste*, vydavateľstvo SAV, 1964.

V roku 1960 získal hodnosť kandidáta ekonomických vied. Za vedeckého pracovníka bol uznaný vďaka publikačnej činnosti a pomohla aj angažovanosť v komunistickej strane a zohľadnené bolo, že mu bolo znemožnené študovať na vysokej škole.

V roku 1964 získal štipendium UNESCO a na jeho pôde absolvoval študijný pobyt v Paríži a potom na Ministerstve hospodárstva v Bruseli.

Bol členom Komisie ÚV KSS pre slovenský preklad Marxovho Kapitálu, pri I. a II. zväzku. Pri príprave III. zväzku bol zodpovedným redaktorom. Vypracoval koncepciu komplexného výskumu priestorovej ekonomickej problematiky. Publikoval v Ekonomickom časopise, Politickej ekonomii, Novej Mysli a Wirtschaftswissenschaft.

Skúmal ekonomiku prechodného obdobia od kapitalizmu k socializmu. V roku 1968 sa podieľal na vypracovaní dokumentu: *Zásady federalizácie ekonomiky národov Československa* (spolu s H. Kočúchom, V. Pavlendom, J. Feriancom, A. Lantayom). Autori upozorňovali na jednostrannú odvetvovú štruktúru slovenskej ekonomiky a slabosť výrobných programov. Myšlienky slovenských ekonomov sa nestretli s pozitívnym prijatím.

Jeho charakteristika z kádrového oddelenia SAV znela: rázny, sebavedomý, otvorený, priamy, priateľský.

Dňa 30. 9. 1968 požiadal o uvoľnenie z funkcie riaditeľa EÚ SAV. Dlhو sa venoval riadiacej práci a chcel sa viac venovať výskumu. Chcel dokončiť doktor-skú dizertačnú prácu a požiadal o ročné platené voľno. Dňa 15. 10. 1968 odcestoval na pozvanie Univerzity v Montreali na jednoročný študijný pobyt ako hosťujúci profesor. V roku 1970 mu chceli slovenské orgány skrátiť pobyt, a on naopak požiadal o predĺženie o dva roky, ale mu to nedovolili. Mal sa vrátiť do 31. 7. 1970 a keďže sa tak nestalo, bolo to vyhodnotené ako porušenie disciplíny a dostal výpoveď k 30.11.1970.

V Kanade pôsobil na Département de sciences économiques, Université de Montréal. Venoval sa regionálnemu rozvoju, analyzoval modely rozvoja „zhora“ a „zdola“. Skúmal vzťahy, ktoré vznikajú v procese rozvoja medzi štátom, agentmi moderného trhu, zahraničnými donormi a masou chudobných ľudí, a napísal články:

La Stratégie des besoins élémentaires et sa dimension territoriale. Université de Montréal, Département de sciences économiques, Cahier 8134, 1981.

Le développement régional intégré, est-ce une stratégie pour les années quatre-vingt? Regional Development Dialogue, Special Issue 1982.

Les Acteurs Du Développement Et Les Acteurs Du Blocage Dans Les Régions Rurales, The Canadian Journal of Regional Science / La Revue Canadienne des Sciences Régionales, VIII:2, Summer/été 1985.

Jozef TVRDOŇ, prof. doc. ing.

12. 11. 1944, nar. Nitriansky Hrádok, okres Nové Zámky

Obdobie pôsobenia v EÚ SAV: 1. 9. 1985 – 31. 12. 1990

Absolvoval som Vysokú školu ekonomickú v Bratislave v roku 1968 a nastúpil som na vtedy ešte nazvanú katedru národohospodárskeho plánovania ako asistent a neskôr ako odborný asistent a zapojil sa do vedeckovýskumnej činnosti katedry, ktorá sa postupne orientovala na výskum v oblasti regionálneho rozvoja a územnej verejnej správy. V roku 1969 som absolvoval pedagogické minimum na katedre pedagogiky. V roku 1977 som ukončil vedeckú aspirantúru a získal vedecko – pedagogickú hodnosť CSc. v odbore teória riadenia a plánovania.

Do Ekonomického ústavu SAV som prišiel pracovať v roku 1985 na základe vypísaného konkurzu, ktorý som na začiatku neformálne absolvoval v príjemnom prostredí blízkej vinárne pod hlavnou stanicou s vedúcim odboru Ing. Pavlom Hoffmannom. Prichádzal som z rezortného výskumu a základné i širšie poznatky o makroekonomickom prostredí rozvoja som získal štúdiom na Národohospodárskej

fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave. V EÚ SAV som nadviazal na moju predchádzajúcu výskumnú činnosť a zaoberal som sa výskumom rozvoja vybraných národohospodárskych komplexov v ekonomike Slovenska. V počiatočnom období som v Ekonomickom ústave SAV pracoval ako samostatný vedecký pracovník a vedúci pracovnej skupiny. Bol som členom riešiteľského kolektívu, ktorý sa zúčastnil na I. cykle prác na vypracovaní ekonomickej prognózy Slovenska a ktorý bol v roku 1989 ocenený cenou Slovenskej akadémie vied. V roku 1990 som pôsobil vo funkcii zástupcu riaditeľa Ekonomického ústavu SAV pre vedu a výskum. Bol som tiež vedúcim pracovnej skupiny pre problematiku rozvoja hlavných medziodvetvových komplexov. Významný vplyv na moje vedecké formovanie v ústave mal priamy nadriadený Ing. Pavol Hoffmann. Cením si tvorivú atmosféru ako i neformálne kontakty s jednotlivými pracovníkmi na odbore. V ústave som v najväčšej miere spolupracoval s Ing. Dančom (zdieľal som s ním spoločnú kanceláriu) a ďalej s Ing. Krčom a Ing. Brhlovičom.

Moja vedeckovýskumná činnosť bola v ústave orientovaná na riešenie problémov národohospodárskych podmienok rozvoja strojársko – metalurgického komplexu SR. V rámci vecného zamerania štátnej úlohy ekonomickeho výskumu IX-11-3/03, 2. téma „Základné determinanty a tendencie dlhodobých štrukturálnych zmien v ekonomike SR – problémy rozvoja hlavných medziodvetvových komplexov“ som sa zúčastnil ako hlavný riešiteľ, resp. spoluriešiteľ úloh, z ktorých za významné možno pokladať:

- Národohospodárske podmienky a súvislosti dlhodobého rozvoja strojársko – metalurgického komplexu, EÚ SAV, október 1986.
- Vybrané problémy strojárstva SR, expertízna štúdia pre Súhrnnú úvahu o vedecko-technickom, ekonomickom a sociálnom rozvoji SR do roku 2010, september 1986, vydané Edičný rad D, prognostické práce č. 4, apríl 1987.
- Kľúčové postavenie strojársko – metalurgického komplexu v pretváraní odvetvovej a regionálnej štruktúry ekonomiky SR, august 1987, podklad pre kapitolu 6 ekonomickej prognózy SR do roku 2010.
- Určujúce súvislosti a smery technicko-štrukturálnych premien v hlavných výrobných komplexoch, syntetizácia výsledkov výskumu pre Prognózu ekonomickeho rozvoja SR do roku 2010, kapitola 6.5, november 1987.
- Metalurgicko – strojársky komplex, jeho postavenie a úloha v intenzifikácii ekonomiky SR, časť 2.1 problémovej štúdie k prognóze ekonomickeho rozvoja SR do roku 2010, september 1988.
- Prognóza ekonomickeho rozvoja Slovenska do roku 2010 (záverečná syntéza, spoluriešiteľ), Výskumná správa, Ekonomický ústav SAV, 1988.

- Základné faktory a smery ďalšieho rozvoja vybraných medziodvetvových komplexov v ekonomike Slovenska (spoluriešiteľ), Problémová štúdia k prognóze ekonomického rozvoja SR do roku 2010, Ekonomický ústav SAV, 1988, 91 str.

- Dlhodobé tendencie štrukturálnych zmien v ekonomike Slovenska, Problémová štúdia k prognóze ekonomického rozvoja Slovenska (spoluriešiteľ), Výskumná správa, Ekonomický ústav SAV, 1989, 122 str.

- Ekonomika Slovenska v 80-tych rokoch (spoluriešiteľ), Výskumná správa, Ekonomický ústav SAV, 1989, 80 str.

- Stratégia ekonomického rozvoja Slovenska, záverečná správa hlavnej úlohy ŠPZV IX – 2 – 8. "Zákonité tendencie intenzifikácie československej ekonomiky so zreteľom na podmienky a hlavné smery dlhodobého rozvoja Slovenskej republiky." (od roku 1989 koordinátor a hlavný riešiteľ), Výskumná správa, Ekonomický ústav SAV, 1990, 287 str., prílohy.

O výsledkoch výskumu som priebežne informoval odbornú verejnosť (Ekonomický časopis, Investičná výstavba, vedecké konferencie – Smolenice, december 1986, november 1987). Na základe výsledkov výskumu som vypracovával materiály a stanoviská pre centrálné riadiace orgány (Vládu SR, Slovenskú plánovaciu komisiu, Slovenskú komisiu pre vedeckotechnický a investičný rozvoj, Vedecké kolégium SAV pre technické vedy, Magistrát mesta Bratislavy).

Na základe konkurzu som svoju odbornú činnosť na EÚ SAV prepojal so vzdelávaním študentov na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Tým som sa vrátil na svoju pôvodnú inštitúciu. V roku 1991 som na základe habilitačného pokračovania získal pedagogickú hodnosť docenta pre vedný odbor Národohospodárska teória a politika. Od 1. 12. 1990 som sa na základe konkurzu stal odborným asistentom na katedre priestorovej ekonomiky a regionálnej geografie. Od 1. 2. 1991 som bol zvolený do funkcie prodekana pre vedu a výskum Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. Od 16. 3. 1992 som bol poverený vedením katedry regionálnej ekonómie, geografie a ekonomiky životného prostredia a od 1. 12. 1993 som bol riadne vymenovaný za vedúceho tejto katedry. V tejto funkcii som pôsobil do novembra 1996. V ďalšom období, do roku 2010, som bol zástupcom vedúceho katedry verejnej správy a regionálneho rozvoja.

Po príchode na katedru som sa intenzívne zapojil do budovania pedagogickej a vedeckej profilácie katedry. Podieľal som sa na tvorbe študijného programu, ktorý gestorovala katedra a tiež inicioval zaradenie nových predmetov do študijného programu katedry. Pre predmety, ktoré som vyučoval priebežne, som vypracovával spolu s ďalšími členmi katedry študijnú literatúru pre študentov. Pôsobil som na všetkých formách výučby – na 1. stupni (Bc.), na 2. stupni (Ing.) a na 3. stupni (PhD).

V rámci študijného odboru Verejná správa a regionálny rozvoj som bol gestorom piatich predmetov – na prvom stupni štúdia predmetu regionálna politika (povinný predmet fakulty), na druhom stupni regionálna ekonomika a politika (povinný predmet študijného odboru a voliteľný predmet pre ostatné špecializácie fakulty), ekonomika územného rozvoja (povinný predmet študijného odboru) a trh nehnuteľností (povinný predmet študijného odboru). Na treťom stupni som bol gestorom predmetu urbanistická ekonomika (voliteľný predmet študijného odboru).

Vo svojej pedagogickej činnosti, na prednáškach, vo vedení bakalárskych, diplomových a doktorandských prác som využíval vedecké metódy a prístupy, ako i rozsiahle poznatky získané v oblasti riešenia vedecko-výskumných projektov, vypracovania dokumentov a expertíz pre decíznu sféru, medzinárodnej spolupráce a spolupráce s inými pedagogickými a vedeckými pracoviskami, získané prácou v EÚ SAV. Do pedagogického procesu som tým zavádzal najnovšie poznatky vedy všeobecne a regionálnej vedy osobitne s cieľom pripraviť študentov na riešenie aktuálnych problémov hospodárskej praxe.

Vo výskumnej práci boli pre mňa ťažiskové riešenia projektov v podobe koncepcií a stratégií rozvoja, ktoré boli zamerané na vypracovanie návrhov na spravidla variantné riešenia určitého problému na úrovni lokálnej, regionálnej a národnej. Na uvedenú oblasť boli spravidla zamerané záverečné časti spracovaných projektov. Návrhy riešenia projektov boli zamerané na rozhodovanie decíznej sféry a žiaľ, väzba výskum a jeho realizácia v tejto oblasti nemá spätnú väzbu, aby vedecká sféra bola informovaná o akceptovaní návrhov v projektoch.

Z ekonomického výskumu vypadli mnohé témy, ktoré pred rokmi boli predmetom výskumu na Slovensku, ale i vo vyspelých ekonomikách. Určitou možnosťou je, že tento výskum existuje, ale je nedostatočne prezentovaný a nie je prínosom pre rozvoj ekonomiky. V deväťdesiatych rokoch boli vypracované i za účasti SAV mnohé projekty dlhodobého charakteru. Nikto z decíznej sféry sa na tieto dokumenty neodvoláva. Mnohí „odborníci“ vyškolení často v nepotrebných vzdelávacích inštitúciách sú „odborníkmi“ na mnohé ekonomické problémy, ktoré sú pre nich ľahko pochopiteľné a navyše majú prístup k informačným technológiám.

V oblasti ekonomického výskumu nie sú prezentované výsledky výskumu získané základným ani aplikovaným výskumom o možnosti vývoja množstva ekonomických procesov. Myslím tým vypracovanie prognóz, zdokonalenie ich metodológie, využitie matematicko – štatistických metód existujúcimi nástrojmi a technológiami. Nemal by byť problém za existujúcej disponibilít informacyjnych technológií a ich vybavenia (jednoduchšími) matematicko-štatistickými metódami vypracovať rámcovú prognózu pre budúci rozvoj objektu v budúcnosti, ktorý bude predmetom jeho tovaru alebo služby. Uvedený príklad je na úrovni lokálnej, ale väčšia potreba na spracovanie prognóz bude na úrovni regionálnej a národnej. Pre

identifikáciu potreby prognóz odporúčam prieskum medzi univerzitami vyspelých i menej vyspelých štátov, aké vedecké nástroje využívajú pri poznávaní budúceho vývoja ekonomických procesov všeobecne. Uvedené témy (prognózovanie a ich nástroje) pokladám za podstatné pri ich využití pri spracovaní vízií, stratégií a koncepcií rozvoja ekonomických procesov.

Vanda VAŠKOVÁ, Ing., PhD.

1964, nar. Košice, vyrastala v Humennom

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 10. 2003

Na Ekonomický ústav – vtedy ešte pod názvom Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky - som nastúpila 1. 10. 2003 ako interná doktorandka so zameraním na tému európskej Hospodárskej a menovej únie (EMU). Zaradená som bola do oddelenia svetovej ekonomiky, ktoré viedol pán docent Ing. Richard Outrata, CSc. K téme dizertačnej práce „Integrácia finančných trhov v EMU“ boli mojimi školiteľmi pán docent Ing. Jan Iša, DrSc. a pán profesor Ing. Menbere Workie Tiruneh, PhD. Z tohto obdobia patria medzi moje publikačné výstupy (v spoluautorstve): *Nominálna a štrukturálna konvergencia v Európe z aspektu rozhodovania o zavedení jednotnej meny* (2005), *Kritériá menovej integrácie – optimálna menová oblasť verus maastrichtské kritériá* (2006) a *Konvergencia v procese európskej menovej integrácie* (2007). Neskôr som v rámci projektu Vega „Dynamika nových zdrojov rastovej výkonnosti a konkurencieschopnosti v kontexte poznatkovo založenej ekonomiky“ (2009) svoje tematické zameranie rozšírila do oblasti znalostnej ekonomiky - *Výskum a vývoj ako kľúčový atribút znalostnej ekonomiky z pohľadu investícií a Nároky na charakter investícií v znalostnej ekonomike* (obe 2006), *Budovanie znalostnej ekonomiky v Európe – od lisabonskej stratégie k Európe 2020* (2010); a konkurencieschopnosti – *Konkurencieschopnosť Európskej únie v ére globalizácie* (2008), *Integrácia finančných trhov v teórii optimálnej menovej oblasti a Konkurencieschopnosť a finančné trhy v ére globalizácie* (obe 2009).

Finančná kríza z roku 2008 a následná dlhová kríza v eurozóne otvorili celý rad ekonomických i morálno-etických otázok, ktoré konfrontovali zabehnuté stereotypy a boli výzvou, ktorá spustila celý rad zásadných zmien a ozdravných procesov. Novú architektúru súvislostí reflektovali aj projekty Vega, v ktorých som ako členka riešiteľského kolektívu participovala: *Makroekonomické aspekty dlhovej krízy – pripravenosť krajín čeliť novým výzvam* (2012), *Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí (geopolitické, ekonomické a kultúrne aspekty)* (2012), *Inštitucionálna konkurencieschopnosť vo svetle zmien vonkajšieho prostredia* (2016), či *Reálna konvergencia v Európskej únii: empirické dôkazy a implikácie* (2019).

V rámci týchto projektov som publikovala rad príspevkov: *Breakdown of trust in financial institutions in light of the global financial crisis* (2010) a *Inception of post-crisis transformation processes in the EU financial market regulation and supervision* (2012, obe v spoluautorstve), *Vybrané východiská pokrízovej obnovy európskych ekonomík* (2010), *Rola centrálnej banky v pokrízovej štruktúre regulácie a dohľadu v Európskej únii* (2012), *Post-crisis financial market regulation and supervision* (2012), *Revízia fiškálnej paradigmy európskej menovej integrácie* (2013), *Finančná integrácia EMU v pokrízových súradniciach* (2013), *European Banking Union* (2013), *Prevenia a manažment kríz v kontexte novej finančnej regulácie a dohľadu v EÚ* (2014), *Reforma finančnej architektúry v EÚ* (2014), *Od konfrontácie ku kooperácii - krízový manažment krajín EÚ* (v spoluautorstve, 2014), *Holistický prístup k prevencii budúcich kríz: regulácia finančného aj ľudského kapitálu* (2015), *Integrácia európskych financií* (2015), *Finančná únia ako súčasť prvej fázy budovania EMU* (2016), *Pokrízová regulácia tieňového bankovníctva a rozvoj FINTECH* (2017), *Finančný sektor na vlně zelených ambícií EÚ* (2021). Členkou autorského kolektívu som bola aj v niekoľkých monografiách pod vedením pána profesora Ing. Petra Staněka, CSc., napr. *Tektonické zlomy súčasnej ekonomickej vedy* (2017), *Nové rozhrania spoločnosti a ekonómie: Kritické postrehy* (2018), *Hľadanie novej reality: nové dimenzie ekonómie a spoločnosti* (2018) a *Kľúčové zmeny ekonomického a spoločenského vývoja: súčasnosť a budúcnosť* (2018). Publikujem tiež v profilovej monografii prvého oddelenia *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*, táto edícia vychádza raz ročne s aktualizovaným podnázvom reflektujúcim kľúčové udalosti uplynulého roka.

Ďalšiu etapu zásadného významu pre ekonomický výskum v globálnom meradle predznamenalí najmä dve udalosti – pandémia koronavírusu (2020) a pokračujúci ozbrojený konflikt na Ukrajine (2022) – a ich implikácie (krízy zdravotná, energetická, potravinová,...), ktoré posunuli otvorené témy k akcentovaniu sociálnej, morálno-etickej a geopolitickej dimenzie ekonomických procesov, zároveň však výrazne prispeli aj k významnej informačnej a technologickej dynamike. Súvisiace zmeny posunuli do centra pozornosti otázky cenovej stability, (nielen príjmovej) nerovnosti/globálnej chudoby, ekonomického rastu a najmä bezpečnosti v širšom ponímaní (obrana, IKT, energie, potraviny, ...). V mojom zameraní sú aktuálnymi najmä témy súvisiace s posunom v ambíciách EÚ smerom dovnútra i navonok, akými sú otvorená strategická autonómia, zelená a digitálna transformácia, udržateľnosť a cirkulárna ekonomika, integrácia a rozvoj v sektore financií, či rozvojová spolupráca a financovanie.

Ústav, ktorý v čase môjho nástupu oslavoval polstoročnicu svojej existencie, mi otvoril nové možnosti sebarealizácie, naučil ma vnímať perspektívu a kontext ekonomických javov v prostredí rastúcej dynamiky a komplexnosti, uplatňovať

holistický prístup k ich skúmaniu, či všímať si často skryté súvislosti a väzby. Za výzvu aj benefit svojej práce považujem prirodzenú nevyhnutnosť neustále napredovať v sebazvedelávaní a aktualizovať informácie, opakovane prehodnocovať východiská a postupy, či konfrontovať rôzne názory a postoje. Ako v každej organizácii, aj na našom ústave sú určujúcou kvalitou ľudia a ich efektívne interakcie. Rada by som preto využila aktuálne 70. výročie založenia aj na poďakovanie tým, ktorí ma počas môjho čoskoro 20-ročného pôsobenia na ústave významne ovplyvnili. Vďaka či už len ďakovná spomienka patrí výberovej komisii pre doktorandské štúdium v zložení Ing. Ivan Okáli, DrSc., môj školiteľ doc. Ing. Jan Iša, DrSc., prof. Ing. Antonín Klas, PhD., Ing. Herta Gabrielová, CSc., Dr. h. c. prof. Ing. Milan Šikula, DrSc.; môjmu druhému školiteľovi prof. Ing. Menbere Workie Tirunehovi, PhD., a obom vedúcim oddelenia svetovej ekonomiky doc. Ing. Richardovi Outratovi, CSc., a najmä prof. Ing. Petrovi Staněkovi, CSc., ktorí formovali moje odborné zázemie i pracovné postupy a ktorým som za ich konzultácie či širšie odborné diskusie a usmernenia dodnes veľmi vďačná. Za európsku skúsenosť z účasti na rokovaníach k reforme Paktu stability a rastu v Bruseli v čase písania mojej dizertačnej práce a možnosť získať cenné poznatky o navrhovaných zmenách v reálnom čase ďakujem vtedajšiemu členovi Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru RNDr. Viliamovi Páleníkovi, PhD., h. doc. A tiež ďakujem všetkým vedúcim projektov, v ktorých som bola či aktuálne som spoluriešiteľkou, za motivujúcu spoluprácu a teším sa na ďalšie spoločné výskumné výzvy.

Viliam VAŠKOVIČ, Ing., CSc.

1945, nar. Drienov, okr. Prešov

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 12. 1983 – 31. 10. 1989

Ekonomické vzdelanie som absolvoval na VŠE v Bratislave odbor ekonomicko-matematické metódy. V období 1969 - 1983 som pracoval na Výskumnom ústave oblastného plánovania a venoval som sa otázkam modelovania priestorových vzťahov. V roku 1983 som obhájil kandidátsku prácu na tému „Formovanie sústavy modelov pre analýzy a prognózy dvoj-oblastného systému československej ekonomiky“ na Ekonomickom ústave SAV. Následne som nastúpil na EÚ SAV, kde sa pod vedením Ing. Pavla Hoffmanna DrSc. (s ktorým som spolupracoval aj na predošlom pracovisku), začal formovať odbor, ktorý mal zastrešovať projekt prognózy dlhodobého hospodárskeho rozvoja SR do roku 2010. Bolo potrebné uskutočniť množstvo analytickej, komunikačnej a organizačnej práce. Našťastie atmosféra v ústave prekonala moje očakávania. Otvorené diskusie na rôzne témy, medzigeneračná ochota spolupracovať a neúnavne diskutovať na otvorené problémy spoločnosti bola fascinujúca. Veľkú zásluhu na dobrej

atmosfére mal vtedajší riaditeľ ústavu Ing. Ivan Okáli DrSc. Obdobie pôsobenia v EÚ SAV považujem za rozhodujúce pre moju ďalšiu kariéru, tak z hľadiska získaných vedomostí, schopnosti pracovať pre tím, učiť sa od skúsenejších pracovníkov, ako aj z hľadiska obojstranného prínosu z vedenia mladších kolegov pracujúcich v mojej skupine.

Prelomovým rokom pre pracovníkov ústavu sa stal rok 1989. Spoločensko-politické zmeny, ktoré priniesol rok 1989 mali významný vplyv aj na EÚ SAV. Tie vyvolali enormný dopyt po pracovníkoch ekonomického ústavu. Viacerí pracovníci EÚ SAV sa etablovali postupne v politických štruktúrach, na vysokých postoch v štátnej správe, v bankovej oblasti, či ako pedagógovia na vysokých školách, alebo v podnikateľskej oblasti.

Taktiež SAV prešla procesom transformácie na nové podmienky. Logicky došlo k založeniu Prognostického ústavu, aby sa EÚ SAV mohol venovať hlavne ekonomickým otázkam. Ja som prešiel na Prognostický ústav a stal som sa vedec-kým tajomníkom ústavu. V tom čase začali útoky na SAV z politických aj vysokoškolských kruhov. Prebehli voľby do Predsedníctva SAV a stal som sa členom novozvoleného predsedníctva, ako podpredseda pre rozpočet SAV. Vtedajšia vláda požadovala zásadné zmeny vo financovaní SAV ako podmienku pre jej ďalšie fungovanie. Až po schválení nových pravidiel hodnotenia ústavov a na ich základe spôsobu pridelovania finančných prostriedkov pre jednotlivé ústavy, Národná rada SR schválila celkový štátny rozpočet SR, ako aj prostriedky pre SAV, čím bola zabezpečená jej ďalšia činnosť.

“Skúsenosti“ z rokovania s vládou a Ministerstvom financií SR ma utvrdili v presvedčení, že v období transformačného procesu v SR z hľadiska možností naň vplývať, je dôležité sa zapojiť do politického diania. V tom čase som dostal ponuku zúčastniť sa tvorby programových dokumentov Demokratickej únie a neskôr stať sa členom a podpredsedom pre ekonomiku a na krátke obdobie aj predsedom Výkonného výboru Fondu národného majetku SR. Následne došlo k zmene politických pomerov a tak som sa stal opozičným poslancom v NR SR.

Po voľbách v roku 1989 som sa stal štátnym tajomníkom Ministerstva financií SR zodpovedným za reštrukturalizáciu a privatizáciu bankového a poisťovacieho sektora a za prístupové rokovania do Európskej únie v oblasti finančného sektora. Samotnú realizáciu reštrukturalizácie a privatizácie vybraných bánk a Slovenskej poisťovne sme na MF SR uskutočnili počas prvého obdobia vlády SR vedenej Mikulášom Dzurindom v rokoch 1989 – 2002. Druhá časť, riešenie nedobytných pohľadávok (ich transparentný odpredaj súkromnému sektoru, ako aj ich vysporiadanie v konkurzných konaniach), boli realizované v Slovenskej konsolidačnej a.s., kde som pôsobil vo funkcii generálneho riaditeľa. Týmto sa ukončila jedna z dôležitých reforiem slovenskej ekonomiky.

Nasledujúcich desať rokov som sa venoval činnosti v nadácii Liberálna spoločnosť a poradenskej činnosti doma i v zahraničí. Teraz sa venujem mojej obľúbenej téme, vplyvu finančného trhu na inovačné procesy v ekonomike Spojených štátov amerických. Potešilo by ma, keby sa terajší pracovníci EÚ SAV vo zvýšenej miere venovali publikačnej činnosti k súčasnému spoločenskému daniu vo verejnom priestore.

Jaroslav VOKOUN, Ing.

1962, nar. Považská Bystrica

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 1. 1. 1990

V roku 1985 som absolvoval štúdium ekonomicko-matematických výpočtov na Fakulte riadenia VŠE v Bratislave. Začal som pracovať ako programátor na veľkom počítači. V prvej polovici roku 1989 som v novinách objavil inzerát od EÚ SAV, prihlásil som sa a v konkurze si ma vybrala p. Schmögnerová. Po pol roku (toľko vtedy trvala výpovedná doba) som na začiatku roku 1990 nastúpil na EÚ SAV. Prišiel som do inštitúcie, v ktorej prebiehali veľké zmeny. Novembrová revolúcia 1989 rozvrátila systém jednej politickej strany a centrálného plánovania. Mnoho pracovníkov EÚ SAV odchádzalo do meniacich sa inštitúcií, i do vznikajúcich inštitúcií a časť využila príležitosti trhovej ekonomiky a šla pracovať do firiem alebo podnikat'. Tento proces oslaboval výskum na ústave, lebo odišlo veľa kvalitných ľudí. Našťastie, postupne prichádzali noví zamestnanci, často so skúsenosťami z iných pracovísk výskumu. Menili sa témy výskumu, rozširovali sa možnosti využitia informačných technológií, ústav si hľadal svoje miesto na mape ekonómie a ekonomiky.

Vývoj ekonomiky bol veľmi dynamický. Informácie od Štatistického úradu boli nedostatočné, a preto sme začali robiť vlastné dotazníkové prieskumy medzi firmami. Pre spracovanie a analýzu údajov som využíval programy dBase IV, Lotus 1-2-3, Statgraphics a keď bolo potrebné programovať, využil sa programovací jazyk C. Publikácie sme vytvárali v programe WordPerfect. Pracovali sme na základných počítačoch XT a AT s čipmi 286 a 386. Súbor, s ktorými sa pracovalo, neboli veľké a tak stačila operačná pamäť 640 kB a operačný systém MS DOS.

V. Páleník začal vytvárať tím zameraný na modelovanie hospodárskeho vývoja. Dobrú posilu získal v osobe M. Benčíka, postupne som sa pridala ja, L. Bors, V. Kvetan a ďalší. V rámci možností sme vytvárali vcelku solídne ekonometrické prognózy vývoja slovenskej ekonomiky. Na modelovanie sme používali program Soritec. Náš model sme nazvali ISWE, čo bola skratka vtedajšieho anglického názvu ústavu. Výsledky výskumu našli zaujímavé uplatnenie pri spolupráci

s Ministerstvom financií SR. To malo v 90-tych rokoch dobrý zvyk zadať vypracovanie prognózy trom nezávislým inštitúciám – boli to Infostat (M. Olexa, J. Haluška), Ekonomická univerzita (J. Sojka, A. Laščiak) a EÚ SAV. Takto sme sa mohli porovnať s prístupmi kolegov z týchto pracovísk a diskusia na pôde ministerstva prinášala dôležité podnety.

Veľmi ma priťahovalo poznávanie firemnej sféry. Sedel som na dvoch stoličkách, keď jedno moje úsilie bolo venované modelovaniu a druhé analýzám podnikateľského sektora. Tu sa začala spolupráca s D. Brzicom, ktorá trvá až dodnes. Vzniklo veľa spoločných prác, pri ktorých sme v 90-tych rokoch spolupracovali s viacerými kolegami – M. Juríčkovou, P. Staněkom, J. Koštom, L. Azudovou, M. Vitkovičom, H. Gabrielovou a ďalšími.

Pri analýzách som sa snažil použiť metódy, ktoré by ukázali stav a kvalitu podnikateľského sektora. Aplikoval som finančné analýzy, ktoré umožňovali ukázať plastickejší obraz o rozmanitosti firiem. Nádejne vyzeral výskum slovenského kapitálového trhu, ale priebeh privatizácie a záujmy aktérov vyústili do situácie, keď vo firmách sú dominantní alebo výluční vlastníci a obchody na Burze cenných papierov s akciami firiem sú minimálne. Preto na Slovensku nemáme tento druh signálu o ekonomickom vývoji na Slovensku.

Za kľúčový faktor považujem konkurencieschopnosť. Týmto smerom som zacieloval väčšinu môjho výskumu. Jednalo sa o pohľady na firmy, pracovníkov, odvetvia, trhy, podnikateľské prostredie, krajiny. Dôležitým priesečníkom sú veda, výskum a inovácie. Tu pre mňa veľmi veľa znamenal príchod prof. Klasa na EÚ SAV. Ústav v jeho osobe získal skúseného, rozhladeného, dynamického, kultivovaného človeka, ktorý pracoval v prospech ústavu a začal rozvíjať výskumnú tému znalostnej spoločnosti. Som rád, že som s ním spolupracoval na téme rozvoja znalostnej spoločnosti, ktorá bola súčasťou projektu Stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti (2010). Potom sme túto tému rozvíjali s D. Brzicom, M. Kačírkovou a prizývali sme kolegov, ktorí obohatili naše publikácie (J. Košta, F. Ostrihoň). Pri výskume zameranom na talentovaných tvorivých ľudí sme si potrebnú poznatkovú základňu vytvárali pomocou vlastných dotazníkových prieskumov. Tieto súvislosti uvádza M. Kačírková vo svojom profile.

Spolu s D. Brzicom sa venujeme výskumu ekonomického vývoja Číny. Jej ekonomický model je ojedinelý, keďže tu existuje socialistické trhové hospodárstvo, v ktorom štátom vedený ekonomický a politický systém ponecháva priestor pre kapitalistické prvky. Čína sa za 45 rokov reformiem stala krajinou s významným dopadom na vývoj svetovej ekonomiky.

Práca vo výskumnom prostredí ponúka pestrosť interakcií vo vnútri ústavu a aj s vonkajším prostredím. Sú to členstvá v rôzne zameraných komisiách, výskumných tímoch, účasť na konferenciách. Dobrou pracovnou i osobnou skúsenosťou

boli krátke zahraničné pobyty na akademických pracoviskách v UK, Číne a Rumunsku. A to všetko v domácom i medzinárodnom prostredí prináša impulzy pre výskum. Veľkým podujatím v roku 2023 bola konferencia k 120. výročiu narodenia Imricha Karvaša, ktorú spoluorganizoval náš ústav a v organizačnom výbore som mal tú česť spolupracovať s našimi bývalými kolegyňami p. Schmögnerovou a p. Šestákovou.

Pán riaditeľ Sipko si ma vybral za svojho zástupcu v roku 2019. Takto som mohol bližšie vnímať a zažívať radosti i starosti spojené s chodom inštitúcie. V osobe pána riaditeľa Sipka som mal možnosť spoznať človeka s veľkými domácimi i zahraničnými skúsenosťami, ktorý sa snažil diplomatickým prístupom riešiť ústavné záležitosti. Pandémia vírusu covid-19 významne zasiahla do procesov riadenia ústavu i do výskumnej práce. A zároveň sa stala témou výskumu, ktorý mal jedinečnú príležitosť vidieť a skúmať riziká a dopady globálnej pandémie spojené s ekonomickými javmi. V roku 2022 som bol zástupcom po boku nového pána riaditeľa Štefánika. Bol to náročný rok, lebo sa v ňom skoncentrovalo viacero udalostí: akreditácia, periodické hodnotenie, vnútorný audit účtovníctva, odchody a príchody nových pracovníkov. Pri práci vznikajú menšie i väčšie komplikácie a ich zvládanie je dôkazom, že na ústave pôsobia šikovní ľudia.

Hodnotné pre mňa bolo, že som tu stretol veľké osobnosti. Mal som šťastie bližšie sa spoznať s A. Klasom, J. Išom, I. Okálím, M. Šikulom, ktorí predstavovali „starú školu“. Vďačným priestorom pre rozhovory boli obedy v jedálni na Úrade SAV na Štefánikovej ulici. Na ústave pôsobilo a pôsobí mnoho špecifických ľudí, ktorí vynikajú v rôznych oblastiach. A to bolo pre mňa inšpiratívne. Príchod nových mladých pracovníkov prináša nové videnie problémov. Tu sú pre mňa cennými ľuďmi naši kolegovia zo zahraničia – S. M. Obadi a T. M. Workie, s ktorými som mal možnosť bližšie spolupracovať. Ich zahraničná skúsenosť mi prinášala nové smery pohľadov na Slovensko a svet. V tejto súvislosti spomeniem Glyna Roberta z UK, ktorý prednášal ekonómiu na Bradford Technical College. Spolupracovali sme v 90-tych rokoch, bol veľkým priateľom Slovenska a pre nás boli cenné jeho životné skúsenosti a názory na rodiaču sa trhovú slovenskú ekonomiku.

V ekonomickom výskume je mnoho tém. Z hľadiska konkurencieschopnosti firiem vnímam ako podstatné dve rôzne oblasti – rozvoj znalostnej spoločnosti a eliminovanie klientelizmu, korupcie a tieňovej ekonomiky. Za kľúčové považujem to, aby sa znalostný potenciál využil na udržateľný rozvoj, na riešenie environmentálnych problémov a klimatickej zmeny.

Tiruneh Menbere WORKIE, prof. Ing., PhD.

1969, nar. Gojam, Etiópia

Obdobie pôsobenia na EÚ SAV: 18. 8. 1997

Moje pôsobenie na Ekonomickom ústave začalo úplnou náhodou, ale veľmi milou a z profesionálneho hľadiska osudnou, pretože určila môj ďalší vedecko-výskumný vývoj. Na ústav som nastúpil v roku 1997 počas môjho doktorandského štúdia na Ekonomickej univerzite v Bratislave s tým, že som publikoval článok v Ekonomickom časopise a vtedajší riaditeľ Ekonomického ústavu prof. Eduard Mikelka mi zanechal odkaz a žiadal ma o stretnutie a ponúkol mi spoluprácu. V tom čase na Ekonomickom ústave pôsobili veľké osobnosti, bola to pre mňa príležitosť sa od nich inšpirovať. Budem im navždy vďačný. Žiaľ, mnohí už nie sú medzi nami. Nemôžem nespomenúť spoluprácu s pánmi doc. Janom Išom, prof. Antonínom Klasom, prof. Milanom Šikulom, pánom docentom Richardom Outratom, ale i pánom doktorom Ivanom Okálím a prof. Petrom Staněkom, ktorí sú našťastie medzi nami.

V 90. rokoch sa môj výskum zamerl na vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky a perspektívy vstupu SR do EÚ. Neskôr sme začali s pomerne úspešným projektom s každoročným výstupom - Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky, ktorý sme spoluzakladali v rámci oddelenia svetovej ekonomiky, ktorý viedol doc. Richard Outrata a neskôr prof. Peter Staněk. Súčasťou aktivít bola konferencia, často spolu s Úradom vlády SR a neskôr s Ekonomickou univerzitou. Podieľal som sa na projektoch VEGA a APVV, ktoré mi umožnili spolupracovať s mnohými kolegami z ústavu. Projekt APVV o regionálnej disparite SR bol veľmi úspešný a ku koncu projektu sme zorganizovali konferenciu v spolupráci s OECD. Som vďačný za spoluprácu, okrem mnohých ďalších, s Dr. Marekom Radvanským, Dr. Vladimírom Kvetanom, Dr. Tomášom Domonkosom a Dr. Ivanom Lichnerom. Po veľkej diskusii s vtedajším riaditeľom prof. Šikulom mi bolo umožnené, aby som v roku 2010 založil nové oddelenie: Empirický výskum. Tu som vďačný Dr. Veronike Hvozdíkovej, ktorá bola pri zrode nového oddelenia. V rámci nového oddelenia a v spolupráci s oddelením ekonomického modelovania a analýz sme riešili projekt APVV ohľadom prognózy trhu práce, ktorý bol pre mňa veľkým prínosom. Tu ďakujem súčasnému riaditeľovi Dr. Miroslavovi Štefánikovi, Dr. Viliamovi Páleníkovi a Dr. Marekovi Radvanskému za spoluprácu. Veľmi zaujímavým projektom bol ten, ktorý bol financovaný spoločnosťou Microsoft o meraní efektu investícií do IKT na slovenskú ekonomiku. Tu musím poďakovať Dr. Danešovi Brzicovi, Ing. Jaroslavovi Vokounovi a prof. Obadimu Salehovi Mothanovi. Z medzinárodnej spolupráce treba spomenúť úspešný projekt AIM (Adequacy of Income Maintenance in Europe), tu som vďačný za spoluprácu

Dr. Janovi Koštovi a Ing. Jaroslavovi Vokounovi. Na projekte sa podieľalo 12 výskumných inštitúcií a bola to vzácna skúsenosť. V rámci oddelenia empirického výskumu sme riešili projekt APVV o efektoch úniku kapitálu na slovenskú ekonomiku, pri ktorom kľúčovú rolu hrali Dr. Mária Širaňová a Dr. Filip Ostrihoň.

Na základe pripomienok medzinárodného panelu akreditačnej komisie v roku 2019 sme založili nové oddelenie makrofinančných analýz. Oddelenie sa vysokou mierou posilnilo príchodom prof. Ing. Štefana Lyócsa. Do oddelenia bol neskôr prijatý Dr. Boris Fišera, ktorý sa taktiež stal veľkým prínosom pre oddelenie. Som vďačný prof. Jurajovi Sipkovi za jeho podporu pri zrode oddelenia makrofinančných analýz. V roku 2020 bola za vedúcu oddelenia vymenovaná Dr. Mária Širaňová, ktorá transformovala oddelenia pozitívnym smerom a preukázateľne navrhovala také výskumné témy, ktoré majú medzinárodnú úroveň. Empirické semináre začali v roku 2010, ale pod vedením Dr. Širaňovej dosiahli veľkú popularitu a vystupujú na nich veľké osobnosti najmä zo zahraničných inštitúcií. Som veľmi vďačný za spoluprácu Dr. Márii Širaňovej, Dr. Filipovi Ostrihoňovi, doc. Königovi a Dr. Borisovi Fišerovi, s ktorými naša spolupráca dosiahla osobný a priateľský rozmer.

Mimo výskumných vedeckých pracovníkov rád spomeniem ostatných kolegov a spolupracovníkov, s ktorými mám veľmi dlhú spoluprácu: pani Majku Lackovú, Lenku Bartošovú a pánov Milana Heribana a Petra Renáča. Zoznam by bol veľmi dlhý, ďakujem všetkým, s ktorými som mal česť a príležitosti spolupracovať.

P r í l o h y

Príloha 1

Súčasná organizačná štruktúra ústavu

Vedenie ústavu:

Riaditeľ: Mgr. Miroslav Štefánik, PhD.

Zástupkyňa riaditeľa: Ing. Veronika Hvozdíková, PhD.,

Ing. Jaroslav Vokoun (od 2. 10. 2023)

Vedecká tajomníčka: Mgr. art. Barbora Buday (do 31. 10. 2023),

Ing. Katarína Štrauchová (od 1. 12. 2023)

Vedúci oddelení:

Svetová ekonomika: Ing. Boris Hošoff, PhD.

Makroekonómia: Ing. Karol Frank, PhD.

Ekonomické modelovanie a analýzy: Mgr. Tomáš Miklošovič, PhD.

Makrofinančné analýzy: Ing. Mária Širaňová, MA., PhD.

Dozorná rada – externí členovia:

Ing. Iveta Červenková

Ing. Tibor Lalinský, PhD.

RNDr. Miroslav Morovics, CSc. – 3. oddelenie SAV

Správna rada:

Predseda: Mgr. Miroslav Štefánik, PhD.

Podpredseda: Ing. Ivan Lichner, PhD.

Členovia:

Ing. Boris Hošoff, PhD.

Ing. Veronika Hvozdíková, PhD.

Ing. Marek Radvanský, PhD.

Vedecká rada:

Predseda: Ing. Karol Frank, PhD.

Členovia:

Ing. Tomáš Domonkos, PhD., Ing. Tomáš Jeck, PhD., prof. Ing. Štefan Lyócsa, PhD.,

Ing. Filip Ostrihoň, PhD., Mgr. Lucia Fašungová, PhD., doc. Ing. Martin Lábaj, PhD.

Príloha 2

Zoznam pracovníkov k 1. 1. 2023

(s dátumom nástupu na EÚ SAV):

Vedeckí pracovníci:

Brzica Daneš, Ing., PhD.	1.10.1986
Domonkos Tomáš, doc. Ing., PhD.	1.4.2007
Dováľová Gabriela, Ing., PhD.	1.2.2010
Fišera Boris, Ing., PhD.	25.11.2017
Frank Karol, Ing., PhD.	9.6.2003
Gogora Matej, Bc.	1.9.2022
Hošoff Boris, Ing., PhD.	1.1.1998
Hudcovský Martin, Ing., PhD.	1.6.2013
Hvozdíková Veronika, Ing., PhD.	15.10.2002
Jeck Tomáš, Ing., PhD.	10.10.2005
Kačírková Mária, Ing.	1.3.1994
Kharin Sergei, PhDr., PhD.	1.10.2022
Klinec Ivan, Ing.	15.12.2008
König Brian, Ing., PhD.	1.2.2012
Korček Matej, Ing., PhD.	1.9.2010
Košta Ján, Ing., CSc.	20.10.1992
Košťálová Zuzana, Ing., PhD.	27.10.2020
Kubrická Beáta, Ing.	1.12.2022
Lichner Ivan, Ing., PhD.	1.3.2010
Lyócsa Štefan, prof. Ing., PhD.	15.11.2017
Martinák Dávid, Ing., PhD.	1.2.2013
Miklošovič Tomáš, Mgr., PhD.	1.2.2011
Morvay Karol, Ing., CSc.	1.7.2003
Obadi Mothana Saleh, prof. Ing., PhD.	18.8.1997
Ondrovič Adrián, Ing., PhD.	1.9.2013
Ostrihoň Filip, Ing., PhD.	1.9.2012
Páleník Viliam, doc. RNDr., PhD.	1.8.1991
Pauhofová Iveta, doc. Ing., CSc.	1.9.2009
Radvanský Marek, Ing., PhD.	1.2.2005
Saher Liudmyla, doc., PhD.	1.10.2022
Sipko Juraj, prof. Ing., PhD.	8.12.2009
Šikulová Ivana, Ing., PhD.	1.10.2002
Širaňová Mária, Ing. MA, PhD.	8.1.2015
Štefánik Miroslav, Mgr., PhD.	1.9.2009
Vašková Vanda, Ing., PhD.	1.10.2003
Vokoun Jaroslav, Ing.	1.1.1990
Workie Tiruneh Menbere, prof. Ing., PhD.	18.8.1997

Emeritný vedecký pracovník:

Ivan Okáli, Ing., DrSc.

Nevedeckí pracovníci:

Bartošová Lenka	20.4.1998
Buday Barbora, Mgr. art.	1.4.2022
Heriban Milan	15.8.2006
Lacková Mária	9.2.1998
Maršovská Hajnalka	16.9.1998
Pastorková Natália, PhDr.	1.7.2017
Rémayová Silvia	19.1.1998
Renáč Peter, Ing.	1.12.2016
Turnová Anna, Ing.	27.2.2019
Vďačná Božena	4.4.2011
Záhradníková Lucia, Mgr.	1.11.2020
Žilinská Eva, RNDr.	6.4.1998

Doktorandi:

Abille Adamu Braimah	12.9.2022
Gondášová Ivana, Mgr.	2.9.2021
Herasimau Raman, Mgr.	16.9.2020
Jando Matej, Ing.	2.9.2022
Kubrická Beáta, Ing.	1.12.2022
Martiška Peter, Ing.	1.9.2022

Príloha 3

Publikačná činnosť pracovníkov ústavu za roky 2013 – 2022

Obsahuje monografie a zborníky vydané ústavom alebo externými vydavateľstvami a publikácie vydané v edičných radách ústavu za roky 2013 – 2022. Publikačná činnosť pred rokom 2013 je uvedená v publikácii vydanéj k 60-temu výročiu vzniku SAV: Šikula, M. a kol.: Šesťdesiat rokov výskumu v Ekonomickom ústave Slovenskej akadémie vied. Impressum: Bratislava, Ekonomický ústav SAV. ISBN:978-80-224-1317-6

Monografie a zborníky (2013 – 2022)

Väčšina prác je dostupná online a kompletná publikačná činnosť pracovníkov Ekonomického ústavu SAV sa nachádza v Správach o činnosti ústavu za jednotlivé roky na webstránke Slovenskej akadémie vied v časti *Výročné správy organizácií SAV*.

Vedecké monografie

MORVAY, Karol – FRANK, Karol – GABRIELOVÁ, Herta – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – OKÁLI, Ivan – ŠIKULOVÁ, Ivana. *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2012 a výhľad do roku 2014*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2013. 127 s. ISBN 978-80-7144-207-3.

OBADI, Saleh Mothana – ABDOVÁ, Mariam – BRZICA, Daneš – BUJŇÁKOVÁ, Tatiana – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – SIVÁK, Rudolf – STANĚK, Peter – ŠIKULA, Milan – ŠIKULOVÁ, Ivana – VOKOUN, Jaroslav. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky [8]. Hľadanie možných ciest oživenia v čase pretrvávajúcej krízy dôvery*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2013. 396 s. ISBN 978-80-224-1311-4.

PAUHOFVÁ, Iveta – HOŠOFF, Boris – KELLER, Ján – KOŠTA, Ján – LESAY, Ivan – STANĚK, Peter – ŠMELEV, Boris Alexandrovič – VOLNER, Štefan – ŽELINSKÝ, Tomáš. *Paradigmy zmien v 21. storočí. Európa, Slovensko – súvislosti globálneho ekonomického a mierového potenciálu*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2013. 272 s. ISBN 978-80-7144-209-7.

PÁLENÍK, Viliam – PÁLENÍK, Michal – ORAVCOVÁ, Ivana. *Inkluzívne zamestnávanie*. Bratislava : Inštitút zamestnanosti, 2013. 105 s. ISBN 978-80-970204-4-6.

PAUHOFOVÁ, Iveta – STANĚK, Peter – VOLNER, Štefan. *Mýty a realita globálneho sveta : čo nás neposilní, ale môže zabiť?* Bratislava : IRIS, 2013. 244 s. ISBN 978-80-8153-013-5.

RADVANSKÝ, Marek. *Možnosti analyzovania vplyvu kohéznej politiky na regióny a trh práce SR : ekonometrický prístup.* Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 147 s. ISBN 978-80-7144-218-9.

MORVAY, Karol – FRANK, Karol – GABRIELOVÁ, Herta – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – ŠIKULOVÁ, Ivana. *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2013 a výhľad do roku 2015.* Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2014. 128 s. ISBN 978-80-7144-224-0.

OBADI, Saleh Mothana – KORČEK, Matej. *Energetická bezpečnosť Európskej únie so zameraním na ropu a zemný plyn : teoretické pohľady a empirické dôkazy.* Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2014. 268 s. ISBN 978-80-7144-225-7.

LÁBAJ, Martin. *Štrukturálne aspekty ekonomického rozvoja : slovenská ekonomika v globálnych súvislostiach.* Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve Ekonóm, 2014. 167 s. ISBN 978-80-7144-223-3.

RADIČOVÁ, Iveta – NAVRÁTILOVÁ, Ľubica. *Vývoj riešenia hmotnej núdze medzi rokmi 2004 až 2014.* Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 174 s. ISBN 978-80-7144-230-1.

ŠIKULOVÁ, Ivana – FRANK, Karol – DUJAVA, Daniel – GABRIELOVÁ, Herta – HABRMAN, Michal – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – LÁBAJ, Martin – MORVAY, Karol – NEŽINSKÝ, Eduard – VOKOUN, Jaroslav. *Slovenská ekonomika: desať rokov členstva v Európskej únii : vybrané témy a problémy.* Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2014. 242 s. ISBN 978-80-7144-228-8.

WORKIE TIRUNEH, Menbere – ŠTEFÁNIK, Miroslav – BUJŇÁKOVÁ, Tatiana – DOMONKOS, Tomáš – HORVÁT, Peter – KÖNIG, Brian – LICHNER, Ivan – RADVANSKÝ, Marek. *Trh práce na Slovensku : analýzy a prognózy.* Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 222 s. ISBN 978-80-7144-232-5.

BRZICA, Daneš – KAČÍRKOVÁ, Mária – KOŠTA, Ján – VOKOUN, Jaroslav. *Motivácia aktérov pri smerovaní k znalostnej spoločnosti.* Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2014. 282 s. ISBN 978-80-7144-238-7.

MORVAY, Karol – BEDNAROVSKÁ, Mária – DUJAVA, Daniel – FRANK, Karol – JECK, Tomáš – LÁBAJ, Martin – OKÁLI, Ivan – ŠIKULOVÁ, Ivana. *Pohľady na štrukturálne problémy slovenskej ekonomiky II.* Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 197 s. ISBN 978-80-7144-237-0. ISBN 978-80-7144-236-3.

KOŠTA, Ján – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – MORVAY, Karol – PÁLENÍK, Michal. *Aktuálne problémy (ne)zamestnanosti nízkokvalifikovaných pracovných síl*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 175 s. ISBN 978-80-89608-16-4.

PÁLENÍK, Viliam – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – LICHNER, Ivan – PAUHOFVÁ, Iveta – PETRÍKOVÁ, Kristína – RADVANSKÝ, Marek. *Potential of the silver economy in an ageing Europe dealing with an ongoing debt crisis and problems in the labour market*. Bački Petrovac : Srbsko razvojno udruženje, 2015. 135 p. ISBN 978-86-80394-00-8.

PAUHOFVÁ, Iveta – SVOČÁKOVÁ, Soňa. *Investičné stratégie Číny v podmienkach krízy*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2015. 131 s. ISBN 978-80-7144-243-1.

SLUŠNÁ, Ľubica – BALOG, Miroslav – BALÁŽ, Vladimír – LÁBAJ, Martin – LÍŠKOVÁ, Barbara – ŠVAC, Vladimír – VRÁBEL, Róbert. *Automobilový priemysel na Slovensku a globálne hodnotové reťazce*. Bratislava : Slovenská inovačná a energetická agentúra, 2015. 93 s. ISBN 978-80-88823-59-9.

MORVAY, Karol – FRANK, Karol – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – ŠIKULOVÁ, Ivana. *Economic development of Slovakia in 2014 and outlook up to 2016*. Bratislava : Institute of Economic Research SAS, 2015. 128 p. ISBN 978-80-7144-247-9.

OBADI, Saleh Mothana – ABDOVÁ, Mariam – BRZICA, Daneš – ČIDEROVÁ, Denisa – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KORČEK, Matej – POLKOVÁ, Zuzana – SIPKO, Juraj – STANĚK, Peter – ŠIKULA, Milan – ŠIKULOVÁ, Ivana – VOKOUN, Jaroslav. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky [9] : krehké oživenie globálnej ekonomiky v čase relatívne nízkych cien ropy a pretrvávajúcich geopolitických rizík*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2015. 336 s. ISBN 978-80-7144-245-5.

STANĚK, Peter – IVANOVÁ, Pavlína. *Súčasné tendencie ekonomickej globalizácie = Current trends of economic globalization*. Recenzenti Vladimír Gonda, Oskar Krejčí. Bratislava : Vydavateľský dom ELITA, 2015. 199 s. ISBN 978-80-970-1357-8.

MORVAY, Karol – DUJAVA, Daniel – FRANK, Karol – JECK, Tomáš – LÁBAJ, Martin – OKÁLI, Ivan – ŠIKULOVÁ, Ivana. *Pohľady na štruktúrne problémy slovenskej ekonomiky III*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2015. 119 s. ISBN 978-80-7144-253-0.

HOŠOFF, Boris – BALKO, Ladislav – MIČÁTEK, Vladislav – SIPKO, Juraj – ŠIKULA, Milan – VAŠKOVÁ, Vanda. *Determinanty dlhovej krízy a jej vplyv na ekonomiku a spoločnosť*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2015. 148 s. ISBN 978-80-89608-25-6.

- PÁLENÍK, Viliam. *Inkluzívny rast v stratégii Európa 2020 : naivita alebo genialita?* Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2015. 341 s. ISBN 978-80-7144-250-9.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – KOŠTA, Ján – MARTINÁK, Dávid – ONDROVIČ, Adrián – PÁLENÍK, Michal – STANĚK, Peter – STEHLÍKOVÁ, Beáta – ŽELINSKÝ, Tomáš. *Súvislosti príjmovej polarizácie na Slovensku [I.]*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2016. 229 s. ISBN 978-80-7144-259-2.
- RADVANSKÝ, Marek – FRANK, Karol – LICHNER, Ivan – MIKLOŠOVIČ, Tomáš. *Impact of cohesion policy on regional development of Slovakia : ex-post assessment of national strategic reference framework 2007 – 2013*. Bratislava : Institute of Economic Research SAS, 2016. 111 p. ISBN 978-80-7144-257-8.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – STANĚK, Peter. *Adaptačné procesy a pulzujúca ekonomika : v cykle Paradigmy zmien v 21. storočí*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2016. 160 s. ISBN 978-80-7144-267-7.
- MORVAY, Karol – FRANK, Karol – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – ŠIKULOVÁ, Ivana. *Economic Development of Slovakia in 2015 and Outlook up to 2017*. 1 ed. Bratislava : Institute of Economic Research SAS, 2016. 134 p. ISBN 978-80-7144-269-1.
- STANĚK, Peter – IVANOVÁ, Paulína. *Európska únia na križovatke : postrehy a inšpirujúce riešenia*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2016. 181 s. *Ekonomía*, 625. ISBN 978-80-8168-482-1.ñ
- DUJAVA, Daniel. *Ekonomické krízy a ekonomická veda*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2016. 186 s. *Ekonomía*, 600. ISBN 978-80-8168-442-5.
- BRZICA, Daneš – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KORČEK, Matej – OBADI, Saleh Mothana – ONDROVIČ, Adrián – PUŠKÁROVÁ, Paula – SIPKO, Juraj – STANĚK, Peter – ŠIKULA, Milan – ŠIKULOVÁ, Ivana – VOKOUN, Jaroslav. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky [10] : vysoké riziká a väčšie neistoty*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2016. 344 s. ISBN 978-80-7144-271-4.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – STEHLÍKOVÁ, Beáta. *Kvalitatívna zmena v zamestnanosti Slovenskej republiky*. Praha : Wolters Kluwer, 2017. 136 s. ISBN 978-80-7552-917-6.
- STANĚK, Peter – ČIDEROVÁ, Denisa – IVANOVÁ, Paulína – VAŠKOVÁ, Vanda. *Tektonické zlomy súčasnej ekonomickej vedy*. Bratislava : *Ekonom*, 2017. 169 s. ISBN 978-80-225-4379-8.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – KOŠTA, Ján – KÖNIG, Brian – PÁLENÍK, Michal – STANĚK, Peter – STEHLÍKOVÁ, Beáta. *Súvislosti príjmovej polarizácie na Slovensku II*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2017. 230 s. ISBN 978-80-7144-273-8.

MORVAY, Karol – FRANK, Karol – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – LÁBAJ, Martin – ŠIKULOVÁ, Ivana. *Economic development of Slovakia in 2016 and outlook up to 2018*. Bratislava : Institute of Economic Research SAS, 2017. 160 p. ISBN 978-80-7144-278-3.

ŠIKULA, Milan. *Minimalizácia alebo modernizácia štátu : historická retrospektíva a aktuálne výzvy ľudskej civilizácie*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. 151 s. ISBN 978-80-8168-694-8.

BRZICA, Daneš – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KORČEK, Matej – OBADI, Saleh Mothana – ONDROVIČ, Adrián – PUŠKÁROVÁ, Paula – SIPKO, Juraj – SIVÁK, Rudolf – STANĚK, Peter – ŠIKULA, Milan – ŠIKULOVÁ, Ivana – VAŠKOVÁ, Vanda – VOKOUN, Jaroslav. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky [11] : krehký posun z oblasti rizika do rastovej trajektórie*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2017. 382 s. ISBN 978-80-7144-279-0.

ONDROVIČ, Adrián. *Inštitucionálne príčiny globálnej ekonomickej krízy* = Institutional Causes of the Global Economic Crisis. Recenzenti Vladimír Gonda, Jiří Malý. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2017. 112 s. ISBN 978-80-7144-286-8.

BRZICA, Daneš – KAČÍRKOVÁ, Mária – VOKOUN, Jaroslav. *Vytváranie a zhodnocovanie potenciálu znalostnej spoločnosti*. Bratislava : Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2017. 135 s. ISBN 978-80-7144-283-7.

WORKIE TIRUNEH, Menbere. *Overshooting the Maastricht Criteria : External Imbalances and Income Convergence in the European Union*. New York : Nova Science Publishers, 2018. 221 p. ISBN 978-1-53613-585-5.

DUJAVA, Daniel – FRANK, Karol – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – LÁBAJ, Martin – MORVAY, Karol. *Economic Development of Slovakia in 2017 and Outlook up to 2019*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2018. ISBN 978-80-7144-287-5. ISBN 978-80-7144-289-9.

STANĚK, Peter – IVANOVÁ, Pavlína – VAŠKOVÁ, Vanda. *Nové rozhrania spoločnosti a ekonómie : Kritické postrehy*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018. 186 s. ISBN 978-80-8168-854-6.

STANĚK, Peter – IVANOVÁ, Pavlína – PAUHOFOVÁ, Iveta – VAŠKOVÁ, Vanda – VILHELM, Daniel. *Hľadanie novej reality : nové dimenzie ekonómie a spoločnosti*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018. 244 s. ISBN 978-80-8168-943-7.

BROCKOVÁ, Ingrid – BRZICA, Daneš – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KORČEK, Matej – OBADI, Saleh Mothana – ONDROVIČ, Adrián – PUŠKÁROVÁ, Paula – SIVÁK, Rudolf – STANĚK, Peter – VAŠKOVÁ, Vanda – VOKOUN, Jaroslav. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky [12] : pozitívny výhľad a hroziaca obchodná vojna*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, vydavateľstvo VEDA, 2018. 324 s. ISBN 978-80-7144-294-3.

- PAUHOFOVÁ, Iveta – STEHLÍKOVÁ, Beáta – STANĚK, Peter – PÁLENÍK, Michal. *Súvislosti príjmovej polarizácie na Slovensku III*. Bratislava : Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2018. 158 s. ISBN 978-80-7144-290-5.
- HOŠOFF, Boris – BLAŽO, Ondrej – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KAČALJAK, Matej – KOVÁČIKOVÁ, Hana – POLÁKOVÁ, Zdenka – ONDROVIČ, Adrián – SIPKO, Juraj – STANĚK, Peter – ŠIKULA, Milan – VAŠKOVÁ, Vanda. *Inštitucionálna pripravenosť na digitalizáciu a zmeny vonkajšieho prostredia*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2018. 238 s. ISBN 978-80-7144-292-9.
- STANĚK, Peter – ČIDEROVÁ, Denisa – IVANOVÁ, Pavlína – VAŠKOVÁ, Vanda – KOVAČEVIČ, Dubravka. *Kľúčové zmeny ekonomického a spoločenského vývoja : súčasnosť a budúcnosť*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2018. 129 s. ISBN 978-80-225-4577-8.
- DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KOŠTA, Ján – LICHNER, Ivan – MIKLOŠOVIČ, Tomáš – MORVAY, Karol – ONDROVIČ, Adrián. *Kontradikcie vo vývoji zamestnanosti v SR na pozadí demografických a štruktúrnych zmien*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2018. 136 s. ISBN 978-80-7144-298-1.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – STANĚK, Peter – STEHLÍKOVÁ, Beáta. *SMART regióny v Slovenskej republike - možnosti a realita*. Praha : Wolters Kluwer, 2019. 120 s. ISBN 978-80-7598-418-0.
- STANĚK, Peter – MAŘÍK, Vladimír – DOLIAK, Dušan – ONDROVIČ, Adrián. *Fakty a mýty o spoločnosti 5.0 : zamyslenie sa nad budúcnosťou*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. 237 s. ISBN 978-80-571-0057-7.
- DUJAVA, Daniel – FRANK, Karol – HUDCOVSKÝ, Martin – JECK, Tomáš – LÁBAJ, Martin – MORVAY, Karol. *Economic Development of Slovakia in 2018 and Outlook up to 2020 : Focused on: Interrupted Convergence*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2019. ISBN 978-80-7144-300-1. ISBN 978-80-7144-304-9.
- BROCKOVÁ, Ingrid – BRZICA, Daneš – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – DZIURA, Boris – HOŠOFF, Boris – KORČEK, Matej – OBADI, Saleh Mothana – ONDROVIČ, Adrián – SIPKO, Juraj – SIVÁK, Rudolf – STANĚK, Peter – VAŠKOVÁ, Vanda – VOKOUN, Jaroslav. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky [13] : spomalenie rastu vplyvom obchodnej vojny*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2019. 346 s. ISBN 978-80-7144-305-6.
- BRZICA, Daneš – DUJAVA, Daniel – FRANK, Karol – HOŠOFF, Boris – HUDCOVSKÝ, Martin – JECK, Tomáš – KAČÍRKOVÁ, Mária – KOŠTA, Ján – MORVAY, Karol – ŠIRAŇOVÁ, Mária – VOKOUN, Jaroslav. *Slovenská ekonomika po štvrtstoročí samostatného štátu*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2019. 271 s. ISBN 978-80-7144-309-4.

FRANK, Karol – JÁNOŠOVÁ, Miroslava – LICHNER, Ivan – MIKLOŠOVIČ, Tomáš – OSTRIHOŇ, Filip – RADVANSKÝ, Marek – ŠTEFÁNIK, Miroslav – ZACHAR, Jakub. *Modelovanie regionálneho vývoja v SR a hodnotenie účinnosti regionálnych politík*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2019. 167 s.

ISBN 978-80-7144-307-0.

FILČÁK, Richard – JECK, Tomáš. *The Potential and Challenges of Socially Sensitive, Low-Carbon Regional Transition : the Case of Small and Medium Enterprises in Upper Nitra*. Bratislava : Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, 2020. ISBN 978-80-89524-44-0.

FRANK, Karol – HUDCOVSKÝ, Martin – JECK, Tomáš – LÁBAJ, Martin – MORVAY, Karol – ŠIRAŇOVÁ, Mária. *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2019 : Zaoštréné na: Spomalená produktivita, ktorá nestíha za nákladmi práce*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2020. 125 s. ISBN 978-80-7144-311-7.

BRZICA, Daneš – HOŠOFF, Boris – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KORČEK, Matej – OBADI, Saleh Mothana – ONDROVIČ, Adrián – SIPKO, Juraj – STANĚK, Peter – VAŠKOVÁ, Vanda – VOKOUN, Jaroslav. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky [14] : transformácia počas pandémie koronavírusu SARS-CoV-2*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2020. 254 s. ISBN 978-80-7144-314-8.

HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KOŠTA, Ján – LICHNER, Ivan – MIKLOŠOVIČ, Tomáš – MORVAY, Karol – ONDROVIČ, Adrián. *Kontradikcie vo vývoji zamestnanosti v SR na pozadí demografických a štruktúrnych zmien II*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2020. 139 s.

ISBN 978-80-7144-316-2.

BRZICA, Daneš – KAČÍRKOVÁ, Mária – OSTRIHOŇ, Filip – VOKOUN, Jaroslav. *Atraktivita územia a mobilita talentov : Veľké mestá priťahujú talenty*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2020. 176 s. ISBN 978-80-7144-320-9.

FRANK, Karol – HALUŠKA, Ján – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – LICHNER, Ivan – MARTINÁK, Dávid – MIKLOŠOVIČ, Tomáš – RADVANSKÝ, Marek – STANKOVIČOVÁ, Iveta – VARŠÍK, Samo. *Regionálna politika a trh práce po roku 2020*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2020. 209 s.

ISBN 978-80-7144-319-3.

STANĚK, Peter – HOŠOFF, Boris – VRBA, Zdeněk – PAUHOFKOVÁ, Iveta. *Príroda – spoločnosť – technológia : Možné scenáre budúcnosti*. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2021. 212 s. ISBN 978-80-571-0372-1.

FRANK, Karol – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – MORVAY, Karol – ŠIKULOVÁ, Ivana – ŠIRAŇOVÁ, Mária. *Economic Development of Slovakia in 2020 : Focus on: How Corona Crisis Has Changed Economy*. Bratislava : Institute of Economic Research SAS, 2021. 137 s. ISBN 978-80-7144-326-1.

BRZICA, Daneš – HOŠOFF, Boris – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KORČEK, Matej – OBADI, Saleh Mothana – ONDROVIČ, Adrián – PAUHOFVOVÁ, Iveta – SIPKO, Juraj – STANĚK, Peter – ŠIKULOVÁ, Ivana – VAŠKOVÁ, Vanda – VOKOUN, Jaroslav. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky [15] : environmentálne a sociálne východiská konjunktúry*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2021. 308 s. ISBN 978-80-7144-324-7.

PÁLENÍK, Michal – KOHNOVÁ, Lucia – PÁLENÍK, Viliam – POLLÁK, Miroslav – RADVANSKÝ, Marek. *Vplyv starnutia na zdravotnícky systém Slovenska : prognóza dopytu a ponuky do roku 2030*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2021. 247 s. ISBN 978-80-223-5149-2.

STANĚK, Peter – HOŠOFF, Boris – SIPKO, Juraj – MAŘÍK, Vladimír – VRBA, Zdeněk. *Spoločnosť budúcnosti I. : možnosti konvergencie a integrácie v budúcnosti*. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o, 2021. 267 s. ISBN 978-80-571-0445-2.

KOŠTA, Ján – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – HUDCOVSKÝ, Martin – MORVAY, Karol – VOKOUN, Jaroslav. *Súvislosti produktivity práce a minimálnej mzdy*. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2021. 199 s. ISBN 978-80-224-1934-5.

FRANK, Karol – HUDCOVSKÝ, Martin – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – JECK, Tomáš – MORVAY, Karol – ŠIKULOVÁ, Ivana. *Economic Development of Slovakia in 2021 : Focused on: Post-pandemic Economy with New Challenges*. Bratislava: Institute of Economic Research SAS, 2022. 128 p. ISBN 978-80-7144-331-5.

HOŠOFF, Boris – BRZICA, Daneš – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KORČEK, Matej – OBADI, Saleh Mothana – ONDROVIČ, Adrián – PAUHOFVOVÁ, Iveta – SIPKO, Juraj – STANĚK, Peter – ŠIKULOVÁ, Ivana – VAŠKOVÁ, Vanda – VOKOUN, Jaroslav. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky [16] : príčiny a dôsledky rastúcich cien*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2022. 302 s. ISBN 978-80-7144-330-8.

LICHNER, Ivan. *30 rokov premien slovenského trhu práce*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, v.v.i., 2022. 66 s. ISBN 978-80-7144-332-2.

KOŠTA, Ján – DOVÁĽOVÁ, Gabriela – HOŠOFF, Boris – KÖNIG, Brian – BEDNÁRIK, Rastislav. *Prístupy zabezpečovania životného minima obyvateľov vo vybraných krajinách Európskej únie a v Slovenskej republike : vzťah životného minima k minimálnej mzde a priemernej mzde*. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2022. 283 s. ISBN 978-80-224-1968-0.

BLAŽO, Ondrej – HOŠOFF, Boris – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – KIŠŠOVÁ, Sára – KOVÁČIKOVÁ, Hana – SIPKO, Juraj. *(Sur)reality of integration and real convergence in the European Union : economic and legal context*. Bratislava : Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2022. 152 p. ISBN 978-80-7160-674-1.

Zborníky

PAUHOFOVÁ, Iveta (ed.). *Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí. Európa, Slovensko - súvislosti globálneho ekonomického a mierového potenciálu : zborník statí, Smolenice 16.-18.9.2013*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2013. 283 s. ISBN 978-80-7144-212-7.

ŠIKULA, Milan (ed.). *60 rokov výskumu v Ekonomickom ústave Slovenskej akadémie vied*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2013. 254 s. ISBN 978-80-2241317-6.

RADVANSKÝ, Marek – Lichner, Ivan (eds.). *Impacts of ageing on public finances and labour markets in EU regions. Theoretical models and empirical analyses : peer – reviewed international conference proceedings Smolenice, 28. – 30. 10. 2013*. Bratislava : Institut of Economic Research SAS and OECD, 2013. 280 p. ISBN 978-80-7144-214-1.

ŠIKULA, Milan (ed.). *Krízová a pokrízová adaptácia. Nové výzvy pre ekonomickú vedu : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Smolenice, 4. – 5. 09. 2013*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve Ekonóm, 2013. 272 s. ISBN 978-80-7144-215-8

MORVAY, Karol (ed.). *Pohľady na štruktúrne problémy slovenskej ekonomiky*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV vo vydavateľstve VEDA, 2013. 209 s. ISBN 978-80-7144-217-2. ISBN 978-80-7144-216-5.

RUSKO, Miroslav – KOLLÁR, Vojtech – KLINEC, Ivan (ed.). *Globálne existenciálne riziká '2013. GER 2013 : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 19.11.2013*. Žilina : Strix, 2013. 202 s. ISBN 978-80-89281-91-6.

PETRÍK, Borislav. Nobelova cena za ekonómiu (1969-2013) [online]. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2013. 43 s.

PAUHOFOVÁ, Iveta – ŽELINSKÝ, Tomáš (eds.). *Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí. Globálny svet - spolupráca alebo konfrontácia? : zborník statí*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 295 s. ISBN 978-80-7144-220-2.

PÁLENÍK, Viliam a kol. *Strieborná ekonomika - potenciál na Slovensku*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 359 s. ISBN 978-80-7144-234-9.

OBADI, Saleh Mothana (ed.). *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Oživenie globálnej ekonomiky – reálne trendy a rizikové faktory : zborník z konferencie 27.11.2014 v Bratislave*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 149 s. ISBN 978-80-7144-238-7.

PAUHOFOVÁ, Iveta – ŽELINSKÝ, Tomáš (eds.). *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku : zborník statí z 2. medzinárodnej vedeckej konferencie, Košice 22.-24.10.2014*. Košice : Ekonomická fakulta TÚ ; Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 243 s. ISBN 978-80-553-1909-4.

HOŠOFF, Boris (ed.). *Finančné a sociálne aspekty dlhovej krízy z pohľadu ekonómie a práva : zborník vedeckých statí z konferencie 18.9.2014 v Bratislave*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 258 s. ISBN 978-80-89608-18-8.

RUSKO, Miroslav – KLINEC, Ivan (eds.). *Globálne existenciálne riziká '2014. GER 2014 : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Žilina : Strix, 2014. 141 s. ISBN 978-80-89281-99-2.

PAUHOFVÁ, Iveta (ed.). *Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí. Adaptačné procesy - budúcnosť Európy a Slovenska : zborník statí*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2015. 320 s. ISBN 978-80-7144-248-6.

LUBYOVÁ, Martina - ŠTEFÁNIK, Miroslav (eds.). *Trh práce na Slovensku 2016+*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV : Prognostický ústav SAV, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV : Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2015. 240 s. ISBN 978-80-7144-255-4.

DOMONKOS, Tomáš (ed.). *Inclusive growth and employment in Europe : peer-reviewed international conference proceedings, Bratislava 3rd-4th november 2015*. Bratislava : Institute of Economic Research SAS, 2015. 158 p. ISBN 978-80-7144-252-3.

RUSKO, Miroslav – KLINEC, Ivan – NEMOGA, Karol (eds.). *Globálne existenciálne riziká '2015. GER 2015 : zborník príspevkov z V. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Žilina : Strix, 2015. 215 s. ISBN 978-80-892181-03-1.

PAUHOFVÁ, Iveta (ed.). *Paradigmy zmien v 21. storočí. Adaptačné procesy a pulzujúca ekonomika : zborník statí*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2016. 373 s. ISBN 978-80-7144-265-3.

LUBYOVÁ, Martina – ŠTEFÁNIK, Miroslav (eds.). *Labour market in Slovakia 2017+*. 1. ed. Bratislava : Center of Social and Psychological Sciences of the Slovak Academy of Sciences : Institute of Economic Research SAS : Faculty of Arts Comenius University in Bratislava, 2016. 226 p. ISBN 978-80-970850-4-9.

RUSKO, Miroslav – KLINEC, Ivan – NEMOGA, Karol (eds.). *Globálne existenciálne riziká '2016 : recenzovaný zborník príspevkov zo VI. medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 15.11.2016*. Žilina : Strix, 2016. 222 s. ISBN 978-80-89753-10-9.

PAUHOFVÁ, Iveta (ed.). *Paradigmy zmien v 21. storočí : externé a interné determinanty polarizácie spoločnosti*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2017. 287 s. ISBN 978-80-7144-281-3.

LICHNER, Ivan (ed.). *Zborník abstraktov z 31. vedeckého seminára EKOMSTAT 2017*. Zostavovateľ Ivan Lichner. Trenčianské Teplice : Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2017. 17 s.

LICHNER, Ivan (ed.). *Zborník abstraktov z vedeckej konferencie EKOMSTAT 2018*. Zostavovateľ Ivan Lichner. Trenčianske Teplice : Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2018. 17 s. ISBN 978-80-88946-80-9.

KARASOVÁ, Katarína - ŠTEFÁNIK, Miroslav (eds.). *Labour market in Slovakia 2019+*. Bratislava : Centre of Social and Psychological Sciences, Slovak Academy of Sciences : Institute of Economic Research SAS : Faculty of Arts, Comenius University in Bratislava, 2018. 169 p. ISBN 978-80-7144-296-7.

LICHNER, Ivan (ed.). *Zborník abstraktov z vedeckej konferencie EKOMSTAT 2019*. Zostavovateľ Ivan Lichner. Trenčianske Teplice : Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2019. 23 s. ISBN 978-80-88946-86-1

RUSKO, Miroslav – KLINEC, Ivan – NEMOGA, Karol (eds.). *Globálne existenciálne riziká 2019 : zborník o IX. medzinárodnej vedeckej konferencie, 2. december 2019, Bratislava*. Žilina : Strix, 2019. 274 s. ISBN 978-80-89753-35-2.

RUSKO, Miroslav – KLINEC, Ivan – NEMOGA, Karol (eds.). *Globálne existenciálne riziká 2020 : zborník z X. medzinárodnej vedeckej konferencie – 10. september 2020, Bratislava*. Bratislava : Strix, SSŽP, 2020. 275 s.

ISBN 978-80-973460-4-1.

DOMONKOS, Tomáš – JÁNOŠOVÁ, Miroslava – KILIANOVÁ, Soňa – MELICHERČÍK, Igor (eds.). *Mathematical Methods in Economy and Industry : 21st International Conference, Book of Abstracts and Conference Programme, September 15-19, 2021, Smolenice Castle, Slovakia*. Bratislava : Slovak Academy of Sciences, 2021. ISBN 978-80-7144-323-0.

LICHNER, Ivan (ed.). *Zborník abstraktov z vedeckej konferencie EKO STAT 2021*. Zostavovateľ Ivan Lichner. Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2021. 13 s. ISBN 978-80-88946-88-5.

LICHNER, Ivan (ed.). *Zborník abstraktov z vedeckej konferencie EKOMSTAT 2022*. Bratislava : Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2022. 18 s. ISBN 978-80-88946-92-2.

Publikácie vydané v edičných radách ústavu

- **Working Papers**, 2013 – 2022; vychádzajú on-line
- **Expertízne štúdie**, 2019

Working Papers (2013 – 2022)

ISSN 1337-5598

- PAUHOFOVÁ, Iveta – SVOCÁKOVÁ, Soňa. Aká je úloha štátnych suverénnych fondov v súčasnej kríze? 2013, č. 45, s. 1 – 41.
- FRANK, Karol. Aktuálne výsledky implementácie politiky súdržnosti v Slovenskej republike. 2013, č. 46, s. 1 – 28.
- POTANČOKOVÁ, Michaela – ŠPROCHA, Branislav. Demografický vývoj a migrácia v kontexte starnutia na Slovensku a vo vybraných krajinách EÚ : (s ohľadom na potreby striebornej ekonomiky). 2013, č. 47, s. 1 – 56.
- FRANK, Karol. Development of Slovak foreign trade with Asia in 2000 – 2011. 2013, č. 48, s. 1 – 49.
- ŠIKULOVÁ, Ivana – FRANK, Karol. The Slovak experience with transition to market economy. 2013, č. 49, s. 1 – 47.
- HUDCOVSKÝ, Martin. Pracovná náročnosť ekonomického rastu regiónu V4 a vybraných západných krajín. 2013, č. 50, s. 1 – 39.
- KAČÍRKOVÁ, Mária. Postavenie žien vo vede v Európskej únii a v Slovenskej republike. 2013, č. 51, s. 1 – 33.
- BLAAS, Gejza. Poľnohospodárstvo a potravinárstvo Slovenska z hľadiska prechodu k vyššiemu štádiu rozvoja. 2013, č. 52, s. 1 – 46.
- HABRMAN, Michal. Vplyv exportu na pridanú hodnotu a zamestnanosť v slovenskej ekonomike. 2013, č. 53, s. 1 – 35.
- DOVÁĽOVÁ, Gabriela – PAUHOFOVÁ, Iveta. Spotrebiteľské správanie sa obyvateľov EÚ vo väzbe na striebornú ekonomiku. 2013, č. 54, s. 1 – 46.
- VOKOUN, Jaroslav. Inštitucionálna podpora rozvoja znalostnej spoločnosti. 2013, č. 55, s. 1 – 31.
- VOKOUN, Jaroslav. Zvyšovanie konkurencieschopnosti pomocou tvorivého potenciálu. 2013, č. 56, s. 1 – 31.
- DOVÁĽOVÁ, Gabriela – ZHENG, Zhenzhen – FENG, Ting – HVOZDÍKOVÁ, Veronika – LIN, Bao. Ageing in China : Potential of Silver Economy. 2013, č. 57, s. 1 – 29.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – SVOCÁKOVÁ, Soňa. Analýza zahraničných investícií Číny (rozhodovacie procesy počas krízy). 2014, č. 58, s. 1 – 34.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – MARTINÁK, Dávid. Agnoskácia stratifikácie príjmov obyvateľov na Slovensku. 2014, č. 59, s. 1 – 40.
- DOMONKOS, Tomáš – JÁNOŠOVÁ, Miroslava – OSTRIHOŇ, Filip. Súčasný stav poznania problematiky modelovania inkluzívneho rastu. 2014, č. 60, s. 1 – 34.
- PAUHOFOVÁ, Iveta. Vybrané aspekty fungovania suverénnych fondov vo svete. 2014, č. 61, s. 1 – 81.

- KAČÍRKOVÁ, Mária. Motivácia akademického sektora k využitiu poznatkov výskumu v Slovenskej republike. 2014, č. 62, s. 1 – 42.
- ŠIKULOVÁ, Ivana. Priame zahraničné investície v Slovenskej republike a súvislosti ich vplyvu na ekonomiku. 2014, č. 64, s. 1 – 31.
- MORVAY, Karol. K príčinám osobitostí vo funkčnej štruktúre príjmov v slovenskej ekonomike. 2014, č. 65, s. 1 – 17.
- GABRIELOVÁ, Herta. Stratégia Európa 2020 a podmienky na formovanie štruktúry slovenskej ekonomiky. 2014, č. 66, s. 1 – 30.
- JECK, Tomáš. Malé a stredné podniky na Slovensku a v Európskej únii : bariéry, financovanie a inovačné správanie. 2014, č. 67, s. 1 – 26.
- FRANK, Karol. Analýza vybraných štruktúrnych charakteristík slovenských regiónov. 2014, č. 68, s. 1–28.
- OKÁLI, Ivan. Konvergenca a služby : úlohy, možnosti a prekážky rozvoja. 2014, č. 69, s. 1 – 44.
- DUJAVA, Daniel – LÁBAJ, Martin – BEDNAROVSKÁ, Mária. Diverzifikácia verzus špecializácia : empirická analýza. 2014, č. 70, s. 1 – 20.
- PÁLENÍK, Viliam – MIKLOŠOVIČ, Tomáš. Environmental tax as the possible part of EU own resources. 2015, č. 72, s. 1 – 17.
- ŠIRAŇOVÁ, Mária – WORKIE TIRUNEH, Menbere. The determinants of errors and omissions in a small and open economy : the case of Slovakia. 2015, č. 73, s. 1 – 17.
- OKÁLI, Ivan. Štruktúrne zmeny, produktivita práce a priebeh reálnej konvergenzie. 2015, č. 74, s. 1 – 29.
- DUJAVA, Daniel – LÁBAJ, Martin. Ekonomická výkonnosť a štruktúra ekonomiky : implikácie pre priemyselnú politiku. 2015, č. 75, s. 1 – 26.
- MORVAY, Karol. Zmeny v štruktúre príjmov : hodnotenia, príčiny a perspektívy. 2015, č. 76, s. 1 – 23.
- FRANK, Karol – JECK, Tomáš. Politika súdržnosti EÚ na Slovensku v tematickom, regionálnom a sociálno-ekonomickom kontexte. 2015, č. 77, s. 1 – 50.
- ŠIKULOVÁ, Ivana. Možnosti zvýšenia prílevu a lepšieho využitia priamych zahraničných investícií na Slovensku. 2015, č. 78, s. 1 – 31.
- HVOZDÍKOVÁ, Veronika. Vplyv hospodárskej krízy na zamestnanosť a príjmy v SR. 2015, č. 80, s. 1 – 28.
- CSANKOVÁ, Beáta – PAUHOFVÁ, Iveta. Vplyv cien ropy na rozdelenie bohatstva vo svete : (vybrané aspekty). 2015, č. 81, s. 1 – 37.
- PAUHOFVÁ, Iveta. Aktuálne prístupy v skúmaní príjmovej polarizácie a nerovnosti na Slovensku. 2016, č. 82, s. 1 – 30.

- PAUHOFOVÁ, Iveta – STEHLÍKOVÁ, Beáta – MARTINÁK, Dávid – PÁLENÍK, Michal. Analýza príjmovej polarizácie v regiónoch Slovenska. 2016, č. 83, s. 1 – 77.
- STANĚK, Peter – ONDROVIČ, Adrián – PAUHOFOVÁ, Iveta. Charakter exogénnych faktorov ovplyvňujúcich polarizáciu na Slovensku. 2016, č. 84, s. 1 – 33.
- ŠTEFÁNIK, Miroslav. Exploring the dose response function for participants of a training programme before and after the hit of the economic crisis : (evidence from Slovak administrative data). 2016, č. 85, s. 1 – 26.
- STANĚK, Peter – PAUHOFOVÁ, Iveta. Pulzujúca ekonomika : (konceptuálne východiská k problematike). 2016, č. 86, s. 1 – 27.
- KOŠTA, Ján. Riziká rastu príjmových nerovností vyplývajúce z nastavenia penzijného systému. 2016, č. 87, s. 1 – 31.
- PAPÁLENÍK, Viliam – MIKLOŠOVIČ, Tomáš. CGE Modelling of Macroeconomic Effects of Environmental Taxes as an EU Own Resource – Case of Slovakia. 2016, č. 88, s. 1 – 27.
- KAČÍRKOVÁ, Mária. Univerzitné vedecké parky a výskumné centrá ako základňa inovácií na Slovensku. 2016, č. 89, s. 1 – 37.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – STEHLÍKOVÁ, Beáta. Agnoskácia súvislostí nezamestnanosti a mzdového vývoja v SR, ČR a Maďarsku. 2017, č. 90, s. 1 – 116. Obr., grafy.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – PÁLENÍK, Michal. Zmeny v odvetvovej zamestnanosti z aspektu starnutia populácie. 2017, č. 91, s. 1 – 55.
- DOVÁĽOVÁ, Gabriela – KÖNIG, Brian. Spotreba domácností na Slovensku vo svetle zmien príjmov a cien. 2017, č. 92, s. 1 – 27.
- KOŠTA, Ján. Možnosti riešenia rizík vo financovaní dôchodkového systému s ohľadom na príjmové nerovnosti. 2017, č. 93, 1 – 34 s. Názov z obrazovky. Dostupné na internete.
- MORVAY, Karol. Prekonávanie deficitu v kapitálovom vybavení práce v slovenskej ekonomike. 2017, č. 94, s. 1 – 18.
- KAČÍRKOVÁ, Mária. Kreativita v kontexte znalostnej spoločnosti. 2017, č. 95, s. 1 – 37.
- PAUHOFOVÁ, Iveta – STEHLÍKOVÁ, Beáta. Identifikácia vzťahu zamestnanosti, demografického vývoja a miezd v SR. 2017, č. 96, s. 1 – 60.
- HOŠOFF, Boris. Aktuálny vývoj a možnosti financovania výskumu a vývoja v USA. 2017, č. 97, s. 1 – 18.
- DUJAVA, Daniel – ŠIRAŇOVÁ, Mária. Getting the Measures of Trade Misinvoicing Right : Bilateral Panel Data Approach. 2017, č. 98, s. 1 – 50.
- JECK, Tomáš. Slovenská ekonomika a štvrtá priemyselná revolúcia : faktory a predpoklady. 2017, č. 99, s. 1 – 26.

- ŠTEFÁNIK, Miroslav. Different early career workplace experience – different future employment chances : Evaluating three programmes supporting workplace insertions available to young job seekers in Slovakia. 2018, č. 100, s. 1 – 26.
- ONDROVIČ, Adrián. Medzinárodné porovnanie ekologickej stopy Slovenska v rokoch 1993 – 2013 = International Comparison of Slovakia's Ecological Footprint in 1993 – 2013. 2018, č. 101, s. 1 – 41.
- PAUHOFVÁ, Iveta. Determinanty a súvislosti polarizácie spoločnosti (vybrané aspekty). 2018, č. 102, s. 1 – 33.
- PAUHOFVÁ, Iveta – STEHLÍKOVÁ, Beáta. Analýza vzťahu minimálnej mzdy, priemernej mzdy a nezamestnanosti v SR. 2018, č. 103, s. 1 – 54.
- PAUHOFVÁ, Iveta – STEHLÍKOVÁ, Beáta – DOMONKOS, Tomáš – PÁLENÍK, Michal. Príjmová stratifikácia a polarizácia v regiónoch Slovenska. 2018, č. 104, s. 1 – 56.
- KOŠTA, Ján. Porovnanie vývoja sociálnej sféry na Slovensku s vybranými krajinami EÚ (štvrt'oročie samostatnej sociálnej politiky). 2018, č. 105, s. 1 – 51.
- STANĚK, Peter – PAUHOFVÁ, Iveta. Súvislosti polarizácie a systémových implikácií 4. priemyselnej revolúcie. 2019, č. 106, s. 1 – 32.
- BRZICA, Daneš – KAČÍRKOVÁ, Mária. Mobilita talentovaných pracovníkov v Slovenskej republike. 2020, č. 107, s. 1 – 34.
- DOMONKOS, Tomáš – FIŠERA, Boris – ŠIRAŇOVÁ, Mária. Income Inequality as Long-term Conditioning Factor of Monetary Transmission to Bank Interest. 2020, č. 108, s. 1 – 43.
- ŠIRAŇOVÁ, Mária – ZELENĀK, Karol. Outliers do Matter – Comparing the Databases of Financial Crisis Events. 2021, č. 109, s. 1 – 43.
- MORVAY, Karol – HUDCOVSKÝ, Martin. Rast vzácnosti pracovnej sily pri decelerácii jej produktivity : ako priemyselná výroba prišla o svoju tradičnú konkurenčnú výhodu. 2021, č. 110, s. 1 – 22.
- KAČÍRKOVÁ, Mária. Dimenzie trvalej udržateľnosti v rozvoji miest. 2022, č. 111, s. 1 – 27.
- ŠIRAŇOVÁ, Mária. Bank Branch Closures and Local SME Economic Activity in Slovakia – Good Servant but a Bad Master? 2022, č. 112, s. 1 – 27.

Expertízne štúdie (2019)

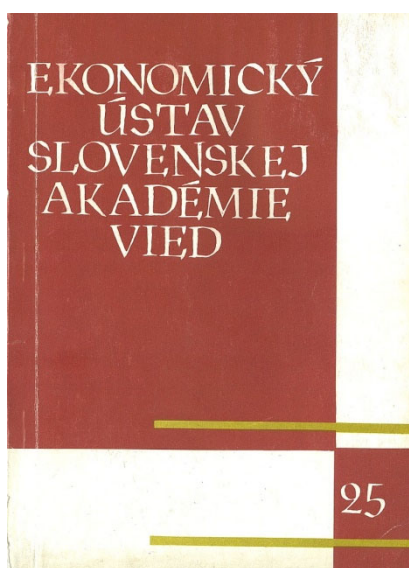
- ŠTEFÁNIK, Miroslav – MIKLOŠOVIČ, Tomáš. Návrh metodiky vyhodnocovania výkonnosti Úradov práce. In Expertízne štúdie EÚ SAV, 2019, č. 10, s. 1 – 8.
- ŠTEFÁNIK, Miroslav – MIKLOŠOVIČ, Tomáš. Vyhodnotenie výkonnosti Úradov práce : (činnosť za prvý polrok 2019). In Expertízne štúdie EÚ SAV, 2019, č. 11, s. 1 – 13.

Príloha 4

Ekonomický ústav SAV 1953 – 1978. Dvadsaťpäť rokov činnosti

Výber z publikácie.

Pripravil kolektív v zložení: Z. Jaura, Z. Sláviková a G. Brhlovič, pod vedením J. Kúkeľa (1978).

Výstavba socializmu je nerozlučne spätá s vývojom vedy a vyvoláva jej nebývalý rozmach. Budovanie socializmu sa opiera o poznatky všetkých vedných odborov, predovšetkým však o poznanie objektívnych zákonov spoločenského vývinu, a po prvý raz využíva tieto poznatky v záujme celej spoločnosti. Prevratné spoločensko-ekonomické premeny, ktoré sa odohrali v procese budovania socializmu v Československu, zasiahli najhlbšie a najrevolučnejšie práve spoločenské vedy.

Pri posudzovaní vývinu marxistickej ekonomickej vedy na Slovensku treba vychádzať predovšetkým z toho, že ide o novú, mladú vedu. V tomto ohľade sa situácia v ekonomickej vede nelíši ani v celoštátnom meradle. Marxistická ekonomická veda na Slovensku je mladá v tom zmysle, že nemohla nadväzovať na nijaké významnejšie vedecké tradície z obdobia buržoáznej republiky. Vznikla teda až po oslobodení Československa a jej vývin sa začal po februári 1948, ba niektoré jej disciplíny sa rozvíjali oveľa neskôr. Ekonomická veda na Slovensku je však mladá aj v tom zmysle, že v nej začali pracovať a rozvíjať ju prevažne mladí ľudia, ktorí nemohli mať skúsenosti z náročnej vedeckej práce. Zo starších ekonómov buržoázneho zamerania len niekoľko jednotlivcov vedelo nájsť cestu k marxisticko-leninskej politickej ekonómii.

Rozvoj celej československej ekonomickej vedy bol poháňaný vpred konkrétnymi potrebami praxe socialistickej výstavby, úlohami vyplývajúcimi s budovania a rozvíjania ekonomickej základne socializmu. Proces rozvíjanie našej marxistickej ekonomickej vedy prebiehal za sústavnej starostlivosti Komunistickej strany Československa, ktorá usmerňovala a riadila vývin tejto vednej disciplíny a vytvárala pre ňu priaznivé podmienky. Uskutočnila sa základná prestavba vysokých ekonomických škôl, ktoré zaznamenali nebývalý rozmach. Na všetkých vysokých

školách sa zabezpečila výučba marxistickej politickej ekonómie. Začali sa vytvárať predpoklady aj pre základný a aplikovaný ekonomický výskum v celom Československu.

Z výskumu vyplynula kritika nadmernej roztrieštenosti priemyselnej výroby na Slovensku do odvetví a odborov, ako aj z hľadiska priestorového rozloženia. Ďalej sa ukázalo, že veľké priemyselné podniky nemajú komplementárne kapacity, že na Slovensku sa sformovala iba jedna priemyselná aglomerácia Bratislava ako celok.

Pracovníci ústavu poukazovali na skutočnosť, že v nedostatkoch sústavy riadenia a plánovania je jedna z príčin ťažkostí pri zabezpečovaní technickej úrovne výroby. Upozorňovali na neželateľnú migráciu pracovných síl na Slovensku, na potrebu teoreticky zdôvodnenej interpretácie vývoja fondovej náročnosti produkcie. K týmto otázkam ústav usporiadal Kolokvium o ekonomických problémoch technického pokroku (1965) a Kolokvium o problematike technického pokroku v rámci teórií ekonomického rastu (1967).

Odzrazom aktuálnej spoločenskej potreby bolo začatie výskumu problémov socialistickej tovarovej výroby, ktoré sa začali v ústave riešiť v druhej polovici šesťdesiatych rokov. Skúmali sa všeobecné predpoklady racionálneho hospodárenia priemyselných podnikov v podmienkach socialistickej tovarovej výroby s cieľom podať obraz o jeho systémovom usporiadaní v rámci projektovanej ekonomickej reformy.

Činnosť ústavu v šesťdesiatych rokoch bola poznamenaná relatívne rýchlym kádrovým rastom. V roku 1960 mal ústav 22 pracovníkov, z čoho bolo 8 vedeckých. V roku 1970 mal ústav už 60 pracovníkov, z čoho bolo 25 vedeckých pracovníkov. V šesťdesiatych rokoch obhájilo 22 pracovníkov ústavu kandidátske dizertačné práce.

Pri trojnásobnom zvýšení počtu pracovníkov ústavu problémom bolo hlavne to, že v orientácii výskumného zamerania bola značná rozpačitosť. Ústav nemal vyhranený výskumný program, v ktorom by sa organicky zapojilo skúmanie ekonomických problémov Slovenska na celoštátne výskumné úlohy. Program ústavu nebol dostatočne koncentrovaný, úlohy boli rozptýlené do širokých, na seba nenadväzujúcich skupín. Chybou bolo, že sa ústav v týchto rokoch dôslednejšie nezaoberal základnými teoretickými otázkami socialistických výrobných vzťahov. Prejavilo sa to aj v krízovom období v rokoch 1968 - 1969, ktoré zastihlo pracovníkov ústavu nedostatočne pripravených.

Medzníkom vo výskumnom zameraní ústavu na začiatku sedemdesiatych rokov bol XIV. zjazd KSČ, ktorý vytýčil hlavné úlohy rozvoja československej ekonomiky na roky 1971 - 1975 a dlhodobé ciele rozvoja socialistickej spoločnosti. Určil tým aj východiská a základné úlohy pre ekonomickú vedu, ktoré boli rozpracované na podmienky nášho pracoviska a premietnuté do nového vedecko-

výskumného programu ústavu. Riešenie úloh nemohlo plne nadväzovať na výskum z predchádzajúceho krízového obdobia. Mnohé otázky sa museli z hľadiska marxisticko-leninskej ekonomickej teórie analyzovať a prehodnocovať.

Ústav venoval zvýšenú pozornosť aj angažovanej publicistike v masovokomunikačných prostriedkoch, ktorá bola usmerňovaná osobitným plánom. V rokoch 5. päťročnice pripravili pracovníci ústavu 150 príspevkov do dennej tlače, rozhlasu a televízie a predniesli viacero referátov o československej ekonomike v zahraničí.

Prvá polovica sedemdesiatych rokov bola obdobím intenzívneho rozvíjania vedeckovýskumnej práce na ústave. Výskumné zameranie ústavu, kádrová i pracovná konsolidácia priniesli pozitívne výsledky dosiahnuté v plnení vedeckovýskumných úloh plánovaných na 5. päťročnicu.

V rámci výskumu socialistickej ekonomickej integrácie sa na ústave riešia problémy jej základných metodologických východísk a kategórií, analýza výsledkov hospodárskeho rastu, vývoj investícií a ich koordinácia, ako aj vplyv hospodárskej spolupráce na ekonomický rast a vyrovnávanie úrovne krajín RVHP.

Ústav už tradične plní funkciu školiaceho pracoviska pre odbor politická ekonómia. V roku 1978 vo všetkých formách ašpirantúry školí 27 ašpirantov, s toho je 8 interných ašpirantov, 6 pracovníkov ústavu absolvuje ašpirantúru popri zamestnaní, 13 je v externej ašpirantúre. Od založenia ústavu obhájilo u nás 66 pracovníkov kandidátske dizertačné práce.

Súčasťou riadiacej práce ústavu je uplatňovanie vedúcej úlohy strany najmä v kádrových a personálnych otázkach, ako aj pri sústavnom hodnotení výsledkov výskumu z hľadiska dokumentov KSC a KSS. Rozvinutá je aj spolupráca s odborovou organizáciou, najmä v otázkach pracovnej disciplíny a socialistickeho súťaženia, ako aj s organizáciou Socialistického zväzu mládeže.

Pri zabezpečovaní ideovo-politickej práce má rozhodujúcu úlohu ZO KSS, ktorá sama i prostredníctvom spoločenských organizácií pôsobiacich na ústave zabezpečuje kontakt vedeckých pracovníkov s vnútropolitickým i zahraničným dianím, upevňuje ich socialistické vedomie s výraznými prvkami vlastenectva a internacionalizmu. Pritom mladší vedeckí pracovníci a pracovníci iných kategórií zvyšujú si svoju ideovo-politickú úroveň v straníckom, odborárskom i zväzáckom politickom školení. Ideovo-politický rast spojený s odborným vedeckým rastom je takto zárukou i hlavným zdrojom vedeckovýskumnej aktivity a angažovanosti pracovníkov ústavu.

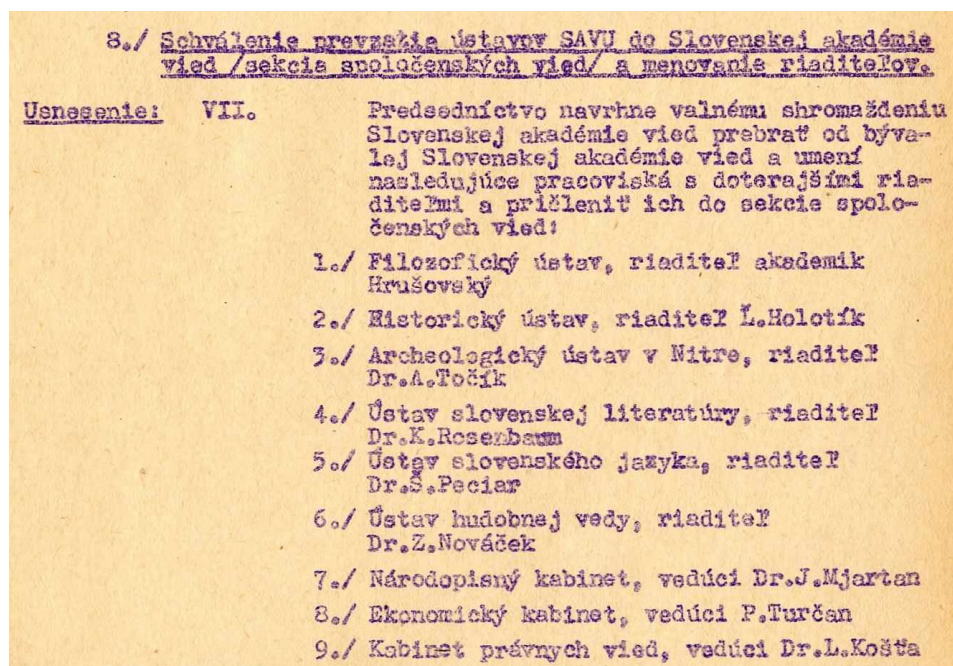
V súčasnosti má Ekonomický ústav SAV 69 systematizovaných pracovníkov, z toho 11 vedúcich vedeckých pracovníkov, 7 samostatných vedeckých pracovníkov a 7 vedeckých pracovníkov a 5 vedeckotechnických pracovníkov.

Okrem kádrového posilnenia programových úloh ďalší vývoj ústavu vyžaduje aj začlenenie výskumu problematiky aplikácie matematicko-ekonomických metód a ich využitie v národohospodárskych analýzach uskutočňovaných na ústave. To je ďalší dôležitý predpoklad skvalitnenia práce ústavu. Naliehavým je aj riešenie umiestnenia ústavu do vhodnejších priestorov. Pre zabezpečenie náročnejších úloh je potrebné aj ďalšie zlepšovanie materiálno-technického vybavenia pracoviska.

Príloha 5

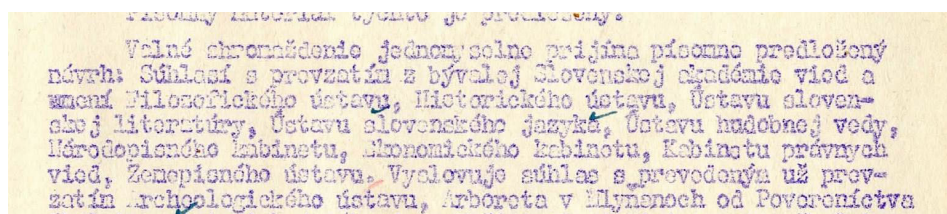
Archívne dokumenty

Prevzatie Ekonomického kabinetu do SAV, V. zasadnutie Predsedníctva SAV
22. 9. 1953

Zdroj: Archív SAV, RO I kr.17 ič.258 P SAV 22. 9. 1953.

Prevzatie Ekonomického kabinetu do SAV, Valné zhromaždenie SAV 9. 11. 1953

Zdroj: Archív SAV, RO I kr.3 ič.171 I.VZ 9. 11. 1953.

Náhradné umiestnenie Ekonomického ústavu SAV, časť zo Štefánikovej ulice
č. 2, Zasadnutie Predsedníctva SAV 1. 7. 1993

**16. Náhradné umiestnenie Ekonomického ústavu SAV, časť zo
Štefánikovej ul. 2**

Materiál predložili Š. Luby, predseda dislokačnej skupiny a
J. Kazár, vedecký sekretár SAV.

Š. Luby uviedol, že Ekonomický ústav SAV dostal výpoveď z
budovy Slovenského štatistického úradu na Štefánikovej ul. č. 2,
odvolania ústavu voči výpovedi boli zamietnuté a výpoveď teda
začína plynúť dňom 1.6.1993 a končí 31.8.1993. Ako čiastočná
kompensácia sa EÚ SAV poskytujú priestory v budove SAV na
Šancovej ul. 56, ktoré uvoľní Prognostický ústav SAV a Kabinet
výskumu sociálnej a biologickej komunikácie SAV, sídliaci v tejto
budove.

E. Mikelka, riaditeľ EÚ SAV informoval prítomných o
jednaniach s p. R. Krčom, predsedom Slovenského štatistického
úradu, ohľadne posunutia termínu uvoľnenia budovy až na október
1993.

V diskusii si prítomní ujasňovali otázku možnosti vymáhania
finančnej čiastky investovanej do rekonštrukcie budovy na
Štefánikovej ul. 2.

Kópia strany z rukopisu Štefan Heretik (1989): Teoretické základy ekonomického myslenia na Západe

Schumpeter rozlišoval medzi hospodárskym rastom a rozvojom. Hospodársky rast sa uskutočňuje na základe zväčšenia množstva existujúcich výrobných zdrojov - výrobných prostriedkov a obyvateľstva -, ktoré sa však aj naďalej využívajú starým spôsobom. V porovnaní s tým "rozvoj spočíva predovšetkým vo využívaní existujúcich zdrojov odlišným spôsobom, v tom, že sa z nich robia nové veci, bez ohľadu na to, či tieto zdroje rastú alebo nerastú"¹². Ekonomický rozvoj vždy znamená poruchu

¹² Schumpeter, J. A.: The Theory of Economic Development. Cambridge 1949, s. 68.

kolobehu a starej rovnováhy; túto poruchu vyvoláva inovačná činnosť podnikateľov. Kľúčovou kategóriou ekonomického vývoja u Schumpetera sú inovácie, ktoré predstavujú nové kombinácie výrobných síl a sú nerozlučne spojené s funkciou podnikateľov. Pri bližšej klasifikácii Schumpeter rozumie inováciami: 1. zavedenie nového výrobku alebo zlepšenie existujúceho výrobku, 2. zavedenie novej výrobnéj metódy, 3. otvorenie nového trhu, 4. využitie nového zdroja výrobných faktorov a 5. zmenu v organizácii priemyslu, vyplývajúcu napríklad z monopolizácie.

Nové kombinácie výrobných faktorov uskutočňované na základe inovácií sú výhodnejšie ako existujúce kombinácie, pretože znamenajú zníženie nákladov. Tento rozdiel v nákladoch je u Schumpetera zdrojom zisku podnikateľa, ktorý inovačnou činnosťou uplatňuje ešte nevyužitú technickú vynálezy a poznatky. Pravda, aby to mohol robiť, musí mať k dispozícii výrobné zdroje, ktoré sa celkom využívajú po starom. Umožňuje to úver, ktorý má mimoriadne významnú úlohu v schumpeterovskej dynamike.

Príloha 6

Fotografie

Fotografie z osláv pri 60. a 70. výročí vzniku EÚ SAV v Smoleniciach

Použité pramene

ARCHÍV SAV

EKONOMICKÝ ČASOPIS

HERETIK, Š. (1989): Teoretické základy ekonomického myslenia na Západe.
V rukopise.

HOFFMANN, P. (2005): Spomienky.

KÚKEL, J. a kol. (1978): Ekonomický ústav SAV 1953 – 1978. Dvadsaťpäť rokov
činnosti. Bratislava: EÚ SAV.

PETRÍK, B. (2017): Slovník ekonómov Slovenska. Bratislava: EÚ SAV.

ŠIKULA, M. a kol. (2013): Šesťdesiat rokov výskumu v Ekonomickom ústave
Slovenskej akadémie vied. Bratislava: EÚ SAV.

WEBOVÁ STRÁNKA EÚ SAV

INTERNETOVÉ ZDROJE